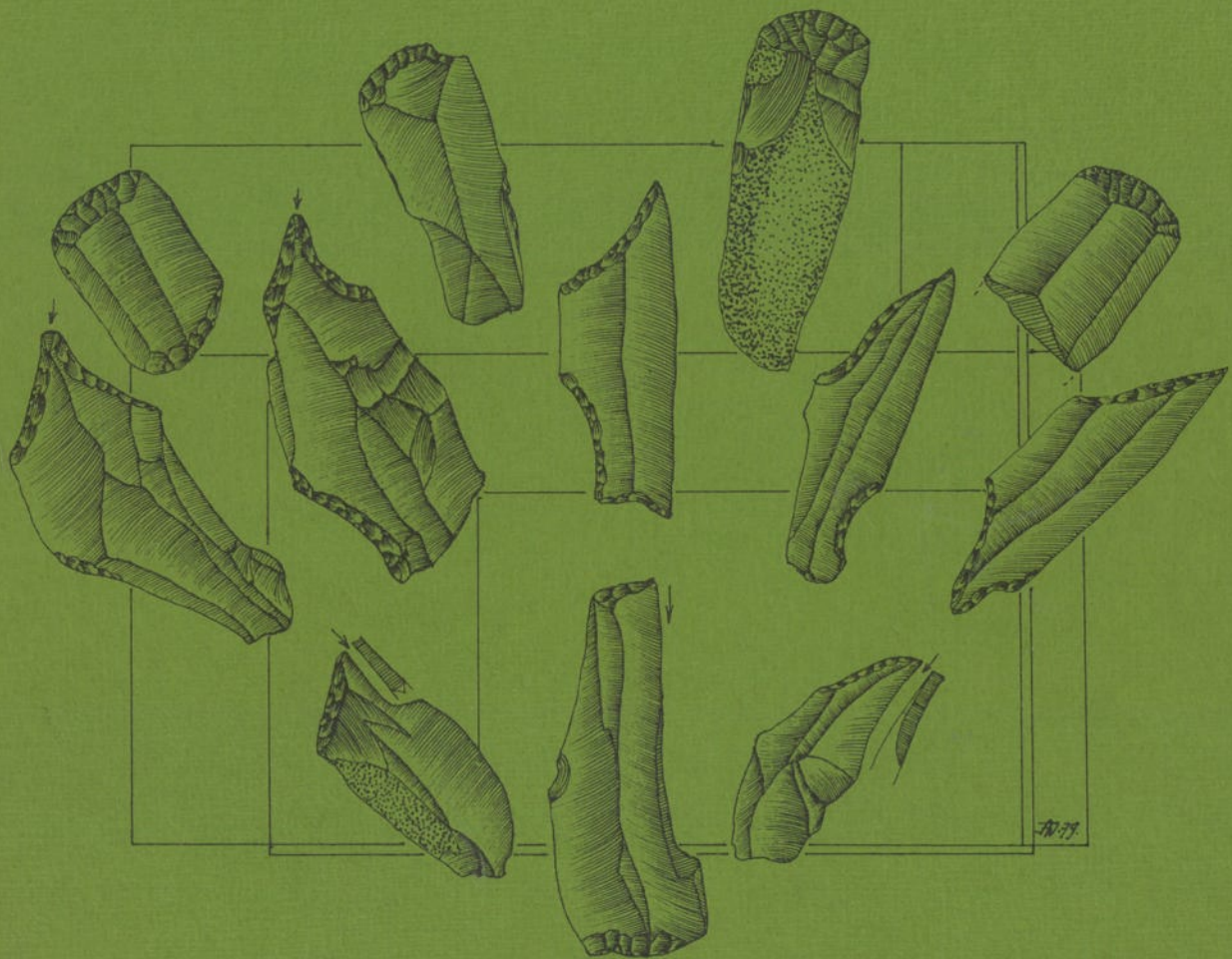

Archaeologische Berichten

No. 7

P.H. Kelderman

ARCHAEOLOGISCHE BERICHTEN

No 7.

Redactie:

C.J.H.FRANSSEN
Bennekom.

A.M.WOUTERS
Lent.O.B.

STICHTING
RAPPORTAGE
Postbus 485
Doetinchem.

OMSLAG:

Werktuigen
uit de
Hamburgcultuur.
BUINEN (Dr.)
Collecties:
T.BAAS-H.D.VEEN.

Stichting RAPPORTAGE
POSTBUS 485.
7000 AL DOETINCHEM.
Postgiro 39.57.116

ARCHAEOLOGISCHE BERICHTEN Nr.7.

WIJZE VAN BESTELLEN:

Vaste abonné's krijgen direct na verschijning hun exemplaren toegezonden, tezamen met een acceptgirokaart.

Kopers van losse nummers worden uitgenodigd te bestellen door storting van f.27.-- op postgiro 39.57.116 van Stichting Rapportage te Doetinchem.

De nrs 1 t/m 6 zijn nog in beperkte mate leverbaar. Bestelling door storting van de hieronder genoemde bedragen, eveneens op het genoemde giro-nummer.

KORTE INHOUD VAN REEDS VERSCHENEN EN KOMENDE NUMMERS.

- Nr.1.(Eind 1977)-30 pag. Uitverkocht. Goede fotokopie verkrijgbaar. Prijs f.15.-
Voorlopige publicatie over het archaeologisch onderzoek van de Stuwwallen.
- Nr.2.(Begin 1978)-59 pag. Prijs f.12.50.
Secundaire kenmerken van stenen artefacten. Werktuigen uit de Citrustraditie.
- Nr.3.(Medio 1978)-61 pag. Prijs f.17.50.
Gids van de tentoonstelling STENEN GETUIGEN in het Drouwenerzand Museum, betreffende Oud- en Middenpalaeolithische vondsten.
- Nr.4.(Eind 1978)-77 pag. Prijs f.17.50.
Gewijd aan Micro-Mousterien, Micro-Pebble traditie; vervolg onderzoek stuwwallen en een hertekaak met ingeschoten Gravettespits.
- Nr.5.(Medio 1979)-93 pag. Prijs f.17.50.
Het Jong-Acheuléen van Vlieland; de "Leemdijsbijl".
- Nr.6.(Nov.1979)-143 pag. Prijs f.25.-
Een monografie over het Oud-Acheuléen (Clactonien) en Vroeg-Oud-Acheuléen (Abbevillien) in Midden-Nederland (400.000-250.000 BP). Met 3 kleurenfoto's en honderden foto's en afbeeldingen zwart/wit van werktuigen, tabellen en kaartjes.
- Nr.7.(Febr.1980)-152 pag. Drie kleurenfoto's. Prijs f.27.-
De oudste vondsten in Noord-Nederland. Oudpalaeolithische artefacten op een akker in Bennekom. De bewogen geschiedenis van de "Leemdijsbijl" met kleurenfoto's van het écaillage voor het Hof in Leeuwarden. Een pleisterplaats van Rendierjagers bij Buinen in Drenthe (Hamburgcultuur). Mea culpa van de Redactie. APAN-nieuws. Het Nieuw-vervaardigen van vuistbijlen. Gebruiks- en slijpsporen op Neolithische bijlen. Vondstmeldingen.
- Nr.8.(Zomer 1980)- Prijs nog onbekend.
Vindplaatsen van de Clactoide Jabeektraditie (Buda-complex) uit Limburg en Midden-Nederland. Middenpalaeolithische werktuigen op het plateau van St. Geertruid. Nieuwe Mousterien-vondsten in het Leudal. Benen artefacten met decoraties uit de Ahrensburgcultuur van Midden-Limburg. Mededelingen van de "APAN". Vondstmeldingen.

In bewerking:

Jongpalaeolithische cultuur (Jong-Perigordien) in Midden Limburg. Het Midden-Acheuléen in Midden-Nederland (Plisnien). Oudpalaeolithen uit Drenthe. "APAN"-nieuws. Vondstmeldingen.

INHOUD:

REDACTIE:

Mea Culpa van de Redactie.	4.
Nogmaals:WAAROM.....DAAROM.	84.
Over INSINUATIES gesproken.	128.

J.E.MUSCH:

Bespreking van enkele van de oudste vondsten tot dusver in Noord-Nederland.	7.
---	----

Handleiding voor het nieuwvervaardigen van vuistbijlen.	122.
---	------

T.BAAS en H.D.VEEN:

Een pleisterplaats van de Rendierjagers bij Buinen.	19.
---	-----

J.M.van de BERG en P.DIJKSTRA:

Gebruiks- en slijpsporen op Neolithische bijlen.	66.
--	-----

C.J.H.FRANSSSEN:

Oudpalaeolithische artefacten op een Bennekomse akker.	16.
--	-----

Wat is de juiste visie:"Stapert ontmaskert alweer een vervalser?"of"De bijl van Herpen en het bedrog van Stapert?".	96.
---	-----

C.J.H.FRANSSSEN en A.M.WOUTERS:

Commentaar op een artikel in"Archaeologisch Nieuws"77.	
--	--

A.M.WOUTERS:

De Leemdijkbijl,de bewogen geschiedenis van een Drentse vuistbijl.II.	107.
---	------

Als de officier van Justitie in Assen.....Als.	117.
--	------

Een doolhof van "Deskundigheid".	131.
----------------------------------	------

APAN-NIEUWS en VONDSTMELDINGEN:

J.E.MUSCH:"De Smildegroep"	36.
----------------------------	-----

"Noorbeek"	37.
------------	-----

Tj.VERMANING:Abbeville-vuistbijl uit Weerdinge.	38.
---	-----

APAN:"Vikingschat".	38.
---------------------	-----

Sj.v.d.VEER: Micro-Mousterien uit Groningen.	40.
--	-----

A.W.:Vuistbijlen van de St.Pietersberg.	42.
---	-----

A.W.:Oud-Acheul vuistbijl uit Rhenen.	45.
---------------------------------------	-----

A.Wouters jr.:"Jabeektraditie" in Banholt.	46.
--	-----

A.M.L.KESSELS:"Jabeek" in Heerlen.	48.
------------------------------------	-----

J.BEEREN: "Jabeek" in Neer.	52.
-----------------------------	-----

M.FRANSSSEN:Een clactoidie traditie in Ede II.	54.
--	-----

J.E.M.:Verzetsmonumenten.	56.
---------------------------	-----

C.HARTJES:Acheuléen-biface van "Gelderse Poort".	58.
--	-----

P.DIJKSTRA-A.v.d.LEE:Oudpaleolithen uit Den Hout en Duizel.	60.
---	-----

G.F.thoe Schwartzenberg:Oud Palaeolithen uit Noord-Brabant.	63.
---	-----

A.W:Amateurs,maar geen auteursrecht ?	127.
---------------------------------------	------

No part of this book may be translated or reproduced in any form,by print,photoprint, microfilm or any other means,without written permission from the publishers.

REDACTIEADRES:

GROENESTRAAT 34. 6721 JC BENNEKOM.

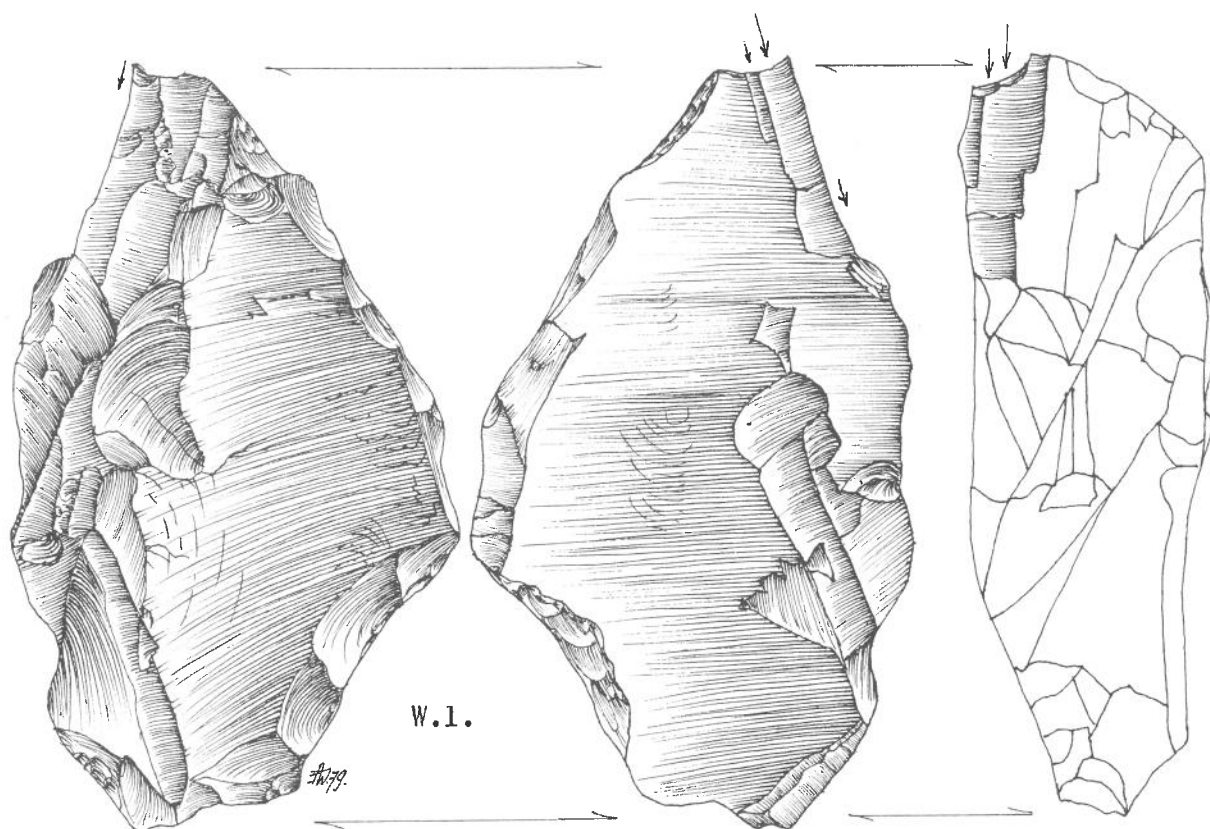
Bennekom/Lent,
Januari 1980.

Mea Culpa

VAN DE REDACTIE.

Reeds begin 1977 maakten wij in "Archaeologische Berichten" no 1 melding van door BURSCH, FLORSCHUTZ en VAN DER VLERK (1938) en door BURSCH (1939) beschreven stenen, die door BOHMERS (1950) en STAPERT (1975) voor pseudo-artefacten werden verklaard.

In "Archaeologische Berichten" no VI zijn wij op pagina 14 opnieuw en vrij uitvoerig ingegaan op deze oude en omstreden vondsten, die waren gedaan te Hattermerbroek (Wezep), Oldebroek en Vollenhoven. Op deze laatste plaats werden de "stenen" gevonden in keileem, opgebaggerd voor de Zuiderzee-werken. Te Hattermerbroek en Oldebroek bleken ze zich te bevinden in een rode leemlaag, die voor keileem werd gehouden uit het Saalien.

COMBINATIEWERKTUIG.

Fig. I.

Zware RA-steker en schaaft, geslagen uit Skandinavische of Noordduitse silex. Aanslag van mangaanoxyde. In de verdiepingen van de steen is een aankoeking van een harde gelig zandige leem. Het artefact vertoont de typische kenmerken van débitage in buffertechniek. Deze vuursteen is bekend uit Elstermoraines in Duitsland.

Nadat in de loop van 1979 op vele plaatsen in Nederland artefacten van het BUDA-complex te voorschijn waren gekomen, begonnen wij te twifelen aan de diagnoses van BOHMERS en STAPERT.

Wij waren op deze diagnoses afgegaan zonder de betreffende stenen gezien te hebben.

DIT BLIJKT THANS EEN GROTE BLUNDER VAN ONS TE ZIJN GEWEEST. Gelukkig is het materiaal van de drie boven genoemde vindplaatsen bewaard gebleven op het Rijks Museum voor Oudheden te Leiden.

Wij zijn dr. Louwe Kooymans, conservator van dit museum, zeer erkentelijk dat hij ons in de gelegenheid heeft gesteld om de zogenaamde pseudo-artefacten op 18 december 1979 te bezichtigen en ons tevens de gelegenheid bood enige van deze stenen te tekenen.

Onze twijfel aan de diagnose van BOHMERS en STAPERT bleek inderdaad gerechtvaardigd te zijn, want praktisch alle stenen zijn echte en fraaie artefacten van het Buda-complex, waartoe onder meer ook "Tautavel" in Frankrijk zou kunnen behoren.

Verder bleek ons, dat er destijds-begrijpelijk bij dit moeilijke materiaal-selectief verzameld is, want er bevinden zich onder het Leidse materiaal bijna geen choppers en choppingtools en slechts weinig "microlithische" artefacten. Beide categorieën werktuigen zijn overal elders, waar recentelijk gezocht werd, veelvuldig aanwezig. Tenslotte leerde ons de expertise, dat er in 1938 en 1939 uitsluitend artefacten van silex zijn meegenomen. Op de andere Gelderse vindplaatsen-maar ook in Brabant en Limburg-zijn ook veel andere steensoorten gebruikt voor het vervaardigen van het gereedschap en wel onder meer kwartsiet.

Opm. In 1938 was het gebruik van andere gesteenten als silex vrijwel onbekend in de toenmalige archaeologische wereld. Ook choppers- en choppingtools kende men in ons land niet uit praehistorische complexen.

Er werd destijds beweerd, dat de omstreden artefacten uit Saale-keileem te voorschijn zouden zijn gekomen en ook deze bewering werd door ons KRITIEK-LOOS overgenomen.

De artefacten moeten echter in een veel oudere formatie gesitueerd worden, namelijk op een Elster-keileem in een paleosol uit het warmere Midden-Elster (=Cortonium). Wij hebben op de vindplaats Ede II van Max Franssen precies de zelfde artefacten in grote aantallen in situ geborgen in een rode leemlaag, die onder een hoek van 45° is gestuwd en die wij tot op een diepte van ongeveer 18 meter onder het maaiveld van de stuwwal konden vervolgen.

Ook GEOLOGISCH is dit dus een REVOLUTIONAIRE ontdekking.

In "Archaeologische Berichten" no VIII, zullen de diverse nederlandse vindplaatsen van het Buda- en Jabeekcomplex uitvoerig worden behandeld.

Wij hebben respect voor de heren BURSCH, FLORSCHUTZ en VAN DER VLERK, die de betreffende stenen reeds in 1938 als echte artefacten herkenden.

Nog meer bewonderen wij de ontdekker van een der OUDSTE cultuurtradities in Nederland : majoor J. MALLINGCKRODT.

HELAAS is de ontdekking te vroeg gedaan, om erkend te worden.

★ ★ ★

C. Franssen-A. Wouters.

BURSCH, J.C., FLORSCHUTZ, F., en VLERK VAN DER, I.M., An early palaeolithic site on the Northern Veluwe. Kon. Ned. Acad. van Wetenschappen. Proceedings of the section of sciences, Vol. XLI nos 6-10, 1938 p. 909-920.

BURSCH, F.C., Die vorneolithischen Kulturen in den Niederlanden. Geologie en Mijnbouw, eerste jaargang, 1939 p. 17-35.

BOHMERS, A., Over eolithen uit het Onder-Pleistoceen. Geologie en Mijnbouw 12, 1950 p. 45-46.

STAPERT, D., Eolieten en Pseudo-artefakten. Westerheem 24, 1975 p. 239-252.

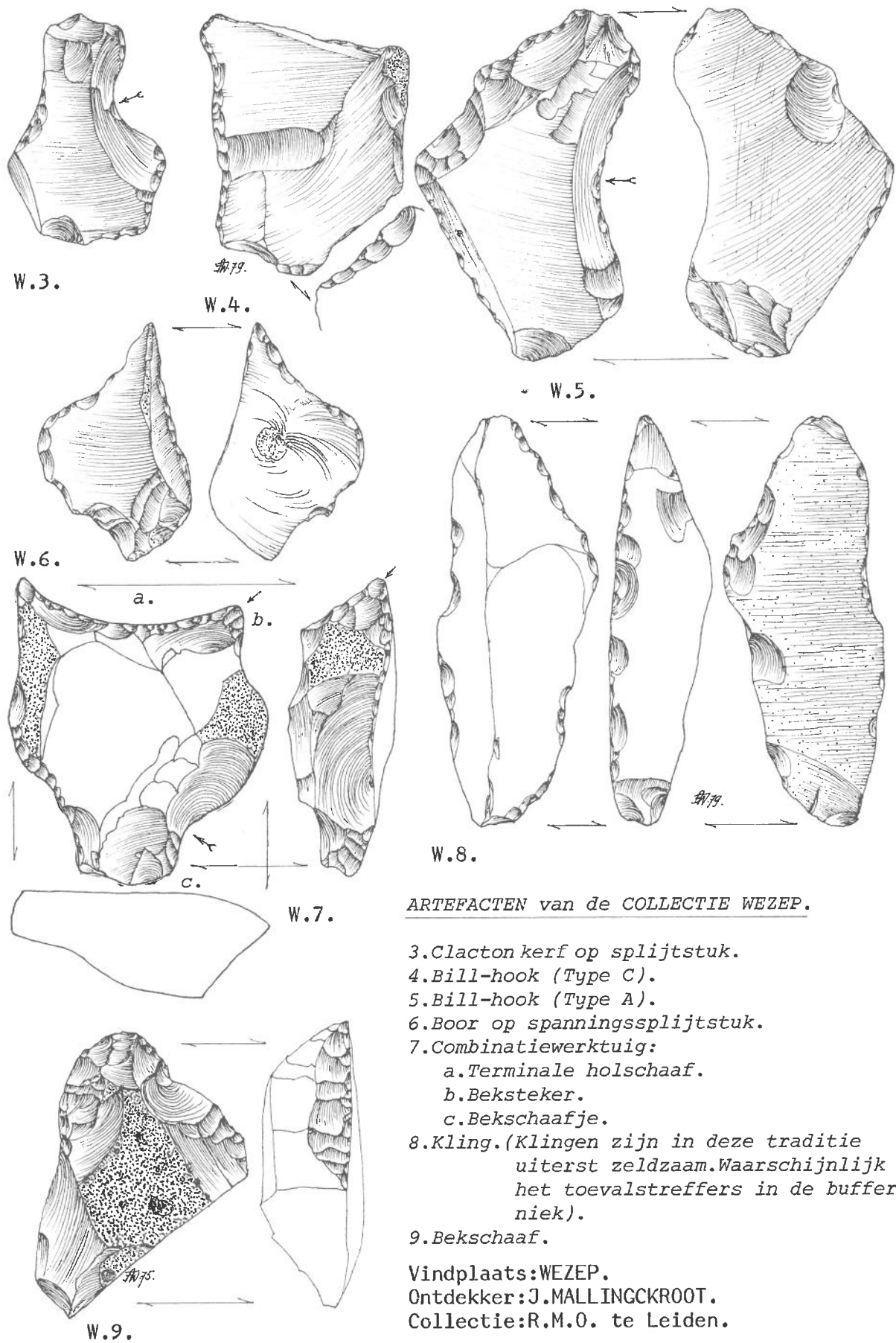
STAPERT, D., Pseudo-artefakten. Staringia no 3, 1975 p. 57-62.

W. 2. POLYEDER.

Deze polyeders zijn zeer typisch in het technocomplex waar de buffertechniek wordt gebruikt. Ze zijn er in allerlei afmetingen aanwezig, van 1 cm- 5 cm. In Ede II, Rhenen III en IV en ook op Midden- en Zuidlimburgse vindplaatsen komen ze met honderden voor.

W. 2.

ARTEFACTEN van de COLLECTIE WEZEP.

3. Clacton kerf op splijtstuk.
4. Bill-hook (Type C).
5. Bill-hook (Type A).
6. Boor op spanningssplijtstuk.
7. Combinatiewerktuig:
  - a. Terminale holschaaf.
  - b. Beksteker.
  - c. Bekschaafje.
8. Kling. (Klingen zijn in deze traditie uiterst zeldzaam. Waarschijnlijk zijn het toevalstreffers in de buffertechniek).
9. Bekschaaf.

Vindplaats: WEZEP.
 Ontdekker: J. MALLINGCKROOT.
 Collectie: R.M.O. te Leiden.

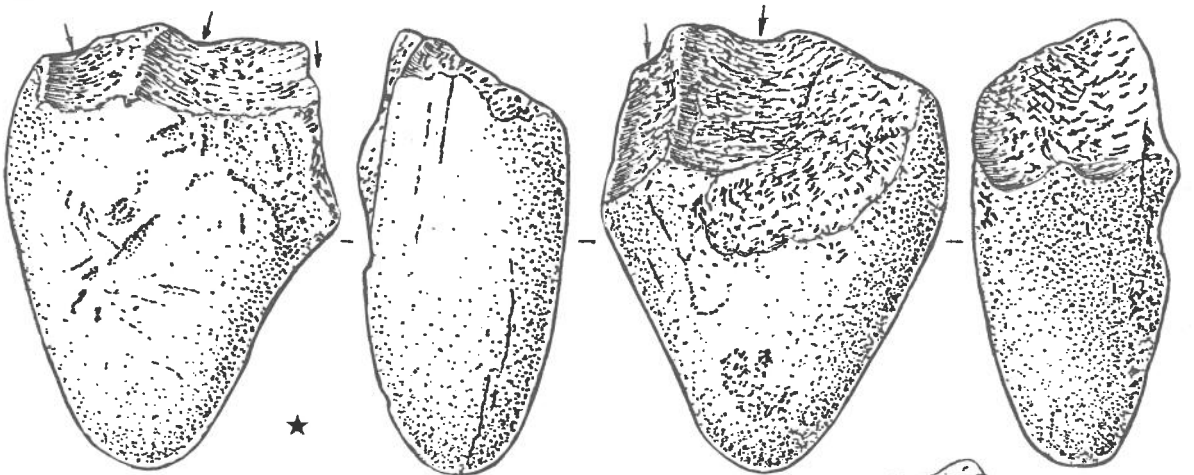
Fig. 3.

BESPREKING VAN ENKELE VAN DE OUDSTE VONDSTEN TOT DUSVER IN
NOORD-NEDERLAND.

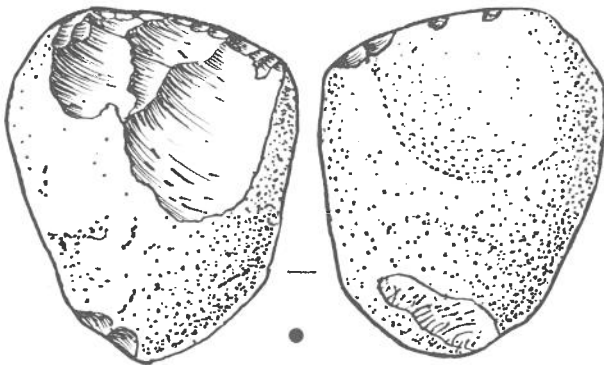
door
J.E.MUSCH.

De door de Heer Idzard Vonk uit Balk (Frl.) in het voorjaar 1978 gevonden "chopping tool" van witte kwarts, vormde de aanleiding tot het schrijven van een samenvatting van de oudere vondsten in Noord-Nederland, geplaatst in een wat ruimer verband en met vermelding van wat bodemkundige gegevens.

Tijdens het schrijven van het manuscript volgden de ontdekkingen zich in dusdanig tempo op, dat de tekst feitelijk van maand tot maand aangepast moest worden.

GAASTERLAND.

SANDALJA I.

★De choppingtool van witte kwarts uit het Gaasterland. Gevonden voorjaar 1978 door Idzard Vonk op 1½ meter diepte in opgeduwde lagen van een eindmorene.

●Een chopper van vuursteen, tesamen met een slagsteen aangetroffen in een beenderbreksie van Laat-Villafrancha ouderdom te Sandalja in Joego-Slavië. (Naar Mirko Malez 1976).

◎Een choppingtool van lavarolsteen uit de onderste laag van de Olduvay-kloof, van wezenlijk hetzelfde type als het artefact uit Gaasterland (Naar Kenneth Page Oakley, 1979). Alle artefacten: Schaal 1:1.

OLDUVAY, Bed I.

FIG.1.

Vornoemde choppingtool werd door de heer Vonk aangetroffen in de eindmoraine van het Gaasterland in Zuid-west Friesland. Het bleek onmiddellijk, dat de nieuwe vondst volledig aansloot bij de al in 1972 door Tjerk Vermaning verzamelde choppers en choppingtools van kwartsen en kwartsieten, uit van grote diepte opgezogen grond bij Giethoorn in Overijssel. Opvallend is het kleine formaat van de werktuigjes.

Daar een direkte bodemkundige datering vooralsnog niet mogelijk is, wordt hier gepoogd op indirecte wijze een plaats te zoeken voor een globale datering. De vormovereenkomst met de vondsten uit de onderste lagen in de Olduvay-kloof is duidelijk. De datering ligt daar in de orde van grootte van 1,7 miljoen B.P. (Zie fig.1)

Van dezelfde ouderdom zouden zijn de bewerkte kwartsen, die Christian Guth in het Centraal Massief in Frankrijk verzamelde bij Chilhoc (Haute Loire), en ook de chopper en de klopsteen van vuursteenknolletjes uit de beenderbreksie (verkitte massa beensplinters) te Sandalja I in Joego-Slavië, bij Pula, beschreven door Mirko Malez in 1976.

Deze tot dusver oudste Europese vindplaatsen zouden dateren uit het laatst van het "Villafrancha", een tijdperk waarvan het jongste deel in Nederland wordt aangeduid met de naam "Tiglien". De geologie vertelt ons dat lagen uit die tijd door groeven bij Tegelen in Limburg en in de Peel worden ontsloten.

Vondsten aldaar van goed bewaarde dierenbeenderen (maaltijdsten?) en plantaardig materiaal zijn bekend, maar op werktuigen uit die lagen is nog onvolgende gelet.

In lagen van globaal de zelfde ouderdom in Oost-Engeland zijn vondsten gedaan van vooral kleine afslagwerktuigen van vuursteen, maar bodemkundigen verklaarden deze doorgaans als te zijn geklopt door het ijs.

In dezelfde periode of iets jonger vallen in Noord-Nederland de formaties van Harderwijk, die met de top doorgaans een 100 meter onder het huidige oppervlak reiken. Er was in die tijden sprake van een vaste land, dat zich kilometers westelijk van de huidige kust van Noord-Holland uitstreekte.

Behoudens door ijstijden en /of stuiving van zoutlagen veroorzaakte hogere ligging, is dit landoppervlak dus doorgaans te diep begraven om voor het doen van vondsten in aanmerking te komen. Maar in Twente, en ook in Oost-Groningen zijn echter veel ondiepere vóórkomens te verwachten. Als zwerfsteen kunnen ook artefakten in de Elster-formaties optreden, en vandaar uiteraard ook zelfs in Saale-moraines.

Tussen de 1,2 miljoen en 900.000 jaar geleden worden de vondsten van Le Vallo-net in Zuid-Frankrijk gedateerd: choppingtools, choppers, afslagen, een kern en een benen werktuig; nog steeds gelijktijdig dan met onze formatie van Harderwijk. Voor Zuid-Midden- en Oost Nederland liggen de kansen voor het aantreffen van zulke zeer oude werktuigen gunstiger.

Daarna komen we in de perioden van het Vroeg-"Cromer"; ongeveer 800.000-600.000 jaar geleden, met o.a. de alom aanvaarde vondsten van Stránská Skála en Prezletice in Tjecho-Slowakije.

Het zijn choppingtools, choppers, proto-vuistbijlen, schrabbers, priemen etc. die worden vermeld, naast benen werktuigen en sporen van vuur.

De stenen voorwerpen zijn daar alle van niet-vuursteenmateriaal; maar in streken waar dit wel voorhanden was, zal wel degelijk ook vuursteen verwerkt zijn. Zeer rijke oppervlakte-vindplaatsen van een "micro"-en een "macro"-traditie die zich voornamelijk bedienden van choppingtools en choppers en sporadisch proto-vuistbijlen uit vooral de lokale kwartsietrolkeien werden in 1979 ontdekt door Johannes en Jan Evert Musch in de Provence in Zuid-Frankrijk, tijdens in APAN-verband mogelijke veldverkenningen aldaar (Zie fig.2).

Binnen de "microlithische" vindplaatsen troffen zij vele parallellen met de vondsten van Gaasterland en Giethoorn.

De vondsten uit Giethoorn zouden blijken hun betrekkelijk onbeschadigd opper-

vlak uit een mogelijk iets opgeheven ongestoorde ligging zijn gezogen. Het werktuig uit Gaasterland is echter blijkens de slijtage en de krassen, opgenomen uit oudere lagen en in de eindmoraine geraakt, waar het stuk werd gevonden. De Zuidfranse en Noordnederlandse vondsten van de "micro-pebbletool" traditie worden voorlopig in het Pré-Cromer geplaatst (Voor Noord-Nederland wegens de afwezigheid van vuursteen in het instrumentarium zoals deze bijvoorbeeld in de Hattēformaties voorkomt).

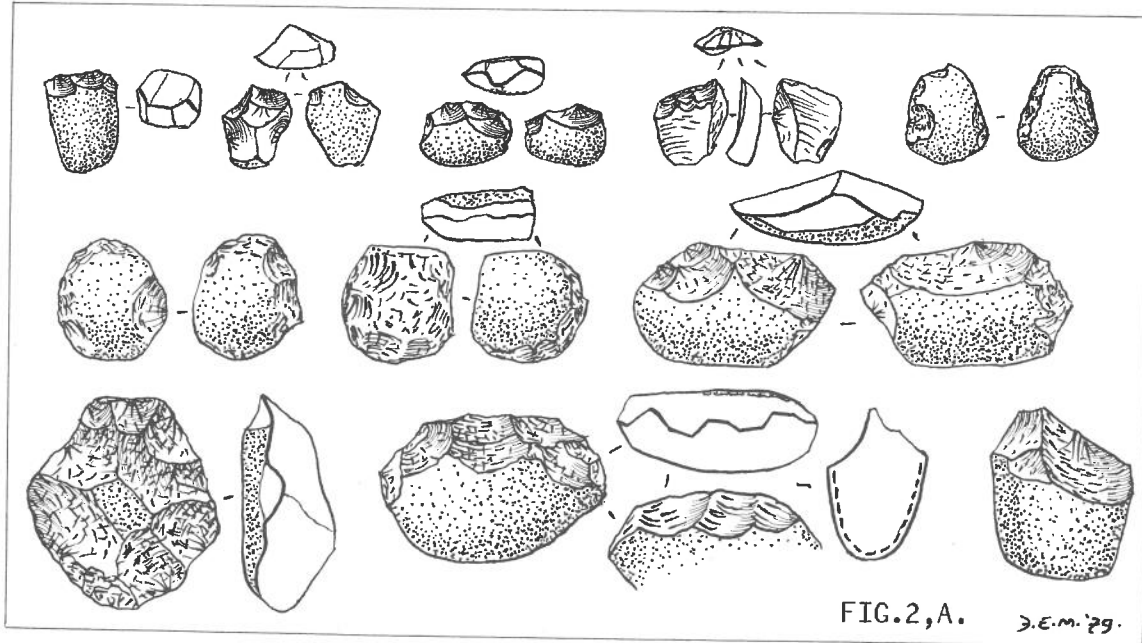

FIG.2,A. J.E.M.'79.

EYGALIERES: Micro-pebble kultuur van de Crau. Choppingtools en choppers van kwarts en kwartsiet, afgebeeld op ware grootte. Pré-Cromer ? Ontdekt door Johannes en Jan Evert Musch in 1979, in Zuid-Frankrijk.

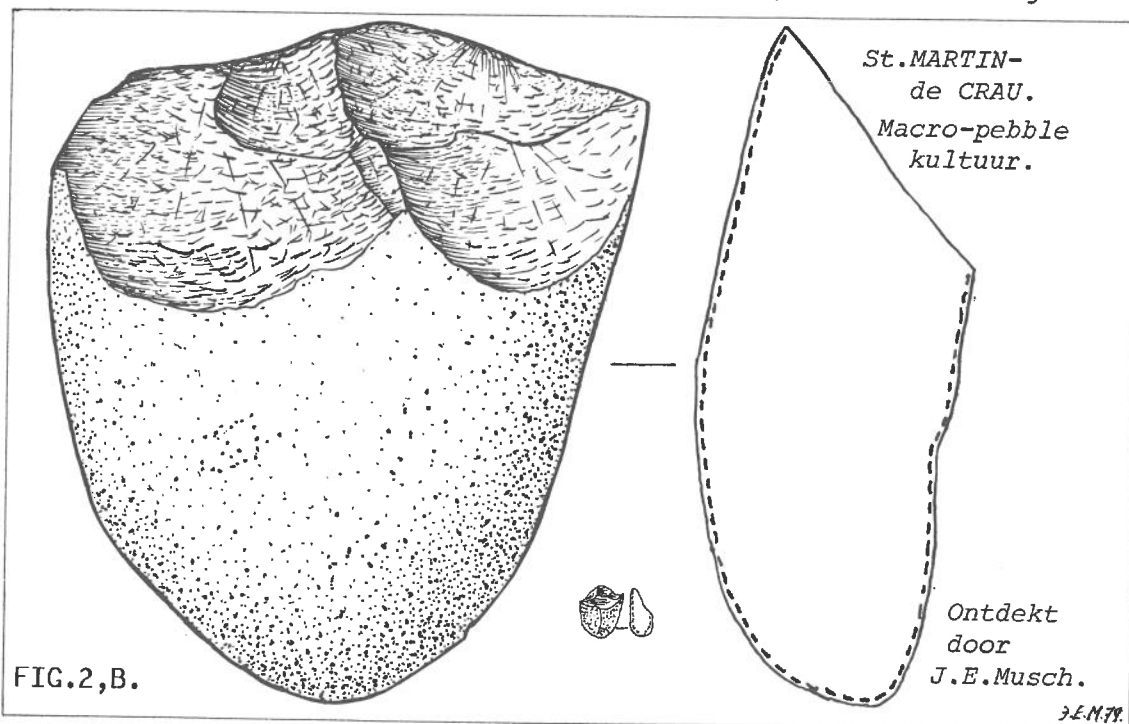
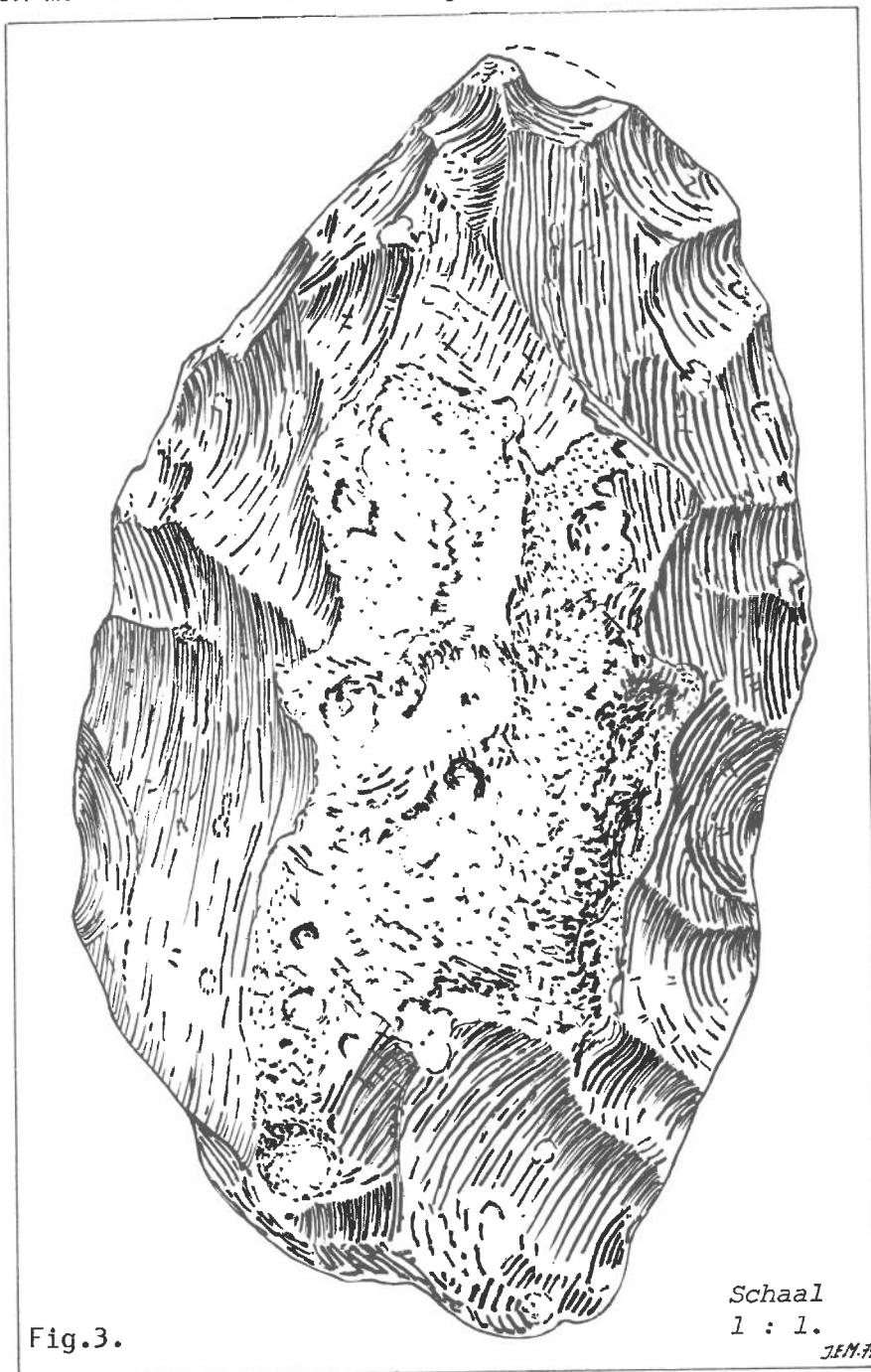

FIG.2,B.

Chopper van kwartsiet op de helft van de ware grootte (Vroeg-Cromer ?) Op dezelfde schaal een der kleinste choppers van Eygalières. Op deze vindplaats komen rolkeiwerktuigen voor ter lengte van 26 cm.

Vervolgens komen we toe aan de in september 1967 door Tjerk Vermaning in de zandstort van de zuigerij van de kalkzandsteenfabriek Roelfsema BV te Hoger-smilde geborgen vuistbijl. Deze vuistbijl werd door de vinder geplaatst in het Abbevillien (Vroeg Oud-Acheul), met een ouderdom van een 450.000-400.000 jaar (Fig.3). De vondstlaag op de door het bedienend personeel opgegeven zuigdiepte komt overeen met de Urk I-formatie volgens een tekening van de Rijksgeologische

DE BLAUWMEERBIJL. (Naar een foto van het Ger.Lab.te Rijswijk).

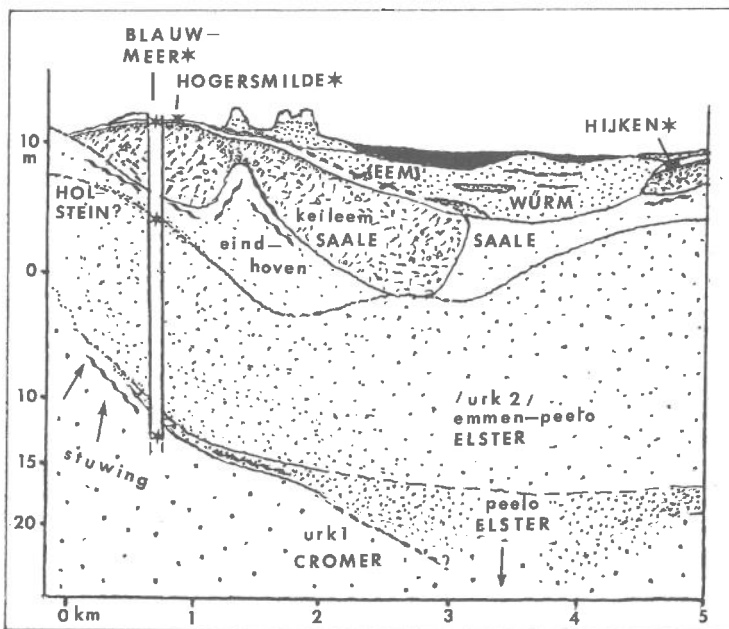
De "Blauwmeerbijl", geborgen door Tjerk Vermaning in 1967, bevindt zich momenteel in de collectie van het Provinciaal Museum voor Drenthe te Assen. Bijlen van een volledig identiek type zijn bekend uit Frankrijk; daar echter vervaardigd uit andere vuursteensoorten. De "Blauwmeerbijl" is vals verklaard in 1975 en 1977.

Dienst (Fig.4). Deze laag zou inderdaad afgezet zijn tijdens de jongere perioden van de Cromer. De vuursteensoort * van de bijl komt volledig overeen met sommige knollen in Zuid-Jutland, waartussen vrij rijke vondsten van een archaisch aandoend Abbevillien werden aangetroffen door Johannes en Jan Evert Musch, Cees Valkenburg en Tjerk Vermaning in juli 1979. Schuursporen op de in 1975 en 1977 valsverklearde "Blauwmeerbijl" wijzen op hevige glaciale en/of zouttektonische stuwings, die het stuk heeft ondergaan.

Opm. Vuursteen van de zelfde soort en met dezelfde krassen is op genoemde vindplaats te Hogersmilde geen zeldzaamheid. Vgl.: "Archaeologische Berichten" No. 2, pag. 54, fig. 18. (Collectie: J. en P. Mekkes, te Groningen).

Aanvoer door een rivier uit Oostelijke richting van het ruwmateriaal waaruit de bijl is geslagen, is niet uitgesloten. Verplaatsing tijdens Elster en zelfs Saale blijft ook zeer wel mogelijk.

Voor een Abbevillien-vuistbijl uit kwartsiet, gevonden door Henk Brouwer bij Emmen in juli 1979 geldt hetzelfde.

Schematische doorsnede van de ondergrond van het Blauwmeer. Naar een tekening door M.A. Smakman van de Rijks Geologische Dienst, afdeling NOORD, in het rapport: "Zandwinning in Drenthe"; fig. 3; jan. 1972.

(Met eigen aanvullingen).

Fig. 4.

Tot slot van dit nog wat globale overzicht kan worden gezegd, dat het onderzoek naar tijdperken van vóór het Holsteinien (=Mindel/Riss = Elster/Saale-interglaciaal) in handen van praktijkarchaeologen uit Noord-Nederland resultaat kan hebben.

Vondsten kunnen zelfs aan het oppervlak worden gedaan uit cultuurtradities, die elders in Europa vaak reeds lang aanvaard zijn. En wel succesvolle vondsten, want honderdduizenden jaren durende cultuurfasen hebben hun talrijke materiële resten nagelaten in de open vlakten, langs de oevers van stromen, meren en zeeën, talrijker wellicht dan in berglanden.

Het beeld van "aapmensen", grommend en huiverend in grotten wordt totaal teniet gedaan door de vondst in de onderste lagen van de wijde Olduvay-kloof van een doelmatige, konfortabele woning in de open lucht (Fig. 5).

* Opm. Deze vuursteen verbleekt (patineert) in de loop van de tijd tot grijs. Bij een afsplintering of écaillage zal voor 100 % blijken dat deze bijl echte patina heeft en dus volkomen authentiek is.

SCHEMATISCHE TIJDSCHAAL.

TIJDPERK	TIJDSCHATTING	VERDELING	KULTUURPERIODEN, formaties, Vindplaatsen
POSTGLACIAAL	ca. 10.000-heden		MESOLITHICUM, NEOLITHICUM t/m RECENT.
WEICHSEL of WURM	11.800-11.000	<i>Koudegolf</i> ALLERØD	AHRENSBURG. (Vessem, Budel, Geldrop etc.) TJONGERIEN. (Makkinga, Usselo, Drunen etc.)
	ca 11.000	<i>Koudegolf</i>	HAMBURG II (Havelte, Buinen etc.)
	11.500-12.000	BØLLING	HAMBURG I (Ureterp etc.)
		<i>Koudegolf</i>	
	32.000-29.000	DENEKAMP	PERIGORDIEN, AURIGNACIEN, GRAVETTIEN
		<i>Koudegolf</i>	
	39.000-37.000	HENGELO	MICRO-MOUSTERIEN II, SZELETIEN
		<i>Koudegolf</i>	
50.000-43.000	MOERSHOOFD	Onbewoond ?	
	<i>Koudegolf</i>		
58.000-57.000	ODDERADE	DIVERSE MIDDENPALAEOLITHISCHE GROEPEN	
	<i>Koudegolf</i>		
60.000-59.000	BRØRUP	MICRO-MOUSTERIEN I, MOUSTERIEN	
	<i>Koudegolf</i>		
67.000-65.000	AMERSFOORT	MOUSTERIEN VAN DE ACHEULTRADITIE	
	<i>Koudegolf</i>		
RISS-WURM WARTHE ?	90.000-70.000	EEM II	JONGSTE-ACHEUL (Hoogersmilde, Hijken etc.)
		<i>Koudegolf</i>	
RISS-WURM	150.000-90.000	EEM I	JONG-ACHEUL (Salzgitter-Lebenstedt ?)
SAALE (RISS)	165.000-160.000	<i>Koudegolf</i> BANTEGA	<i>Formatie van Drenthe (Keileem)</i> MIDDEN-ACHEUL (Wijnjeterp, Rhenen, Angerlo 2)
	185.000-180.000	<i>Koudegolf</i> HOOGEVEEN	<i>Formatie van Eindhoven</i> OUD-ACHEUL ? MIDDEN-ACHEUL (Rhenen)
		<i>Koudegolf</i>	<i>Formatie van Urk II</i>
MINDEL- RISS	250.000-200.000	HOLSTEIN	OUD-ACHEUL (CLACTON) MIDDEN-ACHEUL (Rhenen)
ELSTER (MINDEL)	<i>Cortonium</i> →	<i>Koudegolf</i> → <i>Koudegolf</i> →	<i>Formatie van Peelo, Urk II, Veghel</i> Budacomplex: Vertesszöllös, Ede, Jabeek.
CROMER- complex	450.000-300.000	NOORDBERGUM	VROEG OUD-ACHEUL (Abbevillien) Rhenen
		<i>Koudegolf</i>	<i>Formatie van Urk I, Sterksel, Veghel</i>
	550.000-500.000	ROSMALEN	VROEG OUD-ACHEUL (Blauwmeer, Angerlo i)
		<i>Koudegolf</i>	(Mauer, Crau II, Stranská Skála, Prezletice etc.)
650.000-600.000	WESTERHOVEN		<i>Formatie van Sterksel</i>
	<i>Koudegolf</i>		
800.000-700.000	WAARDENBURG		<i>Formatie van Enschede-Sterksel</i>

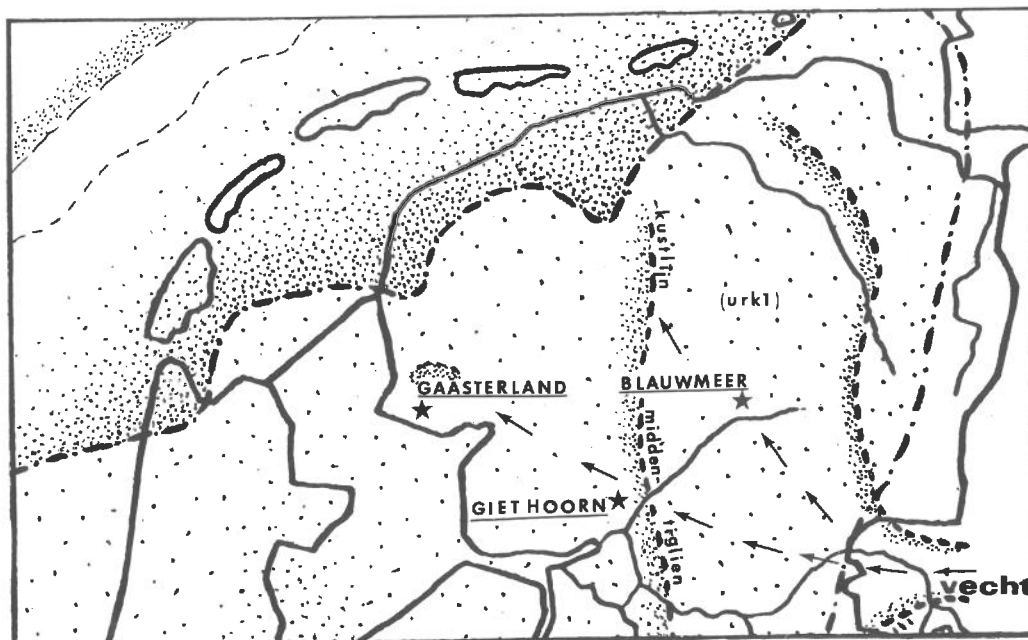
SCHEMATISCHE TIJDSCHAAL (Vervolg).

TIJDPERK	TIJDSCHATTING	VERDELING	KULTUURPERIODEN, VINDPLAATSEN, FORMATIES
MENAPIEN		<i>Koudegolf</i>	Formatie van Enschede met Hattemlagen
WAALIEN	1,2 milj-900.000	WAALIEN	Formatie van Harderwijk (Le Vallonet)
EBURONIEN	1,2 miljoen- 1,6 miljoen	<i>Koudegolf</i> EBURONIEN 3 <i>Koudegolf</i> EBURONIEN 2 <i>Koudegolf</i> EBURONIEN 1 <i>Koudegolf</i>	↑ (Giethoorn, Gaasterland, Crau I.) ↓ Formatie van Harderwijk ↓ Formatie van Harderwijk
TIGLIEN	2,2 miljoen- 1,6 miljoen	Laat-VILLA-FRANCHA	Formatie van Tegelen. (Olduvay DK.1, Chilhac, Sandalja)
PRAE-TIGLIEN		<i>Koudegolf</i>	
REUVERIEN	3,5 miljoen- 2,5 miljoen		(Omo, Lake Rudolf)
BRUNSSUM PLIOCEEN	ca.4 miljoen	BRUNSSUMIEN	(Diverse beenderbreksies)
SUSTERIEN	ca.5,5 miljoen	SUSTERIEN	(Diverse beenderbreksies)

Jaartallen bij benadering.

Correctie tot oct.1979.

J.E.M. '79

Naar o.a gegevens van R.G.D.'77 en eigen interpretaties.

Fig.6.A. Oude kustlijnen in CROMER en TIGLIEN.

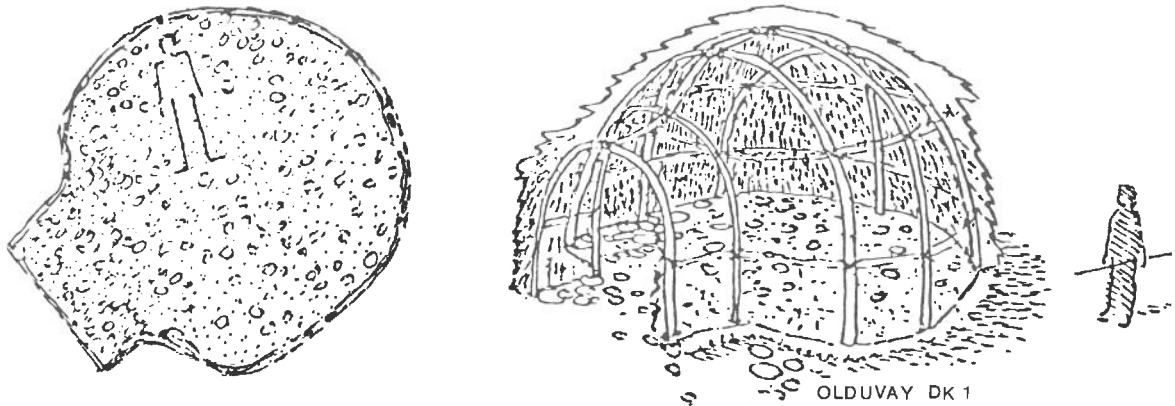

Fig.5.

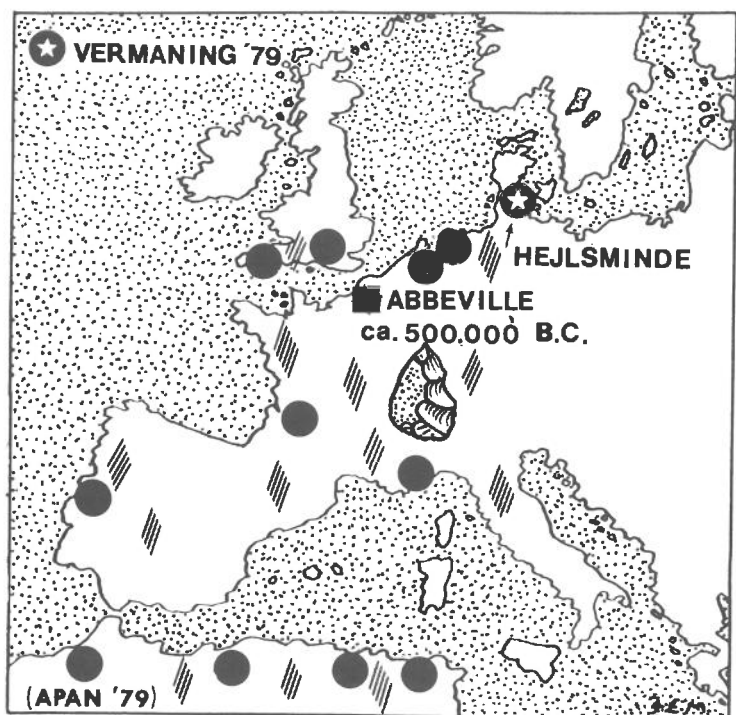
Schets van het steenplaveisel, door Richard Leakey opgegraven in de Olduvaykloof in Afrika, met een reconstructie van de behuizing, zoals die 1½ miljoen jaar geleden gebouwd kan zijn (Oldowan cultuur).

In veel steentijdtradities zijn aanwijzingen te vinden voor de bouw van woningen met als grondvorm een draagconstructie van koepelvormig gebogen jonge boomstammetjes en takken. De afdichting en vloerbedekking blijken variabel van tijd tot tijd en van gebied tot gebied.

De bewoning in grotten moet gezien worden als een vrij laat gegeven, vooral noodgedwongen ontstaan tijdens koudegolven.

Het hardnekkig opduiken in de literatuur van "Kuilwoningen", als een soort "surrogaat grot" in het open veld is eendeels toe te schrijven aan een keten van onjuiste interpretaties van natuurlijke verstoringen in opgegraven woonkampementen, anderdeels ligt er wellicht de onderbewuste gedachte van de onderzoekers aan ten grondslag van de "holbewoner" in een "Troglodithicum" (tijdperk van grotten en spelonken), dat aan het begin van de mensheid werd geplaatst. De reële situatie is echter, dat voorzover na te gaan, al de eerste Hominidae bij voorkeur het open veld bewoonden, waarbij zij zeer wel in staat blijken efficiënte en comfortabele woningen te bouwen.

(Plattegrond naar Agon-Elsevier 1977 "Bronnen van onze beschaving" Rest eigen interpretatie).

De belangrijkste vindplaatsen van artefacten uit het Vroeg Oud-Acheuléen (Abbevillien-Chelléen in Europa en Noord-Afrika.

Fig.6.

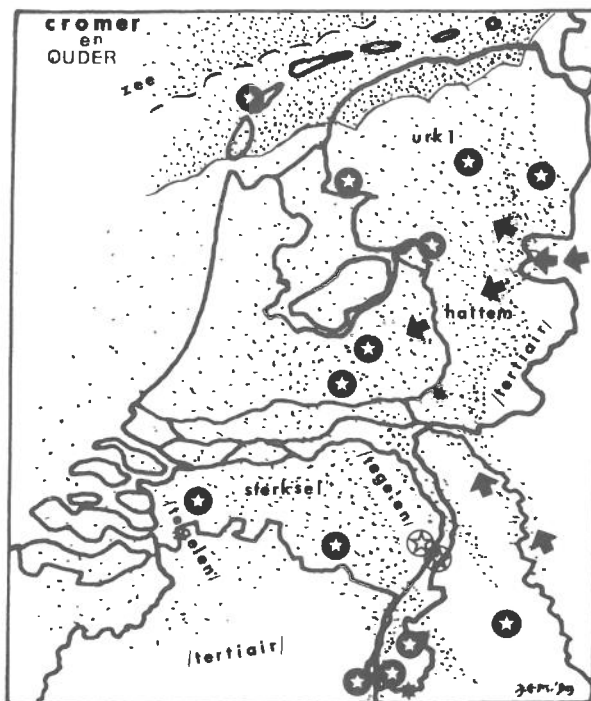
Er zijn momenteel uit ons land al meerdere vondsten bekend, die uit Oud- en Vroegpleistocene lagen komen.

Zowel de "Micro"- als de "Macro"-tradities zijn hierbij vertegenwoordigd.

Choppers en choppingtools spelen bij deze zeer oude tradities een belangrijke rol.

In dit artikel zijn de vondstmogelijkheden uit het Cromercomplex en ook uit nog oudere formaties even aangegeven. In een der volgende nummers van de "Archaeologische Berichten" zal nader op meerdere ontdekkingen worden ingegaan.

Fig. 7.

LITERATUUR: o.a.

- AGON-ELSEVIER, Bronnen van onze beschaving. Deel I, 1977.
- BOSINSKI, G., Der palaeolithische Fundplatz Rheindahlen, Ziegelei Dreessen-Westwand. Bonner Jahrbücher 166, 1966. pp. 318-348.
- COLLINS, D.M., The Geography of the European Paleolithic. IXe Congres UISPP-Nice, 1976.
- FRIDRICH, JAN., The first industries from Eastern and Southeastern Central Europe, IXe Congres UISPP-Nice, 1976.
- HULST, TON., Tjerk Vermaning, Steen des Aanstoots, 1975, blz. 127.
- LUMLEY, DE, H. (edit.), La Prehistoire Francaise, deel I en II, 1976.
- MALEZ, MIRKO., Excavation of Villafranchian site Sandalja I near Pula (Yugoslavia), pp. 104-123. IXe Congres UISPP-Nice, 1976.
- MULLER-BECK; H., Zum Problem der frühen Artefakte Mitteleuropas, IXe Congres UISPP-Nice, 1976.
- OAKLEY, KENNET PAGE., Man the Toolmaker.
- STAALDUINEN, C.J. van (et al.), Geologisch onderzoek van het Nederlands Waddengebied. R.G.D. 1977.
- VALOCH, KAREL., Aperçu des premières industries en Europe, pp. 178-183. IXe Congres UISPP-Nice, 1976.
- VALOCH, KAREL., Un groupe spécifique du paléolithique ancien et moyen d'Europe Centrale, pp. 86-91. IXe Congres UISPP-Nice, 1976.
- DOSSIERS RECHTZAKEN 1038/75, Assen-Leeuwarden.

OUD-PALAEOLITHISCHE ARTEFACTEN OP EEN BENNEKOMSE AKKER

door

C.J.H. FRANSSEN

Te Bennekom ten westen van de Wildekamp en de Groenestraat is onlangs een wei gescheurd en geëgaliseerd. De beide scholieren JURGEN SEPPEN en HENKO DE STIGTER maakten van de gelegenheid gebruik om naar artefacten te zoeken. Naast tal van pseudo's leverde hun "onderzoek" mesolithische en neolithische afslagen en kernen op, maar tot mijn verbazing ook enige artefacten van de midden-pleistocene mens namelijk: twee chopping tools van kwartsiet, twee benen werktuigen (één spits van het type Bilzingsleben) en vier Levallois-klingen. De vier eerstgenoemde werktuigen zijn te plaatsen in het Oud-Acheuléen (vroeger Clactonien), de vier andere in het Midden-Acheuléen.

Hoe is de aanwezigheid van oud-palaeolithische artefacten op bedoelde akker te verklaren? Dit kan op een heel eenvoudige en logische wijze. Een paar honderd meter oostwaarts bevindt zich een stuwwal (de Wageningse Berg), waarvan de westelijke flank zacht glooiend is tengevolge van afspoeling. Het "afbraakmateriaal" is te Bennekom en ten westen daarvan gedeponneerd in de Gelderse Vallei en het is daarom niet te verwonderen, dat er behalve zand en grind ook artefacten zijn meegevoerd met het smeltwater van de dikke ijskap tegen het einde van het Saalien. Ook daarna is de afbraak van de betreffende stuwwal doorgedaan tijdens het Eemien en de laatste ijstijd. Zoals bekend, is de Gelderse Vallei opgevuld met het "puin" van de omringende stuwwallen, dat is aangevoerd met water en wind.

Op de bewuste akker zijn de boven genoemde oud-palaeolithische werktuigen waarschijnlijk van onder de bouwvoor (een dunne laag humeus dekzand) aan de oppervlakte gekomen tijdens het ploegen en de egalisatie van het terrein.

Er waren tot nu toe geen artefacten van de midden-pleistocene mens uit de Wageningse Berg bekend. Uit de vondst van de beide scholieren blijkt nu, dat de zo juist genoemde mens zich ook te Bennekom en Wageningen heeft opgehouden en daar zijn werktuigen heeft achtergelaten.

Tenslotte wil ik een woord van dank richten tot de heer A. WOUTERS, die de fraaie tekeningen heeft gemaakt.

Bennekom, 1 juni 1979

SUMMARY

A few months ago two exploring schoolboys found some artefacts of mid-pleistocene man in a field to the west of the village of Bennekom. The field was a former meadow, and had recently been ploughed up and levelled. The artefacts it contained dated from the Early Acheulean and Mid-Acheulean.

This find can be explained by the fact that some hundreds of meters to the East we find a glacially formed ridge, the "Wageningen Mountain". From its western slope masses of soil and rubble have been washed down, which were deposited on the fields of Bennekom and elsewhere in the Guelders Valley. When the melting ice of the Saale glacial period came streaming down the slope of the hill, sand and gravel and artefacts were naturally carried along, and further erosion of this kind took place during the Ipswichian and the most recent glacial period.

The artefacts found on the Bennekom field have probably been lying under the furrow and were brought to the surface when the field was ploughed up and levelled.

Artefactomschrijving:

B.1. Choppingtool (Bifaciale chopper).

Kwartsitische zandsteen. Door 6 afslagen tot kernwerktuig geslagen.
L: 56 mm. Br: 44 mm. D: 20 mm.

B.4. Microchopper

Grijze silex met blauwige patina en silicaglans. Het artefact, een schaafje, werd geslagen uit een "Maaseitje".
L: 31 mm. Br: 23 mm. D: 11 mm. Schaverhoek: 60° .

B.10. Choppingtool (Bifaciale chopper).

Kwartsitische zandsteen. De rechterboord werd door trapvormige retouche tot werkkant geslagen.
L: 40 mm. Br: 37 mm. D: 11 mm.

B.6. Levalloisafslag:

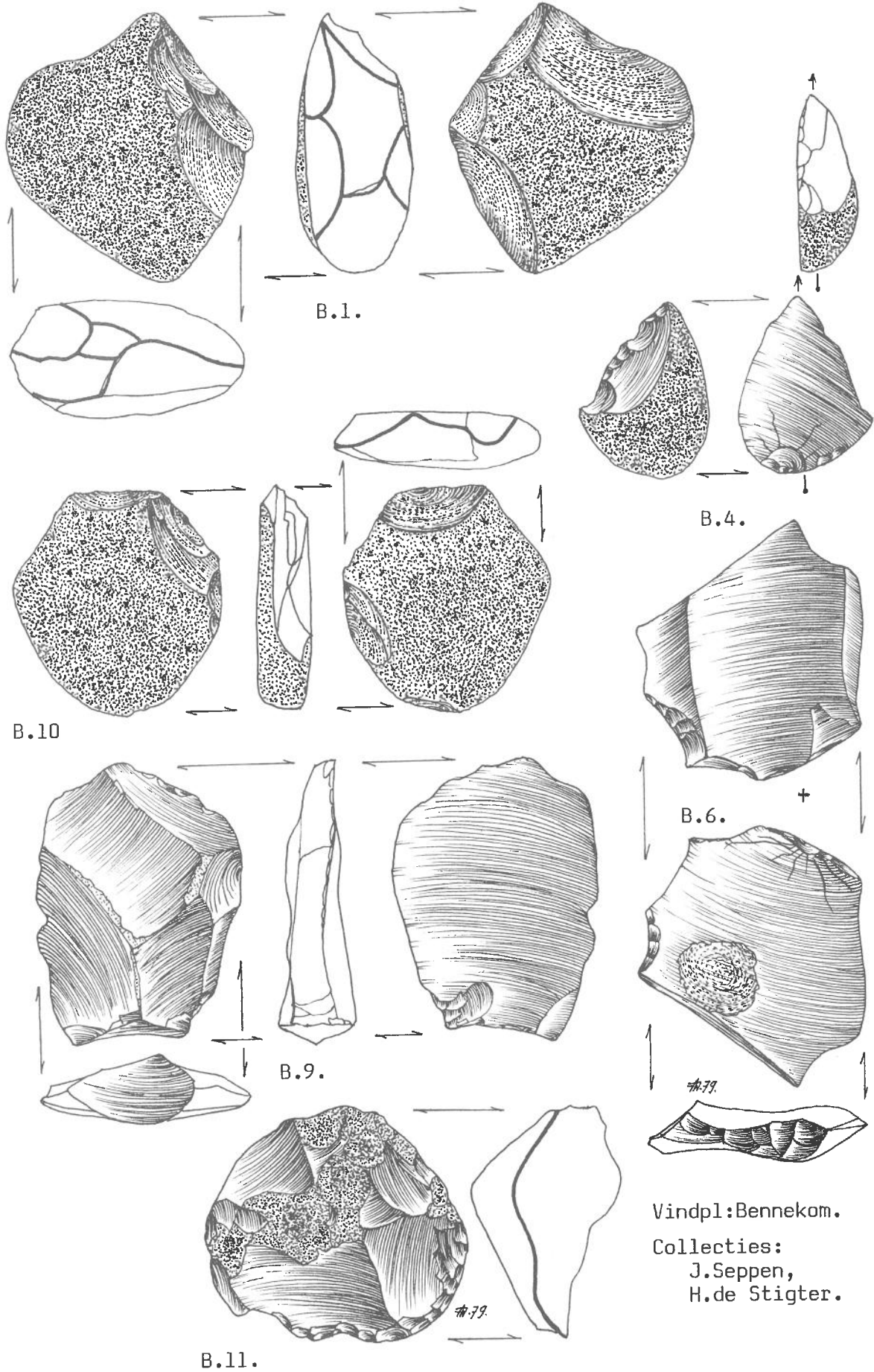
Grijze silex van korrelige structuur (Valkenburg-type). Zeer zwakke silicaglans en iets afgesleten ribben. Gefacetteerd restslagvlak. Het artefact is reeds praehistorisch gebroken. Aan de linker boord is een intentionele alternerende retouche.
L: 46 mm. Br: 40 mm. D: 10 mm. Slaghoek: 115° .

B.9. Levalloisafslag. (à talon lisse).

Grijze silex met zware, gelig gevlekte patina. De meest uitstekende delen zijn afgesleten en zelfs beschadigd door transport. Er is silicaglans en er zijn duidelijke oplossingsverschijnselen.
L: 50 mm. Br: 36 mm. D: 14 mm. Slaghoek: 110° .

Choppingtool van silex. B.11.

Bruingrijze silex met silicaglans. Zeer intensieve nabewerking op de werkkant. L: 43 mm. Br: 45 mm. D: 26 mm.

EEN PLEISTERPLAATS VAN DE RENDIERJAGERS BIJ BUINEN (PROV. DRENTHE)

DOOR

T. BAAS EN H. D. VEEN.

VONDSTGESCHIEDENIS:

Ten Zuid-Oosten van het op de Hondsrug gelegen dorp Buinen, werden door de tweede schrijver op een akker in de zogenaamde "Beekslanden" gedurende een aantal jaren aan de oppervlakte liggende vuurstenen artefacten verzameld.

De gevonden werktuigen behoren tot de Midden-Steentijd of het Mesolithicum. Een gering aantal leek echter te behoren tot het Jong-Palaeolithicum. Laatstgenoemde artefacten werden vooral aangetroffen in de nabijheid van de kavelstoot die de scheiding vormt tussen de akker en het weiland.

Daar vermoed werd dat het grootste deel van de concentratie zich zou kunnen bevinden in het weiland, werd ook dit nadat er geploegd was, intensief onderzocht. Het vinden van o.a. een steelspitsfragment, een kerfspits en een krombeksteker, maakte duidelijk, dat ter plaatse de rendierjagers van de Hamburgcultuur hebben verbleven.

Deze Jongpalaeolithische cultuur wordt gedateerd tussen 11.500 en 10.500 jaar voor Christus. Krombekstekers en kerfspitsen in combinatie met lange klingschrabbers zijn namelijk zeer kenmerkend voor deze Hamburgfacies van het Jongere Magdalénien.

Op deze vindplaats werden ook enkele Neolithische artefacten geborgen, waaronder een geslepen bijl die vrijwel zeker tot de Trechterbeker-cultuur behoort.

Kort na de ontdekking van de Hamburg-concentratie stuitte ook de praktijk archaeoloog T. Baas uit Buinen op de nederzetting, waarna de akker regelmatig door beide "praktici" werd bezocht om er zoveel mogelijk vuursteenmateriaal te verzamelen.

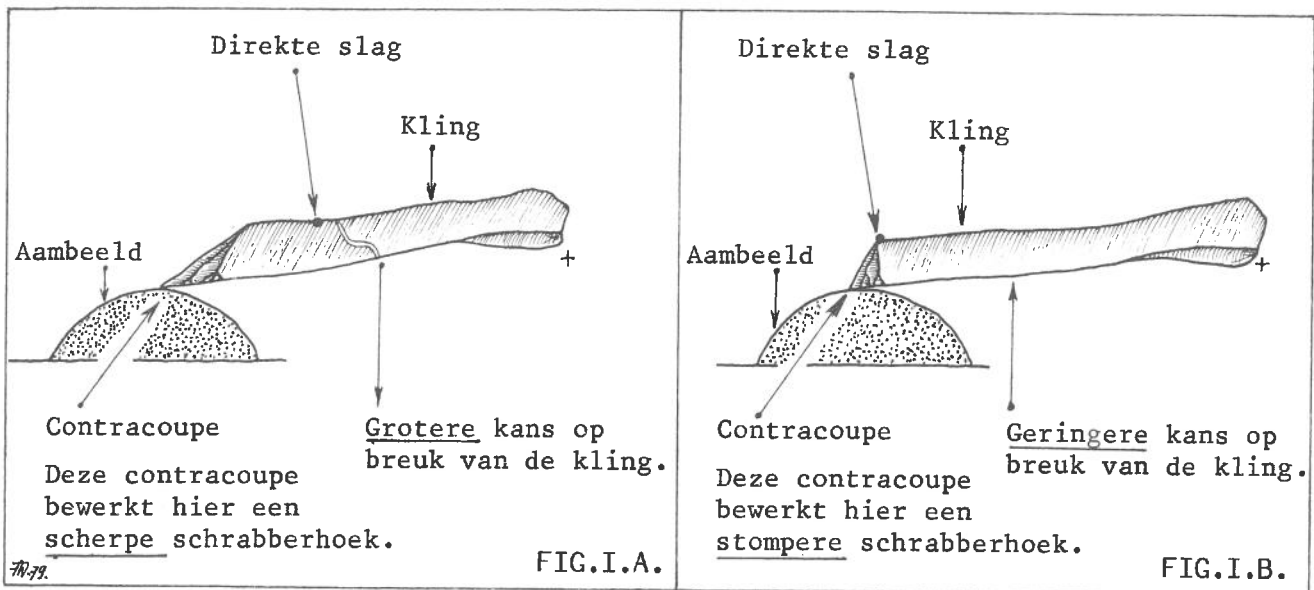
OVERIGE VONDSTEN:

Al snel werd duidelijk dat niet alleen de Rendierjagers van de Hamburgcultuur deze plaats hadden gekozen om hun tenten op te slaan. Ook de laatpalaeolithische mensen van de Tjongerkultuur moeten deze gunstig gelegen plek hebben ontdekt.

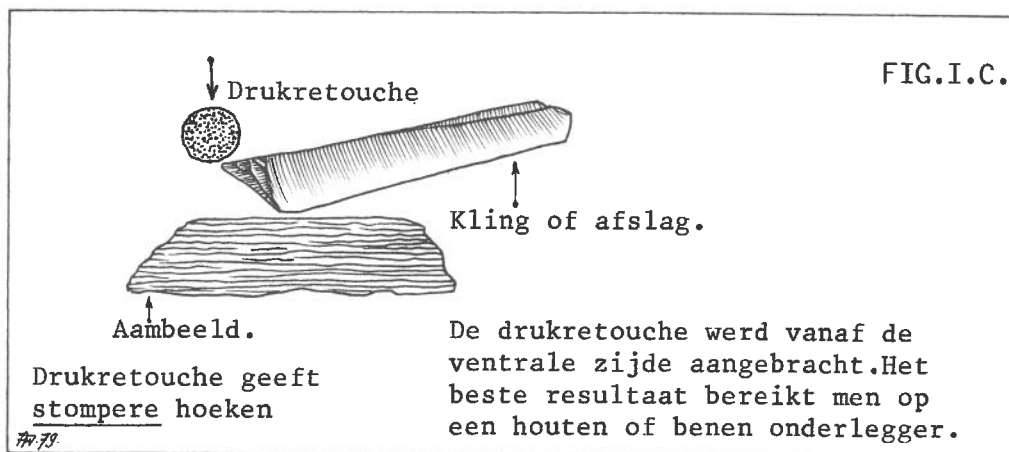
De Tjonger-vindplaats overlapt ten dele die van de Hamburgcultuur en waar dit het geval is, is het niet altijd vast te stellen tot welke cultuur de gevonden voorwerpen behoren.

De specifieke werktuigen leveren geen problemen op. De schrabbers van de Hamburgcultuur bestaan deels uit lange klingschrabbers en korte (opzettelijk gebroken?) klingschrabbers ** met meestal vrij scherpe schrabberhoeken. De Tjongerschrabbers zijn in veel gevallen rond-tot nagelvormig, stomper van schrabberhoek, en vaak gemaakt uit een korte dikke afslag met een in vele gevallen forse slagbult.

** Bij het onderzoek van vele "korte" Hamburg-schrabbers (Havelte, Ureterp e.a.), dat ik in de zestiger jaren met dr. A. Bohmers verrichtte, bleek er inderdaad vaak een breukvlak aanwezig, dat ontstaan kon zijn door het slaan (of opfrissen) van de schrabberkappen in buffertechniek (contracoupe of reactieslag). Om scherpe hoeken op klingschrabbers te verkrijgen, wordt de directe slag op de kling meer naar het midden

van de kling geplaatst (Zie fig. I.A.). Stompere hoeken verkrijgt men door de direkte slag op het einde van de kling te plaatsen (Zie fig. I.B.) of door re-touchering in (al of niet rollende) druktechniek (Zie fig. I.C.). Het is duidelijk dat breuk van de lange kling bij het slaan van scherpe schrabberhoeken vaak niet te vermijden is. Uit vele recente proeven met het slaan van lange klingschrabbers bleek het percentage breuk op ongeveer 27% te liggen. Hoe scherper men de hoek wil maken (= hoe verder men dus van de te maken schrabberkap de direkte slag moet plaatsen), hoe groter het aantal breuken wordt. Dit is mogelijk een verklaring voor het feit dat van de Hamburgschrabbers juist de artefacten met de scherpste schrabberhoeken het vaakst gebroken zijn. Bij de hier besproken vindplaats Buinen ligt het aantal gebroken klingschrabbers uitzonderlijk hoog, namelijk 33%.

Bij de Tjonger- en Ahrensburgculturen werden de schrabberkappen meestal in druk- of rollende-druktechniek verkregen. Hierbij is het moeilijk om scherpe schrabberhoeken te verkrijgen. Bij erg dikke schrabbers is ook hier mogelijk de contracoupe-methode gebruikt. Was de afslag of kling erg dik, dan was het vaak nodig om meerdere directe slagen op het artefact te geven. Daardoor ontstonden aan de ventrale zijde zwaar versplinterde, soms zelfs terugwijkende schrabberkappen. Het is dus beslist niet nodig bij dergelijke versplinterde schrabbers aan gebruiksretouche als retouchoir te denken. Het gebruik van al dan niet scherpere of stompere schrabberhoeken moet te maken hebben gehad

met de jachtfauna en het al dan niet bewerken van been en hout. (Zie A. Bruyn, 1953 en A. Bruyn, 1955).

(Cursieve tekst: A.M. Wouters).

De Tjongerspitsen verschillen duidelijk van de steel- en kerfspitsen van de Hamburgcultuur, terwijl de echte krombekstekers (Zinken) nog veel minder een probleem vormen. De minder voorkomende bek- en krombekstekers uit het "arched-bladelet" complex (Tjonger-Cresswell-Cheddar etc.) zijn duidelijk herkenbaar.

Het Mesolithische materiaal werd ten Zuiden van de concentratie ontdekt. Tot nu toe werden er een redelijk aantal microlithen gevonden, waaronder een kleine veertig spitsjes.

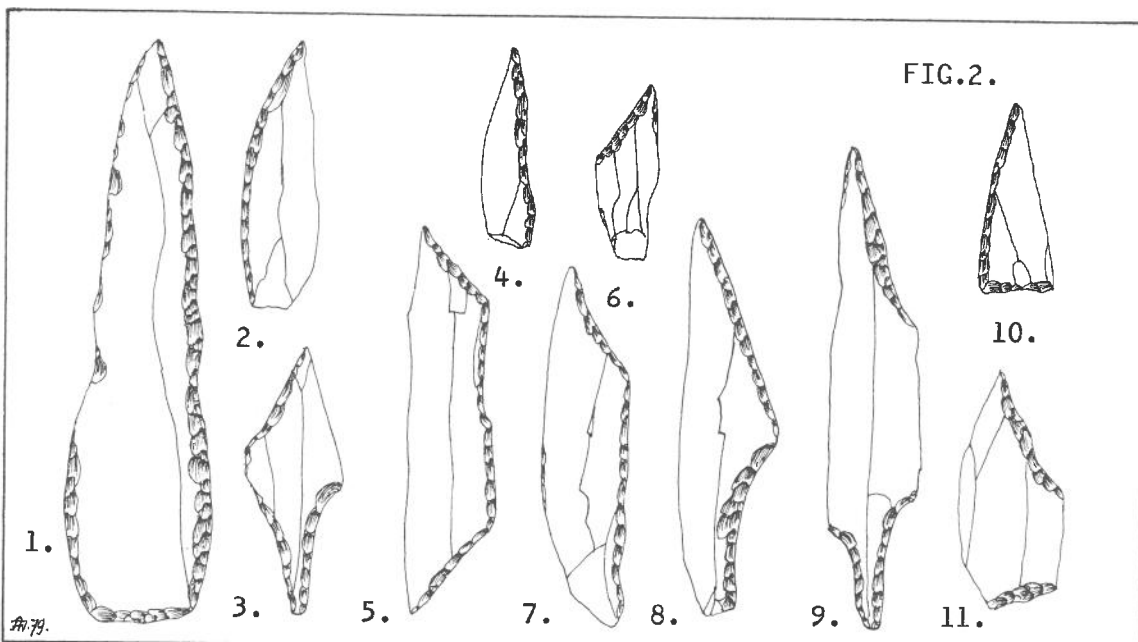
Ook buiten de eigenlijke Hamburgconcentratie werd nog een gering aantal artefacten gevonden, die tot deze cultuur gerekend kunnen worden, waaronder lange slanke klingen en steelspitsfragmenten. Vermoedelijk zijn dit de eerste vondsten van een veel groter aantal dat zich nog bevindt in de nog juist gespaard gebleven vaste ongeroerde grond onder de bouwvoor. Deze vindplaats is nog juist gespaard gebleven voor algehele vernietiging door de diepploeg die de andere helft van de akker tot een diepte van 80 cm heeft omgewerkt.

HET TERREIN.

Het geheel aan vindplaatsen is gelegen op enkele honderden meters vanaf de onderzijde van de helling van de Hondsrug, in het overgangsgebied tussen de zand- en veenachtige gronden. De Hamburgvindplaats ligt op een zanderig deel van de akker. Volgens mondelinge mededelingen van landbouwers zou de plaats vroeger duidelijk als een verhoging in het landschap te zien zijn geweest, die echter bij ruilverkavelingswerkzaamheden is geëgaliseerd.

De Tjongervindplaats gaat over in een veenachtig deel en heeft vrijwel zeker aan het water gelegen. Dit water kan een plas of een zijtak van het in de nabijheid gelegen Achterste Diepje zijn geweest.

Het gehele gebied moet in de praehistorie zeer aantrekkelijk zijn geweest als verblijfplaats, gezien de vondsten van meerdere cultuurtradities.

1. Chatelperronspits. 2. Micro-chatelperron- of Tjongerspits. 3. Ahrensburgspits. 4. A-spits. 5. Cheddarspits. 6. B-spits (Zonhovenspits). 7. Cresswellspits. 8. Kerfspits. 9. Havelterspits. 10. C-spits. 11. Vierhoek (Zonhovenspits met basisretouche).

Naar: BOHMERS-WOUTERS (1955).

DATERING:

De Hamburgcultuur wordt algemeen geplaatst in het Bølling Interstadiaal, de iets mildere fase van het begin van het laatste deel van de Würm- of Weichsel-Ijstijd. (Zie tijdstabel op blz. 12).

De C-14 dateringen van enkele Hamburgvindplaatsen tussen ons land en Polen liggen tussen 11.500 B.C. en 10.500 B.C. De cultuur is waarschijnlijk dus jonger als men vroeger dacht.

Tijdens de Bøllingphase kwam de zomertemperatuur boven de 10^oCelsius te liggen, zodat er een begroeiing van berkenbossen kon ontstaan. Deze gunstigere Bøllingphase heeft echter maar 400 jaren geduurd, zodat daarna de toendra weer ging overheersen.

Het is wel zeker, dat de Hamburgmensen dus ook nog in de vroegste Dryasperiode op de Drentse toendra rondzwierven.

Dr. A. Bohmers (1947) heeft de Hamburgcultuur op grond van verschillen in het artefactcomplex gesplitst in twee groepen:

HAMBURG I:

Gekenmerkt door voornamelijk typische kerfspitsen. De krombekstekers overheersen. Daarna komen schrabbers en stekers het veelvuldigst voor.

HAMBURG II:

Gekenmerkt door langere steelspitsen en kerfspitsen, die tegenover de hoofdkerf een kleinere kerf vertonen (de zgn. Havelter spitsen). De schrabbers overheersen het artefactencomplex volledig. Er zijn namelijk vier à vijfmaal zoveel schrabbers als stekers en krombekstekers.

Opm. Er zijn momenteel aanwijzingen dat er nog een HAMBURG III bestaat. Een eindphase die mogelijk nog in de vroege Allerød aanwezig was en die elementen van de "Arched-Bladelet" techno-complexen in zich opnam. Er zijn momenteel vindplaatsen van dit Hamburg III in Noord Nederland ontdekt. (Mondelinge mededeling van Tjerk Vermaning) A.W.

ARTEFACTOMSCHRIJVING.

De mensen van de Hamburgcultuur hebben op de eerste plaats jacht gemaakt op het rendier (fig. 3.A), dat ze op zijn trektochten volgden.

Dr. A. Rust heeft in 1932 bij de Hamburgvindplaats Meiendorf (ten N.O. van Hamburg) honderden beenderen en geweien van rendieren opgegraven onder een dikke veenlaag.

Ook resten van andere toendradieren (paard, poolvos, sneeuwhoen, kraanvogel, zwanen etc) werden aangetroffen, maar het rendier vormde toch het grootste deel van het slachtafval.

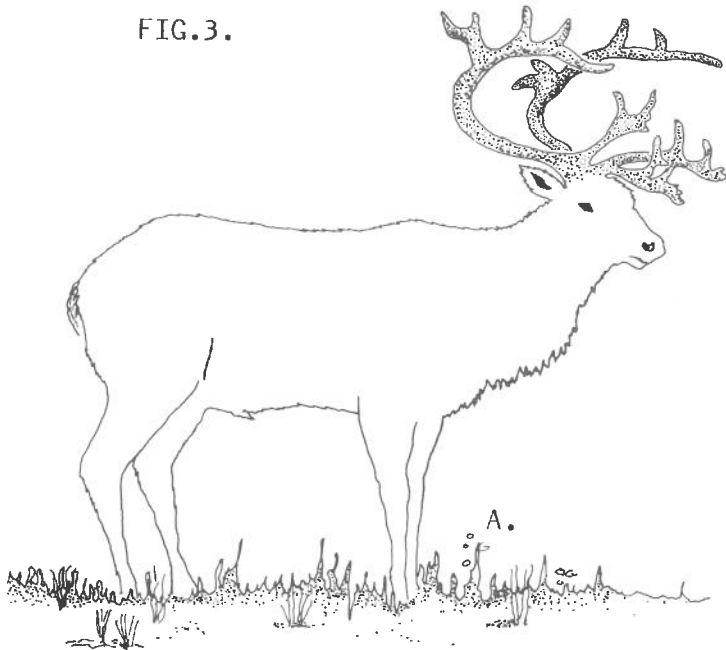
De "Hamburgmensen" evenals de latere lieden van de Ahrensburgcultuur, zijn wel op de eerste plaats rendierjagers geweest.

De krombekstekers van de vindplaats Buinen zijn over het geheel genomen fors met massieve bekken. Enkele zijn zeer intensief gebruikt hetgeen blijkt uit de soms versplinterde bekken. Ook is de werkpunt soms afgebroken (Fig. 3:C, F, G). Rust heeft aangetoond dat de krombekstekers werden gebruikt voor het loskerven van spanen uit rendiergeweien. Hij heeft meerdere geweien opgegraven waaruit deze spanen verwijderd waren. Van deze spanen werden artefacten als naalden, priemen en mogelijk ook harpoenen gemaakt.

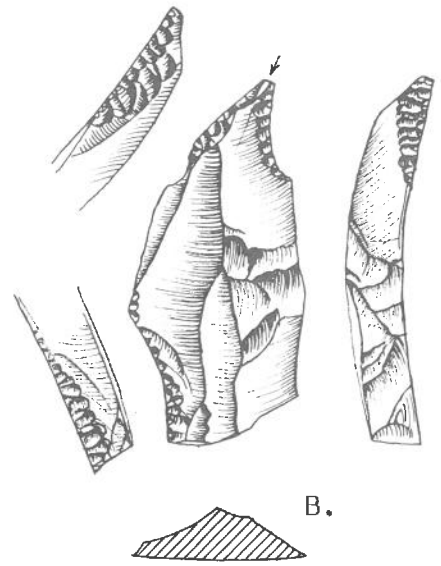
Figuur 3, D. geeft de hierboven omschreven werkwijze weer.

Krombekstekers hebben de steker afslag (en) niet aan de laterale zijde van het werktuig liggen maar aan de dorsale zijde. Het is een stekeropslag naar boven. Dit is duidelijk te zien bij fig. 3, B. (Zie pijltje).

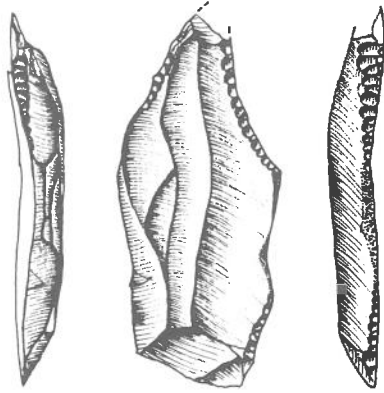
FIG. 3.

Het rendier (*Rangifer tarandus*), jachtbuit van de jagers der Hamburgcultuur.

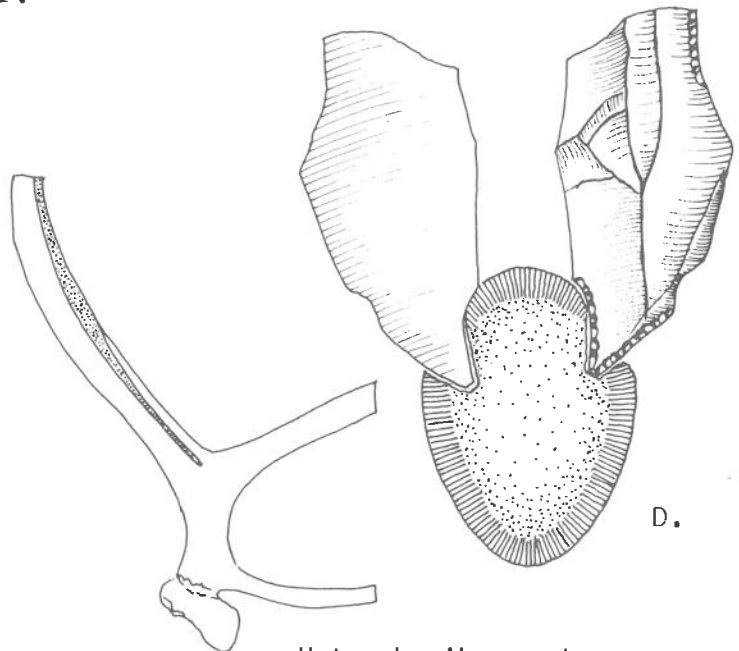

Krombeksteker.

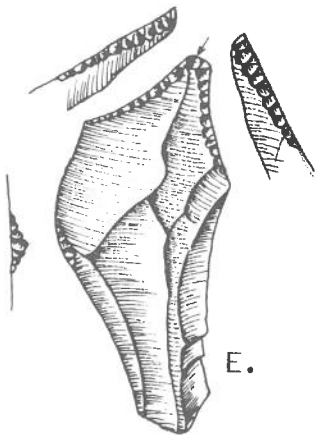
C.

Krombeksteker met gebroken werkkant (bek).

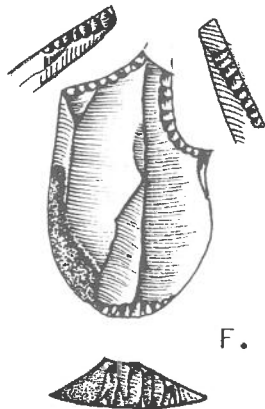
D.

Het gebruik van de krombeksteker (Naar A. Rust).

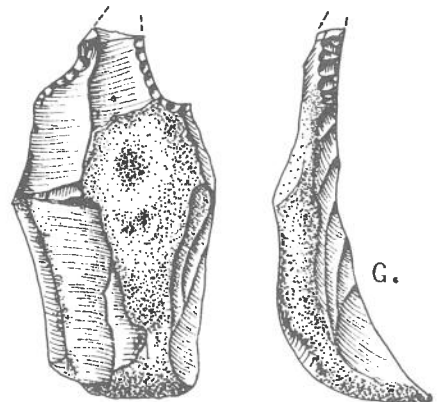
E.

Krombeksteker.

F.

Gebroken krombekstekers. F. is tevens schrabber.

G.

HD.V. 79

Beksteker: B.Gr.2/423.

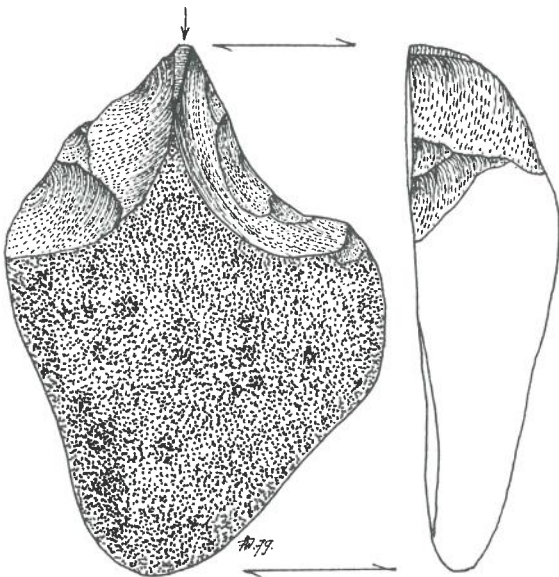

Fig.5.

Banholt, Gr.2). Deze beksteker is vervaardigd op een kwartsitische rolsteen (Pebbletool). Bij Fig.6 is een beksteker getekend, gere-toucheerd op een afslag van de Tjongervind-plaats: Horn-Haelen. (A.W.).

De kerfspitsen, de kerfspitsfragmenten en de steelspitsfragmenten van de vindplaats Buinen zijn vervaardigd uit een zeer fraaie en uitstekende kwaliteit vuursteen.

Dr.A.Rust meent dat een gedeelte van de kerfspitsen, bevestigd in een benen of hertshoornen werktuig, als riemsnijders zijn gebruikt.

In Fig.4, J. is een reconstructie getekend zoals Rust die zich voorstelde.

Opm. Ons inziens zijn de meeste kerfspitsen als pijlbewapening gebruikt. Ze zijn zeer gemakkelijk te schachten en bij schietproeven die wij indertijd deden, bleek het asymmetrische karakter geen enkel bezwaar te zijn. Vele fragmentarische kerf- en steelspitsen vertonen duidelijk de typische kenmerken van schokbreuken, zoals deze bij het tref-fen van harde voorwerpen ontstaan (Zie Fig.4, H t/m N.). Het soms buiten de concentraties (sites) als losse vondst voorkomen van kerfspitsen en kerfspitsfragmenten pleit eveneens voor het ge-bruik als pijlbewapening. Hetzelfde geldt ook voor steelspitsen. Bij een opgraving op een Ahrensburg nederzetting (Vessem II, N.Br.) trof ik rond een grote steen, 21 steelfragmenten van steelspitsen aan. Mogelijk had de rendierjager hier zijn pijlschachten van nieuwe steelspitsen voorzien. (A.W.).

De tekening van de dubbeltent (Fig.4, A.) is een reconstructie van Dr.A.Rust. Deze reconstructie werd gemaakt naar grondsporen van een opgraving uit 1945 bij Borneck (Dld.).

Een soortgelijke plattegrond werd eveneens door A.Rust gevonden bij een op-graving bij Poggenwisch (Dld.).

De studie van grondsporen heeft de laatste jaren tot andere interpretaties geleid, waar hier niet nader op wordt ingegaan.

Soms zijn de bekken van de krombekste-
kers minder diep uitgeretoucheerd. We
spreken dan van atypische krombekstekers
(Zie Fig.4, C en D).

Een micro-krombeksteker is afgebeeld op
Fig.4 onder B.

*Opm. Als de bek van het artefact recht is
en op het verlengde van de centrale
as van het werktuig ligt, spreken we
van bekstekers. Deze bekstekers komen
al in de vroegste fasen van het Oud-
Palaeolithicum voor (Buda-Jabeektra-
ditie; Oud-Acheuléen-Clactonien etc.).
Ook in de Tjonger- en Ahrensburgcul-
tuur zijn ze in een beperkt percen-
tage vertegenwoordigd.*

*In Fig.5 is een beksteker afgebeeld
uit de Jabeektraditie (Vindplaats:*

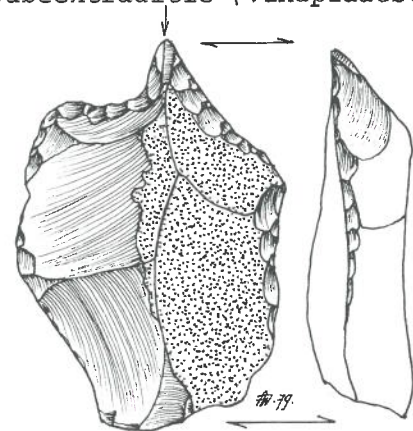

Fig.6.

FIG.4.

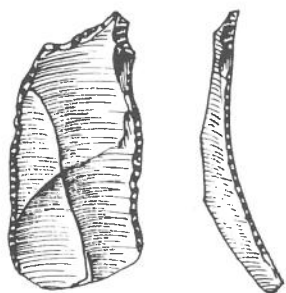
Reconstructie van een tent uit de Hamburgcultuur. (Naar A.Rust).

Momenteel zijn er andere interpretaties.

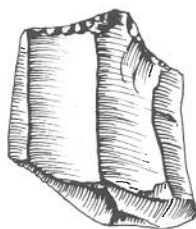
B.

Micro-krombek.

C.

Atypische krombekstekers.

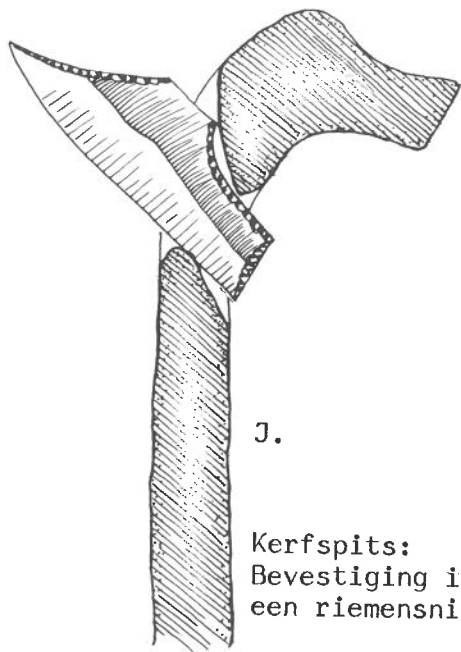

D.

E.

Halffabrikaat van een krombeksteker ? Kling met kerf.

J.

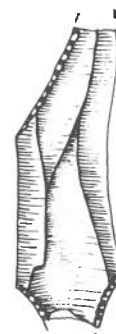
Kerfspits: Bevestiging in een riemensnijder

F.

G.

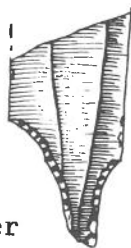

H.

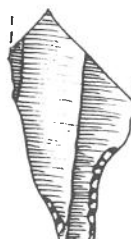

I.

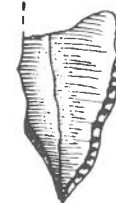
Kerfspitsen en kerf- en steelspitsfragmenten.

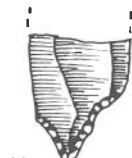
K.

L.

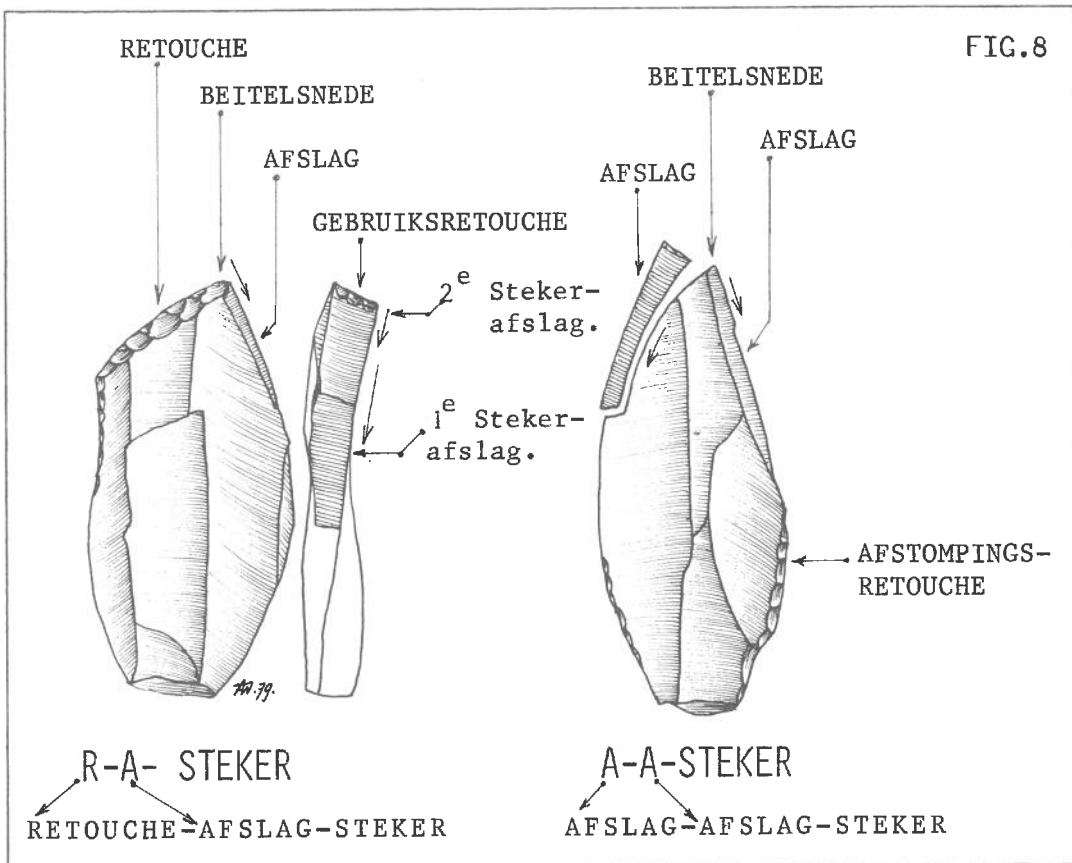
M.

N.

HDV 79

DE STEKERS of BURINS.

De meeste stekers van de Hamburgvindplaats Buinen zijn op klingen geslagen. Zwaardere stekers werden meestal op kernstukken gemaakt. Stekers of burins zijn zowel in Oud- als Jongpalaeolithische culturen in gebruik geweest. In het Mesolithicum neemt hun aantal in het totale artefactcomplex zeer snel af. Sporadisch werden ze nog in het vroeg-Neolithicum gebruikt. Het meest algemeen zijn de stekers in het Jong-Palaeolithicum. Vaak overheersen ze hier het totale technocomplex.

In feite zijn stekers zeer smalle beitels, die iets gelijken op onze beitels die op metaaldraaibanken gebruikt worden. Ze werden zeker op been en herts-hoorn en waarschijnlijk ook wel op hout gebruikt.

De stekers van de vindplaats Buinen zijn overwegend RA-stekers met vrijwel geen afstompingsretouches op de laterale kanten. (Fig. 7: A-D; G-M; D-R.).

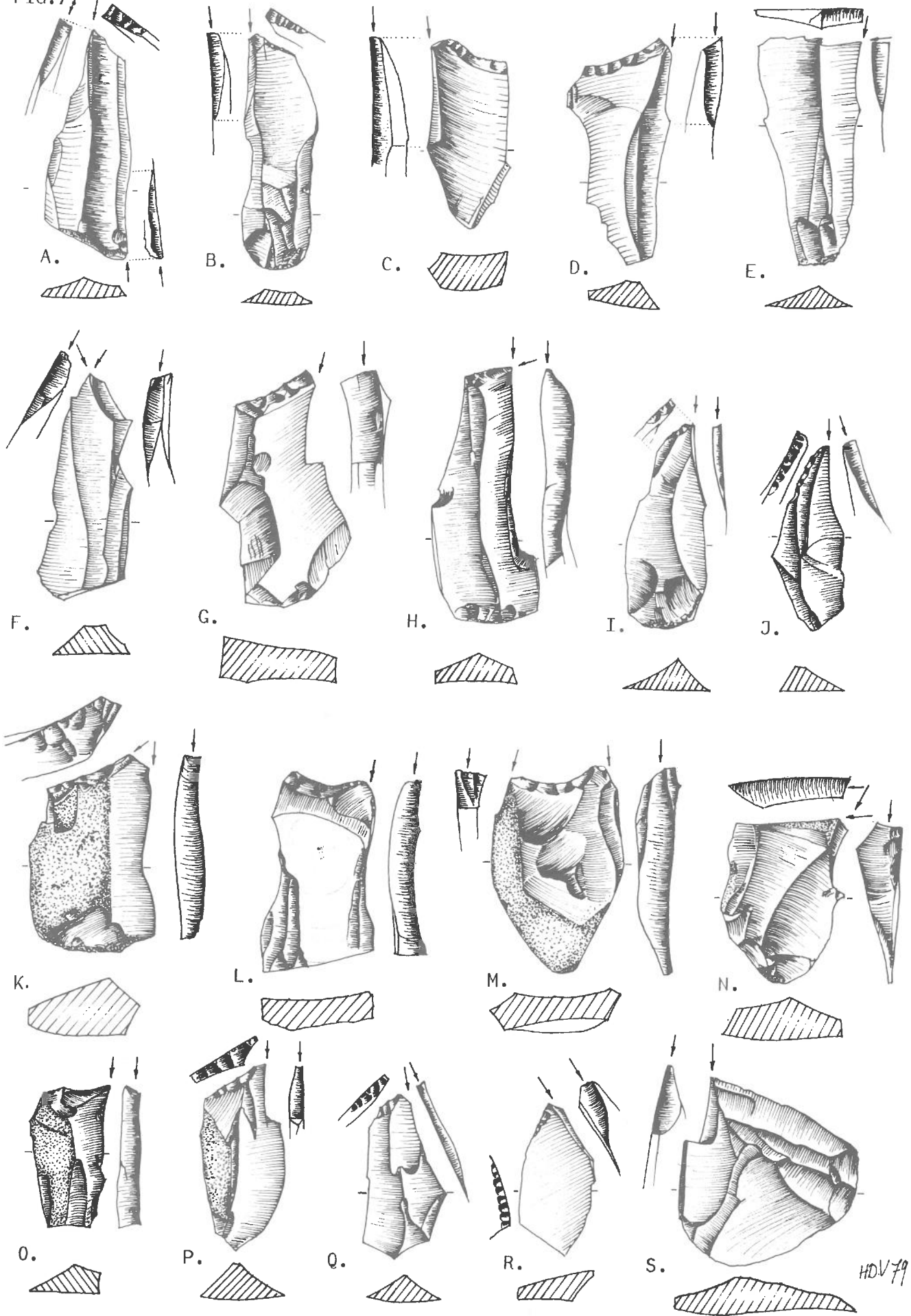
AA-stekers zijn o.a. fig. 7: E ; F ; N.

Opm. De typologie van de stekers is een nagenoeg chaotische aangelegenheid. Elke "Palaeolithicspecialist" voelde zich blijkbaar geroepen een eigen typologische indeling te maken (Vgl: M.N. Brézillon, 1968, pag. 165-191). In ons land wordt veelal nog de typologie van dr. A. Bohmers aangehouden (Vgl: Bohmers-Wouters, 1956, pag. 1-38).

In fig. 8 wordt de benaming RA-steker en AA-steker voldoende duidelijk gemaakt. De RA-steker wordt ook wel afgeknotte steker genoemd. Lig de snijkant van een AA-steker op het midden of nagenoeg op het midden van het werktuig dan spreken de Fransen van een "bec de flûte". Dit type is vooral karakteristiek voor het Magdalenien. (A.W.)

Stekers hebben vaak meerdere stekerafslagen, die meestal als "opfrissings"- "renovatie"-bewerking moeten worden gezien.

FIG. 7

GEGEVENS VAN DE STEKERS VAN DE HAMBURGVINDPLAATS BUINEN.

LENGTE in mm.	BREEDTE in mm.	STEKERHOEK in graden.	BREEDTE beitelkant in mm.	INVENTARIS NUMMER.	SOORT STEKER.
27,4	9,0	30 ^o - 40 ^o	4,2	17	A
34,5	26,1	.. ..	3,5	19	RA
36,6	21,0	.. ..	7,8	11	RA
35,3	16,2	40 ^o - 50 ^o	3,0	7	RA
35,0	12,7	.. ..	3,2	6	RA
25,1	15,9	.. ..	4,6	21	RA
36,6	11,0	.. ..	5,8	33	RA
41,0	25,0	.. ..	5,4	35	RA
26,8	11,4	50 ^o - 60 ^o	4,0	8	RA
31,7	16,0	.. ..	1,9	13	RA
31,8	20,8	.. ..	5,0	22	RA
28,1	9,5	.. ..	4,0	23	RA
31,3	22,8	.. ..	2,9	37	RA
22,8	17,1	.. ..	3,8	14	RA
28,3	24,2	.. ..	4,2	25	RA
41,8	17,5	.. ..	6,9	39	AA
39,4	27,0	60 ^o - 70 ^o	6,9	3	A
40,0	36,4	.. ..	7,1	4	AA
35,0	9,9	.. ..	4,5	12	RA
27,0	13,8	.. ..	3,7	26	RA
46,6	8,9	.. ..	4,1	32	RA
36,9	32,8	.. ..	5,8	41	A
41,0	15,3	.. ..	3,9	1	AA
44,0	16,5	.. ..	4,5	10	RA
26,0	9,3	.. ..	3,2	15	RA
28,9	13,9	.. ..	4,4	16	RA
21,9	16,5	.. ..	4,9	27	RA
30,6	8,9	.. ..	4,2	40	RA
31,3	14,1	70 ^o - 80 ^o	7,0	18	RA
31,6	13,3	.. ..	2,9	24	RA
27,3	23,5	.. ..	6,4	28	RA
53,2	19,3	.. ..	3,2	31	RA
43,6	20,0	.. ..	5,2	5	RA
37,0	16,7	.. ..	3,3	9	RA
35,9	14,1	.. ..	5,8	20	RA

GEGEVENS VAN DE STEKERS (vervolg)

LENGTE in mm.	BREEDTE in mm.	STEKERHOEK in graden	BREEDTE BEITELKANT in mm.	INVENTARIS NUMMER.	SOORT STEKER.
50,8	28,6	70 ⁰ - 80 ⁰	5,2	29	RA
33,8	22,0	.. - ..	4,7	34	RA
35,2	17,6	.. - ..	4,4	36	AA
39,5	21,3	80 ⁰ - +	5,0	2	RA
36,3	21,4	.. - ..	6,2	38	RA
33,6	17,8	.. - ..	3,9	30	RA

Uit deze tabellen, kunnen diagrammen worden samengesteld, die vergelijkingen mogelijk maken met vindplaatsen als:

Ureterp; Marum; Havelte; Meiendorf; Hasewich en Poggewisch. Zie hiervoor de diagrammen in Bohmers-Wouters, 1956, Plate I.

Op Fig. 9 zijn een zevental kernstekers afgebeeld, een der klopstenen (percuteur) en het fragment van een slijpsteentje.

DE SCHRABBERS:

Zoals reeds hierboven opgemerkt, zijn de klingschrabbers het rijkst in het artefactencomplex van Buinen vertegenwoordigd.

Hun aantal is viermaal zo groot als het aantal krombekstekers en overtreft ook het totaal aan stekers.

Opm. De schrabberhoeken zijn voor het grootste gedeelte vrij scherp. De meeste liggen tussen 40⁰ en 50⁰ en tussen 50⁰ en 60⁰. Dit in tegenstelling tot de schrabberhoeken van soortgelijke werktuigen uit de Ahrensburg- en Tjongerculturen.

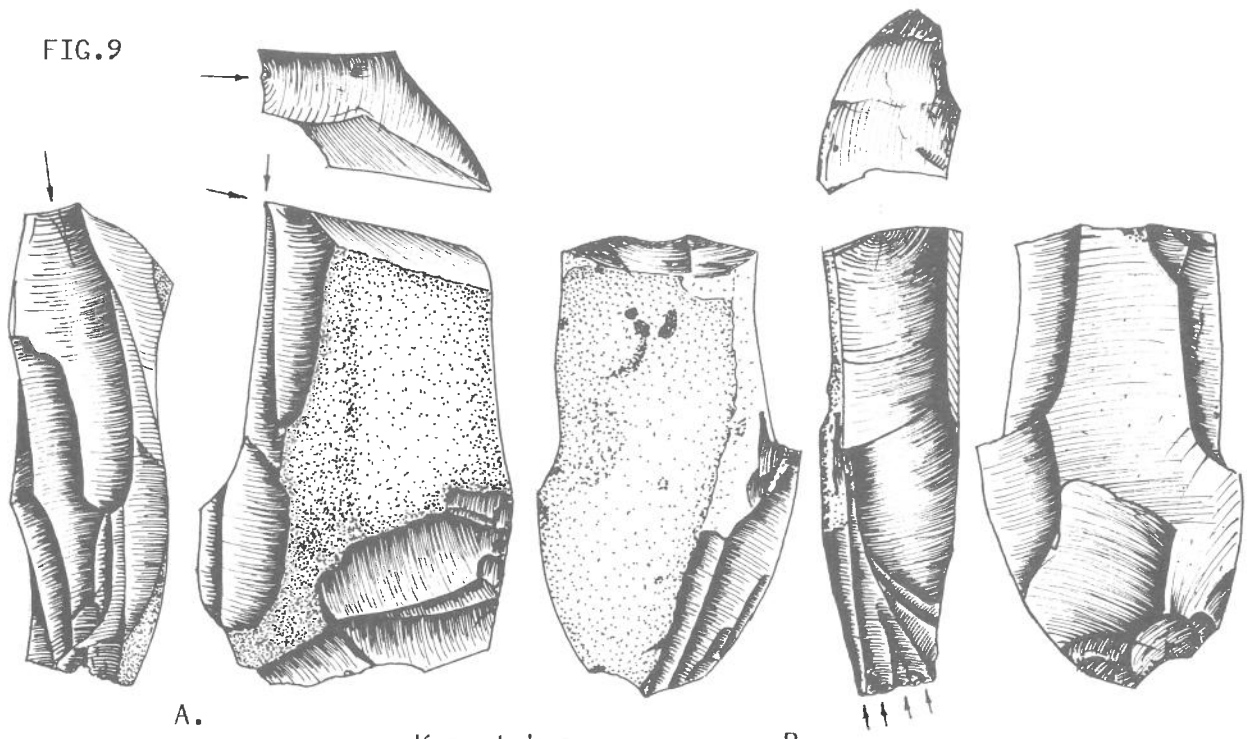
In Fig. 11 zijn accumulatiediagrammen opgenomen van metingen aan schrabbers van de Hamburggroep: Buinen; de Ahrensburggroep: Vessem II, A; en de Tjongergroep: Makkinga. Over de mogelijke oorzaak van het veelvuldig voorkomen van gebroken schrabbers, zie de inleiding van dit artikel (AW).

FIG. 11.

HAMBURGIEN BUINEN	AHRENSBURGIEN VESSEM II. A.	TJONGERIEN MAKKINGA	SCHRABBERHOEK IN GRADEN.
			80 ⁰ - 90 ⁰
			70 ⁰ - 80 ⁰
			60 ⁰ - 70 ⁰
			50 ⁰ - 60 ⁰
			40 ⁰ - 50 ⁰
52	105	100	30 ⁰ - 40 ⁰

70-79.

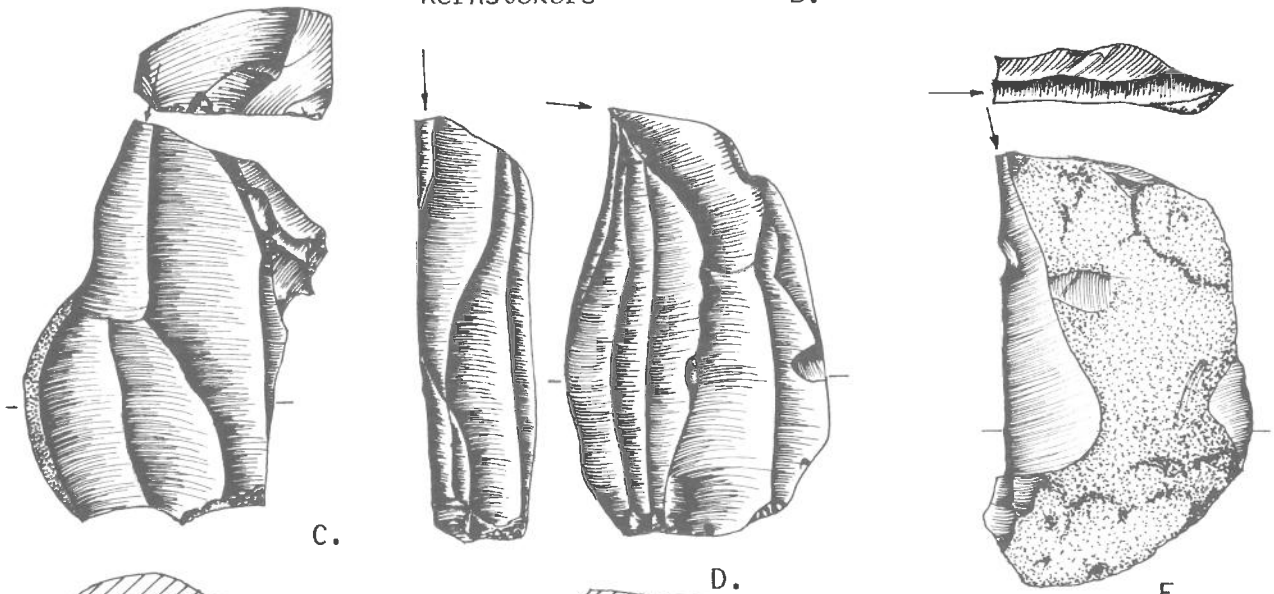
FIG. 9

A.

B.

Kernstekers

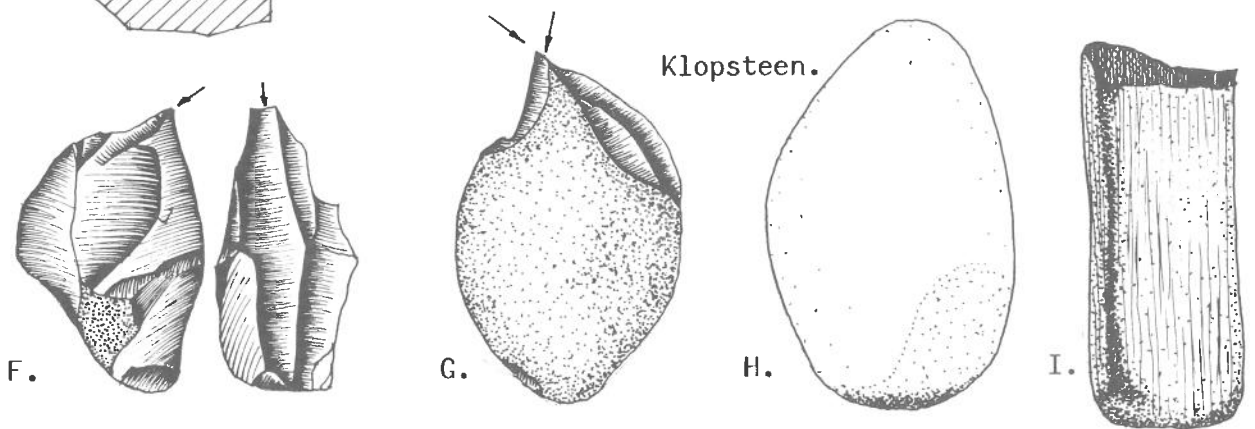
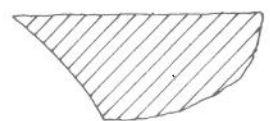
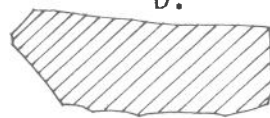
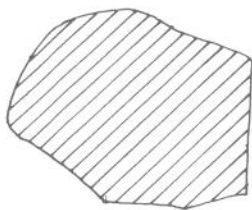

C.

D.

E.

Kernstekers

F.

G.

H.

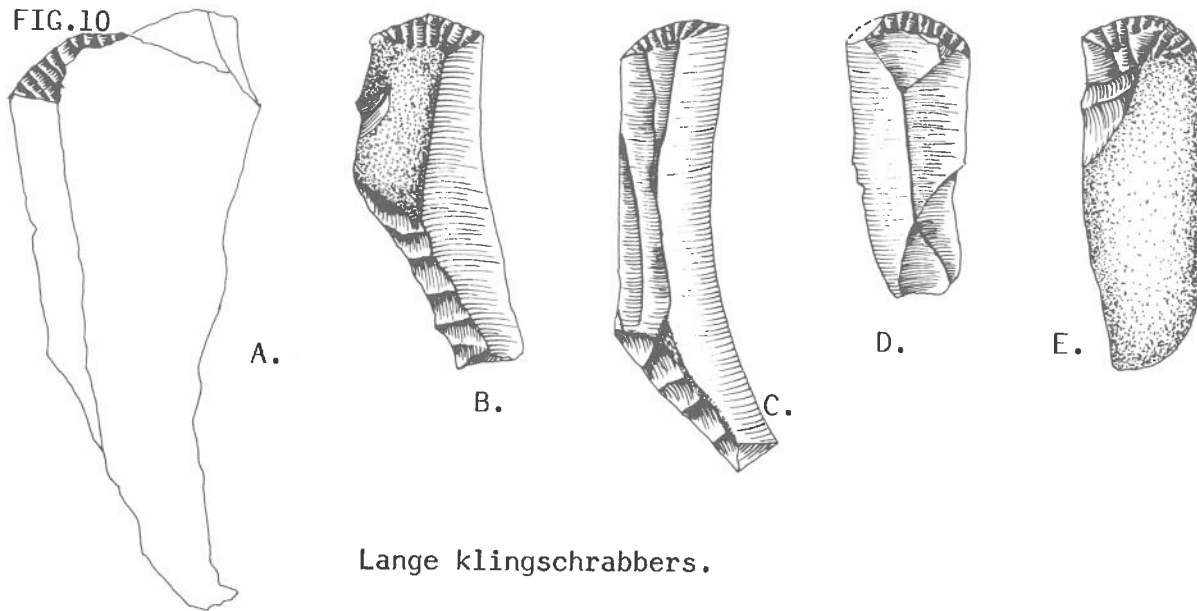
I.

Klopsteen.

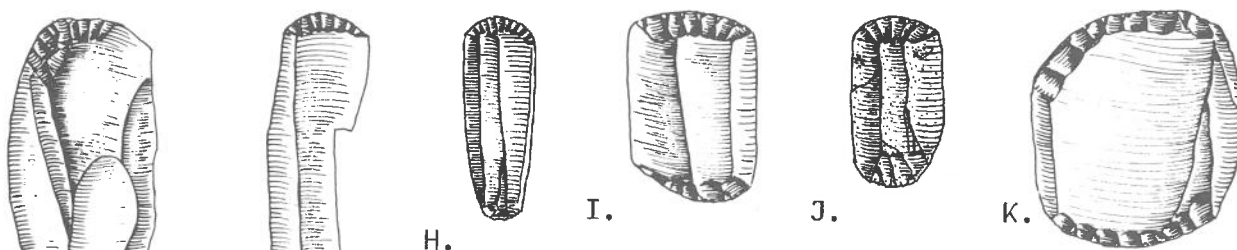
Slijpsteen.

H0V 79

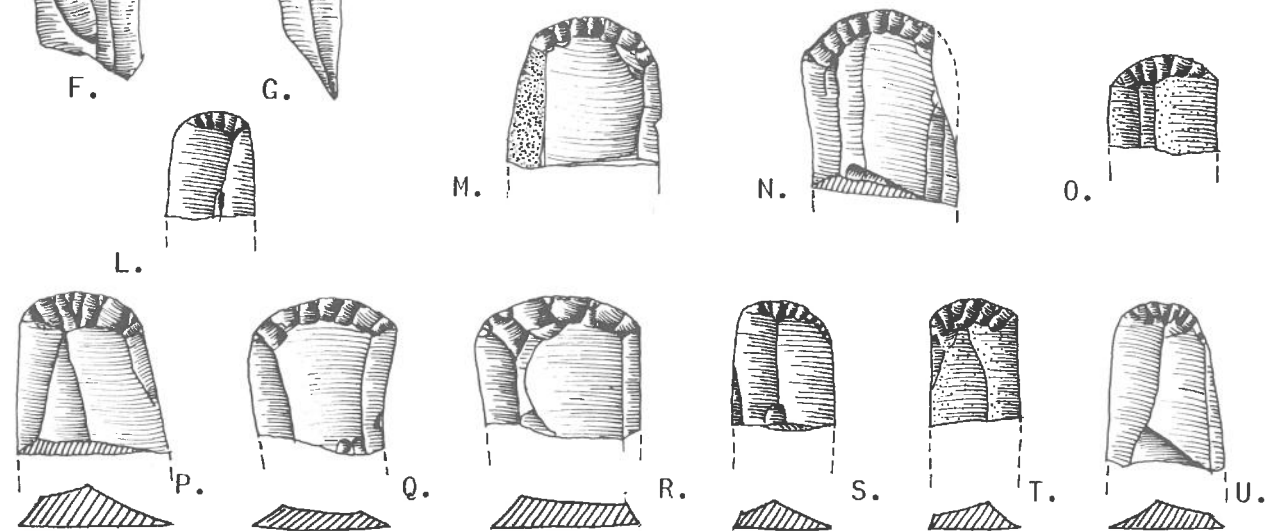
FIG.10

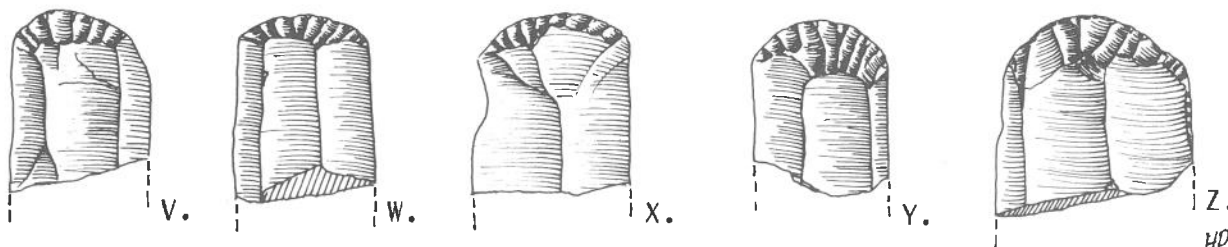
Lange klingschrabbers.

Dubbele schrappers.

Gebroken klingschrabbers.(L-Z)

HD.V.79

GEGEVENS VAN DE SCHRABBERS VAN DE HAMBURGVINDPLAATS BUINEN.

LENGTE in mm.	BREEDTE in mm.	DIKTE in mm.	RETOUCHEHOEK schrabberkap.	SOORT SCHRABBER.
26,0	24,0	4-5	30 ⁰ - 40 ⁰	Korte klingschrabber
23,0	17,0	4-5	,, ,,	Korte klingschrabber
23,0	14,0	3-4	,, ,,	Korte klingschrabber
18,0	19,0	4-5	,, ,,	Korte klingschrabber
30,0	33,0	5-6	,, ,,	Afslagschrabber
20,0	18,0	2-3	40 ⁰ - 50 ⁰	Gebroken klingschrabber
22,0	12,0	3-4	,, ,,	Korte klingschrabber
36,0	15,0	4-5	,, ,,	Lange klingschrabber
23,0	16,0	4-5	,, ,,	Korte klingschrabber
33,0	21,0	10-11	,, ,,	Afslagschrabber
24,0	17,0	5-6	,, ,,	Korte klingschrabber
20,0	19,0	4-5	,, ,,	Gebroken klingschrabber
21,0	34,0	5-6	,, ,,	Afslagschrabber
20,0	25,0	5-6	,, ,,	Afslagschrabber
16,0	16,0	4-5	,, ,,	Afslagschrabber
45,0	16,0	7-8	,, ,,	Lange klingschrabber
24,0	19,0	3-4	,, ,,	Korte klingschrabber
15,0	10,0	4-5	,, ,,	Korte klingschrabber
13,0	10,0	2-3	,, ,,	Korte klingschrabber
17,0	19,0	2-3	,, ,,	Korte klingschrabber
27,0	10,0	2-3	,, ,,	Lange klingschrabber
19,0	15,0	2-3	,, ,,	Gebroken klingschrabber
27,0	18,0	10-11	,, ,,	Dubbele klingschrabber
30,0	27,0	4-5	50 ⁰ - 60 ⁰	Dubbele klingschrabber
25,0	20,0	5-6	,, ,,	Schrabber + steker
30,0	20,0	9-10	,, ,,	Korte klingschrabber
16,0	16,0	3-4	,, ,,	Afslagschrabber
47,0	19,0	5-6	,, ,,	Lange klingschrabber
25,0	22,0	3-4	,, ,,	Gebroken klingschrabber
16,0	12,0	4-5	,, ,,	Gebroken klingschrabber
17,0	21,0	4-5	,, ,,	Gebroken klingschrabber
20,0	17,0	4-5	,, ,,	Afslagschrabber
27,0	17,0	6-7	,, ,,	Dubbele klingschrabber
37,0	25,0	6-7	,, ,,	Afslagschrabber
79,0	30,0	7-8	,, ,,	Schrabber op splijting

GEGEVENS VAN DE SCHRABBERS VAN DE HAMBURGVINDPLAATS BUINEN (vervolg).

LENGTE in mm.	BREEDTE in mm.	DIKTE in mm.	RETOUCHEHOEK schrabberkap.	SOORT SCHRABBER
45,0	15,0	10-11	50 ⁰ - 60 ⁰	Lange klingschrabber
23,0	17,0	4-5	,, ,,	Gebroken klingschrabber
20,0	14,0	5-6	,, ,,	Gebroken klingschrabber
27,0	17,0	6-7	,, ,,	Dubbele klingschrabber
34,0	25,0	6-7	,, ,,	Afslagschrabber
25,0	16,0	4-5	60 ⁰ - 70 ⁰	Dubbele klingschrabber
47,0	19,0	4-5	,, ,,	Lange klingschrabber
20,0	17,0	3-4	,, ,,	Afslagschrabber
22,0	17,0	6-7	,, ,,	Gebroken klingschrabber
19,0	20,0	5-6	,, ,,	Gebroken klingschrabber
32,0	17,0	3-4	,, ,,	Lange klingschrabber
16,0	11,0	5-6	,, ,,	Gebroken klingschrabber
60,0	13,0	6-7	,, ,,	Lange klingschrabber

KLINGEN en andere ARTEFAKTEN.

De Hamburgklingen zijn bijna altijd slank en evenwijdig en verraden een meesterschap in het bewerken van vuursteen.

Vele klingen vertonen een fijne kantenretouche, die tendele slechts als gebruiksretouche te verklaren is.

- * Er werden ook enkele klingen met kerven, klingen met geretoucheerd einde (zogenaamde afgeknotte klingen) en boortjes verzameld en uiteraard de gebruikelijke hoeveelheid afvalmateriaal.

De meeste werktuigen zijn gemaakt van een prima kwaliteit vuursteen en het zal zeker enige moeite hebben gekost om dit materiaal in de omgeving te verzamelen. De ter plaatse aanwezige silex is over het algemeen van slechte kwaliteit.

Het vondstmateriaal groeit nog gestaag ondanks het feit dat het belangrijkste deel van de vindplaats inmiddels weer weiland is.

Uit hetgeen tot dusver aan het licht is gekomen, mag worden geconcludeerd dat de rendierjagers uit de tweede helft van de laatste Ijstijd op hun trektochten achter de rendieren aan, ook het huidige grondgebied van de gemeente Borger hebben bezocht.

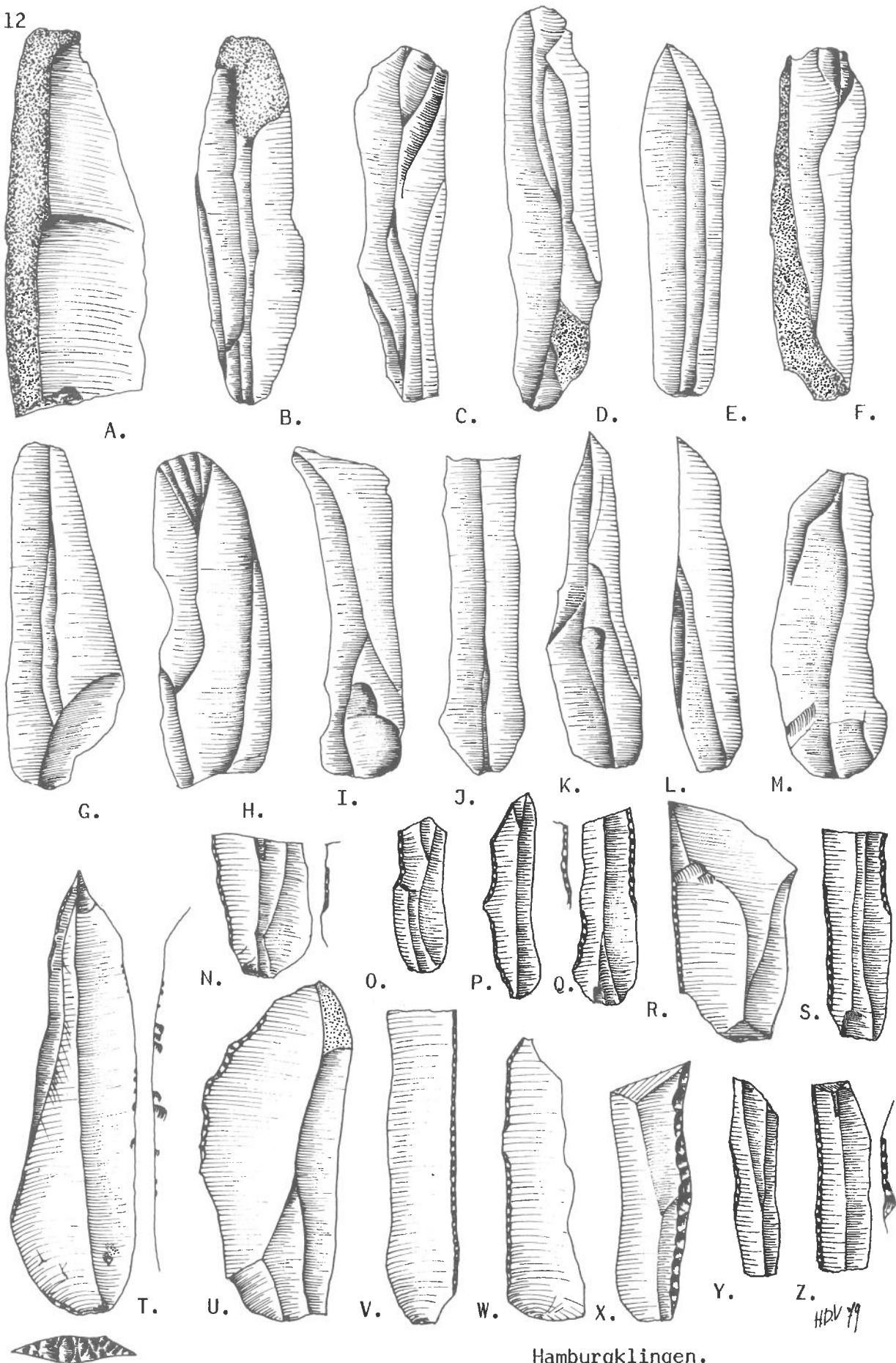
Niet alleen de in dit artikel beschreven concentraties getuigen hiervan, doch ook een zestal andere vindplaatsen hebben werktuigen opgeleverd die met zekerheid aan de Hamburgcultuur kunnen worden toegeschreven.

Onze kennis van deze oude cultuur en zijn verspreiding in dit gebied is de laatste jaren door regelmatig veldonderzoek in hoge mate toegenomen.

Tekeningen: H. Veen en A. Wouters.

Borger-Buinen, 1979.

FIG.12

Hamburgklingen.

LITERATUUR:

Bohmers, A.: Jong-Palaeolithicum en Vroeg-Mesolithicum. Gedenkboek Van Giffen. 1947.

Bohmers, A. en Wouters, A.: Statistics and Graphs in the Study of Flint Assemblages. Palaeohistoria, 1956.

Brézillon, M.: La dénomination des objets de pierre taillée. 1968.

Bruyn, A.: Iets over gebruik, de techniek en de beschrijving van vuurstenen werktuigen. Berichten R.O.B. 1953 en 1955.

Rust, A.: Die Alt- und mittelsteinzeitlichen Funde von Stellmoor. 1943.

ERGENS GELEZEN:

In het Proces Verbaal : Parketnr. I.1038/75 van de Rechtbank in Assen. Aan het woord is : Ernst Robert Groeneveld, oud 42 jaar, wetenschappelijk ambtenaar verbonden aan het "Gerechtelijk Laboratorium" van het Ministerie van Justitie, doctor in de scheikunde, wonende te Lisse: zijn.
blz. 25-26. Over STEENCOMPOSITIES, die volgens Groeneveld bewijs van vervalsing†
"Ik heb geen lijst van de door mij geraadpleegde literatuur gemaakt. In de literatuur komt men niet de verhalen tegen over steencomposities. Het boek van Bosinski is niet geraadpleegd. Wel komt het voor in het Mesolithicum. Daar waren werkplaatsen met afslagen die op de grond vielen. Hier (Hogersmilde en Hijken Red.) kan men zich dat niet voorstellen, omdat elke klap raak was. Elke klap leverde een voorwerp op, waar men iets mee doen kon"

Blz. 26:

"De conclusies van ons Rapport zijn gebaseerd op de waarnemingen aan de stenen en daar heb ik geen kennis van de archaeologie voor nodig. Als men er zich in moet verdiepen heeft men natuurlijk wel geologische en archaeologische kennis nodig. Ik kan wel krassen waarnemen en als ik vergelijkingsmateriaal heb kan ik ook nog zien of de krassen oud zijn".

Groeneveld beweert in zijn Rapport dat de "Blauwmeerbijl" recent gemaakt is; dus de afslagvlakken zijn dan volkomen vers. Hij constateert dan dat deze bijl vol zit met krasjes. En wat zegt Groeneveld van die krasjes:

blz. 25.

"Ik kan over de aard van die krasjes niets zeggen, of ze recent of minder recent zijn".

De heer P. Beersma zegt in zijn Rapport op blz. 38 naar aanleiding van deze uitspraak van Groeneveld:

"Dat is dan ook wel het toppunt. Het Gerechtelijk Lab. beweert dat het 100% zeker is, dat de "Blauwmeerbijl" recent geslagen is. En als er op de ontstane verse oppervlakken krassen zitten, kan Dr. Groeneveld niet zeggen of die krassen recent zijn, of oud. En al die onzin wordt onder ede verklaard."

Het "Gerechtelijk Laboratorium" en de WAARHEID over de glans op de "Leemdijkbijl": ←

Rapport van het "Ger. Lab." van 22 augustus 1975:

"De 'Leemdijkbijl' heeft een diepe glans, welke voor een deél verdwijnt na reiniging met petroleumaether."

Rapport van 18 maart 1976: *"De 'Leemdijkbijl' heeft géén glans.*

Dr. Groeneveld voor de Rechtbank op 2 februari 1977:

→ *"De 'Leemdijkbijl' heeft wél glans, misschien is dit huidvet. Wij hebben niet geprobeerd of deze glans permanent is". ALLES ONDER EDE. DUS WAAR??*

APAN - NIEUWS.

DE "SMILDEGROEP".

Uit karteringsgegevens van de APAN blijkt, dat in Noord-Nederland in juni 1979 nu al tenminste 31 vindplaatsen bekend zijn van artefacten, die wegens hun secundaire oppervlakteveranderingen en typologie onder te brengen zijn in de Middenpalaeolithische "SMILDEGROEP", waarvan de heer Vermaning te Assen onbetwist de ontdekker is.

De secundaire oppervlakteveranderingen omvatten: krassen, slijpsporen, afgeronde ribben, cryoturbatie retouche, zachte silicaglans en /of matering op de bij de bewerking ontstane vlakken, aankoeking van zeer fijne leembestanddelen, alsmede nu en dan wat "frictieglansplekjes" en spanningssplijtvlakken.

De vondsten bestaan uit afslagen, al dan niet in Levallois-techniek, vuistbijlen van vaak een gedrongen karakter, spitsen, zware schrabbers en schaven, rugmessen, choppingtools, forse klinges, kernstukken en boren, die als enkele vondst of als "concentratie" werden aangetroffen.

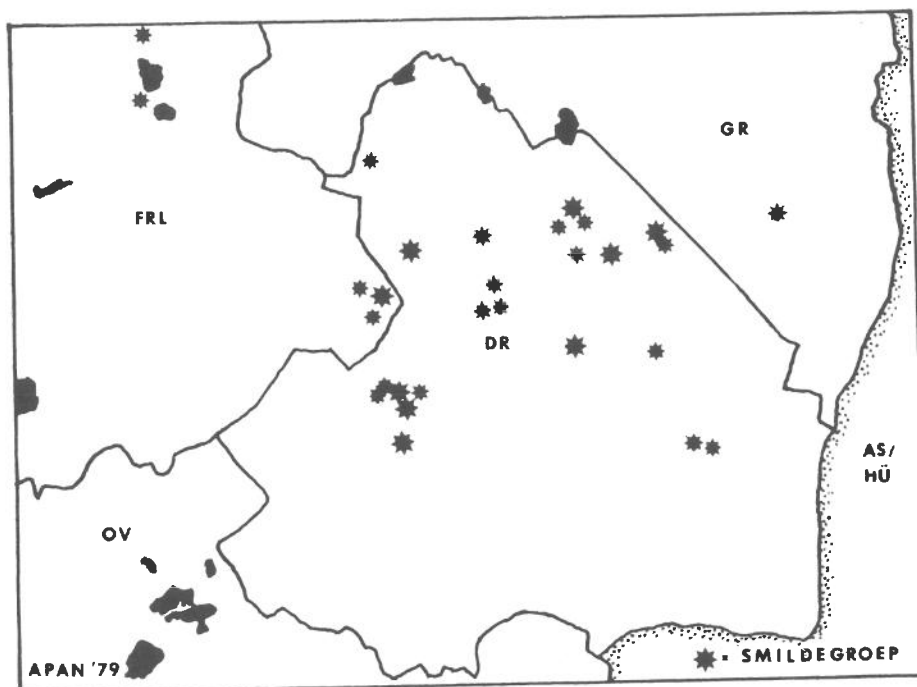
De heer Vermaning heeft daarbij 6 vindplaatsen op zijn naam staan, waaronder de beide eerste concentraties A en B te Hoogersmilde 1965, de concentratie Hijken 1967-68, de concentratie Eemster 1972.

De overige 25 vindplaatsen zijn ontdekt door andere partikuliere onderzoekers.

Uit het huidige kaartbeeld valt te voorspellen, dat nog meerdere vindplaatsen van dit materiaal liggen te wachten in en om de voormalige hoogveengebieden met hun relatief intacte keileemgronden nabij Odoornerveen en Hoogeveen. Vondsten bij aardappelmeelfabrieken wijzen daar al op.

Het aantal vindplaatsen uit andere Oud- en Middenpalaeolithische tradities in hetzelfde gebied is vele malen groter.

Ze zijn echter doorgaans sterker gestoord en er komen ook sterkere transportbeschadigingen op de artefacten voor.

VINDPLAATSEN van de SMILDEGROEP.

VONDSTBERICHT.

Een APAN-verkenning, uitgevoerd door de fam. Lagerwerf uit Asperen en J.E. Musch uit Anloo, op dinsdag 16 oktober 1979, heeft aanwijzingen opgeleverd voor het vóórkomen van een "pebble"traditie in het Limburg-Belgische grensgebied uit ten minste het "pré-Cromer" (meer dan 1 miljoen jaar geleden).

De aanwijzingen bestaan uit het aantreffen op het hoogste niveau van de "Tertiaire" kiezelrolstenen nabij Noorbeek, van een 25-tal bewerkte kiezels.

Het instrumentarium omvat zowel choppingtools als choppers (respectievelijk tweezijdig en éénzijdig bekapte rolkeitsjes), alsmede enige scherfwerktuigen.

De kleine maten van de stukken zijn opvallend (3-8 cm).

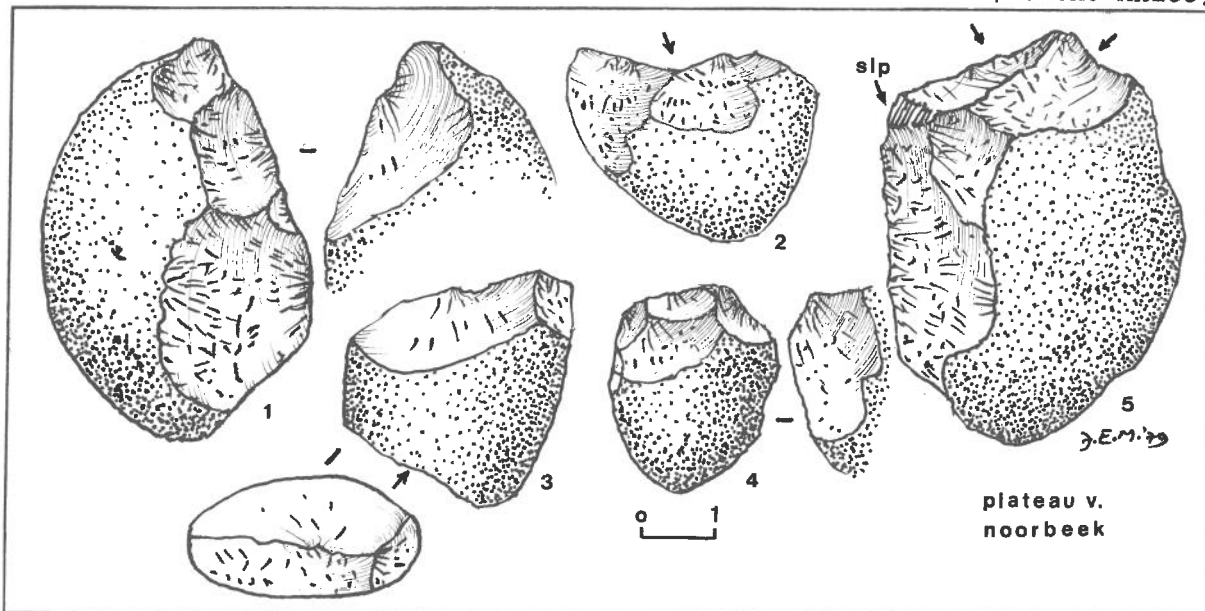
Direkte typologische overeenkomst bestaat met dito rolkeiwerktuigen van het hoogste "Laat-Villafrancha" terras van de Rhône in Zuid-Frankrijk, en stukken uit de omgeving van Giethoorn en Gaasterland in Noord-Nederland.

De artefacten zijn praktisch alle nog vrij scherp, met nagenoeg niet verweerde bewerkingsvlakken. Eén stuk vertoont een plat slijpvlakje met parallelle krassen, veroorzaakt door bodembewegingen. De preciese ouderdom is nog in studie, maar voorlopig kan gezegd worden, dat deze ergens tussen het "Tiglien" en het Pré-Cromer ligt.

Latere stadia van deze traditie blijken volgens vondsten elders in Limburg (L. Reubsæet, 1968) een rijke variatie aan gestandari-seerde vuursteen artefacten te bezitten, naast deze kiezelwerktuigen. Ook elders duiken deze vondsten uit dateerbare lagen op (mondelinge mededeling A.M. Wouters, medio 1979).

Als naam voor deze kennelijk langdurige traditie zou de "JABEEK" kunnen dienen, om in navolging van de heer Wouters de eerste vondsten van de heer Reubsæet recht te doen.

Deze "Jabeek" is blijkens de literatuur sterk verwant aan het "Taubachien" van K. Valoch (1976) in Centraal Europa. (J.E.M.-Anloo)

Enkele "PEBBLETOOLS" van het Plateau van Noorbeek.

VUISTBIJL van ABBEVILLIEN-TYPE.

Deze vuistbijl werd vervaardigd van bruine kwartsiet uit het Oostbaltische zwerfstenen gezelschap.

Eén zijkant en de punt zijn alternerend bewerkt. De andere zijkant tendele unifaciaal, zodat een botte tallon-rug (t) ontstond.

De vuistbijl werd gevonden door de heer H. Brouwer nabij Weerdinge (gem. Emmen) in Drenthe, alwaar grove zanden uit de Urk-formatie naar het oppervlak gestuwd zijn.

De ribben zijn afgerond en er is een zwakke patineringsring.

Melding, Verzameling, en Tekening: T. Vermaning.

Fig.: pag. 39.

APAN-MEDEDELING:

* * *

Uit: "Nieuwsblad van het Noorden" van 18 oktober 1979. Pag. 21:

VIKINGSCHAT INZET VAN STEVIGE RUZIE.

(Archeologen rollen weer vechtend over de vloer).

"De archaeologie heeft de laatste tijd behalve verrassende oudheidkundige vondsten ook een aantal schandalen, verdachtmakingen en geknakte reputaties opgeleverd. Het nieuwste slachtoffer van de inquisitie der archaeologie is Jan Zijlstra, amateur-schatgraver in Leeuwarden. Hij leverde de kostbare beeldjes en sieraden, die als Vikingschat lange tijd het pronkjuweel van het Fries Museum in Leeuwarden vormden.

Maar de tijden veranderen en zo ook de waardering van deze schatten. Jan Zijlstra werd uitgekreten voor charlatan, bedrieger en oplichter. Een justitieel onderzoek werd ingesteld om aan te tonen, dat de Vikingschat niets meer of minder zou zijn dan een vulgaire vervalsing, mogelijk zelfs door de nazi's gemaakt om de grootsheid van de Germaanse cultuur aan te tonen. Maar het gerechtelijk onderzoek leverde niets op. Zelfs niet een verontschuldigend briefje van de geleerden, die allemaal zo goed wisten dat Zijlstra waardeloze rommel had verkocht voor echte oudheden. Een nieuw drama in de geschiedenis van de Nederlandse oudheidkunde.

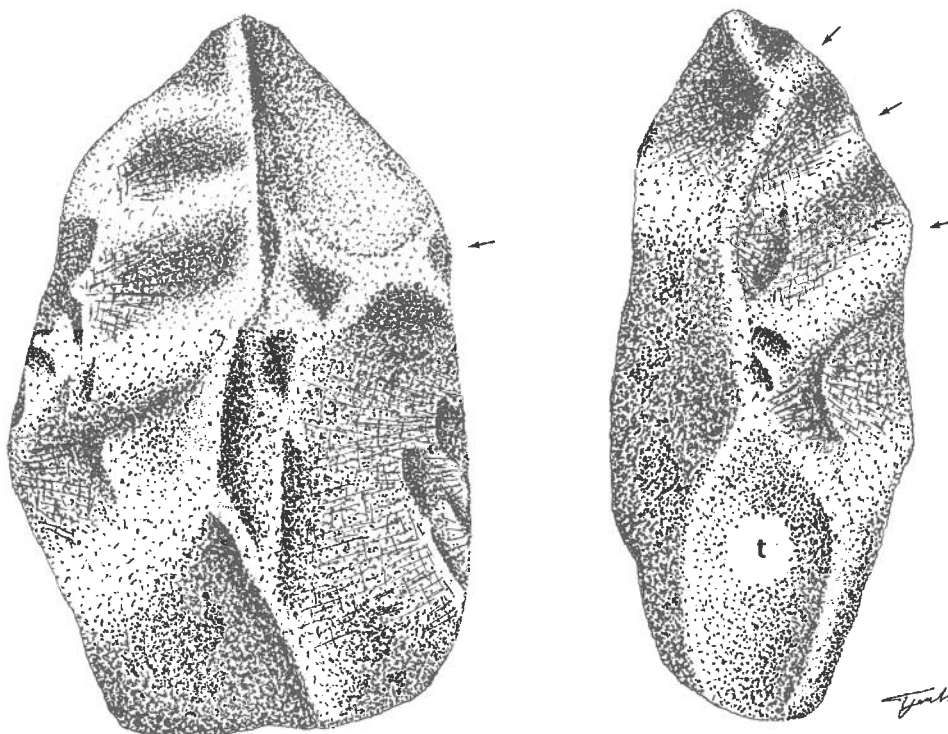
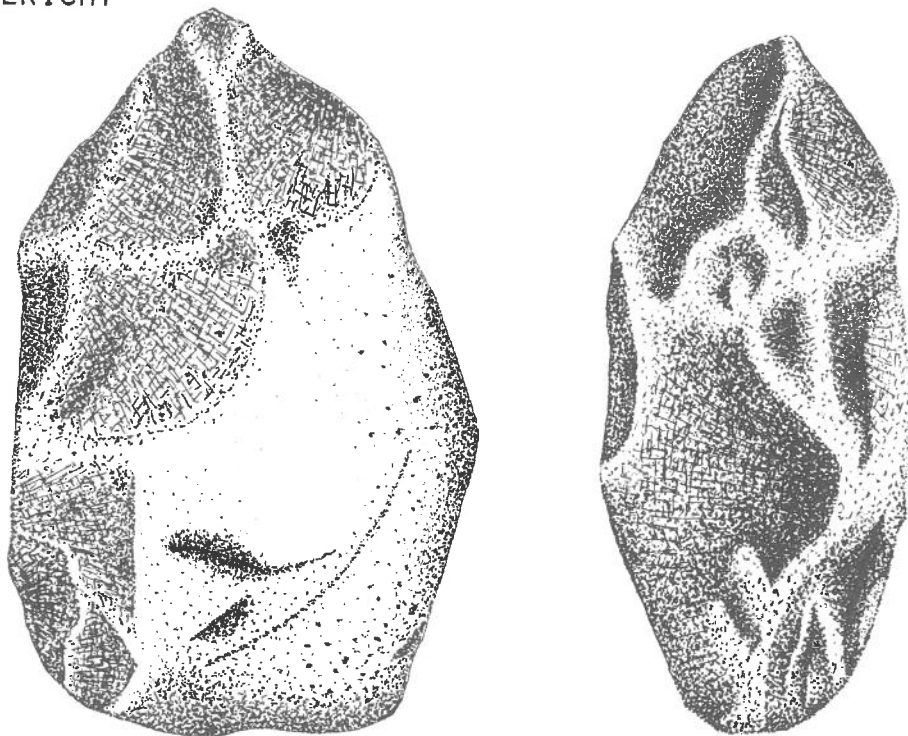
De Vikingschat is echt. Dat kun je van mij aannemen. Ik heb de stukken zelf van de terpgraver Romke de Jong gekocht, zegt Jan Zijlstra (37).

Maar niemand durft kleur te bekennen. Het is net als bij Tjerk Vermaning; eerst staan de deskundigen vooraan om de vondsten te kopen. Dan roepen ze opeens dat het allemaal vals en bedrog is...."

Ons commentaar: De geschiedenis lijkt zich te herhalen. Plotsklaps wordt duidelijk, dat niet steeds Stapert, Vermaning of stenen de vaste elementen vormen in de "schandalen". De vaste rolbezetting ligt bij het Biologisch-Archaeologisch Instituut, wellicht ook de regie. Het scenario is steeds vrijwel identiek; vondsten; BAI en onderafdelingen (regionale Musea) zijn gretige kopers. BAI taxeert; koop vindt plaats via Museum. Er ontstaat verwijdering. Stromannen worden ingeschakeld om nog meer voorwerpen en gegevens los te krijgen. Nog grotere verslechtering; verdere aankopen en informaties worden daardoor onmogelijk. PLOTSELING volgt dan "VALSVERKLARING", waarbij de wildste verhalen de ronde doen. Justitie wordt er in gemengd. Bij onderzoek, stuit men op holle frasen, dure termen, gestamel en geheimzinnigheid. Als de rook boven het slachveld optrekt, zijn de vondsten bezoedeld en wat nog erger is, enkele personen (gezinnen) onherstelbaar beschadigd. De kunstmatig aangebrachte laag smaad en laster laat zich niet zomaar met "water en zeep" wegwassen. Diepe kerven in de ziel en afstomping van levensgeluk zijn het gevolg. Schrijnende plekken blijven, die ook zonder stereo- of elektronenmikroskoop wel te ontdekken zijn.....
Namen..... ieder kan ze invullen. Wie zal de volgende zijn.....

☆ * ☆

VONDSTBERICHT -
APAN.

VUISTBIJL VAN ABBEVILLIEN-TYPE.
WEERDINGE (gem.EMMEN) in DRENTHE.

Collectie:T.VERMANING.

VONDSTMELDING.

EEN MICRO-MOUSTERIEN VINDPLAATS
IN DE STAD GRONINGEN,

door

SJOERD van der VEER.

Aan de Bordewijklaan kwamen in de periode, herfst 1977 tot en met het voorjaar van 1979, ontsluitingen tot stand bij de aanleg van vijvers en bij de woningbouw aldaar.

Er werden toen vele werktuigen geborgen uit het Neolithicum, Mesolithicum en Jong-Palaeolithicum (Zeker Tjonger en mogelijk ook Hamburg). Deze vondsten kwamen uit geroerde en verplaatste grond.

De "Mousterien"-werktuigjes, waarvan er in fig. I enkele zijn afgebeeld, kwamen van grotere diepte tijdens de aanleg van de vijvers aan de Oostzijde van de Bordewijklaan.

De artefactvoerende laag ligt op 1,35 m onder maaiveld, terwijl het grondwaterpeil schommelt tussen 1,35 à 1,40 m. Een lakprofiel maken was dus uitgesloten. Wel zijn er colordia's gemaakt.

De Saale-keileem ligt ter plaatse op 2,65 (Handboring door de heer H. Huisman). Tijdens de grondwerkzaamheden is 20 m² afgeschaafd tot op een diepte van 50 à 60 cm. Hierbij kwam geen enkel stuk "Mousterien" te voorschijn; wel artefacten uit de andere reeds genoemde culturen.

De determinatie van de werktuigen werd steeds gedaan door Tjerk Vermaning

Groningen, dec. 1979.

De artefacten die de heer Van der Veer verzamelde (Fig. 1), behoren zonder twijfel tot dezelfde groep die de heer Vermaning beschreef als "Micro-Mousterien" in No. IV van de "Archaeologische Berichten" (blz. 39-53).

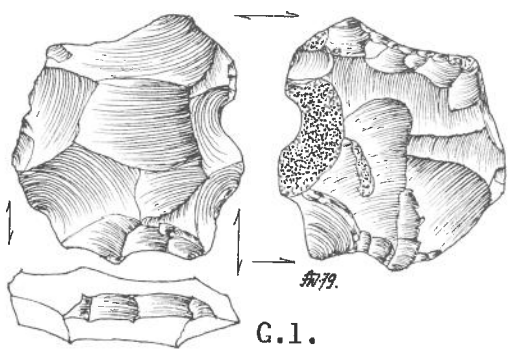
Vooraf de micro-Levallois schildkerntjes, de schaafjes, en vooral de stiftretouchoirs zijn zeer typerend voor deze Micro-traditie. Opmerkelijk is de duidelijke "Quina-retouche" op de schaafjes en de zeer fijne kantretouche op afslagen en sommige werktuigen.

Wij verwijzen voor nadere informatie gaarne naar het artikel van de heer Vermaning, de ontdekker van deze "Micro-traditie" in Drenthe.

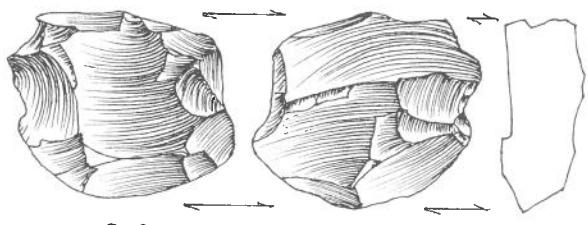
Bij Fig. I.

- G.1. Micro-Levallois schildkern met duidelijke preparaties.
- G.2. Micro-Levallois schildkern met preparatie en negatief van afslag.
- G.3. Holschaafje (Quina C-type).
- G.4. Alzijdige rechte schaaaf.
- G.5. Hoge schaaaf met links-terminaal een bekschaafje.
- G.6. Wigvormig werktuig met bifaciaal bewerkte snede (Zie v v) Micro-choppingtool ?
- G.7. Stiftretouchoir met terminale gebruikssporen.
- G.8. Stiftretouchoir met terminale gebruikssporen.
- G.9. Levallois-B afslagje met fijne retouche.
- G.10. Boor en bekstekertje. Ventraal -basaal werd een notch geslagen.
- G.11. Micro"Keilmesser".
- G.12. Afslag met terminaal een micro-bekschaafje.
- G.13. Werktuig met bifaciaal bewerkte snede (bij v v). Mogelijk primair een (gebroken) spits.

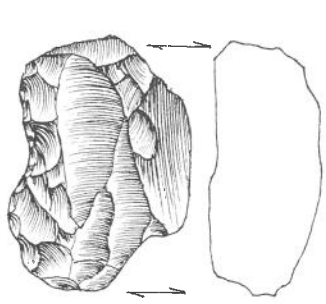
A.W. Lent. dec. 1979.

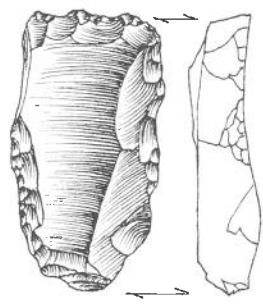
G.1.

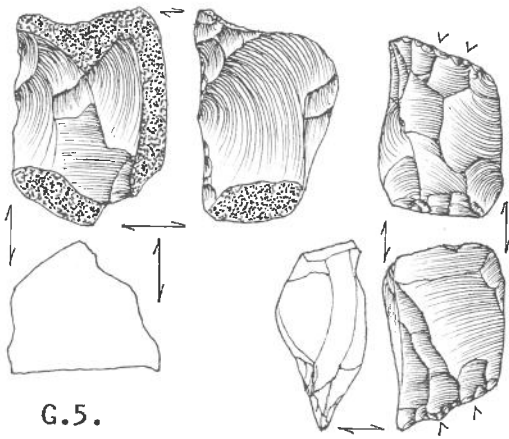
G.2.

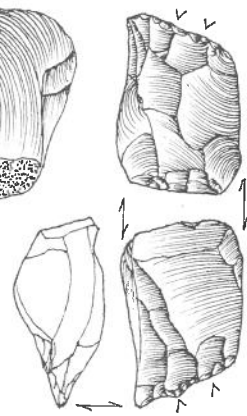
G.3.

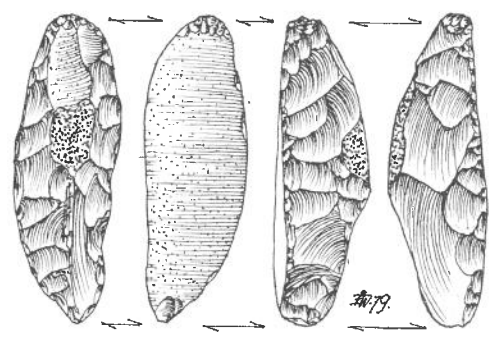
G.4.

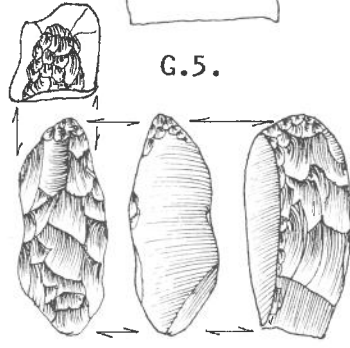
G.5.

G.6.

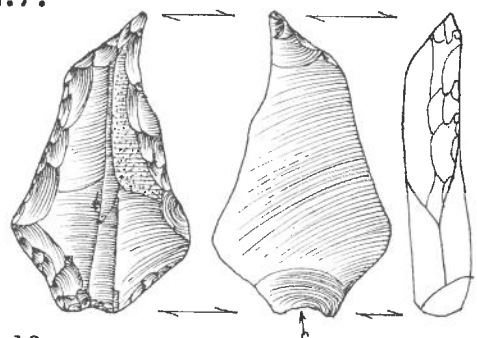
G.7.

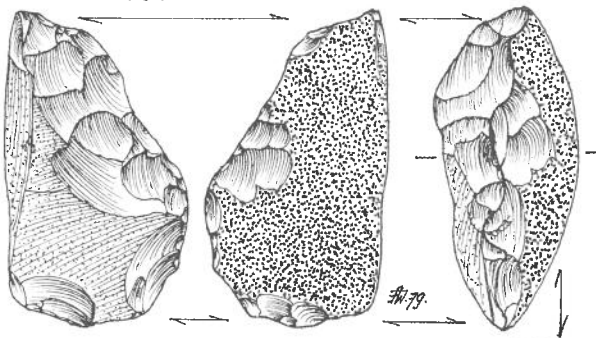
G.8.

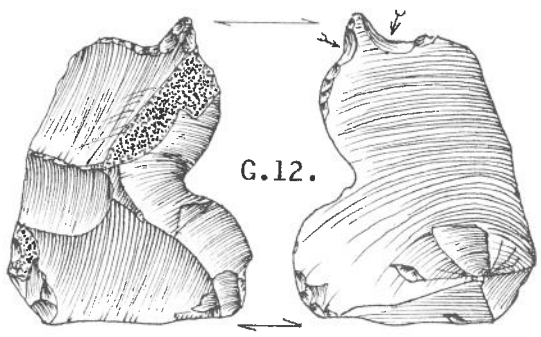
G.9.

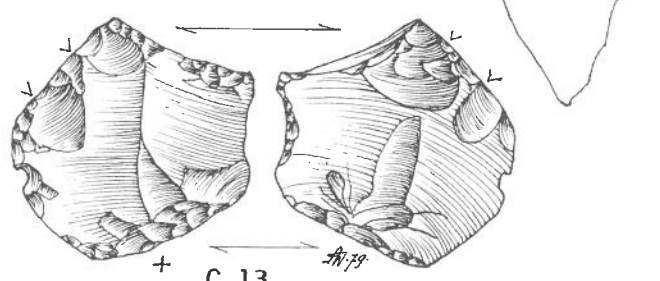
G.10.

G.11.

G.12.

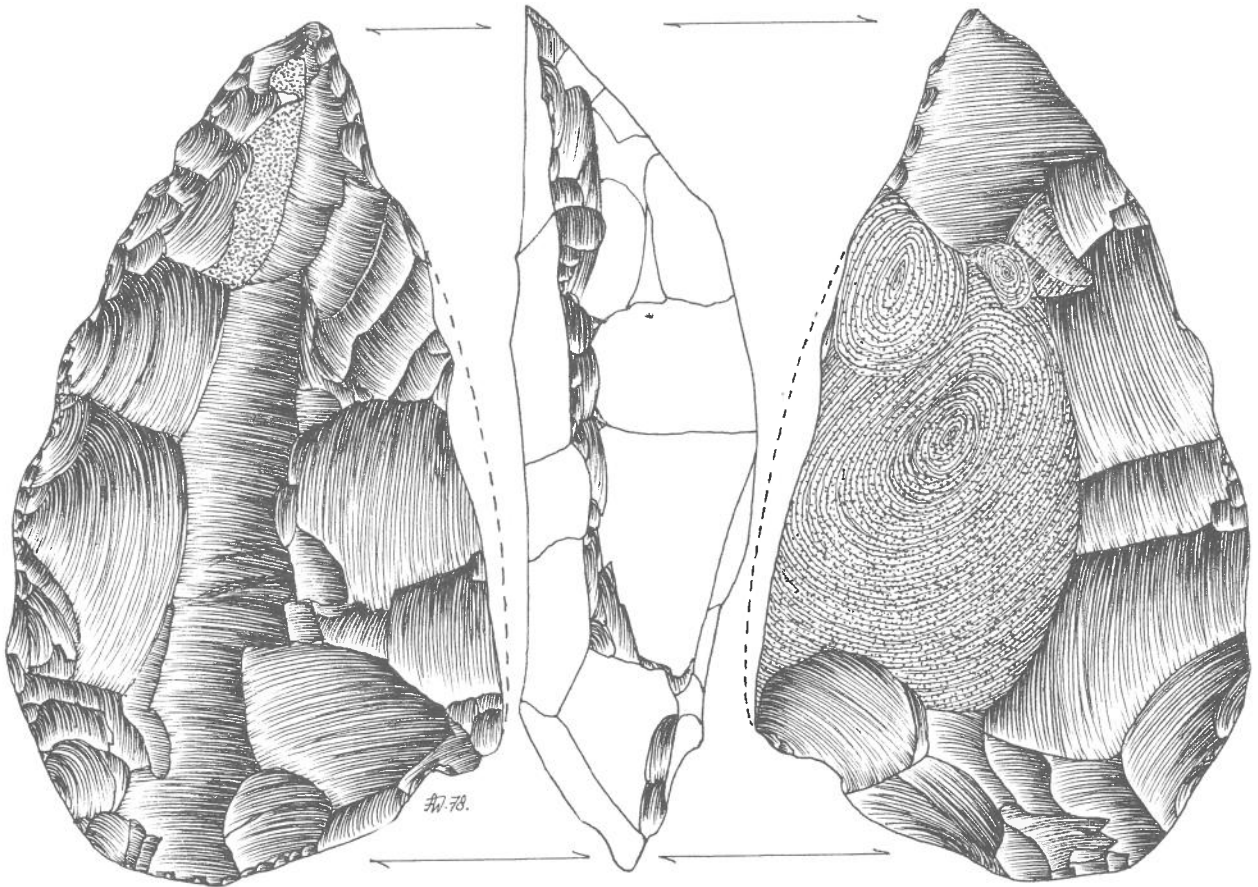
G.13.

Vinder en collectie: Sj.v.d.VEER.

Micro-Mousterien. GRONINGEN. Stad.

VONDSTMELDING

EEN VUISTBIJL VAN DE ST. PIETERSBERG.

Lengte: 115 mm. Breedte: 66 mm. Dikte: 30 mm

Gewicht: 190 gram.

Vinder en collectie: J.v.d.Linden. MAP. I.

Het plateau boven de St. Pietersberg heeft in het verleden al meerdere Middenpalaeolithische artefacten opgeleverd, waarvan een drietal bifaces wel het meest tot de verbeelding spreken.

Een vierde vuistbijl van deze vindplaats ontdekte ik op 16 juli 1978 in de zeer belangrijke archaeologische collectie van de heer J. van der Linden in Maastricht.

De vuistbijl werd mij ter bestudering meegegeven om ze te publiceren in het Limburgnummer (Nr. 8) van de "Archaeologische Berichten". Tekeningen, foto's en beschrijving lagen al enige tijd voor deze publikatie klaar.

Om niet nader te noemen redenen hebben we nu deze vuistbijl uit haar context moeten nemen en wordt ze hier alleen maar als "vondstmelding" geplaatst. Mogelijk kan de gereedliggende kleurenfoto, die als "coverprint" bedoeld was, alsnog in No. 8 van dit tijdschrift opgenomen worden.

De vuistbijl (biface cordiforme allongé) is geslagen uit een vuilwitte tot

lichtgrijze silex. Er is nagenoeg geen kleurpatina en slechts een zwakke silica-coating. Er zijn geen oplossingsverschijnselen en de ribben en laterale zijden zijn niet afgerond. Verspreid over het artefact bevinden zich enige bruine vlekjes, die het gevolg kunnen zijn van aanrakingen met instabiele ijzerverbindingen danwel met landbouwwerktuigen. Vuursteen heeft namelijk een grote affiniteit tot ijzer.

Ventraal (aan de onderzijde) is de vuistbijl beschadigd door subrecente spannings-splijtingen (pot-lids).

Het werktuig is waarschijnlijk geslagen op een geprefabriceerde aflag (Levalloistechniek). De talon is snijdend geretoucheerd. Dorsaal is de biface hoger gewelfd als ventraal, een gewoon verschijnsel bij bifaciale werktuigen die uit afslagen werden vervaardigd. De naretouchering is sinistrolateraal (aan de linkerzijde) zeer zorgvuldig uitgevoerd en vertoont trapretouche. De dextrolaterale zijde (rechterkant) is door spanningsplijting, gedeeltelijk verwijderd (zie stippellijn op de tekening).

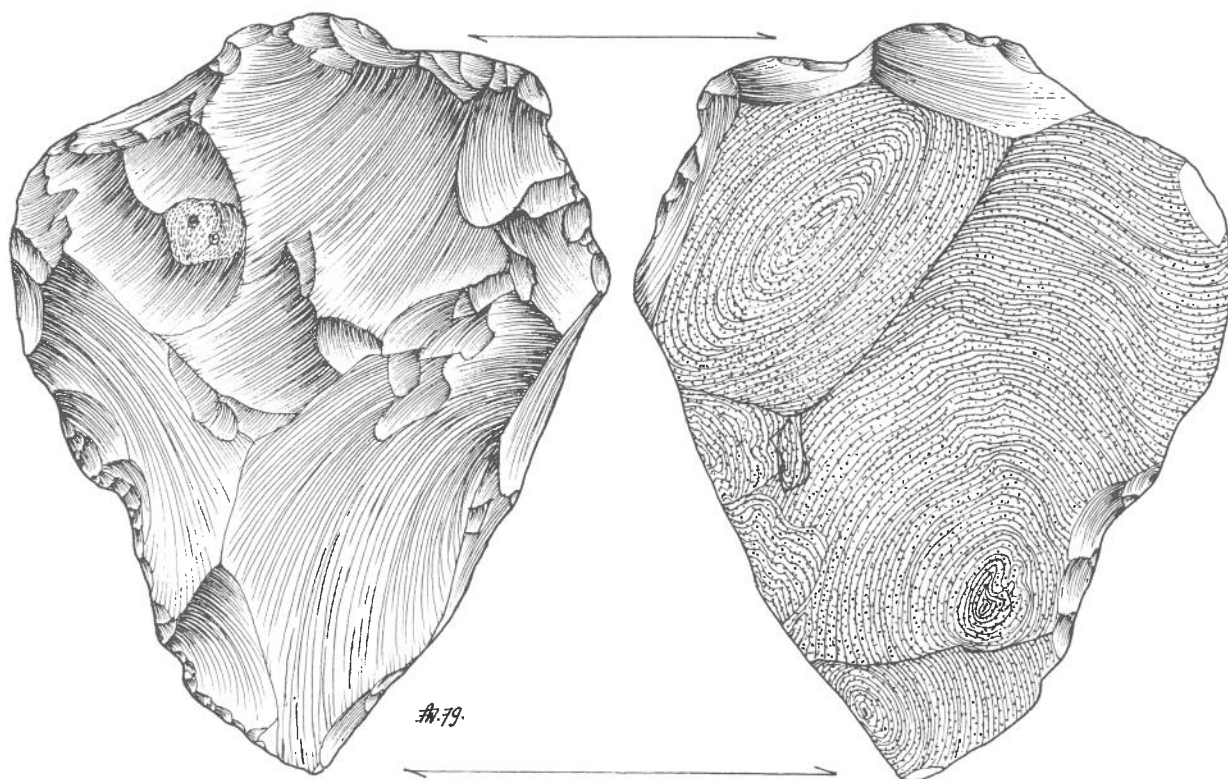
We willen dit artefact in relatie tot de andere vondsten van de St. Pietersberg plaatsen in het Jong-Acheuléen. In Archaeologische berichten No. 8 zullen wij uitvoeriger over de kwesties betreffende Mousterien en Acheuléen terugkomen.

Een gebruik als bifaciale schaver is ook niet uit te sluiten.

28-X-79. (A.W. -Lent)

VONDSTMELDING.

EEN VUISTBIJL EN EEN GERETOUCHEERDE KLING VAN DE ST. PIETERSBERG.

Op 2 aug. 1974 werd op het plateau boven de St. Pietersberg, aan de rechterzijde van de Zonnebergweg een vuistbijl en een grote, zware geretoucheerde kling gevonden, die beide tot het Middenpalaeolithicum te rekenen zijn.

Vinders: Anton Wouters en A.M. Wouters. Collectie: Wouters.

Datering: Jong-Acheuléen

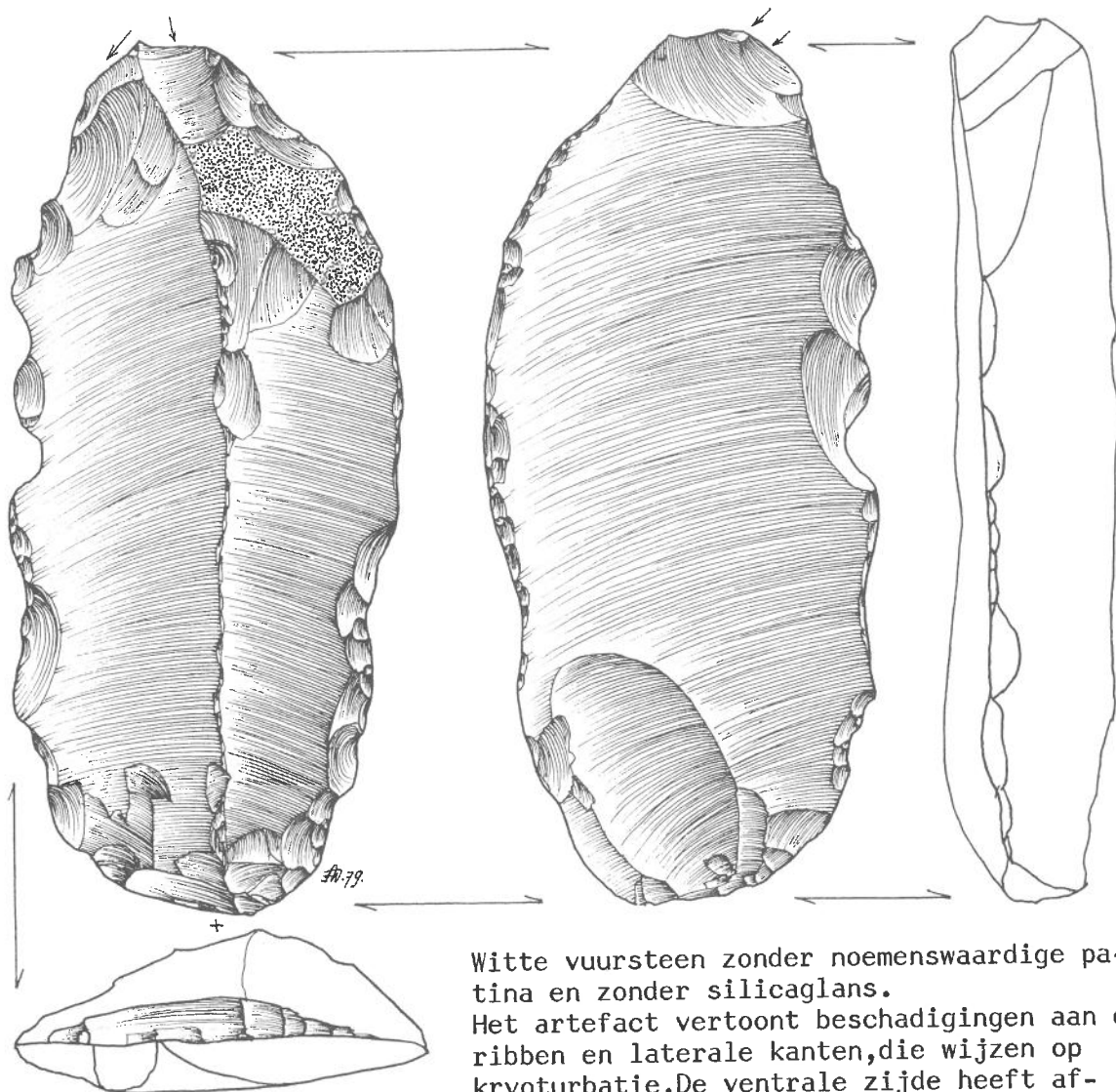
Eemien. ?

VUISTBIJL (St.P.2)

Vuil-witte tot gelig-witte silex met nagenoeg geen kleurpatina en lichte silicaglans. De ribben hebben een zwakke afronding door oplossingsverschijnselen. De vuursteen is verontreinigd door fossielen. De ventrale zijde is door spannings-splijtingen zodanig beschadigd, dat er maar weinig meer van de oorspronkelijke bewerkingsvlakken over is. Ventraal bevinden zich ook enige roestvlekken, ontstaan door aankoelingen van kleine partikeltjes auxiet. Lengte: 100 mm. Breedte: 81 mm. Restdikte: 12 mm.

KLING MET KERVEN (St.P.3)

Vinder en collectie: A.M. Wouters.

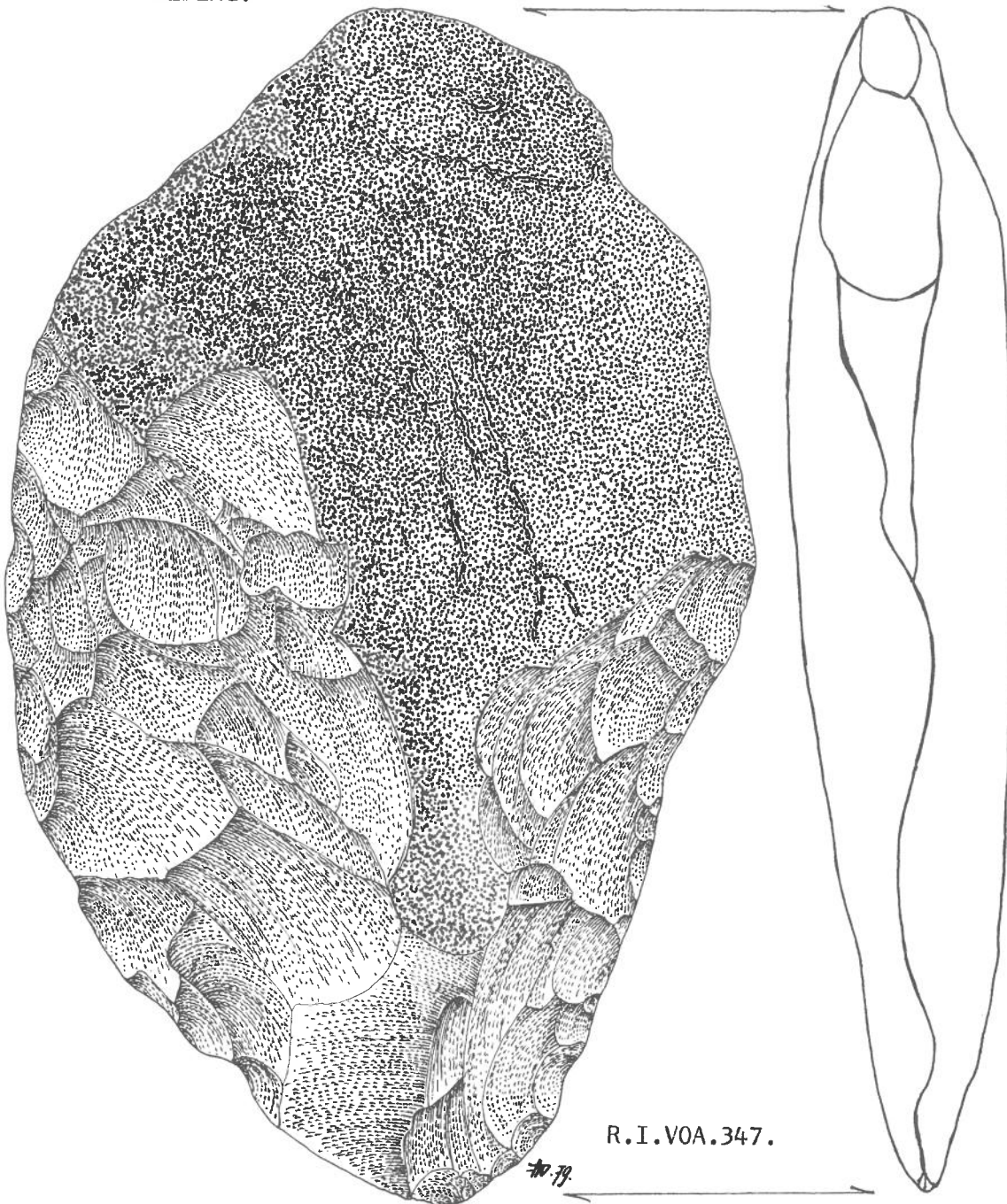
Witte vuursteen zonder noemenswaardige patina en zonder silicaglans. Het artefact vertoont beschadigingen aan de ribben en laterale kanten, die wijzen op kryoturbatie. De ventrale zijde heeft af-

rondingen bij de grote slagsplinter en vele fijnere subrecente krasjes. De kling werd in de Levalloistechniek geslagen en heeft een gefaceteerd restslagvlak. Er zijn meerdere encoches en terminaal werd een stecker geslagen die oprisingsvlakken vertoont. Dergelijke "Acheul-klingen" van de Acheuléenvindplaats Cisse la Commune aan de Aisne (Fr.) bevinden zich in mijn collecties.

Lengte: 117 mm. Breedte: 53 mm. Dikte: 22 mm. Slaghoek: 102° .
Stekerhoek: 94° .

(A.W.-Lent)

VONDSTMELDING.

VUISTBIJL.Rhenen.I.VOA.347.

Het artefact werd geslagen uit een grote, vlakke en vrij dunne kwartsitische zwerfsteen met bruinige infiltratievlekken. Dorsaal werd het artefact voor een groot deel door vrij vlakke afslagen bekapt. Ventraal zijn slechts enkele afslagen geplaatst. Deze primitieve biface werd van een vrij grote diepte opgezogen in de groeve "Vogelenzang", zodat er geen stratigrafie bekend is. Zeer waarschijnlijk behoort het artefact tot het VOA (Vroeg-Oud-Acheuléen). Zie "Archaeologische Berichten" VI. Lengte: 180 mm. Breedte: 110 mm. Dikte: 33 mm. Gewicht: 180 gram.

Collectie: Max Franssen.
Tek.A.W.

VONDSTMELDING:

EEN VINDPLAATS VAN DE "JABEEKTRADITIE" IN BANHOLT.

door

Ad WOUTERS junior.

Tijdens onze herfstvakantie in oktober 1977 in Banholt, trof ik op het einde van een afwateringsgeul, een opeenhoping van vrij kleine vuurstenen werktuigen aan, die klaarblijkelijk ergens los waren gespoeld tijdens een hevige regenbui. Ik verzamelde het materiaal dat volledig afweek van alles wat ik tot nu toe in Zuid-Limburg gevonden had.

Het bestond uit vele kleine veelvlakkige kerntjes, kleine vuistbijl-achtige werktuigen, getande en gekerfde werktuigen, vreemde snuitvormige schrabbers en zeer kleine microlithische stekertjes en boortjes, die echter afweken van het materiaal uit het mesolithicum van Brabant en de Veluwe.

Mijn vader die het te druk had met de voorbereidingen van het proces Verma-ning, nam niet de moeite mijn vondsten te bestuderen. Er kon slechts een "wel interessant, maar ik ken het spul niet" af, en het moest eerst juli 1979 worden voor we met ons hele gezin de vindplaats opnieuw opzochten. Het was vrij eenvoudig om helling-opwaarts de laag terug te vinden waaruit de artefacten weggespoeld waren en het bleek toen ook dat er ook grotere, zwaardere werktuigen tot dit vreemde complex behoorden waaronder vuistbijl-achtige stukken en rolsteenwerktuigen die ik nog nooit in Nederland gevonden had, maar die ik herkende omdat wij thuis enige soortgelijke artefacten hadden, die wij in 1978 van Leo Reubsaet in bruikleen hadden gekregen.

Met enige van onze Zuidlimburgse vrienden, verzamelden wij in twee dagen tijds enige duizenden werktuigen. Het bleek zo'n "interessant spul", dat papa nog bij donker op zoek was naar artefacten van "onze NEUSJES-cultuur" en al enige dagen later naar Leo Reubsaet vertrok om de tweede vindplaats van de "Jabeektradite" in Limburg te melden.

Reubsaet: "Mijnheer Wouters, dat heeft dat joch goed gezien"

Lent, 28-XII-1979.

De door Ad Wouters jr. ontdekte vindplaats Gr. II, in Banholt is mogelijk een iets jongere variant van de "Jabeektraditie" dan de vondsten van Reubsaet in Jabeek zelf. Doordat in Banholt voldoende vuursteen van "goede" kwaliteit aanwezig was, zijn er in mindere mate miocene rolstenen gebruikt als op de type-vindplaats.

De artefacten lagen in een adventieve afzetting. Ze moeten van het nabije Banholt-terras door gelifluctie of door een modderstroom in de "Grubbe" gekomen zijn. In "Archaeologische Berichten VIII" zal e.e.a. uitvoeriger besproken worden aan de hand van de artefacten die door de heren H. van de Gaar, S. Hutschemakers, H. Huveneers, J. de Warrimont en A. Wouters sr en jr. geborgen werden. Drs. Stapert, die met dr. Boekschoten en K. Groenedijk de vindplaats "be-zocht", verklaarde alles tot pseudo-artefact op enkele stukken na met slag-bult. Mogelijk is de "buffertechniek en contracoup" nog niet tot het noorden doorgedrongen.

Artefacten van de bijgaande figuur:

B.2 = boortje.

B.3; B.610 = bekstekers.

B.501; B.500 = bill-hooks.

B.210; B.8 = Tayac-punten.

B.10; B.496 = getande werktuigen.

B.23 = holschaaf op rolsteen.

B.11 = boor.

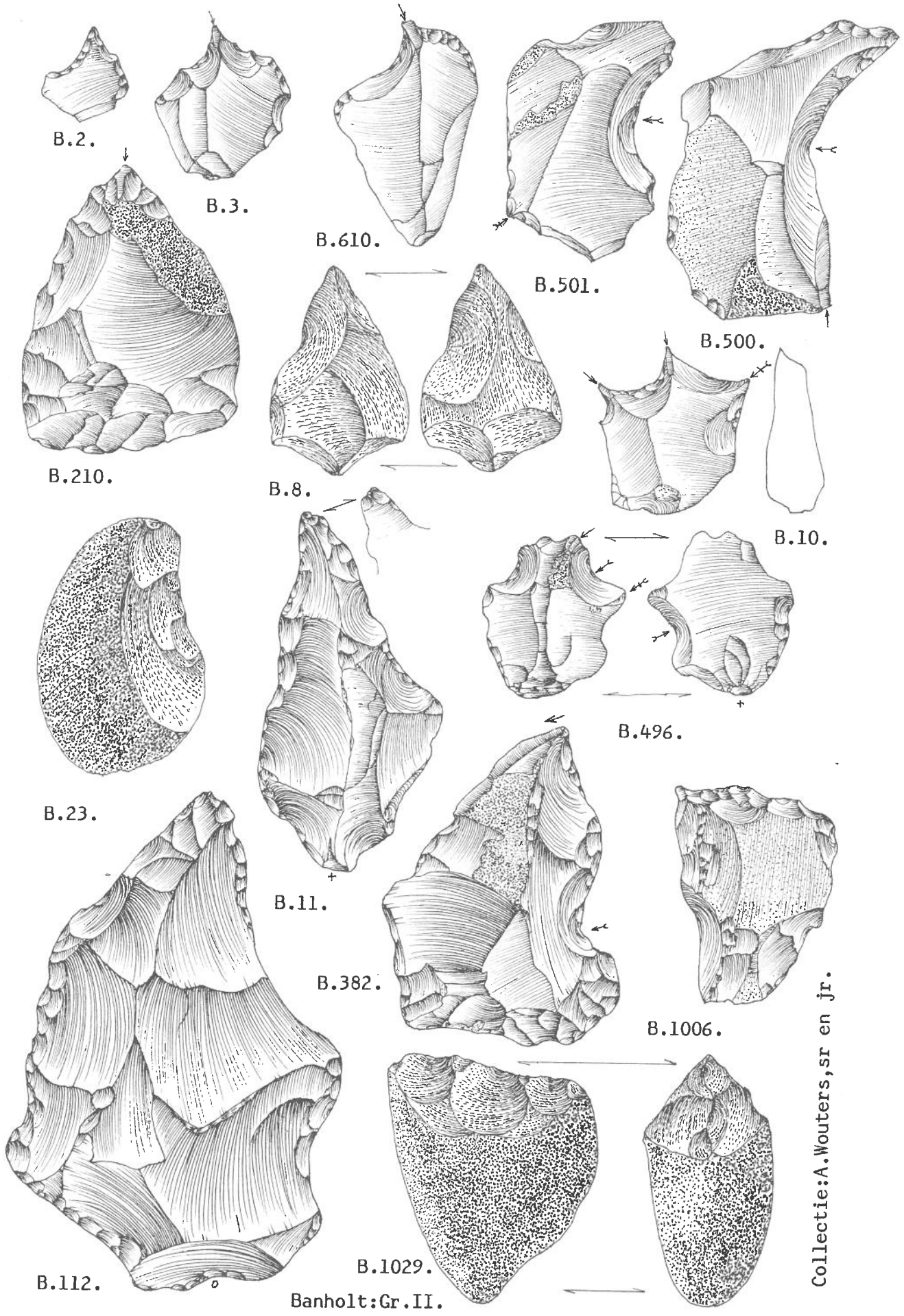
B.112 = proto-biface.

B.382 = steker+bill-hook +bekschaaf.

B.1006 = Schrabber.

B.1029 = Choppingtool.

A.W.Lent.

Collectie: A. Wouters, sr en jr.

KORTE VOORLOPIGE VONDSTMELDING VAN TWEE SITES MET EEN MICRO-PEBBLE INDUSTRIE VAN DE JABEEKTRADITIE IN ZUID-LIMBURG.

door

A.M.L.KESSELS.

In september 1979 vond de heer Chr.Kessels enkele artefacten, waaronder twee pebble-tools, op een akker in de omgeving van Heerlen. In oktober 1979, na het oogsten werd een verder onderzoek ingesteld, waarbij een groot aantal artefacten van de "JABEEKTRADITIE" (zie: "Archaeologische Berichten, No.IV, pag.54-56) werden geborgen.

De choppers en choppingtools zijn veelal geslagen van kiezelstenen in een duidelijke buffertechniek. Zowel rolstenen uit silex, witte kwarts en kwartsiet werden gebruikt.

De tweede vindplaats ligt 1,5 km van vindplaats I verwijderd en vertoont wat het artefactencomplex betreft hetzelfde beeld als vindplaats I. De beide sites verschillen alleen in een aanmerkelijk verschil in dikte van de löss-bedekking.

Vindplaats I - in onze codering V. VIII.- ligt onder een zeer dik lössdek en kon slechts door diepere grondwerkzaamheden aan de oppervlakte komen.

Vindplaats II - in onze codering V. XIV - dagzoomt nagenoeg en kwam reeds bij het ploegen aan de oppervlakte.

Op 9 november 1979 bezochten dhr.C.Franssen en dhr.A.Wouters de beide vindplaatsen. De coördinaten zijn hun bekend.

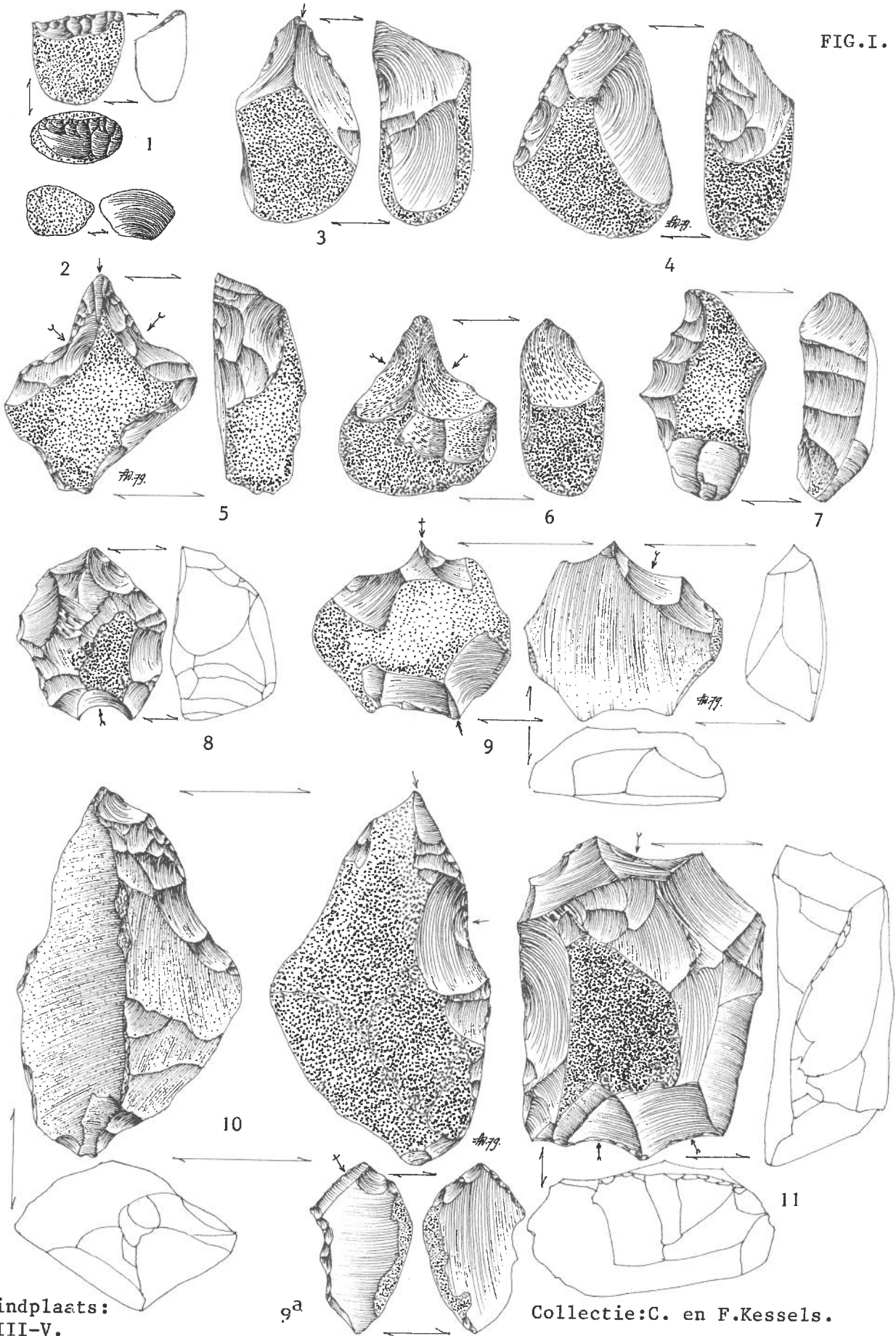
In "Archaeologische Berichten" No.VIII, willen wij in teamverband op de Jabeektraditie in het algemeen, en op deze twee sites in het bijzonder, uitvoeriger ingaan. Enkele artefacten van de vindplaats V- VIII, zijn afgebeeld in fig.I, en II en III.

Heerlen, 12 nov. 1979.

De artefacten van fig.I.

1. Schrabbertje op een zwart silex rolsteentje.
2. Produktie-afslagje van een silex rolsteentje.
3. Beksteker-boor op donker grijze silex rolsteen.
4. Neusschaaf op een witgepatineerde gelig-grijze silex rolsteen.
5. Beksteker op grijs silex splijtstuk.
6. Boor op rolsteen van witte melkkwarts.
7. Getand werktuig (denticulé) op witgepatineerde licht-bruine silex rolsteen.
8. Hoge schrabber van zwarte vuursteen.
9. Trekker (†) van grijze vuursteen.
10. Zware alternerende boor met terminale steker op bruinig-grijze rolsteen.
11. Zware denticulé van geel-bruinige vuursteen op een plaatvormige rolsteen.
- 9^a. Trekker op grijze silex bufferafslag.

FIG. I.

Vindplaats:
VIII-V.

Collectie: C. en F. Kessels.

De artefacten van Fig.II.

- 12 t/m 16. Polyeders. Deze veelvlakken zijn als gidsartefacten van de Jabeektraditie te beschouwen. Ze komen steeds weer in alle maten en in grote aantallen voor.
17. Eenzijdig laterale choppingtool, ontstaan door alternerende afslagen. Gelig-witte silex-pebble.
18. Meervlaks eindchopper op vuil-wit gepatineerde licht-grijze silex rolsteen.
19. Zware puntvormige choppingtool van gelig-grijze silex. De neusvormige werkpunt werd door twee clactonnotches verkregen.
20. RA-steker, geslagen op een miocene silex rolsteen. De terminale afknotting is als "rasp" gebruikt.
21. Schaafje op bufferafslag van honinggele vuursteen.
22. Combinatie werktuig (holschaafje en dubbele boor) op honinggele vuursteen.
23. Micro bekstekertje op gespleten pebble van grijze vuursteen.
24. Getand werktuig (denticulé) op honinggele spanningssplijting van vuursteen.

Fig.III.

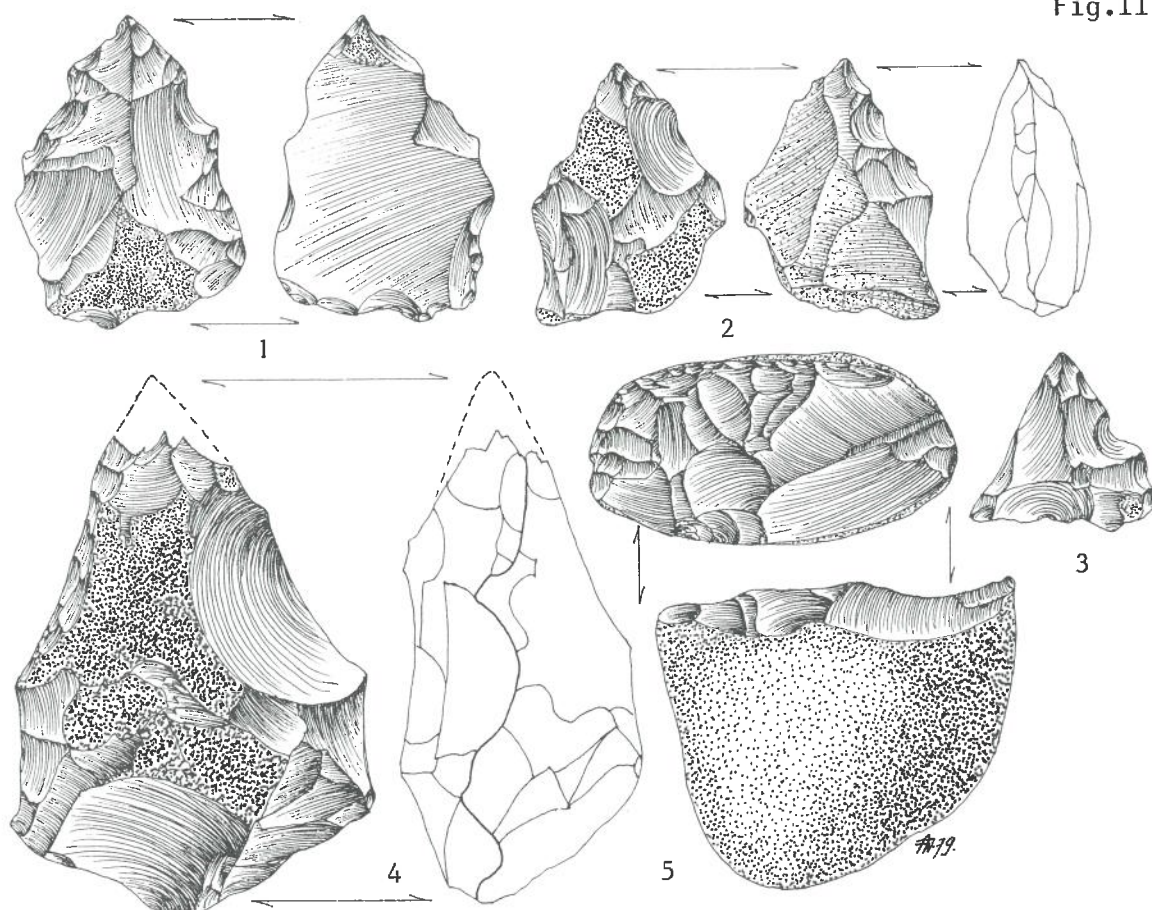
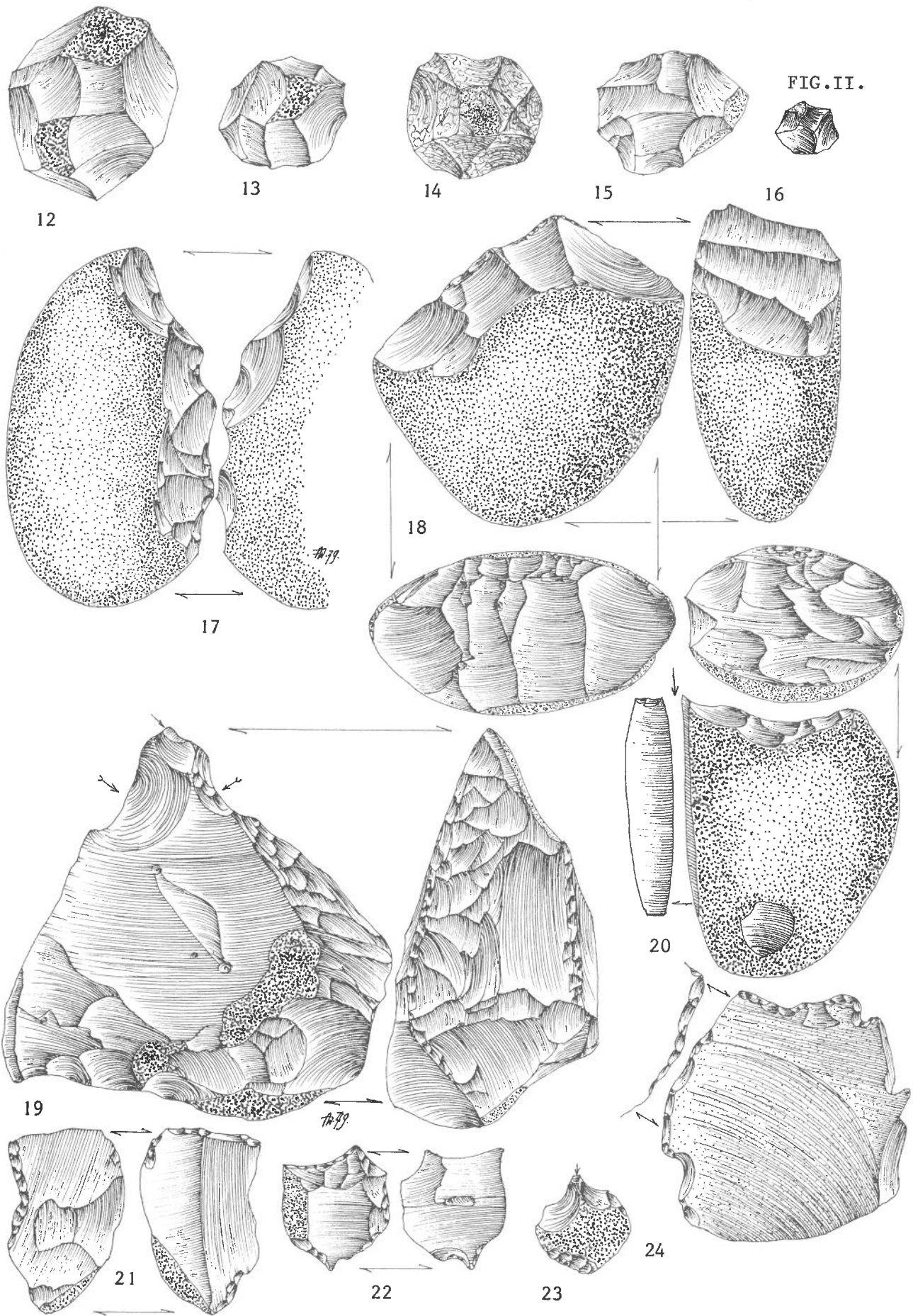

Fig.III.

- 1-2. Tayac punten (Pointes de Tayac). van gelige vuursteen. No.1 met vlakke ventrale zijde.
3. Micro-Tayac punt van grijsgevekte silex. (Vgl. La Caune de L'Arago).
4. Ficron met praehistorisch versplinterde werkpunt. Grijze silex met bruinige patina.
5. "Rasp" op doorgeslagen miocene rolsteen. De "rasp" ontstond door facette-rende afknotting van het breukvlak. (Veel voorkomend artefact in de Jabeektraditie).
- Tekeningen: AW-Lent.*

Vindplaats: VIII-V.

Collectie: C. en F. Kessels

VONDSTMELDING.

EEN VINDPLAATS VAN DE JABEEKTRADITIE IN NEER,

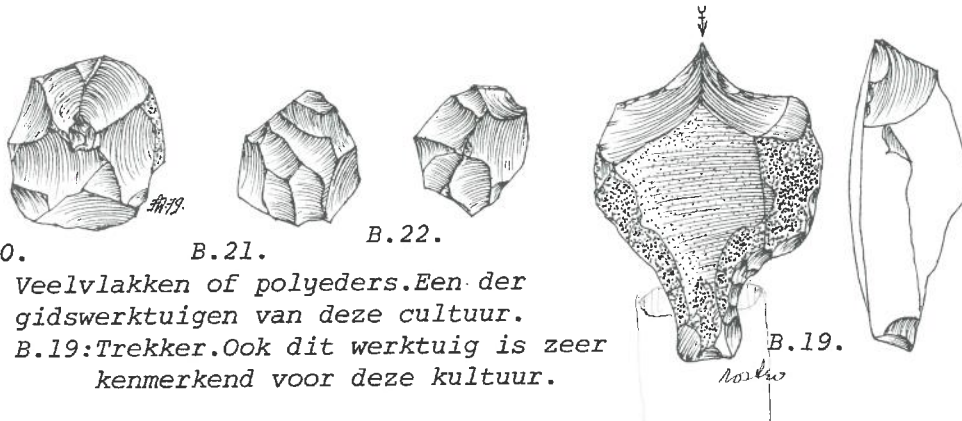
door

J.Beeren.

In de zomer van 1979,ontdekte ik een concentratie stenen werktuigen,die wel een duidelijke menselijke bewerking vertoonden,maar die ik niet in een of andere mij bekende cultuur kon onderbrengen.

Opvallend was het grote aantal kleine veelzijdige kerntjes,neusvormige- en boorbormige werktuigen,holschaafjes,stekertjes en een soort primitieve zeer kleine vuistbijl-achtige artefacten.

Klingen komen nagenoeg niet voor.Dit is zo opvallend,dat ik aanvankelijk ging twifelen of er wel sprake was van menselijke bewerking,vooral ook omdat een aantal werktuigen op natuurlijke splijtstukken was vervaardigd.

Veelvlakken of polyeders.Een der
gidswerktuigen van deze cultuur.

B.19:Trekker.Ook dit werktuig is zeer
kenmerkend voor deze cultuur.

Maar er kwamen toch ook voldoende gelijksoortige werktuigen voor die wel een slagknobbel hadden.

Men gebruikte in deze vreemde cultuur nagenoeg alle soorten steen voor de produktie van werktuigen.Het meest vuursteen,maar ook veel kwartsieten en zelfs de moeilijk te verwerken witte kwarts.Hiervan werden bijvoorbeeld z.g. rolsteen-werktuigen gemaakt (pebble-tools).Het aantal werktuigen loopt in de duizenden.Ze komen van een diepte tussen 10 en 12 meter onder maaiveld. Bij een bezoek van de heer Wouters,toonde ik hem de werktuigen.Ze werden onmiddellijk vol enthousiasme erkend als behorend bij een geheel nieuwe cultuur,die als eerste was ontdekt door L.Reubsat in Zuid-Limburg.Aan de werktuigen meen ik te moeten opmaken,dat deze mensen vis- en schelpdieren eters zijn geweest. □ ★ □

De door Sjäng Beeren ontdekte cultuur,behoort inderdaad tot de "Jabeektraditie!"Het is geen toeval dat de heer Beeren deze moeilijk te herkennen cultuur als eerste in Midden-Limburg ontdekte.Hij is al sinds meer dan dertig jaar een der pioniers van de amateurs in deze streek.Hij leerde dit al van zijn oom Driek Beeren uit Gerhegge,een der eerste verzamelaars in Midden-Limburg.

De heer J.Broertjes van de R.G.D. deelde ons mede,dat ter plaatse de Veghel-formatie werd aangesneden.Wij komen hierop in No.VIII terug.

ARTEFACTEN:

Boortjes en microboortjes:B.1; 4; 5; 6; 8; 9.

Stekers en micro-stekers: B.10; 2; 3.

Alzijdig werktuig:B.7.

Bill-hook met beksteker: B.11.

Schrabber: B.12.

Bill-hook en rechte schaaaf:B.14.

A.W.-Lent.

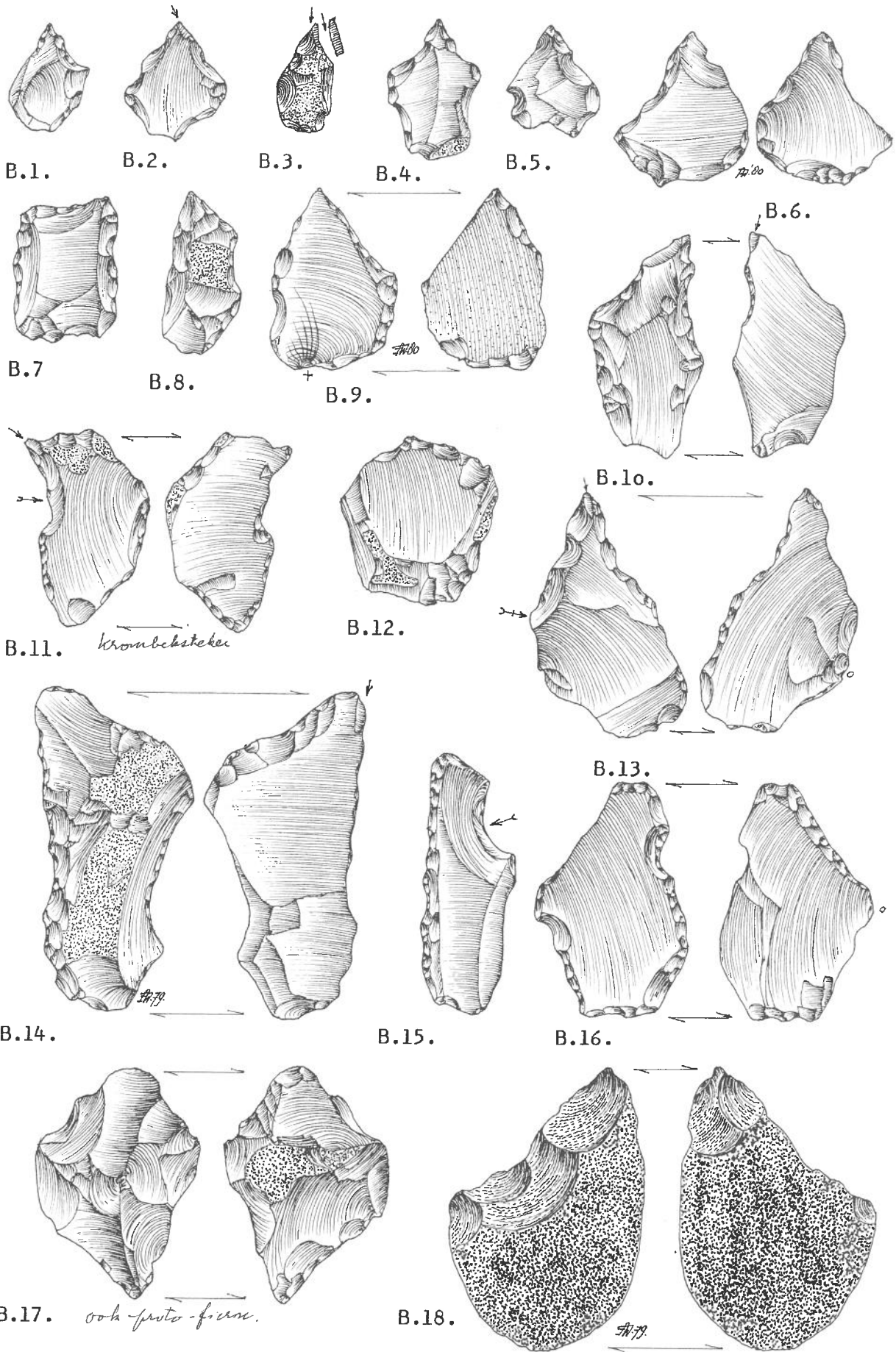
Beksteker:B.13.

Artefact met notch:B.15.

Artefact met notches:B.16.

Tayac-punt:B.17

Choppingtool van kwarts:B.18.

Vindplaats: Neer. JABEEK-TRADITIE

Collectie: J. BEEREN.

EEN NIEUWE VONDST VAN EEN CLACTOIDE TRADITIE OP DE VINDPLAATS EDE, II.

door

MAX FRANSSEN.

Gaarne wil ik aan het verzoek van de redactie van dit tijdschrift voldoen om een vondst te melden van een component van het BUDA-complex op een niet nader aan te duiden vindplaats in de gemeente EDE (Gelderland). Zodoende is de prioriteit vastgelegd.

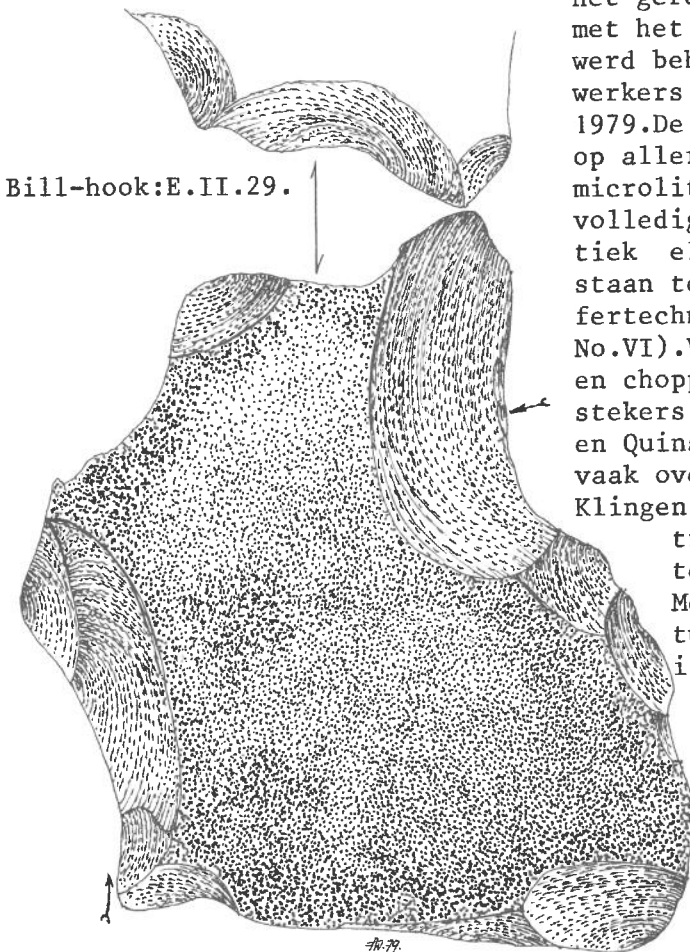
Tot het zo juist genoemde complex behoren onder meer de JABEEK-traditie van Zuid- en Midden-Limburg, die door WOUTERS en anderen binnenkort uitvoerig zal worden behandeld; Vertesszöllös in Hongarije en Tautavel in Zuid-Frankrijk.

Reeds in 1974 vond ik te Ede II (aan te duiden als E.II) enige artefacten van deze mij toen onbekende steentijdcultuur. Mijn hoge verwachtingen ..... smolten op 5 november 1975 als sneeuw voor de zon weg, toen drs. D. STAPERT, die zich als grote expert van het Paleolithicum uitgaf en daarvoor ook doorging *, ze als pseudo-artefacten diskwalificeerde.

Pas enige weken geleden ben ik opnieuw begonnen met het verzamelen van materiaal van de betreffende traditie.

De artefacten bevinden zich in een breccie en in een vlak daaronder gelegen laag rode leem, die grijswit kan verkleuren na aan de lucht te zijn blootgesteld.

Zowel de breccie als de leem zijn gestuwd.

Coll: Max Franssen.

Het gereedschap vertoont veel overeenkomst met het "Tautavelien", dat onlangs uitvoerig werd behandeld door HENRY DE LUMLEY en medewerkers in de "Dossiers de l'Archaeologie" no.36, 1979. De bewerkingstechniek met clactonnotches op allerlei gesteentesoorten en het gemengd microlithisch en macrolithisch karakter behoort volledig tot deze traditie. Een erg karakteristiek element zijn de polyeders, die hun ontstaan te danken hebben aan de toegepaste "bufferstechniek" (Zie: "Archaeologische Berichten" No.VI). Verder mogen worden genoemd: choppers en choppingtools, getande werktuigen, schrapers, stekers, bekstekers, boortjes, trekkers, Tayac- en Quinsonpunten en protobifaces; de laatste vaak overgangen naar "pointed choppers". Klingen zijn, in zoverre aanwezig, "toevalstreffers" van de gebruikte bufferstechniek.

Met de nodige reserve wil ik E.II, situeren in een warme fase in de Elsterijstijd. (Het z.g. CORTONIUM: 450.000 B.P.)

In No.VIII van de "Archaeologische Berichten" zal dr.C.Franssen ingaan op

BILL-HOOK. E.II.29.

Deze plaatvormige roodbruine kwartsiet werd door meerdere tendele alternerende clactonnotches tot een bill-hook bewerkt.

Tekening op ware grootte.

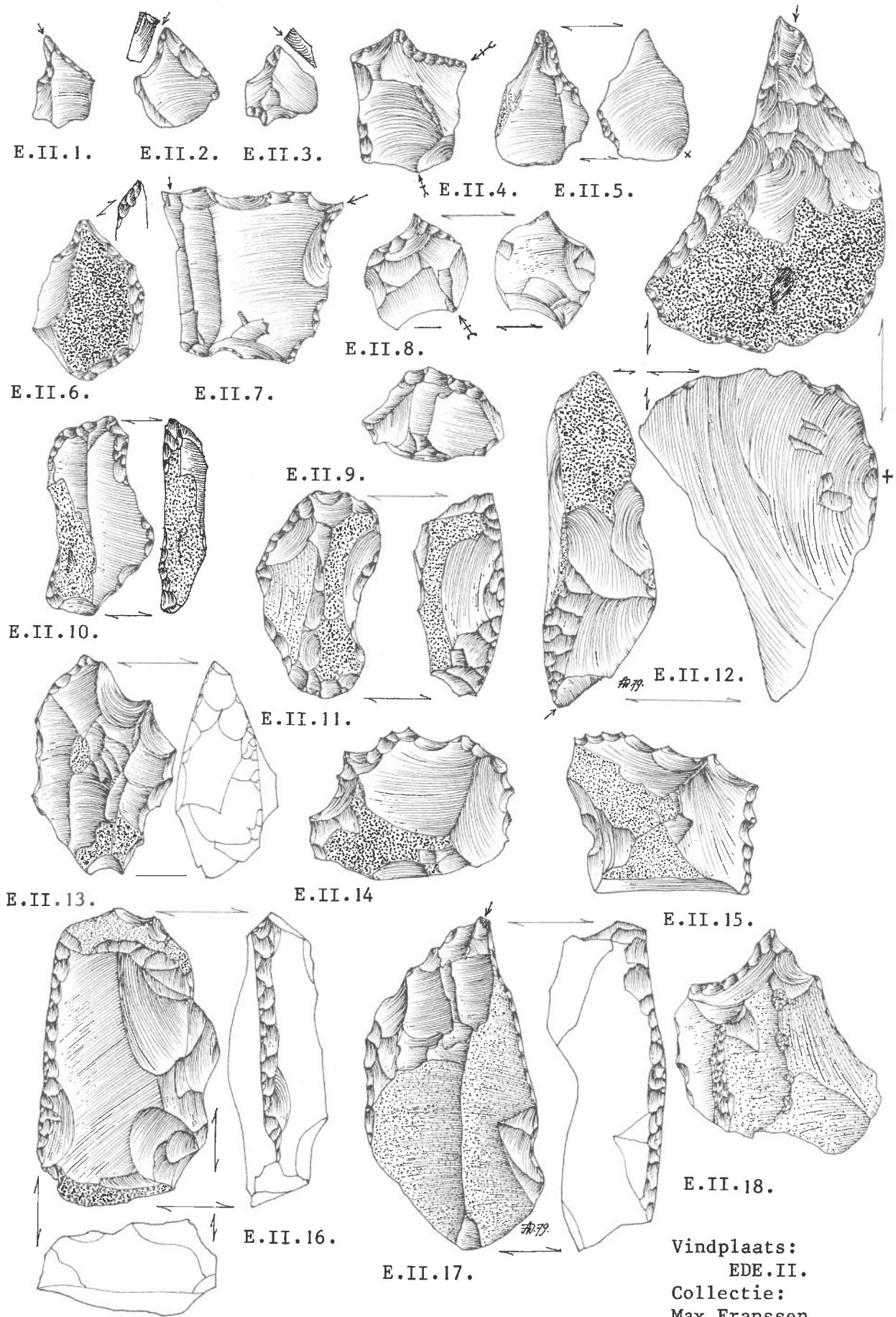

Fig. 1.

de datering van de componenten van het Buda-complex in de stuwwallen. De fraaie tekeningen en de artefactomschrijvingen van deze publicatie zijn vervaardigd door de heer A.M.Wouters, die ik hiervoor mijn oprechte dank betuig.

★

Noot van de Redactie:

Of drs. Stapert na zijn smadelijke nederlaag voor het Hof in Leeuwarden nog voor de grote expert doorgaat, menen wij te moeten betwijfelen.

**Breccie van zeer fijn grind en zand met een ijzerhoudende binding, waarschijnlijk een oude B-palaeosol uit een vochtig, vrij warme periode (Cortonium?).

De artefacten van Fig.1.

- E.II.1. Micro-beksteker.
2. Micro-steker.
3. Micro-steker.
4. Boor + trekker.
5. Neusschaafje .
6. Boor + schaaafje.
7. Beksteker + steker.
8. Microboor + trekker.
9. Schaaafje.
10. Dubbelschaaf.
11. Dubbelschaaf.
12. Zware beksteker op afslag.
13. Getand werktuig.
14. Getand werktuig.
15. Getand werktuig.
16. Rechte schaaaf met breccie aankitting.
17. Versplinterde beksteker.
18. Boor.

De artefacten van Fig.2.

- E.II.19. Boor van witte kwarts.
  20. Choppingtool van witte kwarts.
  21. Pointe de Tayac.
  22. Pointed chopper.(choppingtool)
  23. Clacton-notch met trekker.
  24. Choppingtool-Protobiface.
  25. Beksteker met steker (dikke aankitting van breccie).
  26. Polyeder.
  27. Polyeder.
  28. Polyeder.
- Alle artefacten zijn vervaardigd op Noordelijke vuursteen of andere Noordelijke erratica. Nadere beschrijvingen komen in de grote bewerking van de Buda-traditie in "Archaeologische Berichten" no.VIII.

VERZETSMONUMENTEN

Literatuursignalement.

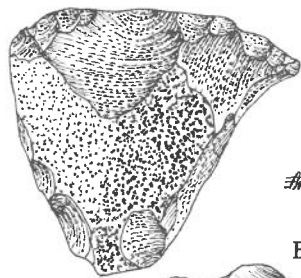
In de "Nieuwe Drentse Volksalmanak" 1979, bepleit dhr. J.N.LANTING van het B.A.I. (bekend van de bijl van *HERPEN*), op pag.29-34, een drietal "namaakgrafheuvels" bij Lhee, gem.Dwingeloo (Drenthe), -waarvan hij schrijft dat het door de "Organisation Todt" aangelegde manschapsverblijven zijn te bestemmen tot CULTUUR-MONUMENT.

Citaat: "Verdiene de 3 overige 'bunkertjes' recht op bescherming als "cultuurmonument?"

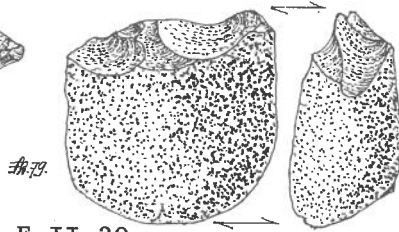
N.B. Twee heuveltjes zijn onderzochte echte grafheuvels.....Dit ter Uwer informatie.

J.E.MUSCH

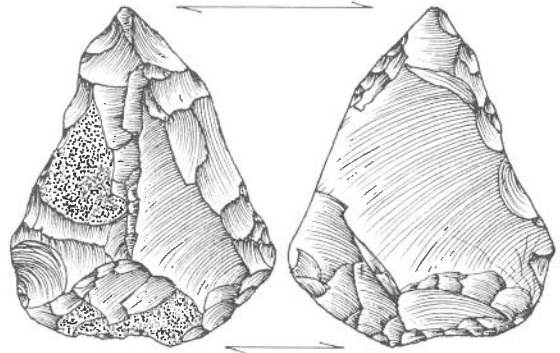
APAN-secretariaat.

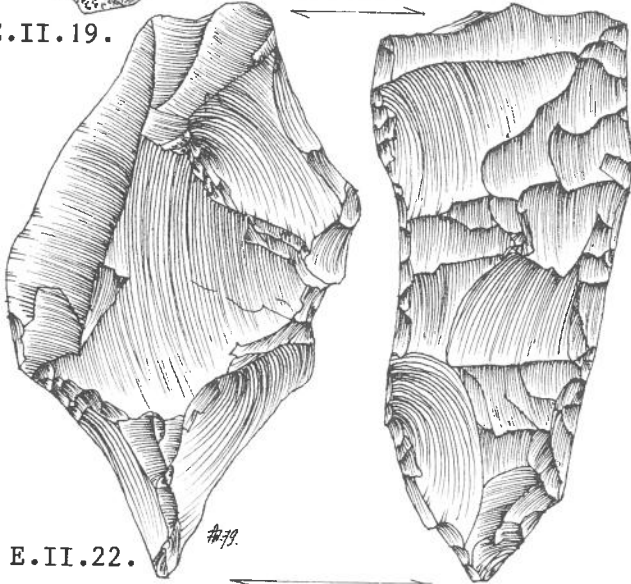
E.II.19.

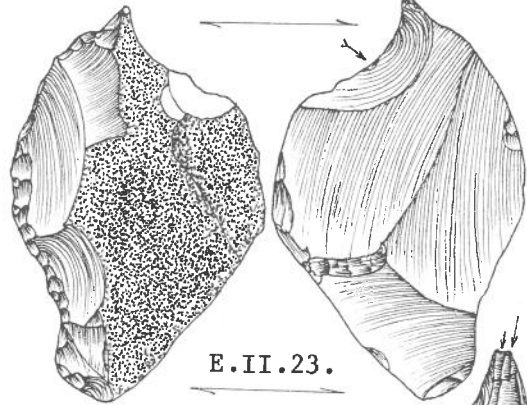
E.II.20.

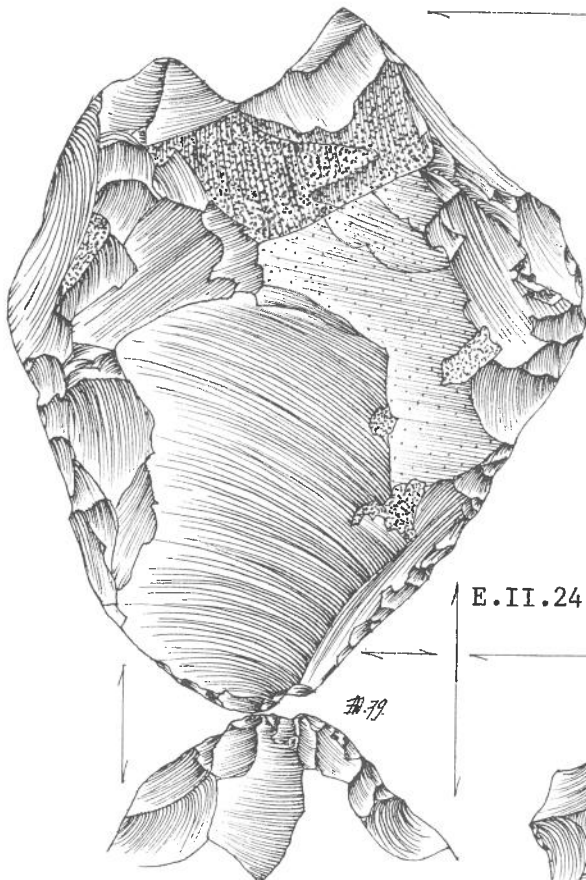
E.II.21.

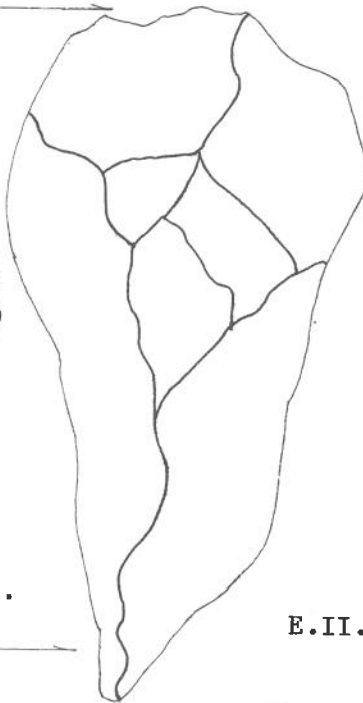
E.II.22.

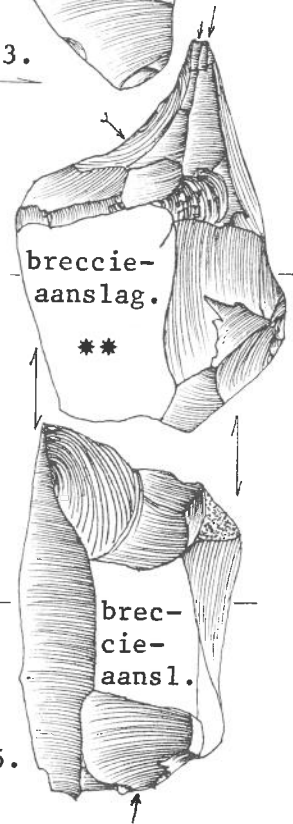
E.II.23.

E.II.24.

E.II.25.

breccie-aanslag.

**

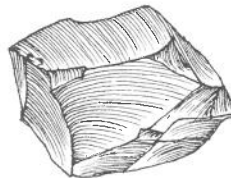
brec-cie-aansl.

Vindplaats: EDE. II.
Collectie: Max Franssen.

E.II.26.

E.II.27.

E.II.28.

Fig. 2.

— VONDSTMELDING. —

"In verband met mijn studie van het Oud- en Midden-Acheuléen, bezoek ik regelmatig diverse zand- en grindgroeven vanaf Arnhem langs de Rijn stroomopwaarts.

De ontsluitingen van o.a. Loowaard, Pannerden, Lobith, Azewijn en Netterden hebben reeds tal van fossiele resten van olifantachtigen, neushoorns, reuzenherpen, oerossen enz. opgeleverd.

Zo gebeurde het dat ik zwerfend langs de Rijn op vrijdag 19 oktober 1979, de "Gelderse Poort" binnen trad en na enige tijd mijn oog plotseling op een grijs-blauwe kwartsitische Acheuléen vuistbijl viel, welke nog gedeeltelijk met fijnkorrelig roodzand omhuld was.

U moet mij maar niet kwalijk nemen dat ik vanwege mijn eerder genoemde studie, de vindplaats voorlopig niet nader omschrijf.

Ja, ineens sta je daar dan als hedendaags jager met het meest begeerde steentijdverschijnsel in je hand. Eigenlijk is deze visie niet helemaal juist, want afslagen en andere bewerkte kernartefacten zijn net zo belangrijk. In ieder geval dwaalden mijn gedachten af naar lang vervlogen tijden en het was net of een mammoetkudde voorbij denderde.....

COR HARTJES.

VUISTBIJL (Biface amygdaloïde).

CH.502.

Deze grote en prachtig gave biface is geslagen uit een grijsblauwe kwartsiet. De ribben vertonen afrondingen, terwijl de holten volkomen vers zijn en hier en daar een lichtbruine verkleuring hebben.

Aan de punt is een kleine recente beschadiging. De sinistro-laterale (linker) zijde laat een regelmatige golvende snede zien, terwijl dextro-lateraal (= rechts) alleen enige centimeters onder de punt snijdend werden gemaakt. Deze zijde gaat, breder wordend, over in de niet-snijdende talon-(greep) van de vuistbijl. Typologisch zou men dus ook van een groot en zwaar "Keilmesser" van het Klausennische-(Prodnik-) type kunnen spreken (Zie: "Archaeologische Berichten, No.2. pag.53).

Bosinski deelt deze vuistbijlen in bij de "Massiver Faustkeilen". Een volkomen identiek artefact, eveneens uit kwartsiet geslagen, is bekend uit Hochdahl (Kr. Düsseldorf). (Zie: Bosinski, 1968, Tafel 49).

In het Oostelijk Aisne-gebied (Noord-Frankrijk) zijn dit type vuistbijlen, zowel uit silex als uit kwartsiet geslagen, niet zeldzaam in het Boven-Midden-Acheuléen uit het vroegste Saale interstadiaal. Vaak is dit type vuistbijl daar zelfs nog groter (Vailly II en IV), en is er te vinden in een technocomplex met een goed ontwikkeld Levallois.

Het door de heer Hartjes gevonden artefact is een meesterstuk van steenbewerking. Kwartsiet is namelijk veel moeilijker te bewerken als vuursteen.

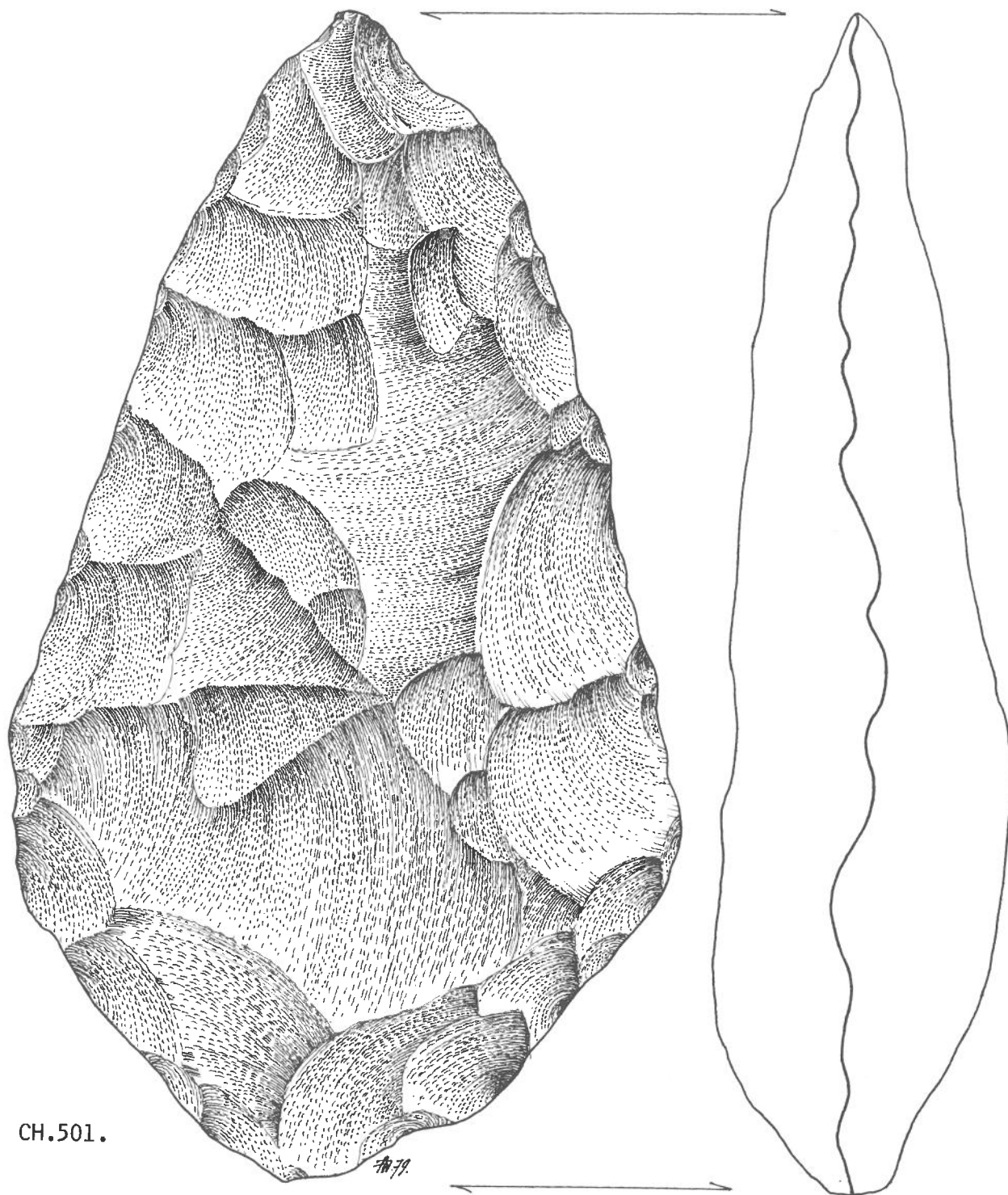
Het is tevens de grootste vuistbijl die ooit in ons land gevonden werd.

Van de zelfde vindplaats zijn door de heer Hartjes al eerder enige kwartsietafslagen gevonden. Ook het nog later te bespreken zeer merkwaardige artefact uit been is van deze vindplaats.

Opm. In dit gebied, verzamelde de heer B.A. de Haan in de zestiger jaren al meerdere Middenpalaeolithen, waaronder ook in Levalloistechniek vervaardigde werktuigen.

Het verhaal begint eentonig te worden.....ze werden door de Nederlandse archaeologen afgewezen.....

A.W.-LENT.

CH.501.

VONDSMELDING.

VUISTBIJL (BIFACE AMYGDALOÏDE).

CH.501.

Lengte: 193 mm. Breedte: 117 mm. Dikte: 47 mm. Gewicht: 925 gram.

Vindplaats: Gelderse Poort.

Vinder: C. Hartjes.

COLLECTIE: C. HARTJES.

OUDPALEOLITHISCHE VONDSTEN UIT DEN HOUT EN DUIZEL, PROV. NOORD-BRABANT,

door

PIETER DIJKSTRA en ANTON VAN DER LEE.

De spectaculaire toename van het aantal oud-en middenpaleolithische vondsten in Nederland sinds 1975 manifesteert zich ook in Noord-Brabant. In 1954 kenden we uit deze provincie slechts een bifaciaal werktuig uit Etten-Leur en een Levalloisafslag uit Nederwetten (Bohmers en Wouters, 1954), maar sindsdien is dit aantal aangegroeid tot ongeveer honderd. Een samenvatting ervan is in een recent artikel opgenomen (Dijkstra en Van der Lee, 1979), maar sindsdien zijn weer een aantal nieuwe vondsten te voorschijn gekomen, o.a. te Bakel, Nieuw-Ginneken en Groot Linden. Wij beperken ons ditmaal tot twee artefacten, afkomstig uit Den Hout, gem. Oosterhout, en uit Duizel.

De Westbrabantse vondst werd al enkele jaren geleden gedaan door de heer L. Moelands uit Breda op de Houtse Akkers. Hij twijfelde echter of er sprake was van een artefact dan wel van een geofact (een door natuurlijke oorzaken ontstaan schijnwerktuig, meestal aangeduid als eoliet (dageraadsteen); de benaming geofact lijkt ons toepasselijker. Gelukkig bewaarde hij het stuk en legde het in november 1979 aan de schrijvers voor. Naar zijn mededeling ligt de vindplaats een paar honderd meter verwijderd van de concentratie Oud-Acheuléenvondsten, die onlangs door A. Reyers uit Breda zijn gedaan en die nog gepubliceerd moeten worden. Geologisch vormen de Houtse Akkers een interessant gebied, omdat de laag van Sterksel er dagzoomt, zodat zeer oude vondsten aan de oppervlakte tot de mogelijkheden behoren.

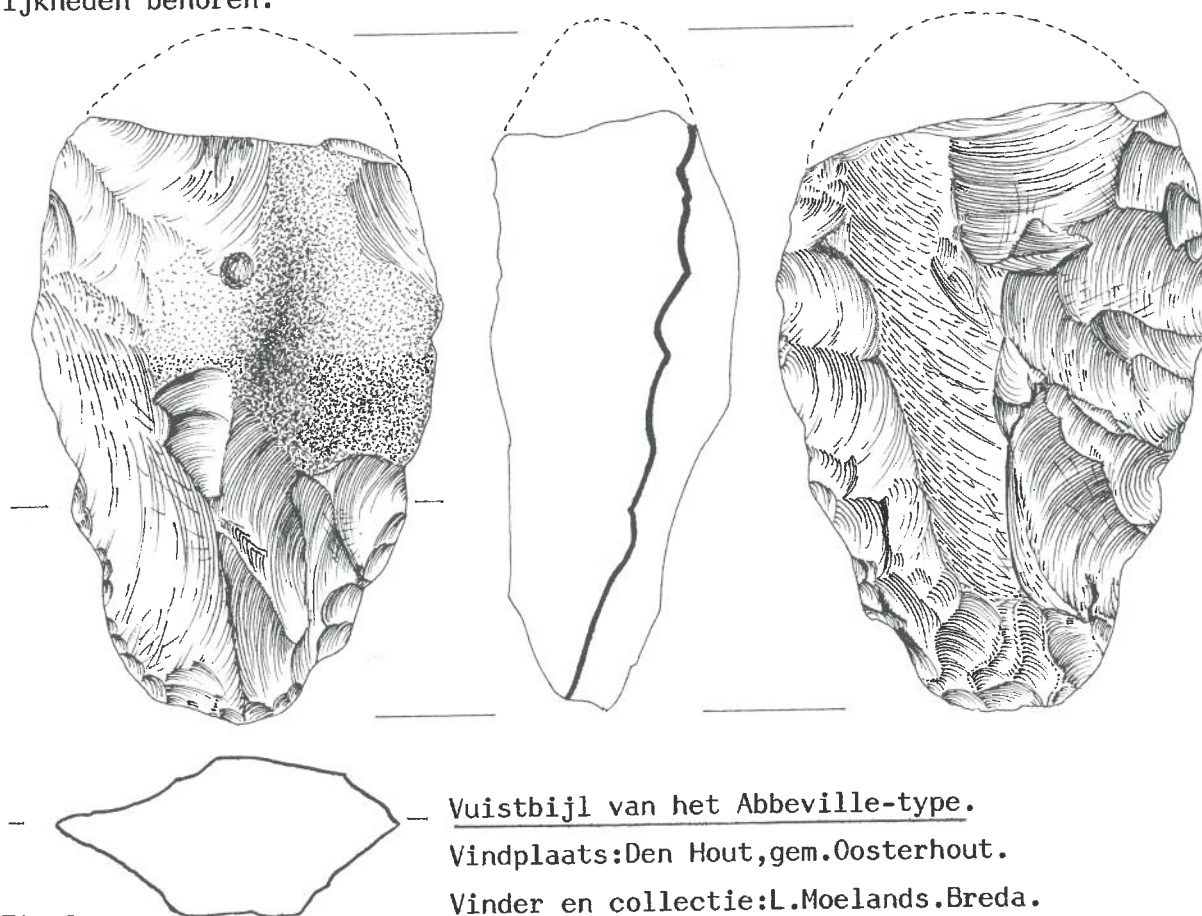

Fig. 1.

Op het eerste gezicht lijkt het stuk aan de dorsale kant op een proto-Levalloiskern, maar het doorsnedeprofiel en de bewerking aan de ventrale zijde zijn daarmee in tegenspraak. In werkelijkheid betreft het een vuistbijltje van het Abbeville-type met subrecent afgebroken talon.

De sterk gegolfde snede aan de linker boord, door de Fransen vaak aangeduid als "torse", komt voor bij vele typen vuistbijlen in het atelier Comment (Brézillon, 1977) en Saint Acheul (Bordes, 1961). De retouche is vermoedelijk in harde percussie aangebracht. Enkele zware, korte afslagnegatieven aan de punt wijzen op een gebruik als hakwerktuig, mogelijk bij het splijten van botten.

Aan de dorsale kant vertonen de ribben nabij de punt zeer duidelijke afrondingen, vermoedelijk ontstaan door gelifluctie.

Het materiaal is een middelgrove, licht grijsblauwe vuursteen van zuidelijke herkomst, b.v. uit Zuid-Limburg of de Voerstreek. Het werktuig is overdekt met een lichtgele patina van ongeveer 3 mm dikte en ook het breukvlak van de talon is gepatineerd, zij het wat lichter. Verder is er sprake van een intense silica-glans met vele oplossingsputjes over het gehele oppervlak, behalve op het breukvlak van de talon, en sterk afgeronde ribben.

Slechts enkele kryoturbate retouches zijn zichtbaar op de snede aan de ventrale zijde, maar ook deze zijn weer met silicaglans bedekt.

Aan de punt (dorsaal, links) bevindt zich nog een scheurtje als gevolg van vorstinwerking en bij 24 x vergroting vertonen zich in een van de afslagnegatieven aan de punt fijne krasjes.

Wat de datering betreft willen wij het artefact plaatsen in het Oud-Acheuléen, wat noch typologisch, noch geologisch problemen oplevert (Franssen en Wouters, 1979).

Het tweede artefact werd op 17-XI-1979 ten noordwesten van Duizel gevonden door de heer G. Fonteyn. Eerder waren ter plaatse, langs het riviertje de Beerze door hemzelf en door zijn overleden vriend J. Hakkens, jongpaleolithische en mesolithische werktuigen verzameld, maar de heer Hakkens had er bovendien een middenpaleolithisch artefact gevonden (Dijkstra, 1979). In de publicatie ervan in Westerheem is uitgebreid ingegaan op de geologische context, waarin deze vondsten dienen te worden geplaatst.

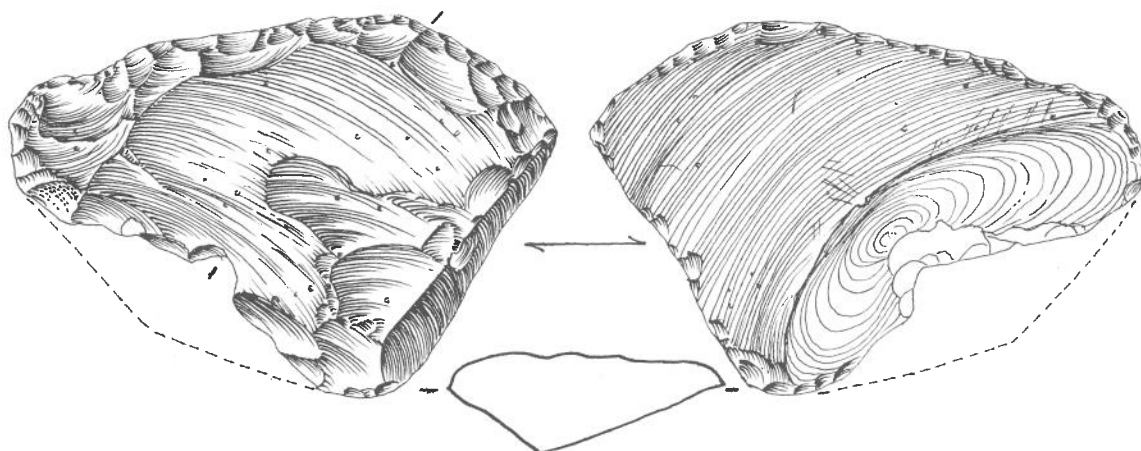
De vondst van de heer Fonteyn is een schaaf (racloir simple), gemaakt op een afslag die door spanningssplijting, waarschijnlijk als gevolg van vorstinwerking, werd gebroken. Het materiaal is een middelfijne, lichtkleurige silex, zwaar gepatineerd met een roodbruine kleur, vermoedelijk door chemische inwerking van disperse humus en ijzeroxyde-verbindingen. Het geheel is bedekt met een intense silicaglans. De werkkant is aangetast door vele kryoturbate retouches (Zie fig. II, ventrale zijde), die later blauwig gepatineerd zijn.

Oplossingsverschijnselen zijn zowel dorsaal als ventraal waar te nemen en de ribben vertonen afrondingen, soms met zeer fijne krasjes, die parallel lopen met de rib. Bij 44 x vergroten onder de microscoop zijn aan de linker bovenzijde enige plekjes frictieglans te zien, gecombineerd met parallelle groepjes zeer fijne krasjes.

Naast oude diepe krassen, die door patina en silicaglans bedekt zijn, vertoont de schaaf ook recente beschadigingen door aanraking met landbouwwerktuigen.

Op een vlak, dorsaal links onder, zijn veel kringetjes waar te nemen, evenals op het grote vlak rechts op de ventrale kant. Deze kringetjes, die men op oudere verweerde silexvlakken van natuurlijke stenen vaak kan aantreffen, noemt men in de geologie botskegeltjes. Terecht merken Franssen en Wouters op, dat deze verschijnselen van geologische aard op zichzelf geen enkele archaeologische betekenis hebben (Franssen en Wouters, 1979).*

Het recente verleden heeft dan ook voldoende geleerd, tot welke dwaasheden een eenzijdige bestudering van paleolithische artefacten aan de hand van geologische verschijnselen kan leiden (Stapert, 1976).

Schaaf op afslag.
(Racloir simple)

Vindplaats: Duizel.

Vinder en collectie: G. Fonteyn.

Tekeningen: P. Dijkstra. Fig. II.

De vondst uit Duizel is in een van de Acheuléénfases in te delen, waartegen ook qua vondstomstandigheden geen bezwaar kan worden gemaakt.

De spanningssplijting kan zijn ontstaan in de plotselinge koudeterugslag in het Eemien, evenals de vele kryoturbate retouches.

Wij danken de vinders voor hun bereidwilligheid, de vondsten voor onderzoek ter beschikking te stellen.

Literatuur:

Bordes, F., 1961: Typologie du Paléolithique ancien et moyen. Bordeaux.

Bohmers, A., en Wouters, A., 1954: Früh- und mittelpaläolithische Funde aus den Niederlanden. Palaeohistoria III.

Brézillon, Michel., 1977: La dénomination des objets de pierre taillée. Paris.

Dijkstra, Pieter, en van der Lee, Anton, 1979: Enkele losse oud- en middenpaleolithische vondsten uit Noord-Brabant. Brabants Heem XXXI, pp 106-114.

Franssen, C. J. H., en Wouters, A. M., 1979: Het Oud-Palaeolithicum in de Nederlandse stuwwallen. Archaeologische Berichten 6.

Stapert, D., 1976: De "steentijdvondsten" van Tj. Vermaning. Bewijsvoering betreffende valsheid. Groningen.

Opm. van de redactie:

* Alle secundaire kenmerken (patina's, vorstinwerking, oplossingsverschijnselen, een deel der botskegeltjes etc.) kunnen onder geologische verschijnselen gerekend worden. Ze kunnen hoogstens iets zeggen over de conserveringstoestand en al of niet secundair transport van de artefacten, maar niets over de ouderdom. In de buitenlandse literatuur worden deze kenmerken hoogstens even genoemd. Een opgravingsverslag met artefactbeschrijvingen zou anders een "bibliotheek" worden.

Alleen in streken waar maar een "zevental" echte Middenpalaeolithen gevonden werden, kan men zijn tijd verdoen, om steeds weer opnieuw de gevolgen van een slechte conservering van artefacten te beschrijven. Artefacten met dergelijke zware verweringsverschijnselen zijn ongeschikt voor verdere archaeologische studie, omdat de gebruikssporen, die werkelijk iets belangrijks te vertellen hebben, volkomen verdwenen zijn. Sommige botskegeltjes kunnen echter het gevolg zijn van het gebruik van buffertechniek (slagkegeltjes). Deze "slagkegeltjes" zijn soms ook zichtbaar als een percussieslag niet tot afslag leidde.

A. W. Lent.

VONDSTMELDING:

OUDPALAEOLITHISCHE VONDSTEN IN NOORD BRABANT,
KORTE VOORLOPIGE PUBLIKATIE.

Tijdens een dagje -de -natuur-in met een van mijn goede kennissen, ontdekte ik in oktober 1979 een vindplaats van Oudpalaeolithische artefacten in het Oostelijk deel van Noord Brabant.

Onder de tot nu toe geborgen vondsten, enige honderden, bevinden zich: chopping-tools, proto-bifaces, schaven, rugmessen, bill-hooks en Tayacspitsen. Daarbij ook vele kleine (nabewerkings) afslagen, die deels ook weer geretoucheerd zijn. De artefacten zijn voor het grootste gedeelte vervaardigd van zwarte vuursteen met een lichte glanslaag. Ook is gebruik gemaakt van grijze en beige-kleurige silex.

Het merendeel van de artefacten doet tamelijk vers aan. Bij de debitage is zeer algemeen de z.g. buffertechniek toegepast (Franssen-Wouters: "Achaeologische Berichten" VI.)

De vondsten zijn afkomstig uit een gebied dat op de geologische kaart staat aangegeven als formatie van VEGHEL B.

De exacte lokatie van deze vindplaats is bij de redactie bekend.

Een uitgebreidere publikatie van dit uitermate interessante vondstcomplex volgt te zijner tijd.

G.F. thoe Schwartzenberg.

14/XII'79.

NASCHRIFT:

De werktuigen van de vindplaats B.III, zijn zeer typerend voor een clactoidale fase uit het Oud-palaeolithicum, waarbij zowel primitieve kernwerktuigen (Polyeders, protobifaces, choppingtools, kerntrekkers, Tayacpunten), als scherfwerktuigen op afslagen en splijtstukken (schaven, bekschaven, getande werktuigen, notch-artefacten, bill-hooks, trekkers, bekstekers, stekers en boren) voorkomen. Zoals de heer thoe Schwartzenberg reeds opmerkte is het gebruik van de buffertechniek vrij algemeen, ook bij de nabewerkingen.

Een relatie met het Tautavelien en het Vroeg-Buda is niet te ontkennen. B.III is nagenoeg identiek met een vondstgroep, die de heer F. Kessels ontdekte in Fontmaure (Fr.) Dit is niet de bekende vindplaats die door Pradel werd opgegraven. Wel is hier ook het grootste deel der werktuigen uit jaspis geslagen.

Ook de vindplaatsen Wezep-Oldebroek, door dr. F.C. Bursch reeds in 1938-1939 beschreven naar aanleiding van vondsten van majoor J. Mallingerodt, behoren tot deze cultuurtraditie, die in het ELSTER (450.000 BP) te situeren is (Cortonium).

(Zie: „MEACULPA” van de Redactie).

Fig.1.

B.III.10. Zwarte Quinsonpunt (Limace-type).

Fig.2.

B.III.1. Beksteker-boor.

B.III.2. Getand combi-werktuig: holschaafjes, bekstekers en trekker.

B.III.3. Schaaf en opgebruikte beksteker.

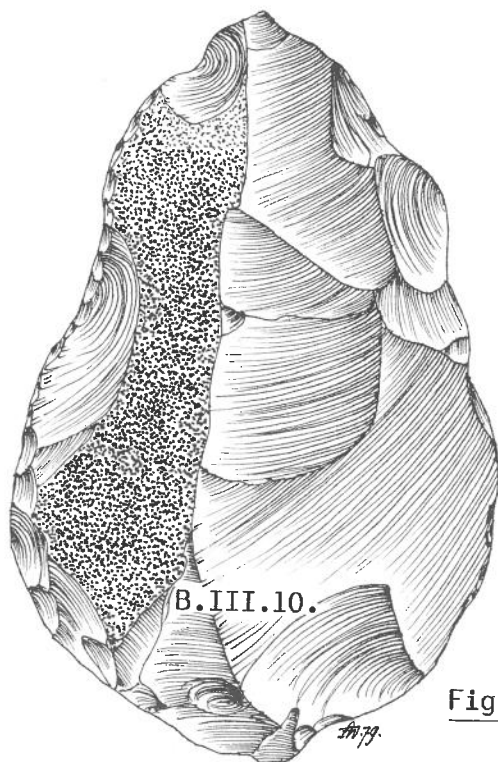
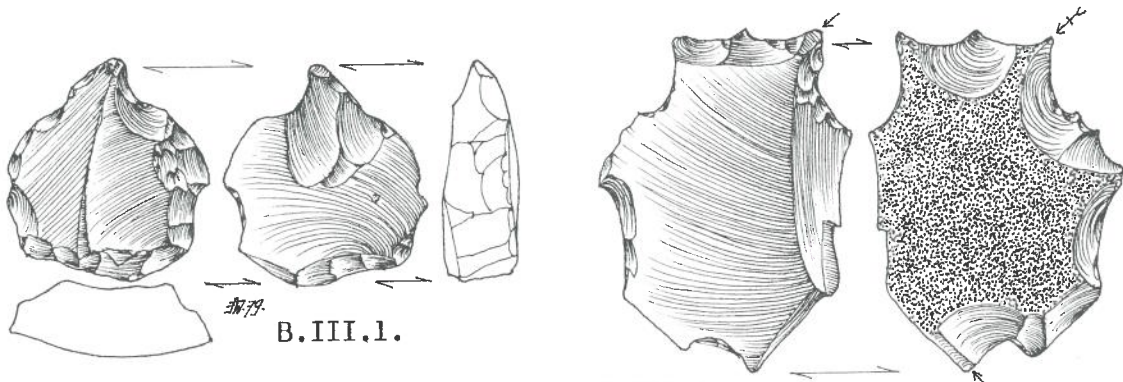

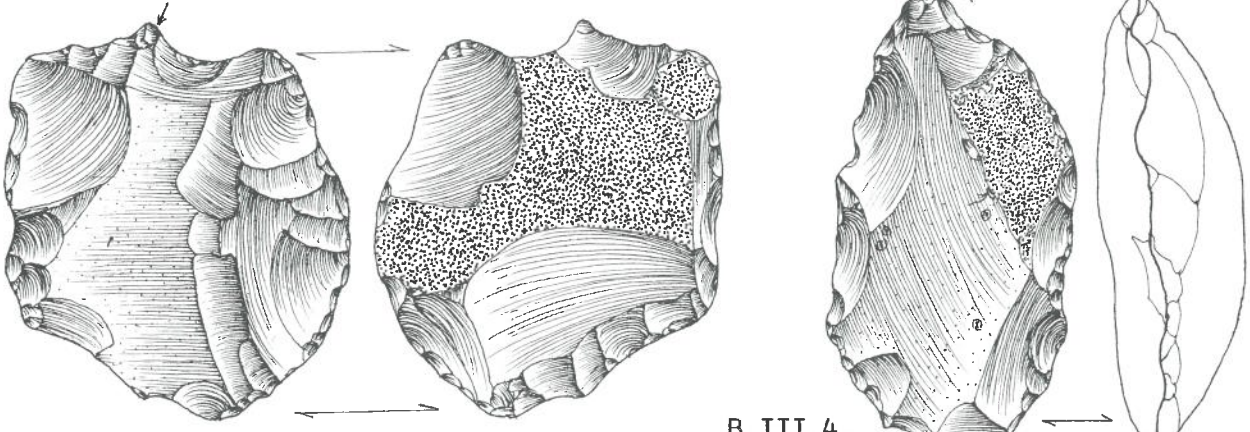
Fig.1.

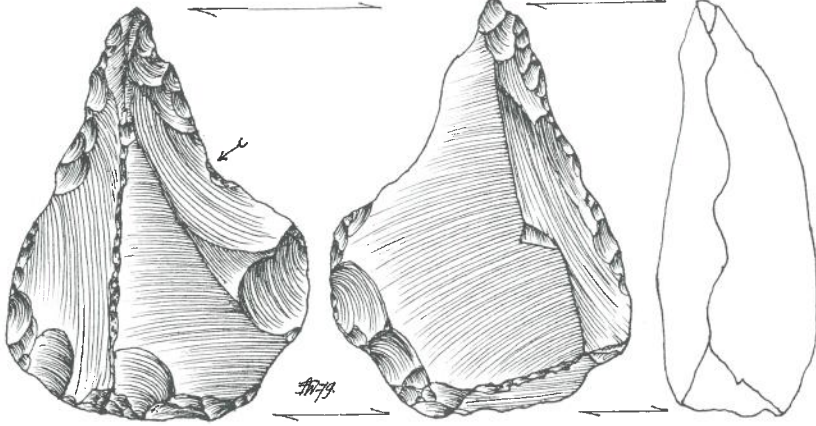
B.III.1.

B.III.2.

B.III.3.

B.III.4.

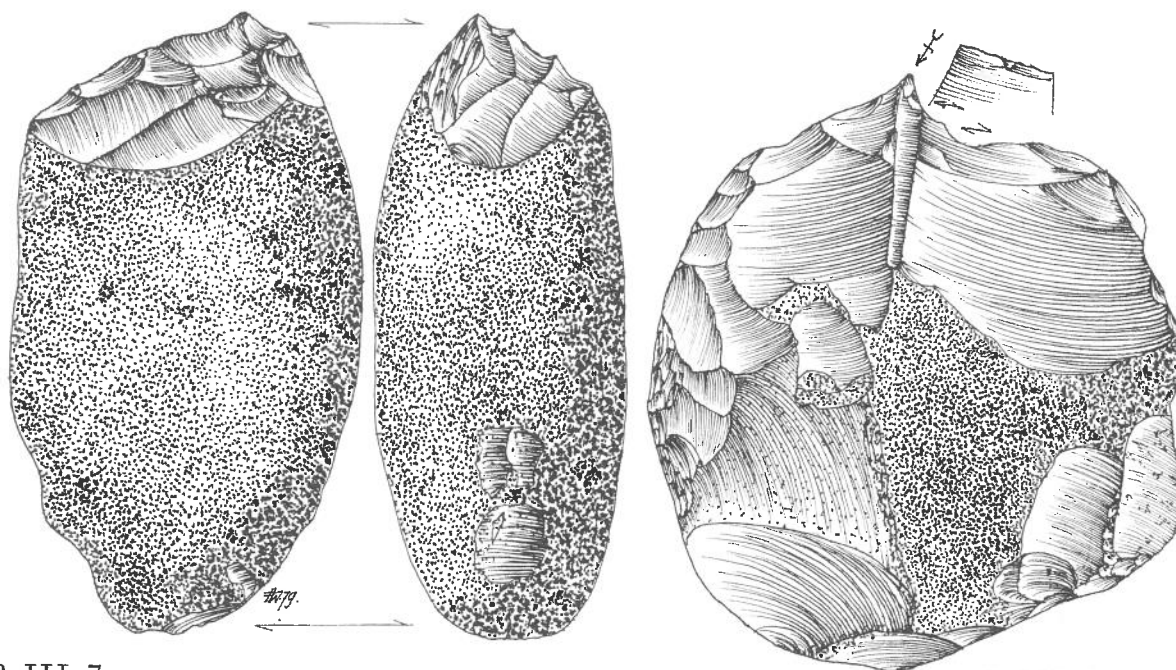

B.III.5.

B.III.6.

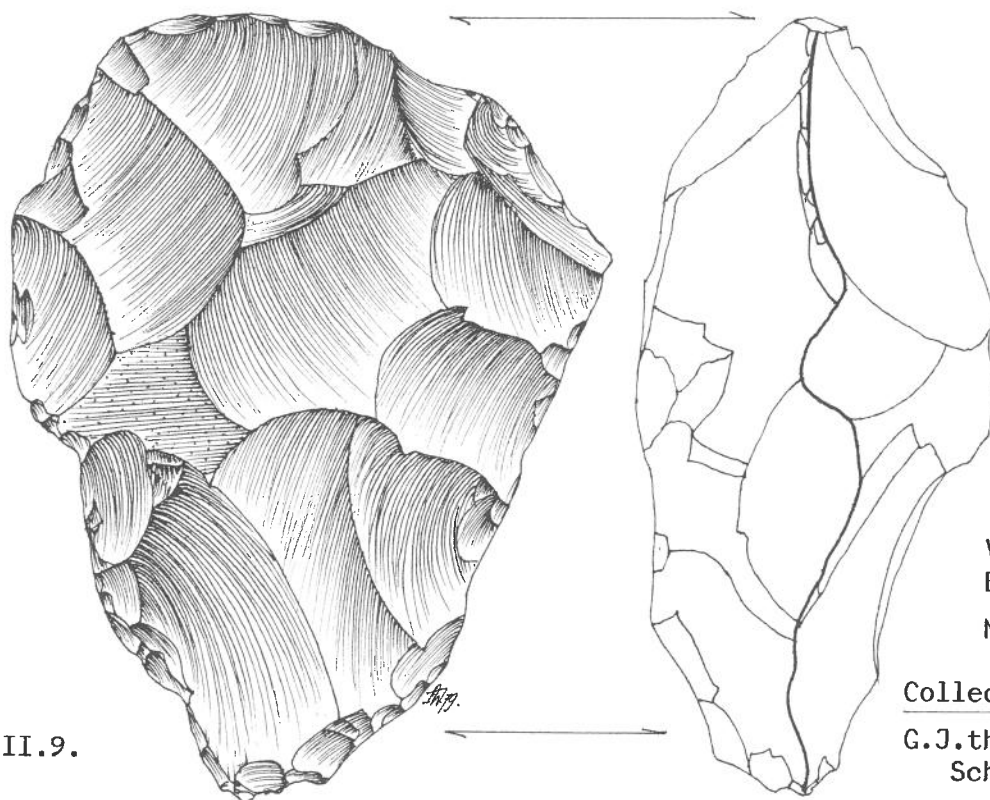
Fig.2.

Vindplaats: B.III. (N.Brabant) .Coll: G.F. thoe Schwartzenberg.

B.III.7.

B.III.8.

B.III.9.

Vindplaats:
B.III.
N.Brabant.

Collectie:
G.J.thoe
Schwartzenberg.

Fig.3.

Fig.2.

- B.III.4.Quinsonpunt met bifaciale bewerking.
- B.III.5.Tayacpunt.
- B.III.6.Zware bill-hook.

Fig.3.

- B.III.7.Choppingtool op rolsteen.
  - B.III.8.Trekker op zware polyeder.
  - B.III.9.Protobiface (Vuistbijn van Abbeville-type).
- Beschrijving: A.Wouters,Lent.

GEBRUIKS- EN SLIJPSPOREN OP NEOLITHISCHE BIJLEN

door

J.M.van de BERG en P.DIJKSTRA.

INLEIDING:

Het onderzoek op het gebied van gebruiks- en slijpsporen op stenen artefacten begint in ons land nog maar juist op gang te komen. Er is wat dit betreft sprake van een achterstand ten opzichte van het buitenland.

In Rusland werd bijvoorbeeld in 1957 al door Semenov een zeer belangrijke studie gepubliceerd, waarin zowel aandacht wordt besteed aan sporen van fabrikage-technieken, als aan gebruikssporen. Dit laatste doet ook Lawrence H. Keely, wanneer hij met behulp van een binoculair tracht vast te stellen of een werkkant van een artefact is aangewend voor de bewerking van huiden, hout, bot of vlees. Ook de Amerikaan George Odell, die enkele jaren naast D. Stapert op het B.A.I. in Groningen werkzaam was, heeft zich met het onderzoek van gebruikssporen bezig gehouden.

Meer recentelijk heeft Drs. D. Stapert in verband met de "zaak contra Tjerk Vermaning", een aantal van zijn bevindingen en meningen (hypotheses) vastgelegd met betrekking tot de neolithische bijlen van het Ravenswoud-depot, die volgens hem voor een groot gedeelte vervalsingen zijn.

De bedoeling van onze bijdrage is, de conclusies van de heer Stapert te vergelijken met de uitkomsten van het onderzoek dat wij met de binoculair hebben uitgevoerd op een viertal neolithische bijlen uit Zuid-Nederland, waarbij ook de opvattingen van S.A. Semenov en anderen hierboven genoemd, in de vergelijking zullen worden betrokken.

Wij maakten gebruik van hetzelfde type microscoop als de Russische onderzoeker, namelijk de MBS-1, met vergrotingen van $3\frac{1}{2}$ x tot 88 x. Gezichtsveld in mm: 4 x 39,3 ; 7 x 22,4 ; 12 x 11,2 ; 24 x 5,6.

BIJLEN UIT BRABANT EN LIMBURG.

De door ons onderzochte bijlen zijn gevonden in samenhang met andere artefacten, zoals schrabbers, spitsen, messen en slijpstenen, die onmiskenbaar tot het Neolithicum moeten worden gerekend.

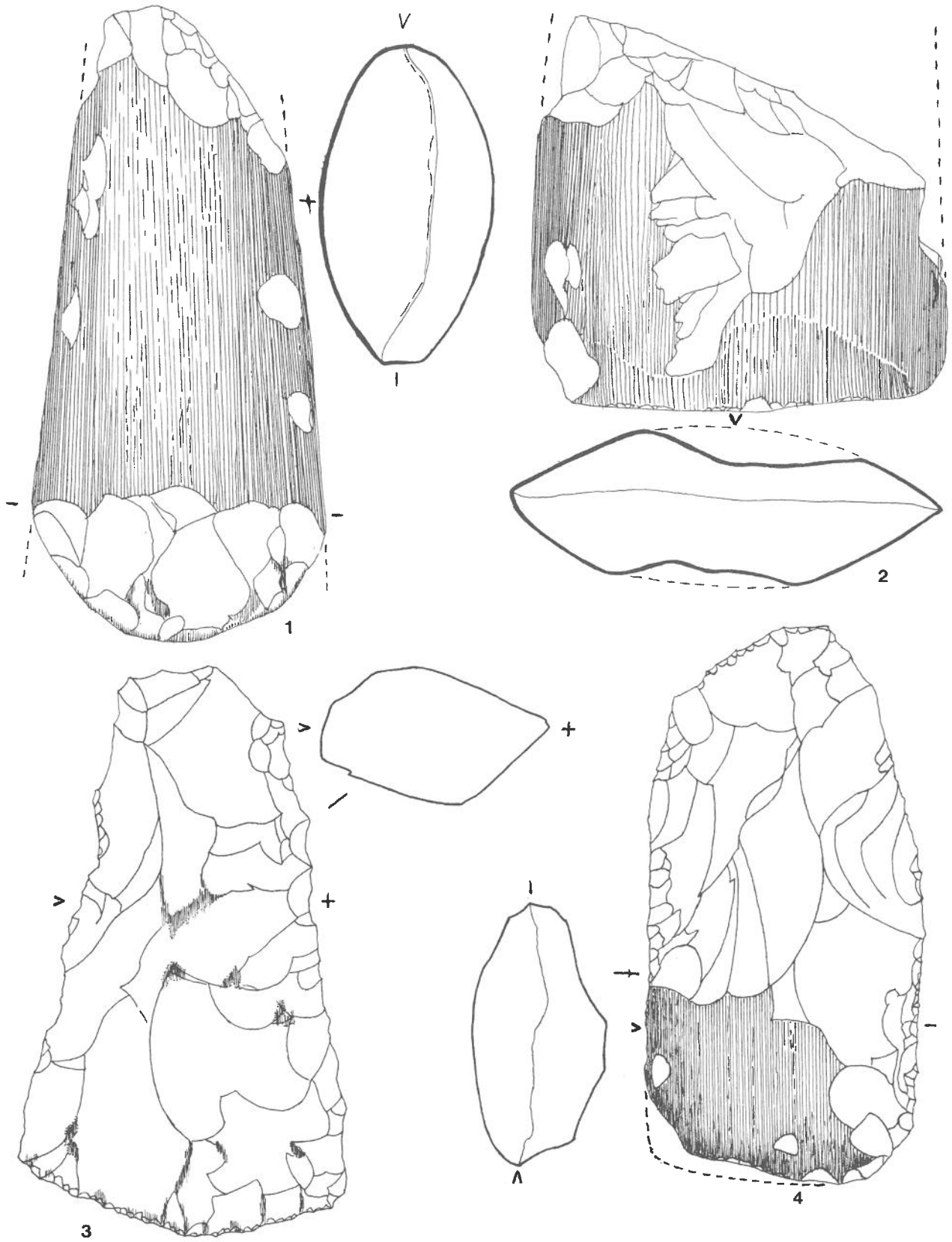
Zij zijn gevonden in geologische omstandigheden, die voor Friesland, Drenthe en Brabant vergelijkbaar zijn, terwijl in Limburg vondsten zijn gedaan op lössgronden eventueel vermengd met jongere dekzanden.

De bijl Afb. 1, nr. 1, waarop ook de foto's 2-4 betrekking hebben, is gevonden te Riethoven (N.Br.) door een der schrijvers.

Ze was reeds prehistorisch tijdens het gebruik gebroken en daarna opnieuw "aangezet" (bekapt), echter zonder het snijvlak opnieuw te slijpen. Bij gebruik geeft dit een grote mate van afslijping op de ribben van het werkend deel en op de snede van de bijl (Foto 2). Op de linkerzijde passen nog twee bijlafsagen, op de zelfde vindplaats verzameld, die over het huidige snijvlak uitsteken en hiermee een steenconstructie vormt. De bijl is oorspronkelijk in lange parallele facetten geslepen, die als gevolg van het gekozen basismateriaal moeilijk te fotograferen zijn (Foto 3). "V-vormige" krassen zouden vanwege de belichtingshoek, meteen op het artefact te zien zijn.

Op de ventrale zijde bevindt zich op de lange parallele krassen "hoogglans", die volgens Semenov kan zijn veroorzaakt door schachting (Foto 4).

Op een naburige vindplaats, aangeduid als Riethoven IV, in een straal van ongeveer 400 meter van eerstgenoemde vindplaats, werd een slijpsteen gevonden voor

Afb.1. TEKENING VAN DE VIER ONDERZOCHE BIJLEN.

⊙ '79 P.J.

het slijpen van neolithische bijlen. Ook de slijpsteen vertoont lange evenwijdige krassen (slijpsporen).

De bijl Afb.1, nr.2, eveneens van een vindplaats te Riethoven, is gevonden door Drs. J. Slofstra van de V.U. te Amsterdam bij gelegenheid van een "Landesaufname". Hij schonk ze aan een der schrijvers. Het artefact vertoont vlakbij de snede herslijpingsfacetten, waarboven korte parallele krassen werden geconstateerd, zoals blijkt uit foto 5. Bovendien heeft de bijl naar verschillende richtingen lopende krassen, die als gebruikssporen moeten (kunnen) worden beschouwd.

De ongeslepen bijl Afb.1, nr.3, typologisch een kernbijl, werd door een der schrijvers gevonden te St. Geertruid (L). Zowel de snede als de ribben vertonen afrondingen. In het midden van de bijl heeft de schachting zijn sporen achter gelaten (Zie Foto 6).

De bijl Afb.1, nr.4, werd door de heer S. Hutschemakers gevonden in Banholt (L) en door hem aan een der schrijvers geschonken. Op het snijvlak bevinden zich behalve parallele krassen met uiteenlopende grofheid, ook een groepje onregelmatig lopende krassen (Zie Foto 7).

DE BIJLEN VAN RAVENSWOUD.

Drs Stapert (1975) formuleerde in eerste instantie zijn bevindingen over de bijlen van Ravenswoud in zijn "Voorlopig bijgewerkt Rapport" van 18 maart 1975, als volgt:

"Van meerdere geslepen bijlen is het duidelijk dat ze met de machine geslepen zijn en niet met de hand".

In het definitieve rapport van februari/maart 1976, d : "De steentijdvondsten van Tj. Vermaning, bewijsvoering betreffende valsheid", behandelt Stapert de Neolithische stukken van Ravenswoud in hoofdstuk 10, op pag. 48-50.

Uit zijn publikatie, die vergezeld is van vele foto's citeren wij het volgende:

"Op handgeslepen bijlen zijn de slijpkrassen NOOIT STRIKT PARALLEL, vertonen ze onderling tamelijk grote verschillen in grofheid en diepte en hebben ze vaak een V-vormig verloop."

De onderstrepingen zijn van Stapert. In verband hiermee plaatst hij dan enkele grote foto's.

De foto's 48 en 49 behoren bij de door Stapert valsverklaarde bijl FM.1968-I-5, die volgens hem machinaal geslepen moet zijn. De slijpsporen zouden dus STRIKT PARALLEL moeten lopen.

Maar de betreffende foto's Nr. 48 en 49 vertonen géén exact (strikt) parallel lopende krassen en bovendien lopen enkele ervan duidelijk in dwarsrichting. Zijn foto's 44, 46 en 47, die eveneens de valsverklaarde ruwbekapte bijl Ravenswoud, FM.1968-I-5 betreffen, geven min of meer hetzelfde beeld als de foto's No. 48 en 49.

Foto Nr. 45 vertoont een beitel, die sporen vertoont van herslijping. Stapert plaatst deze beitel bij de vervalsingsprodukten vanwege de verscheidene slijpingsfacetten, die door ons als herslijpingen worden geïnterpreteerd naar de ervaring die we opdeden tijdens het onderzoek op vele neolithische bijlen. Verder kunnen we verwijzen naar een recente publikatie: "De kroniek van Noord-Brabant 1974-1976", deel XVII van de bijdragen tot de studie van het Brabantse Heem, waarin een fraaie dubbele beitel wordt behandeld, die dezelfde herslijpingsfacetten vertoont als bovengenoemde beitel uit Ravenswoud.

Hoe echter dit herslijpen in zijn werk ging werd in de TV-uitzending van 11 maart 1979 over de "Indianen uit Suriname" nog eens duidelijk gedemonstreerd door een "Steentijd-Indiaan". Zijn methode komt geheel overeen met hetgeen wij constateren bij de door ons onderzochte artefacten.

De foto's Nr. 52 - 53 (Stapert, 1976, d), vertonen details van een bijl uit het Ravenswoud-depot, die volgens Stapert wél echt zijn, terwijl op de foto's 54 tot en met 59 ter vergelijking de slijpsporen op elders en door anderen ge-

vonden "echte" bijlen worden opgevoerd. Door het schematisch beschrijven en nummeren van deze echt genoemde vondsten, werd het voor ons mogelijk tekst en foto's kritisch te bestuderen, waarbij dan niet de suggestie gewekt zou worden, dat de foto's van de waarnemingen van een en dezelfde bijl zouden zijn genomen.

BESCHOUWING OVER SLIJPSPOREN.

Het is in de archaeologische wereld onwetenschappelijk om zonder gefundeerde bewijzen, uitspraken te doen met woorden als "nooit" en "onmogelijk".

Dat slijpklassen nooit parallel zijn op echte neolithische bijlen, is zo'n onvoorzichtige en onbewezen bewering van Stapert. De door ons onderzochte echte werktuigen vertonen namelijk alle dezelfde verschijnselen als de zogenaamde "vervalste" artefacten van Ravenswoud.

In dit verband willen wij nogmaals attenderen op de onderzoekingen van S.A. Semenow. Deze wijst o.a. op het feit, dat klassen die ontstaan als gevolg van gebruik, meestal niet exact parallel lopen met de slijpsporen, die bij het vervaardigen van de bijl zijn ontstaan. De gebruikssporen manifesteren zich het duidelijkst nabij de snede en bovendien zijn ze op de zijde die met de boomstam in aanraking komt sterker dan op de zijde die slechts in contact komt met de afgespleten houtsplinter. De oorspronkelijke slijpklassen worden tendele door de gebruiksklassen weggevaagd en bij herslijping verdwijnen ter plaatse beide soort klassen weer.

Hieruit volgt dat de aard en richting van de klassen, die op een geslepen bijl voorkomen, niet alleen afhankelijk zijn van de wijze waarop de bijl is vervaardigd, maar ook van de vraag of de bijl daadwerkelijk is gebruikt, hoe lang, op welke wijze en of ze eventueel al dan niet is herslepen.

Een nieuwe, ongebruikte bijl zal dan vooral evenwijdige klassen te zien geven, terwijl een gebruikte bijl daarnaast ook gebruikssporen zal hebben, die veelal vanaf de hoek van de snijkant aan de steelzijde schuin omhoog lopen.

Met GÉÉN VAN DEZE FAKTOREN HOUDT STAPERT REKENING. Stapert laat ons op zijn foto's nr. 54-59 de klassen zien op bijlen, die kennelijk door veelvoudig gebruik zelfs een asymmetrische snede hebben gekregen (Zie ook onze afb. 1, nr. 4.).

Hij vergelijkt deze sporen met die op bijlen van Ravenswoud en komt vervolgens tot de konklusie, dat een aantal daarvan vals is, omdat naar zijn mening evenwijdige klassen alleen bij slijpen met een slijpmachine zouden ontstaan.

Recente proeven hebben echter aangetoond, dat een snel roterende electrisch aangedreven slijpsteen geen echte klassen nalaat van enige lengte, maar veeleer een iets ruw egaal oppervlak, dat op schuurpapier lijkt en waarin extreem korte krasjes kunnen voorkomen, waarvan de habitus, afhankelijk van de "grofheid" van de korundkorrels en de diameter van de slijpschijf, bepaald wordt. (*1)

De langere parallelle klassen op de zogenaamde "valse" bijlen moeten dan ook bij het handslijpen ontstaan zijn.

Het zou daarom interessant zijn te onderzoeken, of met betrekking tot de bijlen van Ravenswoud, de woorden "ECHT" en "VALS" niet moeten worden vervangen door termen als "GEBRUIKT" en "ONGEBRUIKT" (*2).

De richting van de klassen, die bij het slijpen van een bijl ontstaan is uiteraard sterk afhankelijk van de toegepaste methode van slijpen. Wanneer de bijl op de slijpsteen onder druk zowel voorwaarts als achterwaarts wordt bewogen, kunnen normaal gesproken de klassen die bij de achterwaartse beweging ontstaan een kleine hoek vormen met die van de voorwaartse beweging.

Naar onze mening is de term "V-vormig" door Stapert verkeerd gebruikt, omdat de klassen worden bepaald door de manier van aanzet en daarna overlapt door een andere aanzet.

Diverse factoren zijn mede bepalend bij het ontstaan en de habitus van de klassen, zoals de mate van watertoevoeging, de uitgeoefende druk op de steen en de

hoeveelheid slijpsel die op de slijpsteen achterblijft, dan wel als slijpmedium wordt toegevoegd (grover of fijner zand etc.).

De bijl Nr.4 van Afb.1, vertoont verschijnselen die met bovengenoemde manier van slijpen verklaard worden (Zie Foto 7).

Indien een bijl bij het slijpen alleen bij de voorwaartse beweging druk krijgt dan wel wordt "overgehaald", kunnen nagenoeg evenwijdige krassen ontstaan. Dit laatste is kennelijk gebeurd met de gebroken bijl Nr.1 van Afb.1. (Zie foto 3)

Bij het bestuderen van vele bijlen onder de binoculaire microscoop, kwamen nog verdere interessante zaken aan het licht met betrekking tot de slijtage van en op ribben.

De ongeslepen bijl Afb.1, No.3 vertoont bijvoorbeeld duidelijke afgesleten ribben, die voor een deel het gevolg kunnen zijn van bewegingen in de schachting en tendele het resultaat van slijtage op het werkend gedeelte, zoals op de tekening is aangegeven. Dit verschijnsel komt verspreid voor over een groot deel van het boven genoemde werktuig. In zijn definitieve Rapport (1976, d; pag.39) beweert Stapert, dat geen enkel gebruik denkbaar is, dat een dergelijke zware abrasie (afslijting) van een zo hard materiaal als vuursteen, zou kunnen verklaren (*3). De praktijk leert evenwel dat abrasie wel degelijk mogelijk is. In dit verband verwijzen wij naar Foto 2, die de top van de bijl van Afb.1, Nr.1, weergeeft, alsmede naar de afrondingen bij werkkant en ribben op de bijlen van Afb.1, Nrs.3 en 4. Door gebruik is de bijl van Afb.1, Nr.4, sterk afgesleten (zie stippellijn).

Ter vergelijking is op Foto 8 en Foto 9 een deel van de werkkant van een schrabber te zien, afkomstig van een Tjongervindplaats te Oostelbeers (N.Br.), eveneens met een opvallende afslijting.

Ook Semenow beeldt wat dit betreft enkele duidelijke voorbeelden af.

CONCLUSIE

Het onderzoek naar fabrikage- én gebruikssporen op stenen artefacten is nog lang niet afgerond. De resultaten en de conclusies kunnen alleen maar betrouwbaar zijn, wanneer deze deugdelijk zijn onderbouwd met praktische proeven en met vergelijkingen, waar mogelijk met nog bestaande praktijken bij primitieve leefgemeenschappen. Wanneer aan beide voorwaarden is voldaan kan men betrouwbare resultaten verwachten. In dit opzicht mag het werk van Semenow, Keely en Odell als baanbrekend worden beschouwd.

De beweringen van Stapert in zijn beide aanklagende rapporten (1975 en 1976, d) voldeden allerminst aan genoemde voorwaarden. (*4)

Er moeten nog veel zaken worden opgehelderd; onze voorlopige conclusie is, dat amateur-, c.q. praktijkarchaeologen, niet te gauw ontmoedigd hun vondsten met het grove huisvuil moeten meegeven, wanneer ze aan hun artefacten verschijnselen ontdekken, die ooit als aanwijzingen of hypotheses van vervalsingen naar voren zijn gebracht.

Tot slot danken wij de heer A.N. van der Lee voor zijn redactionele en stylistische adviezen.

Dit artikel was aanvankelijk bestemd voor het Tijdschrift "WESTERHEEM". Toen de redactie van dit periodiek ons artikel om niet duidelijke redenen weigerde, waren de heren C. Franssen en A. Wouters bereid het te plaatsen in de "Archaeologische Berichten". Ook hen willen wij onze dank betuigen, alsmede Mevr. T. van Wijk, voor het vertalen van de samenvatting in het engels.

Veldhoven, APAN, afd. ZUID.

Opmerking van de Redactie:

Naar aanleiding van de bijdrage van drs Stapert in "INTERMEDIAR" No.37 en na het kritisch doorlezen van de oorspronkelijke tekst, werden door de beide schrijvers enige opmerkingen aan het artikel toegevoegd. Deze aanvullingen op het aan "WESTERHEEM" aangeboden scriptum, werden door de Redactie van de "Archaeologische Berichten" uit het artikel gelicht en als voetnoten toegevoegd.

- (* 1) Franssen (1978) publiceerde onlangs deze resultaten; hij beperkte zich echter uitsluitend tot palaeolithische artefacten. Bij Neolithische bijlen ligt de zaak nog complexer gezien de afwerkingstechnieken in deze steentijdperiode.
- (* 2) Gezien zijn uitspraken in "Intermediair", d.d. 14 sept. 1979, No. 37; pag. 29-39, behoeft men van drs D. Stapert niet te verwachten, dat hij zijn onbewezen en dogmatische uitspraken ooit zal herzien.
- (* 3) Wel bevonden zich bij het door ons onderzochte materiaal, enkele gefaceteerde bijlen waarvan de ribben die hinderlijk uitstaken, waren bijgeslepen. Deze (echte) slijpsporen zijn duidelijk te onderscheiden van afrondingen op ribben door gebruik.
- (* 4) Het enige wat we van drs Stapert zien is, door gebrek aan eigen initiatief, het opsommen en overnemen van wat anderen op dit wetenschappelijk gebied aan onderzoek verrichtten en proefondervindelijk bewezen. De manier waarop Stapert de bijlen van Ravenswoud behandelt in zijn Rapporten, is in hoge mate misleidend te noemen. Zijn teksten suggereren konklusies, die zijn begeleidende foto's tegenspreken. Overigens vinden wij het bijzonder merkwaardig dat bij een depotvondst een gedeelte vals en een gedeelte voor echt wordt verklaard. De heer Stapert eindigde zijn "studie" over de neolithische bijlen van Ravenswoud in zijn Rapport van 1976 aldus:
"Aangezien er in maart 1975 niet genoeg tijd was om alle (nog een 10-tal) bijlen van deze collectie door het binoculair te fotograferen, is het NIET MOGELIJK een lijst te geven van de stukken die vals zijn". Met deze slotzin toont Stapert nogmaals aan, hoe ondoordacht en overhaast zijn "Beschuldigingsrapport van 10 maart 1975" geschreven is. Dat Stapert al in 1973 twijfelde aan de echtheid van de vondsten van Vermaning, zoals hij in zijn Rapport van 1976 (blz. 5, regel 20) schrijft, blijkt steeds duidelijker een "sprookje" te zijn. De betreffende bijlen van Ravenswoud lagen al sinds 1968 in het Museum van Leeuwarden.

Ook het artikel van Stapert in "Helinium" No. V, 1978, waarin hij de disselbijl uit Herpen als een vindplaatsvervalsing beschrijft, is een voorbeeld van wat Stapert onder verantwoord wetenschappelijk onderzoek verstaat. Gezien het karakter en de kwaliteit van dit artikel, wezen wij het voor ons onderzoek af.

------*---*

SUMMARY

The objects under examination were four neolithic hand-axes, found in the provinces Limburg and Noord-Brabant (Southern part of the country). During our examination we paid attention especially to the way in which artefacts were fabricated and used. We compared our final report with the reports by drs D. Stapert of the Groningen University (B.A.I / Biological-Archaeological-

Institute) and others, on the subject of the artefacts found in Ravenswoud by the amateur Tjerk Vermaning. Drs D. Stapert concluded on what we have to consider highly insufficient evidence, that the Ravenswoud finds were faked. However, our comparison between the Ravenswoud artefacts and the recently found hand-axes from the two southern provinces has shown so many identical points that the possibility of a falsification must be finally and entirely ruled out.

LITERATUUR

- BEERSMA, P., Deskundigheid en eerlijkheid van de personen, die de heer Vermaning hebben beschuldigd van vervalsing van artefacten. Uit: "De Waarheid over Tjerk Vermaning", Doetinchem 1978 p.51-97.
- FRANSSSEN, C.J.H., De kenmerken van stenen artefacten en steencomposities in het proces Vermaning. Uit: "Archaeologische Berichten" No.2. Dito: "Westerheem": XXVII, 1978 p.274-283.
- KEELY, LAWRENCE H., The functions of paleolithic flint tools. Scientific American, volume 237 no 5, 1977 p.108-126.
- ODELL, GEORGE HAMLEY, Micro-wear in perspective: a sympathetic response to Lawrence H. Keely. World Archaeology, volume 7 no 2, 1974 p.226-240.
- ODELL, GEORGE HAMLEY, The application of microwear analysis to the lithic component of entire Prehistoric Settlement: Methods, problems and functional reconstructions. Doctoral thesis Department of Anthropology Harvard University N.C.
- SEMENOV, S.A., Prehistoric technology. An experimental study of the oldest tools and artefacts from traces of manufacture and wear. London, 1964.
- STAPERT, D., Voorlopig rapport over de steentijdvondsten van Tj. Vermaning. Westerheem XXIV, 1975 p.70-75.
- STAPERT, D., De vuistbijl van Anderen (gem. Anloo) en natuurlijke oppervlakteveranderingen bij vuursteen. Nieuwe Drentse Volksalmanak 93, 1976, a. p.145-167.
- STAPERT, D., Some natural surface modifications on flint in the Netherlands. Palaeohistoria 18, 1976, b. p.7-41.
- STAPERT, D., Middle Palaeolithic finds from the Northern Netherlands. Palaeohistoria 18, 1976, C. p.70-76.
- STAPERT, D., De "steentijdvondsten" van Tj. Vermaning, bewijsvoering betreffende valsheid. Rapport aan de Rechter-Commissaris van de Arrondissements Rechtbank te Assen, 1976, D.
- STAPERT, D., De vuistbijl van Mill (N.Br.) en de verspreiding van Middenpalaeolithische vondsten in Noord-Brabant. Brabantse Oudheden, Eindhoven, 1978.
- WOUTERS, A.M., Artefacten uit de Citrus-traditie. Archaeologische Berichten, No.2 1978, p.44-59.

.. _____ ..

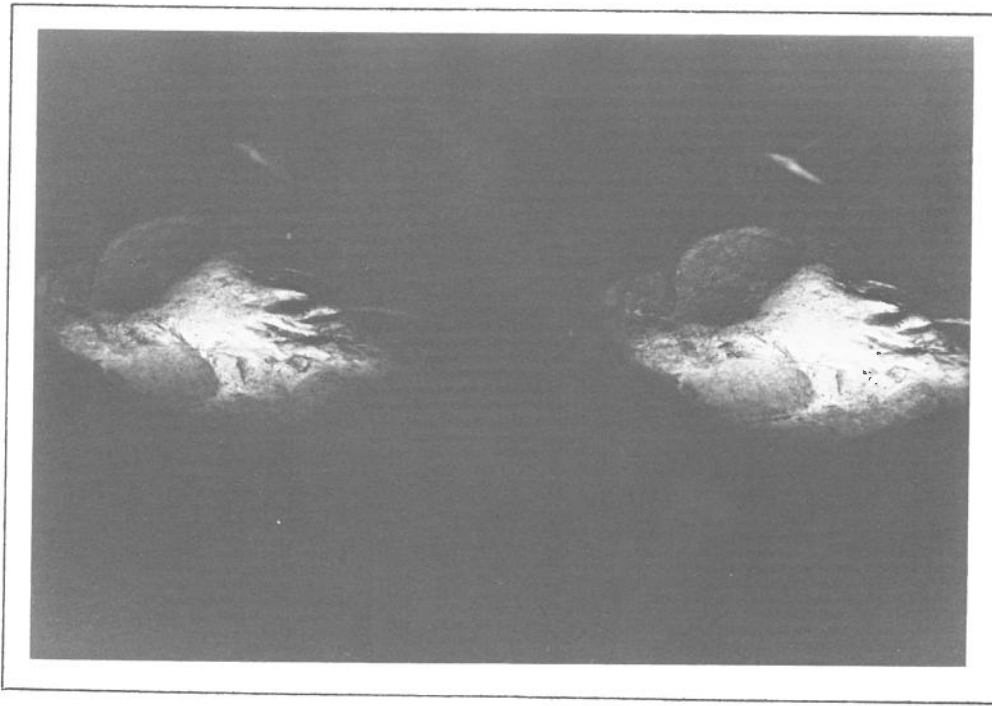

FOTO 2. Riethoven l.N.Br. Vergroting 4 x
*Er is een grote mate van afslijting op de ribben van het nieuwe
bekapte werkend deel en op de snede van deze bijl.
Foto:P.Dijkstra.*

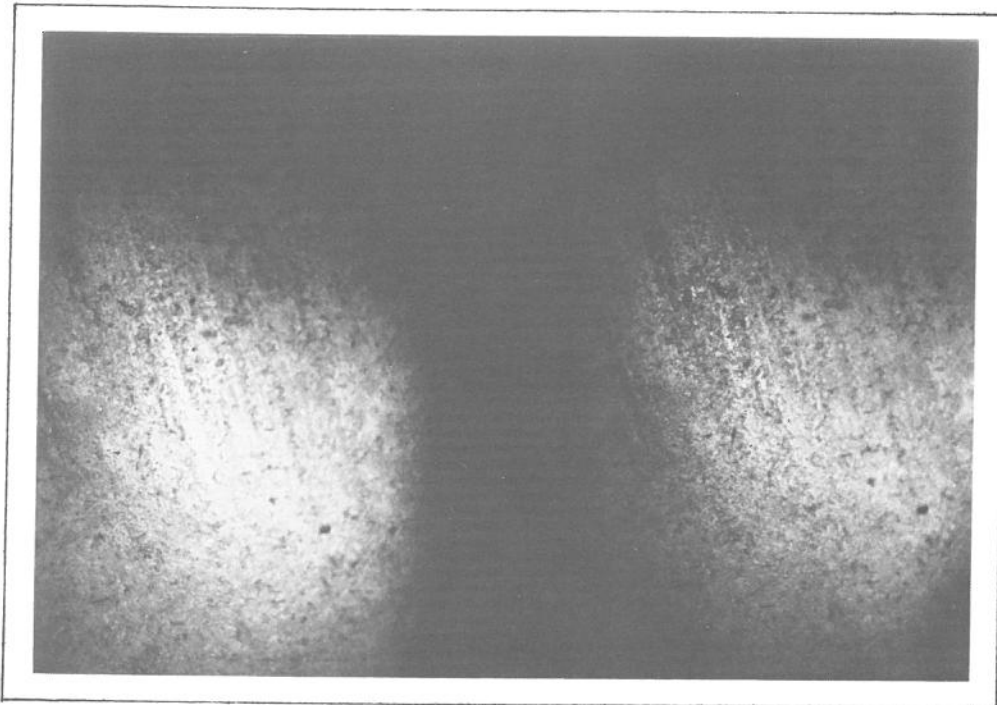

FOTO 3. Riethoven l.N.Br. Vergroting 7 x
*De bijl is oorspronkelijk in lange parallelle facetten geslepen,
die als gevolg van het gekozen basismateriaal moeilijk te foto-
graferen zijn. Deze beide foto's kunnen stereoscopisch bekeken
worden. Foto:P.Dijkstra..*

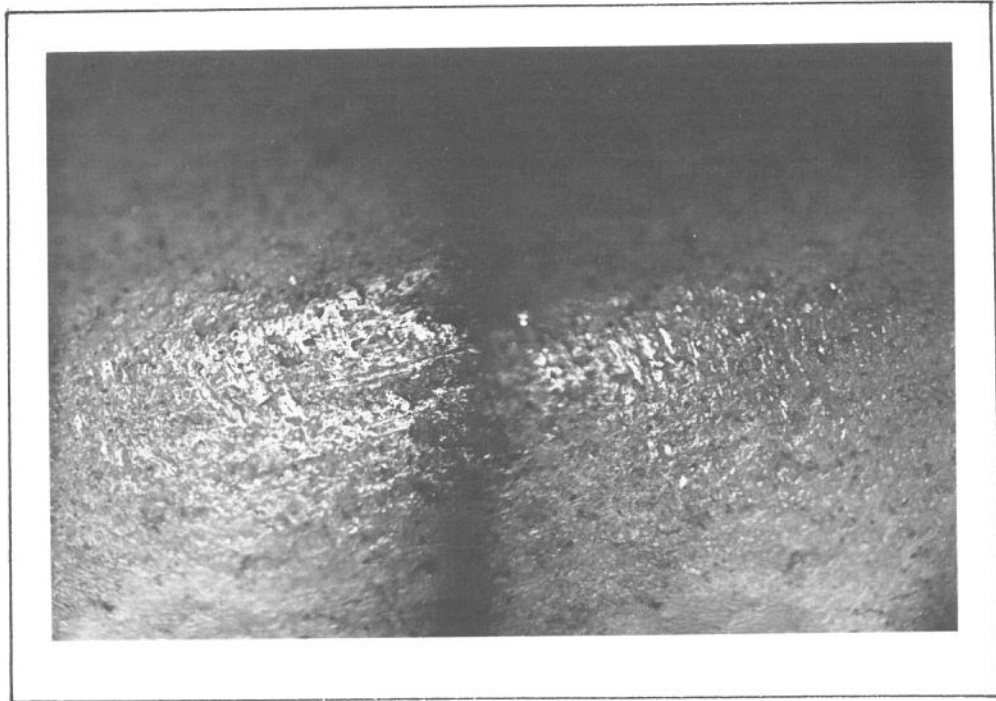

FOTO 4. Riethoven 1.N.Br. Vergroting 7 x
"Hoogglans", die volgens Semenow kan worden veroorzaakt door de schachting.
 Foto:P.Dijkstra.

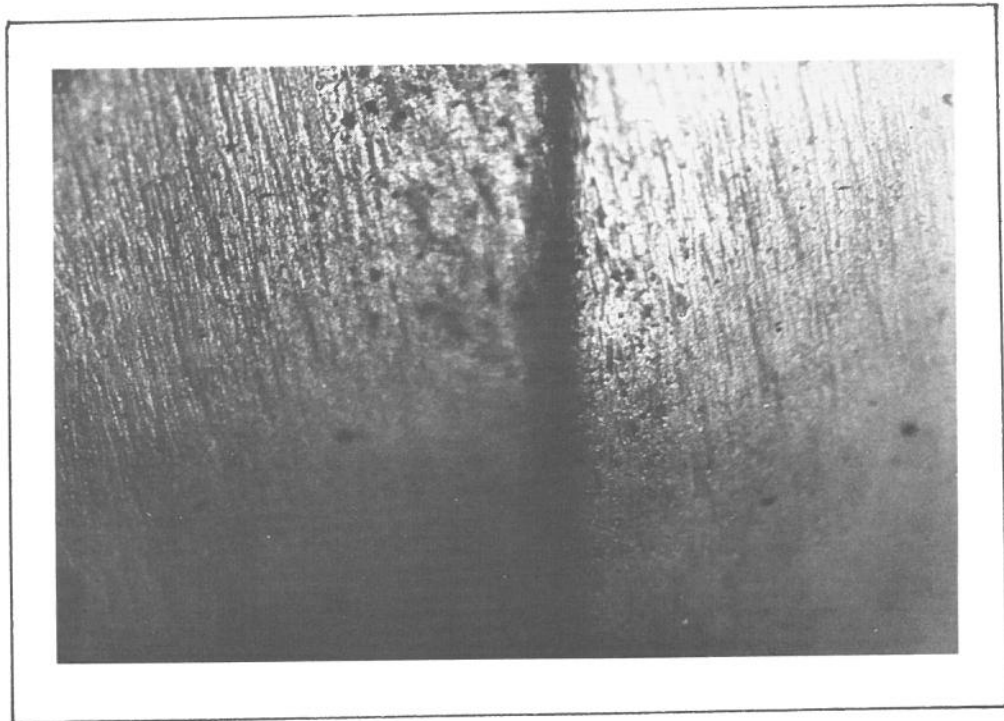

FOTO 5. Riethoven 2.N.Br. Vergroting 24 x
Vlaktbij de snede bevinden zich herslijpingsfacetten, waarboven korte PARALLELE krassen te zien zijn.
De beide foto's kunnen stereoscopisch bekeken worden.
 Foto:P.Dijkstra.

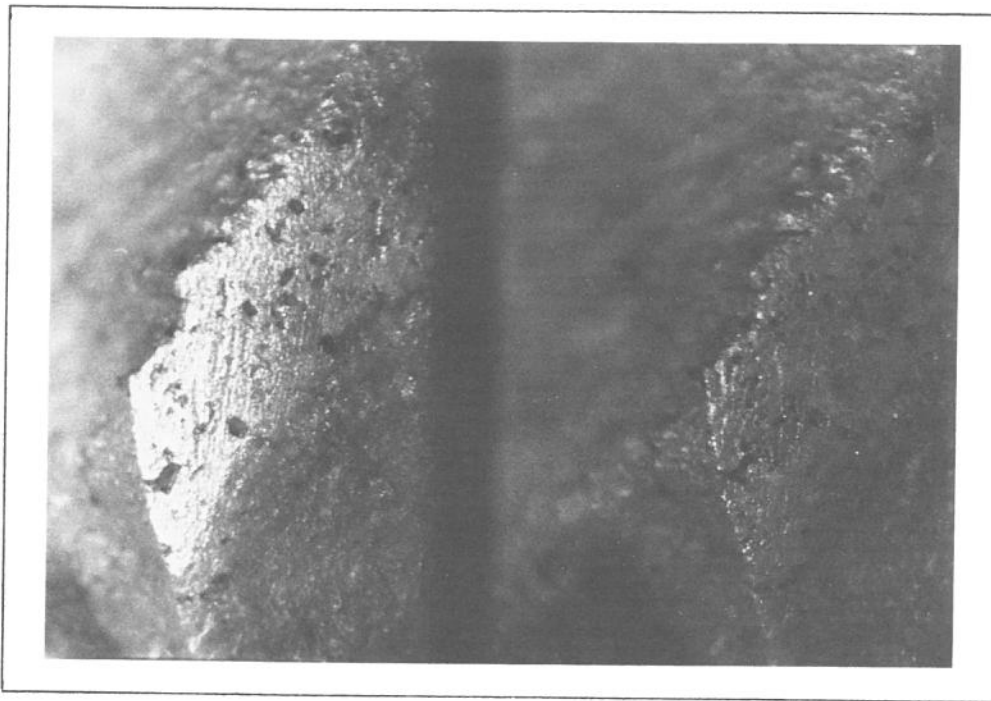

FOTO 6.   Sint Geertruid (L).   Vergroting 12 x
*In het midden van de bijl (Afb.I.no.3.) heeft de schachting zijn
sporen nagelaten (Glanzende partij).   Foto:P.Dijkstra.*

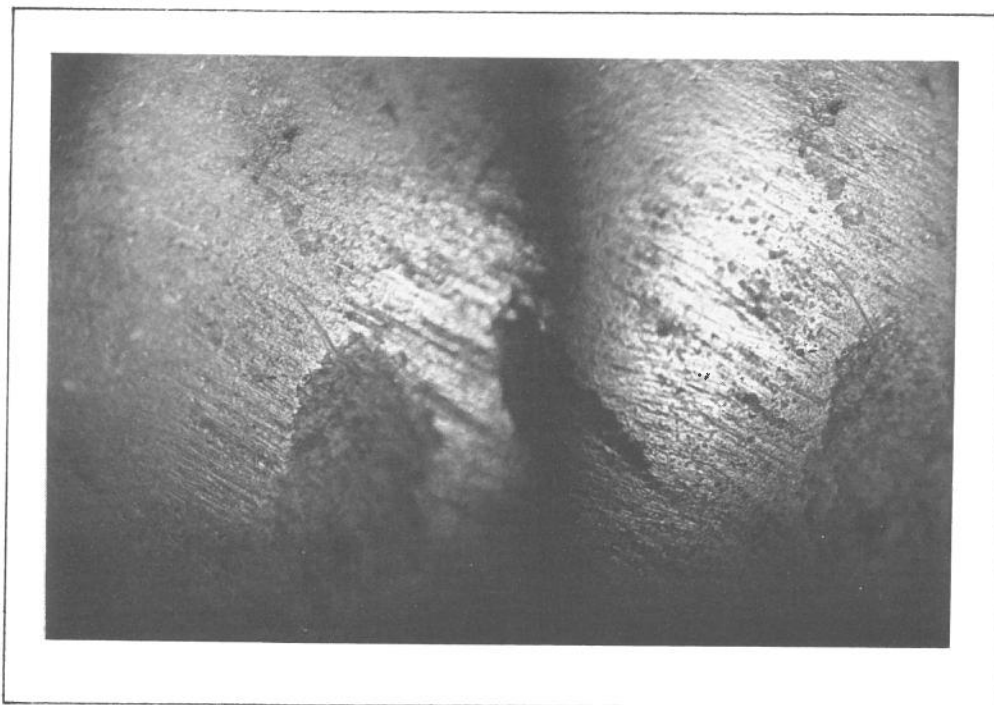

FOTO 7.   Banholt (L).   Vergroting 12 x
*Op het snijvlak van deze bijl (Afb.I.no.4.) bevinden zich behalve
parallele krassen, ook een groepje onregelmatig lopende krassen.
Foto:P.Dijkstra. Beide foto's kunnen ook stereoscopisch worden
bekeken.*

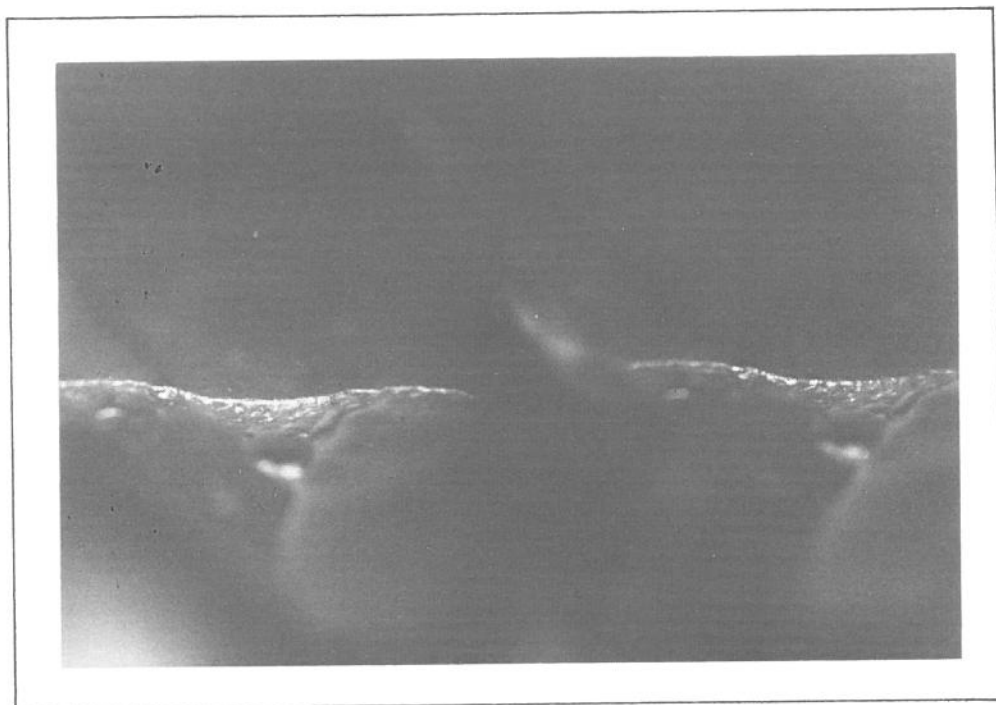

FOTO 8. Oostelbeers N.Br. Vergroting 12 x
Deel van de werkkant van een schrabber uit een Tjongervindplaats te Oostelbeers (N.Br.), die een duidelijke abrasie vertoont.

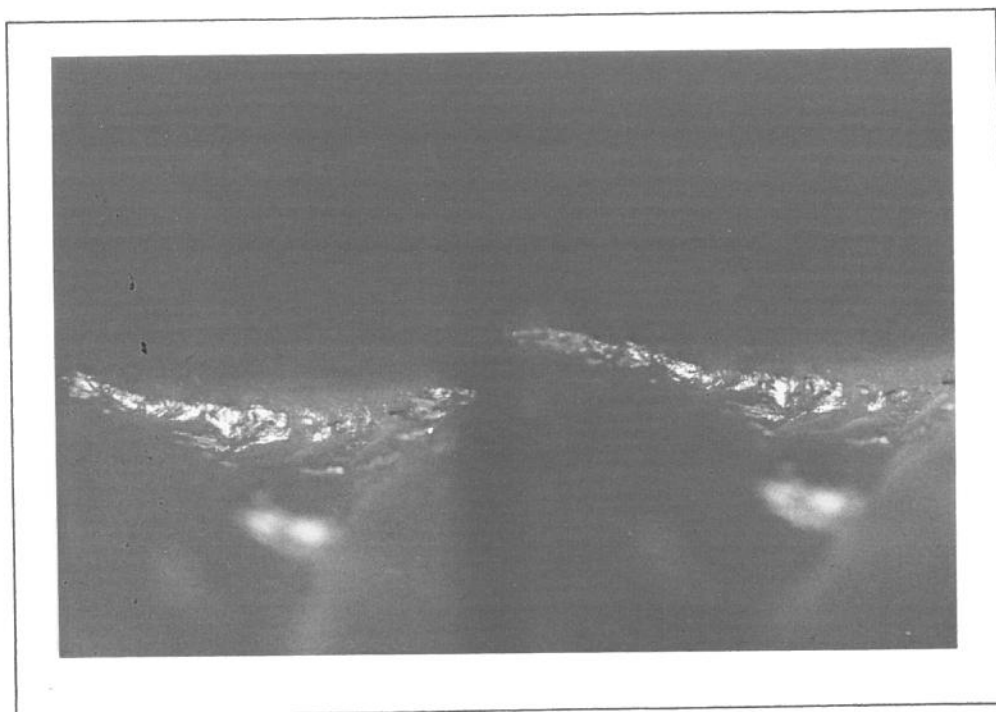

FOTO 9. Oostelbeers N.Br. Vergroting 24 x
De zelfde afgesleten werkkant van bovengenoemde schrabber, nu bij 24 malige vergroting. De beide foto's kunnen stereoscopisch bekeken worden.
Foto: P. Dijkstra.

COMMENTAAR OP EEN ARTIKEL IN ARCHAEOLOGISCH NIEUWS

door

Dr. C. J. H. FRANSSEN en A. M. WOUTERS.

In de hierboven genoemde periodiek van 2 juni 1979 is op pagina 89 een artikel afgedrukt, dat is ondertekend door de heren drs. D. STAPERT van het B.A.I. te Groningen en drs. W. J. van TENT van de R.O.B. in Amersfoort.

Wij hebben tegen dit artikel geprotesteerd bij Prof. Dr. W. A. van ES, directeur van de R.O.B., omdat het betreffende artikel tendentiek is, vele leugens en halve waarheden bevat en er vooral vele essentiële feiten opzettelijk in zijn verzwegen.

Wij hebben het niet bij protesteren gelaten, doch hebben bovendien onze "correspondentenkaart", die ons "gezien de jarenlange prettige en vruchtbare samenwerking" voor "het leven" was uitgereikt, aan Prof. van ES geretourneerd. Hij is verantwoordelijk voor alles wat zich op zijn Instituut afspeelt en dus ook voor het gewraakte artikel.

Daar het "Archaeologisch Nieuws" slechts in een kleine kring wordt verspreid - het wordt o.a. aan alle correspondenten van de R.O.B. gestuurd -, plaatsen wij het in zijn geheel, opdat ons commentaar daarop voor een ieder duidelijk zal zijn en de binnenlandse- en buitenlandse praktijk-archaeologen de nodige informatie krijgen over hetgeen zich in archaeologisch Nederland heeft afgespeeld.

Naast het artikel van Drs. D. Stapert en Drs. W. van Tent hebben wij romeinse cijfers geplaatst, want dit zijn de punten, die hieronder zullen worden besproken.

I. DOOR DE HEREN C. J. H. FRANSSEN en A. M. WOUTERS WORDT SINDS ENIGE TIJD SCHRIFTELIJK MELDING GEMAAKT VAN VONDSTEN....

Wij doen en deden veel meer dan "enige tijd" schriftelijk melding maken van vondsten uit de Stuwwallen.

A. Deze vondsten zijn al drie jaar lang, keer op keer doorgegeven aan de R.O. B. en zij waren steeds vergezeld van tekeningen en soms ook van vele door ons genomen kleurenfoto's.

B. Er werden vele lezingen gehouden, onder meer voor de A.W.N. te Nijmegen en Arnhem, voor de "Archaeologische Werkgroep Kesteren" en voor de "Brabantse praehistorische werkgroep het OUDE SLOT" in Zeelst.

Tijdens deze lezingen werden honderden dia's vertoond van de geborgen artefacten en de fraaie profielwanden. Ook lieten wij vele artefacten zien die elke aanwezige desgewenst in de hand kon nemen.

De betreffende Provinciaal Archaeologen werden steeds uitgenodigd, doch zij lieten allen verstek gaan.

C. De heer Wouters opende met de Provinciaal Archaeoloog van Limburg een tentoonstelling over praehistorie in het culturele centrum "Kasteel Hoensbroek". Ook daar waren vele artefacten en foto's van profielen van de zandafgravingen gedurende zes maanden te zien.

Na de opening hield de heer Wouters een lezing en tijdens de daarop volgende lunch liet hij tientallen artefacten onder de aanwezigen circuleren.

D. Tijdens een lezing voor de A.W.N. te Arnhem werd ons door de heren R. Borman en baron J. van Till gevraagd, het materiaal van Rhenen te exposeren in het Stedelijk Museum te Arnhem, waar de "Kring Zuid-Veluwe" een tentoonstelling zou houden. De directeur van dit museum, de heer Pierre Janssen, wensde evenwel het Stuwwallen-materiaal niet in "zijn" museum toe te laten. Daarop volgt een "krantenrel", waarbij de Culturele Raad van Arnhem onze zijde koos. Pas nadat de heren Borman en van Till hun eigen vraag in een weigering moesten omzetten, besloten wij te exposeren in Drouwenerzand.

Wijchen

In augustus en september 1978 zijn tijdens zandzuigwerkzaamheden op het Wijchense Meer, een dode Maasarm onmiddellijk ten zuiden van Wijchen, over een afstand van *c.* 200 m vele oudheidkundige vondsten boven water gekomen en verzameld door de AWN-werkgroep Nijmegen en omstreken.

De oudste herkenbare resten betreffen enige scherven van met fijn kwartsgruis gemagerd aardewerk, dat vermoedelijk tot de Vlaardingenkultuur behoort (Neolithicum). De IJzertijd is vrij sterk vertegenwoordigd. Afgaande op de kenmerken van de aardewerkscherven lijkt de bewoning in deze periode een langdurige te zijn geweest: Vroege tot Midden-, eventueel ook Late IJzertijd, waarbij zelfs een doorlopen tot in de 1ste eeuw na Chr. niet uitgesloten mag worden. De meerderheid der vondsten dateert evenwel uit de Midden-Romeinse tijd. De aard van het materiaal geeft alleszins aanleiding direct verband te leggen met de bewoning (mogelijk een villa), die enige jaren geleden op de noordelijke oever tegenover de huidige vindplaats is geconstateerd (litt. AWN werkgroep Nijmegen en omstreken, Jaarverslag 1971, 13-14, foto 5). Onderstaand worden summier enkele vondsten en vondstgroepen apart vermeld.

Terra sigillata-vormen Drag. 15, 29, 31, 32, 33, 37, 45, stempels VITA, Vitalis, NIS TVSF, Anisatus.

Stempel op wrijfschaal met horizontale rand ADIVTORF, van een voor dezen onbekend type (determinatie prof. dr. J. E. Bogaers, KU Nijmegen; stempel amfoor PHL? of PNL? (determinatie als voren); stempels op tegulae, 1X in rechthoek VEXEX[GE?] (ongeveer als Holdeurn, XXXI, 4), 1X in cirkel, waarschijnlijk eveneens van VEXEXG... (determinatie als voren).

Bronzen vaatwerk: schotel, *c.* Den Boestert 84.

Bouwresten: fragmenten tufsteen, zandsteen, kalksteen, dakpannen, hypocausttegels, tubuli.

De overige vondsten zullen merendeels eveneens tot deze bewoning gerekend mogen worden, als daar zijn fragmenten van ronde maalstenen van bazaltlava en talrijke visnetverzwaringen, zowel van het driehoekige type als in de vorm van een spoel (lengte 9 à 11 cm) met twee overdwarse insnoeringen. Deze verzwaringen zijn vervaardigd uit dakpannen (enkele schijnen zelfs in deze vorm gebakken te zijn) en uit bazaltlava of tufsteen.

Uit het water zijn voorts resten van houten palen te voorschijn gekomen. Voorzover door

ondergetekende bestudeerd zijn deze palen met een breedsnijdend metalen voorwerp bewerkt.

Een kleine hoeveelheid tenslotte van de aardewerkvondsten hoort thuis in de Merovingische of Karolingische perioden of in de Late Middeleeuwen.

R.O.B., Amersfoort (R. S. Hulst)

UTRECHT

Rhenen (gem. Rhenen)

Sinds enige tijd wordt door de heren C. J. H. Franssen en A. M. Wouters schriftelijk melding gemaakt van vondsten, afkomstig uit enkele groeves in de stuwwallen van de Utrechtse Heuvelrug en de zuidelijke Veluwe. Het gaat hierbij vooral om twee groeves bij Rhenen: Leccius de Ridder en Vogelenzang. Ook van andere groeves worden echter vondsten gemeld, b.v. van Kwintelooyen, tussen Rhenen en Veenendaal. De vondsten zouden volgens Franssen en Wouters te plaatsen zijn in het Clactonien en het Acheuléen.

Vanaf eind 1977 zijn er vier verkenningen ter plaatse geweest: J. G. Zandstra, J. van der Staay, G. H. J. Ruegg (allen Rijks Geologische Dienst), C. J. H. Franssen en A. M. Wouters (14 december 1977); G. J. Boekschoten (Geologisch Instituut, R.U. Groningen) en D. Stapert (30 maart-1 april 1978); W. J. van Tent met C. J. H. Franssen en A. M. Wouters (25 september 1978); D. Stapert en W. J. van Tent (26 oktober 1978). Bij geen van deze verkenningen werden duidelijke artefacten gevonden. Verder heeft de Keulse hoogleraar G. Bosinski op uitnodiging van Franssen en Wouters de vindplaatsen bezocht. Hij deelde mee, dat zich onder de verzamelde stukken in de collectie Franssen artefacten uit het Oud-Paleolithicum bevinden. Een aantal van de voorwerpen uit Rhenen is gedurende de zomer van 1978 tentoongesteld geweest in het Natuur- en Dierenpanorama Drouwenezand. Voor bestudering in origineel door Stapert worden de vondsten echter niet beschikbaar gesteld. Volgens Franssen en Wouters zijn niet minder dan *c.* 1000 artefacten in de boven genoemde groeves verzameld. Nader onderzoek is daarom gewenst. Op dit moment zijn echter geen plaatsen aan te wijzen, waar zich artefacten *in situ* zouden kunnen bevinden, zodat een opgraving zinloos is. Om deze reden is besloten tot een zeer intensieve nieuwe verkenning van alle genoemde groeves. De verkenning is in de tweede helft van november 1978 aangevangen.

B.A.I., Groningen (D. Stapert)

R.O.B., Amersfoort (W. J. van Tent)

II. DE VONDSTEN Zouden volgens Franssen en Wouters zijn te plaatsen in het Clactonien en Acheuleen.

De heren Stapert en Van Tent wisten maar al te goed, dat onze determinaties waren bevestigd door Prof. G. Bosinski, Prof. D. Collins, Ir. G. Cubuk, Dr. D. Bosscha Erdbrink en Prof. H. Schwabedissen.

Reeds tijdens de opening van de tentoonstelling te Drouwenerzand, erkenden de heren Cubuk en Bosinski onmiddellijk onze vondsten. Overigens waren zij de enige vakarchaeologen, die bij de opening van deze tentoonstelling aanwezig waren. De uitgenodigde nederlandse vakarchaeologen schitterden allen door afwezigheid.

III. VANAF EIND 1977 ZIJN ER VIER VERKENNINGEN GEWEEST.

Dit is een bewuste leugen. Er hebben tientallen verkenningen plaats gevonden o.a. met Prof. G. Maarleveld, Prof. G. Bosinski, Dr. D. Bosscha Erdbrink, Ir. G. Cubuk, Dr. C. Cup, Ir. W. van Beers, Dr. A. Verbraeck en verder met de door Stapert en Van Tent genoemde personen. Bovendien zijn er tientallen excursies door ons in de Stuwwallen rondgeleid.

IV. BIJ GEEN VAN DEZE VERKENNINGEN WERDEN DUIDELIJKE ARTEFACTEN GEVONDEN.

De heren met wie wij de verkenningen hebben uitgevoerd zijn volgens Stapert en Van Tent: Ir. J. Zandstra, J. van der Staay en Ir. G. Ruegg.

Zij allen verklaarden ons ter zake van artefacten geheel ondeskundig te zijn en geen gewone steen van een Oudpalaeolithisch artefact te kunnen onderscheiden. Daarom is er met hen niet naar artefacten gezocht. Op de archaeologische vakbekwaamheid van de heer G. Boekschoten, die door Stapert en Van Tent eveneens wordt genoemd, zullen wij niet ingaan. Hij was blijkens het "Rapport Stapert" van 10 maart 1975 de geoloog die beweerde dat Tjerk Vermaning de "verse" vuursteen voor zijn "vervalsingen" in Urk moest hebben gehaald. Deze silex was volgens geoloog Boekschoten en geoloog Stapert zo vers gebleven, omdat hij altijd onder het water van de Zuiderzee gelegen had. Zoals bekend is de Zuiderzee pas ongeveer 2000 jaar geleden ontstaan en heeft de vuursteen daarvoor meer dan 150.000 jaren aan of dicht onder de oppervlakte gelegen. De Rechtbank in Assen slikte deze onzin blijkbaar. Tijdens hun bezoek aan de stuwwallen vonden Mevrouw Bosinski en het echtpaar Cubuk wél artefacten. Een van de schrijvers vond in hun bijzijn de mooiste choppingtool, die tot nu toe van Rhenen bekend is. De heer van der Staay schaafde bij de eerste bemonstering een fraaie dubbele Clactonschaaf uit het profiel; de heer Broertjes van de Rijks Geologische Dienst in Brabant, vond enkele artefacten waaronder een fraaie bill-hook.

Tijdens excursies met werkgroepen uit Brabant en Limburg werden meerdere artefacten geborgen. Een excursie van de APAN leverde een vijftig tal werktuigen op. De heren M. Franssen, D. Vink, D. en L. Lieuwen, K. Lagerwerf, M. van Baaren, J. en J.E. Musch, G. Thoe Schwarzenberg en B. van IJmeren plukten meerdere artefacten uit de originele lagen. Ook zelf wisten wij zeer veel werktuigen in situ te bergen.

Wat de excursie Franssen-Wouters met de heer Van Tent betreft, kan het volgende worden meegedeeld:

Het vooropgezette doel was de heer Van Tent de vindplaatsen en de desbetreffende horizonten aan te wijzen, opdat hij de van ons verkregen informatie aan Stapert kon doorgeven. Wij wilden namelijk geen rechtstreeks contact met de Groningse doctorandus om redenen die hieronder besproken zullen worden. Wij hebben met de heer Van Tent doelbewust niet naar artefacten gezocht, omdat hij er geen verstand van heeft, zoals hij zelf verklaarde.

V. VERDER HEEFT DE KEULSE HOOGLERAAR OP UITNODIGING VAN FRANSSEN EN WOUTERS DE VINDPLAATS BEZOCHT.

Ook dit is een aperte leugen. Prof. Bosinski belde ons enige dagen na zijn be-

zoek aan Drouwenerzand, tweemaal op om te vragen of hij met de heer Cubuk en hun beider echtgenotes onze collecties kon zien en de zandafgravingen mocht bezoeken. Tot goed begrip moet nog worden vermeld, dat de heer Cubuk één der autoriteiten is op het gebied van de Clactoiden culturen. Er werd twee volle dagen voor dit bezoek uitgetrokken.

Ondanks de rol, die de heer Bosinski in de zogenaamde "Zaak contra Vermaning" heeft gespeeld (zie "Archaeologische Berichten" no. V en ook dit no. VII), hebben wij het viertal Duitse archaeologen in volle openheid geïnformeerd; zij zijn de eerste vakarchaeologen die zich de moeite gaven om onze ontdekkingen te verifiëren.

Hoewel wij toen reeds vele meldingen hadden gedaan aan de R.O.B. en er reeds publicaties waren verschenen in de "Archaeologische Berichten" nos I, II, III, en in het tijdschrift "Westerheem", had nog niet één enkele Nederlandse vakarchaeoloog onze vindplaatsen bezocht. De Duitse vakarchaeologen verbaasden zich hierover. De heer Cubuk zei zelfs: "Es ist kriminel was hier geschehen ist!"

VI. "BOSINSKI DEELDE MEDE, DAT ZICH ONDER DE VERZAMELDE STUKKEN IN DE COLLECTIE FRANSSEN ARTEFACTEN UIT HET OUD PALAEO-LITHICUM BEVINDEN".

Ook dit is een doelbewuste halve waarheid. Aan de Duitsers werden vier collecties getoond van de vindplaatsen Rhenen I en II en van Lunteren I. (Collecties: M. Franssen; C. Franssen; B.v. IJmeren en A. Wouters).

De getoonde artefacten werden geplaatst in het Clactonien en het Acheuléen. Bosinski bevestigde zijn determinatie nog eens afzonderlijk tijdens een radio-uitzending van de RONO op 22 juni 1978; hij verklaarde toen onder meer duidelijk, dat hem meerdere collecties van Rhenen waren getoond, dat de betreffende artefacten behoren tot het Clactonien (Oud-Acheuléen), dat de lagen waarin ze gevonden waren gesitueerd moeten worden in het Holstein interglaciaal en ten slotte dat de werktuigen daarom 300.000 jaren oud moeten zijn. De RONO-uitzending werd door ons op een cassette-bandje vastgelegd en met een van onze vondstmeldingen naar de R.O.B. gezonden. De heer van Es deelde ons enige malen schriftelijk mede, dat al onze vondstmeldingen steeds aan het B.A.I. werden doorgegeven. Dus ook de heer Stapert moet van alles op de hoogte zijn geweest.

VII. VOOR BESTUDERING IN ORIGINEEL DOOR STAPERT WORDEN DE VONDSTEN ECHTER NIET TER BESCHIKKING GESTELD.

Dit is inderdaad juist en wij hadden en hebben o.i. goede redenen om elke samenwerking met Stapert af te wijzen.

A. Op 5 november 1975 had Franssen ten zijnen huize in Bennekom een onderhoud met Stapert. Ofschoon zij elkander voor het eerst ontmoetten, opende hij het gesprek met een felle aanval op Wouters. Deze zou een hertenkaak met ingeschoten Gravette-spits hebben vervalst (zie echter "Archaeologische Berichten" no. 4); hij zou vindplaatsvervalsing hebben gepleegd met de zogenaamde bijl. van Herpen (zie elders in dit nummer VII), hij zou een tweetal mesolithische tranchetbijlen hebben nagemaakt en verkocht als echte werktuigen enz.

De twee eerstgenoemde beschuldigingen werden later door hem gepubliceerd in het tijdschrift "HELINIUM", kort voor dat Wouters als getuige à décharge zou optreden voor Tjerk Vermaning voor het Hof in Leeuwarden. Ongetwijfeld wilde hij daarmee de rechters beïnvloeden en de geloofwaardigheid van de belangrijkste getuige à décharge in discrediet brengen.

Mederedacteuren van het vakblad "Helinium" zijn onder meer Prof. Dr. W.A. van Es en Prof. Dr. H.T. Waterbolk. Juist als bij Vermaning was er totaal geen overleg met de beschuldigde. Zo zijn nu eenmaal onze manieren op het B.A.I.

De tranchetbijlen bereikten "Helinium" nog steeds niet. Op een vraag aan

Dr. R. Newell- deze zou volgens "Stapert-Appelboom" deze verklaring hebben afgelegd- antwoordde deze in een schrijven van 17-IV-1979, dat de betreffende bijlen volkomen authentiek zijn:

"The pieces and the sites from which they come continue to play their deserved role in the archaeological formulation of the Mesolithic period in Nederland".

B. Tijdens het zo juist genoemde onderhoud bood Franssen aan, materiaal uit de Stuwwallen te verzamelen, dat Stapert dan zou kunnen beschrijven. Dit voorstel werd met een hautain gebaar van de hand gewezen.

C. Nadat Franssen hem de vier eerste artefacten uit de Stuwwallen had getoond, werden deze prompt voor pseudo's verklaard (Zie ook het "Nieuwsblad van het Noorden" van 7 maart 1978). *1

D. Nadat Bosinski en Cubuk de Stuwwal-vondsten zeer belangrijk hadden genoemd, zouden wij, volgens Stapert de betreffende artefacten in het buitenland hebben gehaald en hier in de grond gestopt (schriftelijke bewijzen aanwezig)*2 In "Elseviers Magazine" van 12 augustus 1978 zegt Stapert: "Een groter probleem bij de beoordeling van de vondsten van amateurs als Franssen en Wouters is de betrouwbaarheid van vooral de laatste twee heren.

In het "Nieuwsblad van het Noorden" van 7 maart 1978 wordt Wouters openlijk als vervalser gebrandmerkt. Een der koppen luidt: "STAPERT ONTMASKERT ALWEER EEN VERVALSER".

E. De heer Stapert liet op het B.A.I. door de theoloog Appelboom een "Geheim Rapport Wouters" opstellen, waarin de insinuaties en pertinente leugens om voorrang vechten. Dit stukje van "Wetenschappelijke Archaeologie-beoefening B.A.I.-stijl", kwam in onze handen en ligt voor elke belangstellende ter inzage.

F. Als verdedigers van Tjerk Vermaning weten wij maar al te goed welke ellende Stapert heeft berokkend aan de zo juist genoemde Drentenaar en zijn gezin. En dat alles door leugenachtige onbewezen verzinsels (Zie o.a. "De Leemdijk-bijl" in "Archaeologische Berichten" no. 5.).

G. Nadat Wouters voor het Hof in Leeuwarden bewezen had, dat de bewuste artefacten van Vermaning echt waren en de heer Beersma had aangetoond hoe tegenstrijdig en onwaar de Rapporten en "uitspraken onder ede" van de getuigen à charge waren, bleef eerherstel voor deze grote praktijkarcheoloog achterwege. Integendeel, Stapert probeerde in een schaamteloos artikel in het elitaire weekblad "Intermediair" (onder Redactie van Prof. Waterbolk) zijn gelijk vol te houden. Hij begrijpt blijkbaar niet, dat hij met dit geschrijf, door enkele nederlandse vakarcheologen geprezen om zijn INHOUD EN TOON, een integer en en door en door eerlijk mens, die hunkert naar rehabilitatie, op het hart trapt.

Alleen al om deze reden wensen wij ons volledig te distancieren van Stapert. De heer Van Tent, die driemaal door Franssen gastvrij werd ontvangen, kende bovenstaande argumenten. Waarom heeft hij er dan geen melding van gemaakt in het artikel dat hij met Stapert schreef? WAAROM verzweeg hij de reden van onze weigering tot samenwerking?

VIII. VOLGENS FRANSSEN EN WOUTERS ZIJN NIET MINDER DAN 1.000 ARTEFACTEN IN DE BOVENGENOEMDE GROEVES VERZAMELD.

Wij taxeren het aantal momenteel gevonden artefacten zelfs op veel meer dan 5.000 en wij zijn van mening, dat Midden-Nederland zelfs één van de rijkste oudpalaelithische vindplaatsen in N.W. Europa is.

IX. OP DIT MOMENT ZIJN ER GEEN PLAATSEN AAN TE WIJZEN, WAAR ZICH ARTEFACTEN IN SITU KUNNEN BEVINDEN, ZODAT EEN OPGRAVING ZINLOOS IS.

Hier boven is reeds medegedeeld, dat er tal van artefacten in situ zijn geborgen door vele praktijk-archeologen. Er waren meerdere plaatsen, waar

zinvol graafwerk mogelijk was geweest. Ook dat wist de heer Van Tent. Wij hebben de heer Van Tent zelfs profielen aangewezen, waaruit artefacten in situ zijn geborgen. Waarom verzwijgt hij dat ?

Toen in de Grebbeberg (Rhenen I) de OA-horizon over een lengte van bijna honderd meter en een breedte van ruim 40 meter door bulldozers was afgeschaafd en de werktuigen zonder moeite te bereiken waren (met één haal van de grijper kwamen eens 26 artefacten in situ te voorschijn) kregen wij geen enkel response op onze officiële meldingen aan de R.O.B.

Toen de vondst van HESPEROLOXODON ANTIQUUS (bosolifant) met bijbehorende werktuigen en afslagen werd gemeld, is er geen enkele archaeoloog komen opdagen, ook Stapert niet aan wie al onze meldingen door de R.O.B. zijn doorgegeven.

De zo juist genoemde meldingen kan hij vinden op de COMPUTERKAART in de DATABANK van de R.O.B., identificatienummer: Robbe 977, onder de nummers 100 tot en met 129 en tevens onder 301;302 en 303.

Indien bonafide vakarchaeologen in de toekomst een serieuze opgraving willen doen, zijn wij gaarne bereid advies te geven over de wijze waarop zij de lagen met artefacten kunnen vinden en localiseren.

Wij hebben de "opgraving" van Stapert (october-november 1979) te Rhenen (Groeven Quintelooyen) bezocht. Wij hebben dit gestuntel in een adventieve WEST-OOST-sequentie terplaatse gefotografeerd.

Geen enkele van de B.A.I.-mensen wist iets af van werktuigen uit de clactoid tradities. En voor dit zielige gedoe werden f.15.000 uitgetrokken.....
Onze "verzamelaars" (allen beginnende amateurs), die feilloos gewone stenen van artefacten kunnen onderscheiden, hebben er hartelijk om gelachen. Zij verbaasden zich over de wijze, waarop in Nederland archaeologie bedreven wordt door hen die voor grote experts willen doorgaan en dat probeerden te bewijzen via de rechter.

-----*****-----

*1 In het betreffende artikel uit het "Nieuwsblad van het Noorden" (7 maart 1978) schrijft D.STAPERT:

"Het is erg moeilijk, maar door de beweging van het ijs zijn de stenen (hij heeft het over onze Stuwwalvondsten) zo tegen elkaar geklopt, dat het lijkt of ze door de mens tot werktuig zijn geklopt".

Maar ZELFS de heer Stapert geeft wel eens toe dat hij er volkomen NAAST zat. In "INTERMEDIAR" Nr.37 van 14 september 1979 schrijft Stapert op blz.31. laatste kolom:

"In Midden-Nederland kennen wij SINDS KORT (= AL MEER DAN 4 JAAR) Midden- en mogelijk ook Oudpalaeolithische vondsten uit GESTUWDE RIVIERAFZETTINGEN van voor de IJsbedekking".

Nu is de heer Stapert wel niet zo fair om erbij te vermelden dat dit de door hem al jaren verdacht gemaakte vondsten van Franssen en Wouters zijn. Een excuus voor zijn falen en belasteren van deze amateurs is er al helemaal niet bij.

*2 De historicus drs W.Roebroeks, schreef naar aanleiding van het artikel van Stapert in "Intermediair" een ingezonden stuk, dat prompt niet geplaatst werd. Het bleef in de zeef van de Redactie (= PROF.DR.WATERBOLK) hangen. Wij citeren uit dit ingezonden stukje:

"Verklaarde de auteur van het artikel (= Drs STAPERT) enkele maanden geleden tegenover mij dat de artefacten, die door Wouters c.s. in de Stuwwallen ontdekt en beschreven waren, waarschijnlijk door dezen -volgens hem notoire vervalsers- in Frankrijk aangekocht en vervolgens in Midden-Nederland in de grond gestopt waren, in zijn artikel in "Intermediair" lees ik tot mijn verbazing dat we "sinds kort Midden- en mogelijk ook Oudpa-

laeolithische vondsten uit gestuwde rivierafzettingen van voor de landijsbedekking kennen". Een erkenning die waarschijnlijk meer te maken heeft met de belangstelling die buitenlandse archaeologen voor deze vondsten toonden, dan met de nijvere arbeid van Wouters en de zijnen..... Is het verwonderlijk dat in een dergelijke situatie van verdachtmakingen en insinuaties van de zijde van, inderdaad "de officiële wetenschap" vele amateurs de beroepsarchaeologie de rug toekeren ?

.....
Voor de Groningse Universiteit een droeve zaak, maar erger nog voor de nederlandse prehistorie....."

* * *

ERGENS GELEZEN, ...

ERGENS GELEZEN:

"ARCHAEOLOGEN ZIJN MENSEN DIE ERG
VOORZICHTIG OPGRAVINGEN VERRICHTEN
EN ER EEN GROTE DOCUMENTATIE VAN
AANLEGGEN"

Drs. D. Stapert: *Proces Verbaal, Parketnr. I.1038/75*
pag. 57, regel 36 e.v..

"DE OPGRAVING HOGERSMILDE (DOOR DE ARCHAEOLOGEN VAN HET B.A.I.)
LEVERDE WEL EEN AANTAL VOORWERPEN OP, MAAR ONDER ZODANIGE OM-
STANDIGHEDEN, DAT AANGENOMEN MAG WORDEN, DAT DEZE GEMAKKELIJK
DAAR TEVOREN GEDEPONEERD KUNNEN ZIJN.

HET IS DUIDELIJK, DAT HIER EEN GERAFFINEERD BEDROG HEEFT PLAATS
GEVONDEN !

Drs. D. Stapert in: *Voorlopig Rapport Stapert-Waterbolk d.d. 18 maart '75.*
(*"WESTERHEEM"* 1975, pag. 71, regel 40 e.v.)

OPM.

IN HOGERSMILDE ZIJN BLIJKBAAR TOCH GEÉEN ARCHAEOLOGEN
BEZIG GEWEEST. Dergelijke voorzichtige mensen laten echt
geen vervalsingen (en nog wel meer dan 40 stuks) in on-
geroerde grond stoppen zonder dat ze daar iets van merken.

"Het is heel gemakkelijk om een vervalste steen in het keizand weg te drukken tot onder het oppervlak. Bij het horizontaal afschuiven van de grond stuiten wij dan op de steen, zonder dat de verstoring in de grond wordt opgemerkt. Wij zijn in dit opzicht zeer kwetsbaar voor bedrog"

Drs. D. Stapert: *Proces Verbaal, I.1038/75, blz. 57, regel 1 e.v.*

Ieder die ooit bij horizontaal afschaven, stenen artefacten heeft geborgen weet hoe vast deze in de grond zitten. Men hoort dit ook aan de klank van het metalen gereedschap. Een "ingestopt" artefact hoort men niet. Het komt bij het afschaven onhoorbaar en zeer gemakkelijk uit zijn "pseudo-insitu". Ik heb zelf meerdere malen met mensen van het B.A.I. gegraven en weet hoe zeker mensen als Meyer en Delger ingestopte voorwerpen herkennen. Het bovenaangehaalde citaat van Stapert was het eerste wat mij in zijn Rapport verdacht leek.

A.W. -LENT.

NOG MAALS: WAAROM

WEDERWOORD VAN DE REDACTIE OP EEN PUBLICATIE VAN DRS. STAPERT IN INTERMEDIAR.

INLEIDING:

In de alleszins lezenswaardige serie artikelen "VOLTOOID VERLEDENTIJD" in het weekblad "Intermediair", is in no 37 van 14 september 1979 een publicatie opgenomen van de heer D. Stapert, met als titel "Noord Nederland in de Oude Steentijd".

Deze valt geheel uit de toon, omdat Stapert probeert een door hem verloren zaak te verdedigen met reeds lang ontzenuwde argumenten, in de hoop zijn verdwenen prestige bij een grotendeels ter zake onwetend publiek, terug te winnen.

Wij hadden gehoopt, dat de zogenaamde "Zaak Vermaning" na de vrijspraak door het Hof in Leeuwarden definitief van de baan zou zijn geweest, dat de aanklagers mea culpa zouden hebben gezegd en dat de heer Vermaning in zijn eer en goede naam zou worden hersteld. Dit mocht helaas niet zijn.

Daar bedoeld artikel in "Intermediair" tevens een indirecte aanval op ons is, hebben wij gemeend er in "Archaeologische Berichten" VII, commentaar op te moeten geven.

Opm. Ons korte commentaar voor "Intermediair Ingezonden" werd geweigerd.

WEIGERING EN VERMINKING VAN WEDERWOORD.

Van de vele andere reacties die voor de rubriek "Intermediair Ingezonden", werden opgestuurd naar aanleiding van het artikel van Stapert, werd slechts dat van de "APAN" geplaatst.

En hoe ?

Mej. Chamalaun, die met Prof. Waterbolk de redactie van het betreffende artikel van Stapert verzorgde, schreef aan de "APAN":

"In het eerstkomende nummer van "Intermediair" zal Uw reactie op de bijdrage van drs. Stapert in de serie "Voltooid Verledentijd" worden opgenomen, gevolgd door een naschrift van Stapert. (Zij schreef eerder, de bijdrage niet te willen plaatsen, maar dit eerst met Stapert op te nemen). Uw brief komt er niet integraal in, daar er volstrekt onbegrijpelijke zinsneden, die ik derhalve verwijderde, instonden".

Nu werd er in "Intermediair Ingezonden" NIET vermeld, dat het artikel van de "APAN" door de B.A.I.-zeef was gegooid. Een hoogst kwalijke zaak, waar men in de journalistiek een niet erg fraai woord voor heeft.

En wat vond Mej. Chamalaun nu zo volstrekt onbegrijpelijk ?

1. De titel werd geschrapt. Deze luidde: "Fraude in de WETENSCHAP". (De zelfde zin waarmee Stapert zijn artikel ook begon).

2. Uitgezeefd werden de zinnen:

a. *"Voortdurende, onvoorwaardelijke steun valt van onze zijde dan ook niet meer te verwachten, en het is de vraag, of ook de exponenten van het Openbaar Ministerie en de Akademische wereld, door dik en dun dit soort zaken blijven tolereren."*

b. *"Moet alleen nu reeds naar goed rechtsbeginsel het geïncrimineerde vondstenmateriaal als authentiek gelden, ten overvloede is deze authenticiteit bewezen door de heer A. Wouters."*

Aan de lezer te beoordelen wat de redactie van "Intermediair" onder onbegrijpelijk verstaat?

Wij vinden het onbegrijpelijk, dat de redactie de ontwikkeling van zijn lezers zo laag aanslaat, dat deze de éénzijdige voorlichting van STAPERT moeten slikken. Voor ons heeft "Intermediair Ingezonden" afgedaan.

Wij weten nu hoe de "structurele emotionaliteit" van titels "nooit beledigend en nimmer insinuerend kan zijn".

Wij verwonderen er ons tevens over, dat enkele beroepsarchaeologen, die steeds beweerd hebben van het Oud- en Midden-Palaeolithicum geen verstand te hebben, ons schreven of mondeling meedeelden dat zij het artikel van Stapert in "Intermediair" door zijn inhoud en toon een positieve bijdrage vinden.

Wij vragen ons in goede af: Een bijdrage tot wat ?

NOODZAAK TOT REPLIEK.

Wij hebben in "Archaeologische Berichten" no V. onder de kop:

"WAAROM.....DAAROM" (blz.47-48),

duidelijk gemaakt wat ons bewoog terug te komen op de "Zaak Vermaning".

De heer P.Beersma toonde in zijn artikel:"De 'onjuistheid' van de vindplaatsen van Tjerk Vermaning" (blz.49-51), de leugens in de Rapporten Stapert c.s. en de valsheid van de aanklacht:

"Opzettelijk onjuiste gegevens over vindplaatsen en vondsten verstrekken"

overduidelijk aan. In Leeuwarden werd Vermaning ZEER UITDRUKKELIJK vrijgesproken van dit hem tenlaste gelegde.

De heer Wouters liet in zijn bijdrage:"De Leemdijkbijl"(blz.52-92), zonneklaar zien, hoeveel onjuistheden, onwaarheden en zelfs pertinente leugens onder EDE er voor de "Rechtbank" en het "Gerechtshof" verteld werden door de mensen die de "valsheid der artefacten van Tjerk Vermaning" wilden aantonen.

In no VI van dit tijdschrift hebben wij de "Zaak Vermaning" niet meer aangeroerd en wij waren ook niet van plan onze tijd en energie en de kostbare pagina's in ons tijdschrift hier nog verder aan te besteden.

Nu drs. Stapert, gedekt door de redacteur van de betreffende artikelenserie (= Prof. Waterbolk, zélf een der hoofdpersonen in deze hele affaire) in het "élitaire" blad "Intermediair" zijn spel van de "GROTE ONTMASKERAAR" blijft doorspelen, willen wij eens en voorgoed afrekenen met hen die menen dat ze de "goegemeente" met leugens en bedrog in de Wetenschap en voor het Gerecht kunnen blijven bedriegen.

Wij zullen enige significante voorbeelden van dit bedrog uit het geheel lichten. We moesten ons wel beperken, aangezien een "zwartboek" over deze kwestie minstens 500 bladzijden zou gaan beslaan.

Deze voorbeelden zullen wij eveneens weer documenteren met Rapporten en uitspraken onder ede voor het Gerecht. Documenteren met PAGINA- en REGELvermelding, zodat eenieder onmiddellijk kan verifiëren waar het precies om gaat.

Sommigen zullen dit een harde, anderen een emotionele reactie noemen.

Maar de WAARHEID is HARD en emotionaliteit kan ook een uiting zijn van heilige verontwaardiging over het onrecht dat een onschuldig medemens is aangedaan. Het uit de tempel ranselen van woekeraars en geldschietters zal beslist ook niet zonder emoties verlopen zijn.

Overigens beschouwen wij emotionaliteit nog altijd als een van de mooiste menselijke eigenschappen. Minder fraai vinden wij de structurele emotionaliteit van INSTITUTEN, ELITAIRE TIJDSCHRIFTEN en gewichtig aandoende "DOCTORANDUS-TITELS", die bij het gewone publiek-alhoewel in steeds mindere mate de indruk van "DE WAARHEID" moeten wekken.

Waarom wij-voor de laatste keer ?-terugkomen op de "KWESTIE Vermaning"?

d a a r o m !

Waarom wij dat ZÓ doen ?

Omdat de feiten zó evident leugenachtig en bewijsbaar misleidend waren, dat wij er geen betere woorden voor konden vinden.

Daarom, en daarom hopelijk ook voor het laatst.

daarom !

Wij hebben er geen behoefte aan om het hele verhaal: "B.A.I.-DRENTHE" contra VERMANING hier nogmaals uit de doeken te doen, noch de processen in Assen en Leeuwarden te memoreren, noch de bewijzen te herhalen waaruit blijkt dat de artefacten van Vermaning géén vervalsingen zijn.

Er verschijnt binnenkort een boekwerk van een bekend journalist waarin dit nadrukkelijk zal gebeuren. Wie zich terzake nader wil oriënteren verwijzen wij korthedshalve naar artikelen in "Archaeologische Berichten" nos 2;3; en 5 en in het tijdschrift "Westerheem" 1978 blz.274-283.

Drs. Stapert rept in "Intermediair" no 37, met geen woord over deze voor hem vernietigende artikelen, waaronder enkele, die met letterlijke teksten uit beëdigde rapporten en onder ede uitgesproken verklaringen voor de rechters aantonen hoe uiterst geraffineerd het spel tegen Vermaning werd gespeeld. Of bedoelt Stapert misschien met:

"reeksen insinuaties en grove beledigingen"

in "Intermediair" no 37 deze artikelen?

Laat hij dan vooral niet "insinueren" en deze "insinuaties" met naam en toenaam noemen en aantonen. Liefst nog voor de Rechtbank. De heren Beersma, Franssen en Wouters staan hem daar dan graag te woord.

Na de vernederingen te Assen en Leeuwarden meent Stapert, gesteund door Waterbolk, zijn oude argumenten opnieuw naar voren te moeten brengen. Deze hebben niets uitstaande met wetenschap of archaeologie; hij denkt met zijn aratio pro domo zijn prestige te kunnen terugkrijgen. Wij zullen in dit nummer VII van de "Archaeologische Berichten" de leugens van Stapert c.s. en hun pseudo-wetenschap aan de kaak stellen.

REPLIEK.

Voor de vijfde maal in successie houdt Dick Stapert zijn theorieën ten doop, vastgeprikt aan een handjevol "alleen maar echte Middenpalaeolithen". Intussen is dit geselecteerde gezelschap artefacten weer met één exemplaar verrijkt en daarmee gekomen van zes op zeven stuks. Een magisch getal dat maant tot bezinning:

"ZEVEN stuks in ZEVEN Stapert-jaren"; met dien verstande dat ze alle ZEVEN, door ZEVEN amateurarchaeologen werden gevonden, waarvan ZEVEN min een vóór de tijd dat Stapert "de enige Nederlandse palaeolithicspecialist" de vakarchaeologische wereld instapte.

Het artikel van Stapert in "Intermediair" begint met de mededeling:

"Het aantal vondsten (van palaeolithen) is niet overweldigend groot. Het lijkt tegenstrijdig te constateren dat er toch te veel voorwerpen zijn (zeven??) om bevredigend onderzoek te plegen, maar dat heeft alles te maken met de beperkte mankracht: één beroepsarchaeoloog"

Dat er intussen duizenden Oud- en Middenpalaeolithen door vele amateur-praktijkarchaeologen werden geborgen, schijnt echter nog steeds niet (??) tot de "enige beroepsarchaeoloog" doorgedrongen te zijn. Zóveel duizenden, dat er -zo vernam de APAN afd. Noord, uit doorgaans betrouwbare bron-na het verschijnen van "Archaeologische Berichten" no VI, een convent van beroepsarchaeologen aan te pas kwam, die een commissie instelde om naar een tweede "vakarchaeoloog voor het palaeolithicum" uit te zien. Voorwaar geen sinecure in ons dominante "Romeinen"-arsenaal.

Wij hopen dat het een man zal zijn die andere normen gaat hanteren bij het beoordelen van "echte palaeolithen" dan Dick Stapert deed, anders zitten wij binnen de kortste keren weer in "Hoger Beroep" in Leeuwarden en binnen zeven jaren al met 14 echte palaeolithen en "het lijkt 'strijdig' te constateren dat er dat toch te veel zijn" voor twee beroepsarchaeologen.

De heer Stapert doet in zijn artikel in "Intermediair" no 37, blz.29 of er sinds 18 maart 1975 niets gebeurd is te Assen en Leeuwarden:

"De affaire-Vermaning (waar ik nauw bij betrokken was !)betrof een groot aantal BEWIJSBAAR recent gemaakte vuurstenen voorwerpen, gelijkend op middenpaleolithische werktuigen. Deze "vondsten" werden voor goed geld door Vermaning verkocht"(60.000 artefacten voor f.50.000)

En: *"Het is niet in de eerste plaats mijn bedoeling in dit artikel nogmaals de bewijsvoering voor valsheid van Vermanings voorwerpen te presenteren".*

En dan verwijst Stapert alweer naar zijn "VOORLOPIG Rapport van 18 maart 1975" (WESTERHEEM 24, pp.70-75) waar alles al ZO duidelijk in staat ?.

Opm. Waar blijft eigenlijk het "Definitieve rapport omtrent de vervalsing, dat in een vaktijdschrift zou worden gepubliceerd"?

Zie persbericht B.A.I te Groningen d.d. 18 maart 1975, opgenomen in "WESTERHEEM" 1975 pp.69, laatste regel.

Merkwaardig dat geen enkel "Vakarchaeologisch tijdschrift" het "Rapport Stapert-Waterbolk" en "Het persbericht B.A.I" opnamen. Voor dit "vuile werk" gebruikte men het enige tijdschrift van de Amateurarchaeologie in ons land: "WESTERHEEM". En "Westerheem" deed dit "volkomen neutraal" al in het eerstvolgende nummer. VALSE amateurs moesten blijkbaar in een amateur-vakblad aan de schandpaal. Nogmaals...wel volkomen neutraal.

In het artikel van Stapert zullen:

"De stukken van Vermaning daarbij min of meer VANZELF ter sprake komen"

En: *"Ik hoop hiermee tegemoet te komen aan de nog steeds bestaande vraag van velen in en buiten het vakgebied van de archaeologie naar informatie over deze kwestie".*

En dan wordt weer het afgezaagde verhaal opgehangen over patina's, putjes, krasjes, drukkegeltjes enz., die echter eveneens op al de miljarden zwerfstenen uit het keizand van Drenthe ook aanwezig zijn, en totaal niets uitstaande hebben met het wezen, de primaire eigenschappen van Oud- en Middenpalaeolithische artefacten.

In een tabel-waaruit hij bepaalde facetten moedwillig weglaat (o.a. glanspatina, primaire kenmerken etc.), wordt een misleidend spelletje "statistiek" opgevoerd aan de hand van de geselecteerde "zeven echte stenen" van Stapert.

Opm. In dezelfde tabel in zijn Rapport voor de Rechtbank (maart 1976, blz.32, kolom drie) stond "glanspatina" óók bij de "echtheidskenmerken" die gelden voor Middenpalaeolithen.

De verdediging van Vermaning toonde overduidelijk aan dat de stukken van Vermaning wél glanspatina hadden.

Ergo: Wég die glanspatina uit zijn tabel voor "Intermediair". Nog brutaler: In "Intermediair" no 37, blz.33 heet het zelfs: "Glanspatina is NIET algemeen aanwezig op Middenpalaeolithische vuurstenen".

Stapert begint zijn desbetreffend artikel ook met een constatering van Tromp en Korzec dat "bedrog in de wetenschap een niet zeldzaam verschijnsel is".

Wie de schoen past trekt hem aan.

Na dit spelletje "B.A.I.-pseudostatistiek", komt de conclusie:

ALLE ECHTE MIDDENPALAEOLITHEN MOETEN VOLDOEN AAN DE EISEN DIE STAPERT

"STATISTISCH" heeft VASTGESTELD aan de hand van ZEVEN werktuigen.

Vermaning's stenen voldoen daar niet aan...dus zijn die VALS,....want:

- a. Ze hebben geen éneke oppervlakteverandering zoals patina's etc.
 b. Het "Gerechtelijk Laboratorium" heeft bewezen dat de afgeslepen vlakjes op de stenen van Vermaning bij zeer grote hitte zijn ontstaan, zoals optredend bij machinaal slijpen".

Met dergelijke PERTINENTE LEUGENS wordt het "universitairgevormde" lezerspubliek van "Intermediair" bij de neus genomen.

Ad a:

Wij hebben in "Archaeologische Berichten" no V duidelijk bewezen dat de stukken van Vermaning én kleur- én glanspatina hebben. Wij vertoonden daar op blz. 86 en 87 foto's waarop dit overduidelijk te zien was. Daarenboven gaven wij op blz. 88-90 electronenmicroscopische prints, die nog significanter het wezen van deze ECHTE PATINA'S aantoonde. Wouters bewees voor het Gerechtshof in Leeuwarden deze waarheid nogmaals door van twee vuistbijlen een stuk af te slaan, zodat op elk werktuig het ECHT VERSE en het ECHT GEPATINEERDE oppervlak naast elkaar te zien waren. In dit no VII van de "Archaeologische Berichten" laat Wouters op echte colorprints de volle waarheid nog eens duidelijk zien en raadt iedereen aan door autopsie in het museum te ASSEN e.e.a. te verifiëren onder een goede belichting. (Zie kleurenfotos in dit nummer: blz. 112 en 113). In het "Drouwenerzand-museum" liggen eveneens vijf door Stapert vals verklaarde werktuigen uit Hijken, waar ook recente beschadigingen op zijn aangebracht om te laten zien dat deze van Vermaning afkomstige artefacten wel degelijk ECHTE PATINA'S hebben. Wij raden vooral de lezers van "Intermediair" aan daar eens te gaan kijken. Ze zullen dan ZELF kunnen zien wat onder het mom van wetenschap wordt opgeschoteld door hun lijfblad "Intermediair".*1

Ad b:

Het "Gerechtelijk Laboratorium" heeft op één van de 1200, door Stapert vals verklaarde stenen (de "LEEMDIJKBIJL") PROBEREN aan te tonen: "dat een rode verkleuring op de ribben van deze bijl "voorlopig" het bewijs van slijpen met een slijpsteen zou kunnen zijn" (Rap. Ger. Lab. op blz. 4)

Wat het "Gerechtelijk Lab." in werkelijkheid heeft aangetoond is:

1. Een volkomen ondeskundigheid.
2. Een volkomen ONBETROUWBAARHEID, door driemaal onder ede een totaal verschillende versie van bepaalde verschijnselen op de zo juist genoemde "Leemdijsbijl" te geven.

Hoe vernietigend de kritiek op het onderzoek van het "Gerechtelijk Lab." was, is te lezen in de Rapporten Beersma en Wouters. (Gegevens bij de Redactie).

In het artikel "De LEEMDIJKBIJL" ("Archaeologische Berichten" V, blz. 52-92) wordt e.e.a. nogmaals overduidelijk aangetoond.

Hoe onvoorstelbaar dom dr. Groeneveld van het "Gerechtelijk Lab." voor de rechter in Leeuwarden zijn gezicht probeerde te redden, blijkt uit het stenografisch verslag van deze Rechtzittingen.

Op een vraag van de President van het Hof antwoordde dr. Groeneveld:

"Wij konden de slijpsporen op de "LEEMDIJKBIJL" niet namaken.

Er bleef verschil tussen de krassen op de stenen van Vermaning en van de door ons geslepen stenen".

De President, Mr. Beversluis:

"Wat was een typisch verschil?"

Dr. Groeneveld van het "Gerechtelijk Lab.":

"Het was een gedeeltelijk verschil, maar ik heb het niet interessant gevonden om dat uit te zoeken" (Geloei in de zaal).

"Het is inderdaan ONVERKLAABAAR, dit verschil in krassen".

Tijdens de ondervraging van de verdediger van Vermaning, Mr. van der Molen, zei dr. Groeneveld nogmaals:

"Ik ben niet te vreden over onze slijpproeven. Ben het eens met de heer Wouters, dat je bij slijpen een meer rul oppervlak krijgt. Ik zeg niet dat de betreffende stenen net zo geslepen zijn als wij hebben gedaan. Maar het INTERESSERT MIJ EIGENLIJK NIET hoe ze precies geslepen zijn".

En dit gaat dan alleen nog maar over die éne "Leemdijkbijl", mijnheer Stapert, en wat moeten we dan aan met DE STENEN van Vermaning? Die twaalf honderd... Het "Gerechtig Lab." heeft toch bewezen dat ze allemaal... allemaal die 1200... dat DE STENEN van Vermaning door grote hitte de afgeslepen vlakjes hebben gekregen?

Nu kan eenieder op de "Leemdijkbijl" de rode sporen op de ribben gaan bekijken, die het bewijs vormen dat 1200 stenen van Vermaning bij grote hitte geslepen zouden zijn.

Men zal dan zien:

1. Dat die rode sporen óók voorkomen op plaatsen die onbereikbaar zijn voor een slijpsteen.
2. Dat de ribben van deze bijl geen enkel teken van afvlakking vertonen die er op wijzen dat deze bijl "met grote kracht tegen de slijpsteen geduwd moet zijn, zodat de vonken er af vlogen", zoals het "Gerechtig Lab." beweert. De heer Beersma merkt in zijn Rapport terecht op: Als men dit werkelijk doet op de "Leemdijkbijl", zal blijken dat men er in de kortste keren een UITHOLLING uit slijpt. Laat de heer Groeneveld het anders maar eens demonstreren op deze bijl in het bijzijn van onpartijdige getuigen. Maar wij weten zeker dat HIJ noch STAPERT dit experiment op de "Leemdijkbijl" aandurven.

Nog niet van EEN STEEN van Vermaning heeft het "Gerechtig Lab." kunnen bewijzen dat er met een machine en bij grote hitte op geslepen is, laat staan van 1200.

STAPERT, DIE DIT ALLES HEEL GOED WEET, schrijft zonder blikken of blozen in "Intermediair" No. 37:

"Het "Gerechtig Laboratorium" heeft bewezen dat de afgeslepen vlakjes op DE STENEN van Vermaning bij zeer grote hitte zijn ontstaan, zoals optredend bij machinaal slijpen".*2

En deze man, deze drs. STAPERT van het BIOLOGISCH ARCHAEOLOGISCH INSTITUUT van de Universiteit van Groningen durft zijn artikel in "Intermediair" te beginnen met:

"In 1977 publiceerden H. Tromp en M. Korzec een interessant artikel over bedrog in de Wetenschap, mede naar aanleiding van de affaire-Vermaning"

Inderdaad, drs. STAPERT... BEDROG IN DE WETENSCHAP is een NIET ZELDZAAM verschijnsel.

Vreemd dat drs. Stapert er nu ook Prof. Bosinski niet meer bij haalt. Hij heeft mogelijk "Archaeologische Berichten" no. V. tóch wel gelezen. Als hij nu dit nummer nog doorleest, begrijpt hij mogelijk waarom wij zeggen: drs. Stapert U kunt Uw collega Bosinski een hand geven.....

Zo.... en nu weten de lezers van "Intermediair" precies hoe het allemaal zit. Stapert is tegemoet gekomen aan de nog steeds bestaande vraag van velen in en buiten het vakgebied van de archaeologie naar "informatie" over deze kwestie.

Volgens informatie die de "APAN" ontving, werd op het convent van vakarchaeologen in november 1979 door de vertegenwoordiger van het B.A.I. gesteld dat het materiaal van Vermaning vals is en dat Stapert en Waterbolk dat voor hun vakgenoten nog eens haarfijn uit de doeken zullen doen. Waarom alleen Waterbolk en Stapert? Waarom ook de verdedigers van Vermaning niet die het proces in Leeuwarden wonnen? Als alles zo simpel ligt, behoeft men toch voor een paar "amateurs" niet bang te zijn? Of voor Vermaning zelf? Of is het toch weer zo: OVER U, maar wel ZONDER U?

Over de verdere onjuistheden in het artikel van Stapert in "Intermediair" betreffende bijvoorbeeld de vondsten uit "Hoogeveen-en Bantegalagen"; over de ontdekkingen in gestuwde rivierafzettingen in Midden-Nederland; over het "enige" Middenpalaeolithische benen artefact uit Nederland; over de vuistbijlen van Anderen en Exloo en de Havelterspits; over de "op Middenpalaeolithen lijkende" artefacten uit Z. Limburg; de vondsten van Vlieland; de "enkele mogelijk Middenpalaeolithische stukken" op de tentoonstelling in het museum van Drouwenerzand; de vondsten van Lehringen enz. willen wij hier niet verder ingaan.

Wel op de SLOTOPMERKINGEN die Stapert meent te moeten maken op het einde van zijn artikel:

- I. *"De achterstand die ons land heeft bij de studie van het Palaeolithicum is te weiten aan het feit dat er maar één beroepsarchaeoloog (schrijver dezes, zegt Stapert er trots bij...) aangesteld werd voor onderzoek op dit terrein".*
- II. *"Er zijn veel amateur-archaeologen die zich specialiseren op het Palaeolithicum. Er wordt dan ook ZEER VEEL GEVONDEN, en bij langena niet alles kan bestudeerd of zelfs maar goed geregistreerd worden bij gebrek aan mankracht.*

Als we deze zinnen in "Intermediair" lezen, schijnen er dus toch wel meer dan "zeven" stukken te zijn?

Jammer dat Stapert het al jaren zo druk heeft gehad, met het opsporen van vervalsers, het schrijven van leugenrapporten en het voeren van "processen" die juist door deze rapporten gevoerd werden; anders zouden die "ZEER VELE" vondsten ingevoegd kunnen worden in de misleidende tabel op blz. 35 van "Intermediair" no. 37. Mogelijk zou deze tabel er dan wel eens heel anders uit kunnen gaan zien. Het zou een mooie beginnende opdracht zijn voor de nieuw te benoemen vakarchaeoloog voor het palaeolithicum.

Nu is er wel iets waar, van wat Stapert hier neer schreef. Er worden inderdaad duizenden palaeolithen gevonden door vele amateur-archaeologen. Maar de heer Stapert kan wel gerust zijn. Er zal nagenoeg niets van dit materiaal in zijn handen komen. Gebrek aan mankracht kan er dus door de vondsten van onze amateurs beslist niet ontstaan. Die zijn door de "LES VERMANING" wel wijzer geworden.

III. *De affaire Vermaning heeft tot positief gevolg gehad:*

- a. *Een stuk vergrote belangstelling voor het Palaeolithicum BINNEN en buiten de vakwereld, waardoor de kans op belangrijke vondsten aanmerkelijk is gestegen.*
- b. *Een kritischer en oplettender houding ten opzichte van pseudo-artefacten, vervalsingen en andere problematica binnen de VAKWERELD en bij EEN DEEL van de amateur-archaeologen".*
- c. *De zaak heeft geleid tot onderzoek betreffende natuurlijke 'oppervlak-
teveranderingen' op vuursteen."*

Ad: a.

Wat Stapert hier schrijft is tendele waar. Het geldt althans voor buiten de vakwereld. In de vakwereld blijft men om het hardst roepen dat men er totaal geen verstand van heeft. Het beleid van hogerhand is zo slecht

geweest, dat we nu met een volkomen topzware groep archaeologen zitten die zo hoognodig "Romeins" moeten studeren. Dan hebben we nog wat mensen voor het neolithicum en de jongere perioden en voor het palaeolithicum hebben we niemand die een opleiding op niveau voor dit tijdvak heeft gehad. Een serieuze opleiding in het palaeolithicum is in ons land onmogelijk. De heer Stapert kan hoogstens de één oog zijn in het land der blinden.

Ad: b.

Onder b. is Stapert wel erg optimistisch. De vakwereld is volkomen dichtgeslagen en ze rennen al de deur uit als ze het woord "vuursteen" ook maar denken te horen.

De amateurs die zich met het palaeolithicum bezig houden, rennen nog harder de deur uit als ze de naam Stapert horen.

Voorwaar zeer positieve gevolgen van de affaire Vermaning.

Ad: C.

Voor wat c. betreft, kunnen wij de heer Stapert verzekeren, dat alleen hij gelooft in zijn theorieën over "oppervlakteveranderingen". Dit is geologie en heeft niets van doen met archaeologie. Elke palaeolithicum specialist, vakman of amateur weet maar al te goed dat patina's enz. niets zeggend zijn bij determinaties zoals Stapert denkt ze te moeten doen.

Stapert draait de zaak op zijn kop: Het onderzoek-"zijn" onderzoek van natuurlijke oppervlakteveranderingen heeft geleid tot de "affaire Vermaning"; de grootste blunder die er in de archaeologische blunderwereld ooit vertoont is. Mogelijk begonnen als blunder... maar geworden tot een zaak van prestige en daardoor tot een zaak van leugen en bedrog. Bewijsbaar bedrog in de Wetenschap en voor het Gerecht.

IV. "Een grote groep van amateur-archaeologen die zich met de Oude Steentijd bezig houden wil de feiten niet meer onder ogen zien, of in elk geval aan hun mening tegenovergestelde standpunten niet in overweging nemen".

Deze kreet van Stapert is lachwekkend. Drie jaar lang hebben een groep amateurs zich verdiept in alles wat er maar ooit gezegd of geschreven is door de heren "deskundigen" die het "Vermaningspiel" opvoerden. Enige van hen kennen zelfs alle Rapporten van Stapert, Waterbolk, Groeneveld en Bosinski letterlijk van buiten en ook alles wat deze getuigen onder ede, van het Openbaar Ministerie, voor het Gerecht hebben verteld... de leugens inclusief.

Ze hebben proeven gedaan, rapporten geschreven, in keizanden geschaafd naar al dan niet ingestopte artefacten, concentraties opgespoord van identieke artefacten als Hogersmilde en Hijken, écailllements uitgevoerd op door Stapert valsverklaarde artefacten, met leugendetectors de beschuldigingsrapporten ondergraven, foto's gemaakt met de electronenmicroscop... ze hebben zelfs het Hogerberoep in Leeuwarden gewonnen waar Stapert c.s hun volkomen afgang beleefden.

Hoe goed zij de "feiten onder ogen hebben gezien", moge blijken uit de Rapporten Beersma, Franssen en Wouters. Hoe goed, kan ieder verifiëren aan het ongelooflijke, dat verderop in dit nummer VII ter sprake zal komen. Wij menen dat wij beter kunnen schrijven: "Een grote groep vakarchaeologen, willen de feiten niet onder ogen zien".

Hoe lang nog zullen zij de manipulaties in deze "Vermaning-zaak" blijven steunen? Hoe lang zal het wettig gezag dergelijke "Wetenschap" financieel steunen?....

V. "Vaak stelt men (de amateurs) zich zeer emotioneel op tegen de zogenaamde 'officiële wetenschap' en sommige woordvoerders binnen deze groepering schromen niet reeksen insinuaties (en soms grove beledigingen) en ook veel evidente onjuistheden te publiceren".

Over emotionaliteit hebben we reeds gesproken. Het meest emotionele wat er in de "Zaak Vermaning" gebeurde ging uit van het PERSBERICHT van het B.A.I. op 18 maart 1975. De persconferentie in de "STATENZAAL VAN DRENTHÉ" was echter de topper. Emotioneel en...schandelijk.

Volgens het Nederlands Woordenboek is een INSINUATIE een zijdelingse, bedekte en onbewezen beschuldiging.

Welnu drs. Stapert, alles wat wij publiceren en publiceerden in onze "Archaeologische Berichten" over de "Zaak Vermaning" zeggen (en zeiden) wij keihard en steeds werd er precies bijgeschreven waar eenieder alles zelf verifiëren kan. Als U er insinuaties in ziet, gaat U naar de rechter, dan kunnen we er daar nóg eens over praten. Overigens moet de heer Stapert niet menen dat wij het duo "Waterbolk-Stapert" nog als de officiële wetenschap zien.

Als Stapert echte INSINUATIES wil lezen, zullen wij er in dit nummer graag wat voor hem opschrijven. Insinuaties en leugens die zelfs in officiële Rapporten voor de Rechtbank gebruikt werden door de getuigen deskundigen van het Openbaar Ministerie. Wie kaatst kan de bal verwachten.....

VI. "Deze negatieve publiciteit (waaraan de pers haar steentje bijdroeg) heeft tot gevolg gehad, dat de basis voor een goede samenwerking tussen beroeps- en amateur-archaeologen ernstig is verstoord, hetgeen zeer te betreuren is."

Merkwaardig, dat toen de pers, overdonderd door de B.A.I.-aanval op Vermaning, de zijde van de "Wetenschap" koos, er geen vuiltje aan de lucht was. Nu de persmensen "Leeuwarden" hebben meegemaakt en schreven wat ze daar zagen en hoorden, doen ze aan NEGATIEVE publiciteit. Gelukkig heeft Stapert het "Nieuwsblad van het Noorden" met Kees Wiese nog, die de door Stapert ontdekte "vervalsers" met plezier voor de leeuwen gooit, zonder zelfs enig commentaar daarop te dulden.

Nu is het niet de "negatieve publiciteit" die de zaak tussen beroeps en amateurs vertroebelde. Ook hier draait Stapert zoals gewoonlijk de rollen weer om. Hijzelf begon de zaak Vermaning; niet de amateurs. Zij schaarden zich wel in steeds grotere groepen om Vermaning, toen deze grote amateur werd aangevalen. Tjerk Vermaning werd het symbool van alles wat er jaren lang aan ongenoegen leefde onder deze "STEENTJESZOEKERS". De "APAN" werd indirect door het B.A.I. in het leven geroepen.

Nogmaals, niet de negatieve publiciteit van de pers en van de amateurs heeft tot gevolg gehad dat de basis voor een goede samenwerking tussen beroeps en amateurs ernstig verstoord werd.

Het is de onvoorstelbaar arrogante manier waarop Stapert c.s. de amateurs steeds hebben behandeld. De onmenselijke en leugenachtige wijze waarop de "Zaak Vermaning" werd gevoerd. De laffe wijze waarop amateurs die het voor Vermaning opnamen eveneens tot vervalsers en onbetrouwbare sujetten werden verklaard. De naïeve manier waarop de beroepsarchaeologen zich verscholen achter "wij zijn ondeskundig op dit gebied". De domme wijze waarop het Openbaar Ministerie en de Provincie Drenthé ingingen op een Rapportje van zeven bladzijden; in ijltempo neergeschreven door notabene een leerling-archaeoloog zonder enige ervaring of zelfs maar theoretische kennis van de betreffende culturen. Dit zijn maar enige oorzaken die dichterbij de waarheid liggen.

VII. "Eén van de resultaten van deze publiciteit is dat SOMMIGE belangrijke nieuwe vondsten uit de steentijd nauwelijks meer onder de ogen van beroepsarchaeologen komen"

Tenslotte verzucht Stapert:

"Op lange termijn is dit uiteraard voor alle partijen een ongunstige toestand. Hopelijk zijn deze slechte gevolgen van de "Zaak Vermaning" niet van lange duur".

Dat drs. Stapert weinig verschil kent in gradaties, was ons al langer gebleken uit zijn "archaeologische" artikelen, zijn Rapporten en zijn uitspraken onder ede voor het Gerecht.

Als alleen maar SOMMIGE nieuwe vondsten niet meer onder de ogen van beroepsarchaeologen kwamen, was er voor Stapert geen reden zich ongerust te maken. STAPERT WEET WEL BETER.....

Hij weet dat er duizenden uiterst belangrijke vondsten niet meer gemeld worden. Vondsten die hij zelf eerst als pseudo's of als import uit Frankrijk bestempelde of anderszins verdacht maakte. Bewijsbaar.....

Maar Stapert weet lang niet alles. Hij beseft nog maar nauwelijks dat die groep "steentjeszoekers" bezig is een achterstand van 100 jaren - juist... door de beroepsarchaeologen geschapen - om te zetten in een onvoorstelbare voorsprong. Nederland zal blijken een van de belangrijkste gebieden te zijn voor de studie van de alleroudste culturen, die zelfs terug te voeren zijn tot een ouderdom van bijna een half miljoen jaren.

Er zijn ontdekkingen gedaan - al een tiental - van volkomen onbekende tradities in Noord-West-Europa. Niet met "zeven artefacten" als toevals- en oppervlaktevondsten zonder enige samenhang, maar met duizenden in een stratigrafie die zelfs voor de geologen onvoorstelbare consequenties zal hebben.

Overigens weet Stapert heel goed dat het niet melden niet DÉ BEROEPS betreft, maar voornamelijk WATERBOLK en STAPERT. Dat wij juist om het "fenomeen Stapert" onze betrekkingen met de R.O.B. verbraken moet hier uitdrukkelijk vermeld worden.

Als wij zien, wat deze amateurs, deze "steentjeszoekers", in twee jaar tijd ontdekten, beschreven, publiceerden en nog in petto hebben en we zetten dit naast het "palaeolithische totaal-oeuvre" van het B.A.I., dan zien we nog helemaal niet in dat dit "uiteraard voor ALLE PARTIJEN EEN ONGUNSTIGE TOESTAND is".* De miljoenen verslindende instituten als het B.A.I. hebben alle reden van bestaan, maar met mensen als STAPERT en WATERBOLK gaan vele amateurs er toch wel vraagtekens bijzetten.

Er is een "MEA CULPA" nodig alvorens de palaeolithicum-amateurs over stag zullen gaan.

Maar de toestand van vóór 18 maart 1975 accepteren zij in geen enkel geval meer. Zij vertikken het om het zware werk te doen en dan langs de kant gezet te worden. Een theoretische begeleiding kunnen wij zelf wel geven. Vóór 1975 kregen wij die nooit.

Het zal blijken dat er in onze groepen geen havikken en duiven zijn. Er zijn alléén maar mensen die verontwaardigd zijn over het onrecht, de onwaarheden en bewuste leugens, die in naam van "de Wetenschap" zijn gebruikt, en blijkens het nummer 37 van "Intermediair" nog steeds worden gebruikt tegen een onschuldig man.

EEN VAN ONS.

* Prof. dr. W.A. van Es, berichtte ons in een schrijven van 10 oktober 1979: "De enige instelling in ons land, die een onderzoekstraditie op het gebied van het palaeolithicum bezit en waar kennis van deze materie aanwezig is, is het B.A.I. in Groningen."

Wij hebben deze "kennis" en "onderzoekstraditie" kunnen bekijken tijdens de "opgraving" van STAPERT op onze vindplaats Rhenen II. Wij hebben ook zijn opgravers gevolgd en laten volgen tot bij de zeefinstallatie in de groeve "Vogelenzang".

Uit gesprekken met hen bleek dat niet één van hen enige kennis had van het technocomplex van de clactoïde culturen. In de meeste gevallen kon men zelfs geen artefact onderscheiden van een gewone steen. We hebben tijdens de periode V. Giffen-Bohmers wel wat anders van het B.A.I. gezien.

1* In zijn naschrift op het commentaar van de "APAN" in "Intermediair-Gezonden" schrijft drs Stapert nogmaals:

"Het is niet waar, dat de stukken van Vermaning 'glanspatina, frictie-glans, (natuurlijke) krassen en cryoturbatieretouche' hebben zoals Musch schrijft. Ze zijn in het geheel niet verweerd, zoals vergelijking met de wél duidelijk gepatineerde vondsten van ANDEREN, WIJNJETERP en DROUWEN ogenblikkelijk duidelijk maakt."

"Het is mijns inziens dan ook geen toeval, dat de vuistbijl van ANDEREN (in bezit van een APAN-aanhanger) niet meer geëxposeerd mag worden in het Drents Museum".

Ik verwijs eenieder nogmaals naar de stukken van VERMANING zélf. Laat men gaan kijken naar de vuistbijlen van "LEEMDIJK" en "HOGERSMILDE" in het Museum in ASSEN en naar de vijf stukken van HIJKEN in het Natuurhistorisch Museum in DROUWENERZAND.

Oordeel dan zelf.....

De heer Stapert kent geen gradaties, schreef ik al eerder.

Patina's lopen uiteen van nagenoeg GEÉN tot zeer ZWAAR. Maar patinering, zwak of sterk, is en blijft een ouderdomskenmerk, dat vervalsing uitsluit.

De wijze waarop Stapert steeds weer de "glimmerstukken" uit Anderen, Wijnjeterp enz. als normatief vooruitschuift als dé gepatineerde en dus enige echte artefacten is het zuiverste bedrog in de Wetenschap te noemen. Elke archaeoloog weet dat niet alleen deze "glimmertoestanden" (windlakkers, die lang aan de oppervlakte lagen) als echt gepatineerd gelden.

Het is een hoogst kwalijke zaak dat Stapert, die het "Gerechtelijk Laboratorium" stuurde, misbruik heeft gemaakt van zijn "positie" als zogenaamd "palaeolithicum-specialist" en de volkomen ondeskundige mensen van dit Laboratorium - die zichzelf dan ook buitenstaanders noemden - voorzag van enige "glimmerartefacten" en ze ook soortgelijke zwerfstenen, natuurprodukten, liet oprapen op de akkers in Drenthe en bij de aardappelmeelfabriek "Oranje" in Smilde.

DÁT WAS HET MATERIAAL DAT ALS NORM DIENDE BIJ HUN VERGELIJKINGEN.

EN STAPERT LIET HEN ZO WIJS!

Uit hun Rapport blijkt dat ze ook steeds weer deze natuurprodukten als uitgangspunt namen om natuurlijke glans, glansribben enz. te onderzoeken (Vgl. Rap. "Ger. Lab" blz. 6 regel 8 e.v.).

Interessant is het om het artikel van Stapert in "NATUUR EN TECHNIEK" van 1974 (No. 3) te lezen. Op blz. 9 regel 14 e.v. schrijft hij:

"De werktuigen (van Vermaning) zijn aangetast door kryoturbatie en gelifluctie, waardoor uitstekende delen, zoals zijkanten, ribben e.d. op een nogal opvallende wijze enigszins zijn afgeslepen, en als gevolg waarvan óók krassen op het oppervlak en pseudoretouches langs de zijkanten zijn ontstaan".

Zowel in de "Drentse Volksalmanak" 1966 als in "Palaeohistoria XV", 1973, verklaren zowel Van der Waals als Waterbolk uitdrukkelijk dat de laag waarin de artefacten werden geborgen, duidelijk door kryoturbatie gestoord was.

Wat drs. Stapert schrijft over het weghalen van de vuistbijl van Anderen is niet alleen een ergelijke insinuatie, het is zelfs een aperte leugen. De eigenaar van de bijl, de heer Lanjouw heeft deze bijl in 't jaar 1978 uit het Drentse museum gehaald en ze rechtstreeks naar het museum in Drouwenerzand gebracht. Daar lag deze bijl zes maanden lang JUIST IN DE VITRINE VAN VERMANINGSTUKKEN langs het echte MTA-bijltje van de VOSHAAR, gevonden door Grada Vermaning. Stapert bezocht deze tentoonstelling twee maal en wist dus

heel goed dat zijn verhaaltje in "INTERMEDIAR" een moedwillige leugen was. De "APAN" en de heer LANJOUW, waren dus helemaal niet bang om de bijl van Anderen te vergelijken met de stukken van Vermaning. Integendeel. De "APAN" verwacht geen wezensverschillen met gradaties.

2*Stapert schrijft in zijn naschrift:

"De stelling van MUSCH, dat volgens het "Gerechtelijk Laboratorium" de slijpsporen op de stukken van Vermaning niet te reproduceren zouden zijn met behulp van moderne slijpmachines, kan ik bestrijden. Dat gelukte niet alleen het "Ger.Lab.", maar ook mij. In het rapport van het "Ger. Lab." wordt overvloedig gedocumenteerd hoe experimenteel, door slijping op een elektrisch aangedreven korund-schijf, deze rode verkleuringen werden verkregen als aanwezig op de stukken van Vermaning; ze ontstaan pas bij zeer grote hitte."

Ook dit bedrog van STAPERT is zeer eenvoudig te verifiëren. Lees het Rapport van het "Gerechtelijk Laboratorium" zelf er op na en lees ook het stenografisch verslag van de Zitting van het Hof in Leeuwarden.

STAPERT weet zeer goed dat er van de 1200 door HEM valsverklaarde stenen van Vermaning maar twee zijn waarop enige plekjes rode verkleuring aanwezig zijn: n.l. "De Leemdijkbijl" en de "Schaaf van Hijken". Daarbij is deze roodkleuring ook aanwezig op plaatsen waar geen enkele slijpsteen ook maar bij kan. Ik heb in mijn collectie, vuistbijlen uit Frankrijk, die exact gelijke rode plekjes hebben. Voor iedereen te bekijken..... En de andere 1198 artefacten drs. Stapert? Waar zijn die RODE VERKLEURINGEN "AANWEZIG" op de stukken van Vermaning?

Doctorandus STAPERT speculeert op de onwetendheid van zijn "INTERMEDIAR"-lezers. Het heeft geen zin eufemismen te gebruiken. Doctorandus STAPERT belazert de kluit. Niet eenmaal.... maar van het begin tot het einde.

Tekenend voor de wijze waarop Stapert argumenteert is ten slotte dit: Hij haalt de uitspraak van het Hof in Leeuwarden als volgt aan:

"Vermaning werd van de ten laste gelegde oplichting door het hof vrijgesproken omdat, ook wanneer wordt uitgegaan van de vervalsing, naar de mening van het hof niet bewezen kon worden dat Vermaning zelf de stenen werktuigen vervaardigde, of deze liet vervaardigen".

Maar het hof maakte deze zin ook nog als volgt af:

"dat het bovenstaande te sterker geldt, wanneer wordt uitgegaan van de vooronderstelling, dat de betrokken stenen echte en onvervalste stenen voorwerpen uit de Prehistorie zijn".

Maar zelfs dit mag er van STAPERT nog niet bij..... Wij weten het nu wel.

□ ☆ □

VERTROOSTING.

Al ligt Vermanings waarheid
nu tijdelijk in het graf.

Al wat haar onderdrukt houdt,
dat komt er zeker af.

(Het groene boekje)

WAT IS DE JUISTE VISIE ?

"STAPERT ONTMASKERT ALWEER EEN VERVALSER ?"

"Nieuwsblad van het Noorden"
van 7 maart 1978.

OF

"DE BIJL VAN HERPEN EN HET BEDROG VAN STAPERT" ?

door

DR. C. J. H. FRANSSEN

INLEIDING

In 1955 beschreef A.M.Wouters in een vondstmelding (Brabants Heem VII, p.148), het restant van de collectie aardewerkscherven en vuursteenartefacten, die hij ontving van het oud-hoofd van de school van Herpen, de heer Van de Hart. Hij nam een drietal scherfjes in zijn typecollectie aardewerkscherven op en schonk de rest nog in dat zelfde jaar aan het Noordbrabants Museum in 's-Hertogenbosch. (Inv.nos:9154 en 9155).

In 1956 stelde Prof.W.Glasbergen aan Wouters voor om samen een publikatie te wijden aan de vindplaats Herpen. Deze verscheen in dat zelfde jaar nog in "Brabants Heem", VIII, 1956 pp.26-32, en was getiteld: "Sporen van de Hunnebeddencultuur in Brabant en Limburg".

Het artikel begint al meteen met een voetnoot, waarin duidelijk gesteld wordt hoe het artikel tot stand kwam:

"Het onderhavige artikel is ontstaan uit een voorstel, van tweede ondergetekende (W.Glasbergen) om in "Brabants Heem" de aandacht te vestigen op de hoogst belangrijke, doch lang vergeten vondst van Herpen, en een voorlopige schets daartoe. Eerste ondergetekende (A.Wouters) nam op zich 't materiaal te verzamelen, de vondstomstandigheden te verifiëren, en de verdere uitwerking".

Het was dus Prof.Glasbergen die het initiatief nam en de ideeën aandroeg in zijn voorlopige schets. Dit moet men vooral in gedachten houden als men de publikaties van Lanting, Stapert en Kees Wiese doorleest die in 1977 en 1978, meer dan twintig jaar na de vondstmelding van Wouters, verschenen.*

In 1957 werd Wouters door Glasbergen attent gemaakt op een viertal megalithische scherven met diepsteekversiering, aanwezig in de collectie Butter op de oudheidkamer in Deventer, die eveneens afkomstig waren uit Herpen (Schaickse Heide). Bij zijn bezoek aan de heer J.Butter, gelukte het Wouters niet de scherven enige dagen mee te krijgen om ze te tekenen; wel kon hij de scherven verwerven in ruil voor zijn collectie Tjongerartefacten uit Budel. Hierop is Wouters niet ingegaan.

Bij deze gelegenheid vernam Wouters van de heer Butter, dat er ook nog materiaal van Herpen aanwezig moest zijn bij een antiquair in Breda en bij Mej. Roosenburg uit Wijchen, de hulp van de heer Bloemen in de oudheidkamer aldaar. Na eindeloos zoeken gelukte het Wouters bij de heer Groneman in Breda enkele artefacten uit Herpen terug te vinden, waarvan de disselbijl-de beruchte bijl van Herpen- in overleg met Mej.Ebeling van het Museum in Den Bosch voor de zeer schappelijke prijs van 25 gulden werd aangekocht. Het spoor in Wijchen liep in 1957 dood.

Dit hele verhaal werd in 1957 ook schriftelijk meegedeeld aan het B.A.I., waar Wouters in die tijd al zijn vele vondsten bijna wekelijks meldde. Ook publiceerde Wouters dit gedeeltelijk succes in een vondstmelding in "Brabants Heem" IX, 1957 p.112.

Wouters was dus noch de vinder, noch de eigenaar van de disselbijl.

Reeds op het einde van de zestiger jaren, hadden zowel de heer Beex, provinciaal archaeoloog van Brabant, als de heer Wouters zelf al verklaard, dat de vondsten van Herpen mogelijk beter in de Bronstijd of vroegste ijzertijd te plaatsen waren. Bakker (1973) was deze mening ook toegedaan en de Laet schreef dit, zoals bij deze archaeoloog gebruikelijk, in 1974 weer na.

TWINTIG JAAR LATER

De chemicus-laborant van het B.A.I., de heer J.N. Lanting (1979), brengt 22 jaar na de melding van Wouters, in het tijdschrift "HELINIUM" een aantal argumenten naar voren, die volgens hem pleiten voor een late fase van de bronstijd of een vroege fase van de ijzertijd van de TRB-vondsten te Herpen. We willen hier niet verder ingaan op het artikel van Lanting (*1).

De bewuste disselbijn wordt in de publikatie van Lanting (1977) besproken door drs Stapert.

Volgens hem zou daarmee een geraffineerde vindplaatsvervalsing zijn gepleegd.

Stapert dikteert eerst weer dat krassen (slijpsporen) op neolithische bijlen:

1. *Altijd evenwijdig lopen met de lengte-as van de bijl.*
2. *Nooit STRIKT parallel lopen.*
3. *Altijd een grote variatie in grofheid en diepte vertonen.*
4. *Individueel vaak een V-vormig verloop hebben.*

Op welke gronden deze dogma's zijn opgesteld schrijft Stapert er niet bij. Het is gewoon zo, want Stapert zegt het.

Stapert schijnt te menen dat de neolithische mens alleen bijlen vervaardigde als arbeidstherapie. Als hun produkten klaar waren werden ze gewoon in de grond gestopt.

Van herslijpingen-meestal wel op volkomen andere slijpstenen als deze bij nieuwvervaardiging gebruikt-opfrissingen van de snede, schachtingssporen en gebruikskrassen schijnt Stapert nooit gehoord te hebben. Overigens een begrijpelijke zaak. Een palaeolithicum-specialist als de heer Stapert-de enige in Nederland-behoeft dit ook niet te weten, want in het palaeolithicum werd niet geslepen. Daarom waren de krassen op de stenen van Vermaning ook bewezen van vervalsing.

Wij raden de lezer aan, het artikel van V.d.Berg en Dijkstra op blz.66 in dit tijdschrift aandachtig te lezen. Wij raden Stápert aan: "Schoenmaker blijf bij je leest". (*Liefst de "geologische"...*)

Mijn collectie van honderden neolithische bijlen moeten volgens de Stapert-doctrine wel voor 90% vervalsingen zijn.

STAPERT in "Helinium" (blz.256-257):

"Binnen een gebiedje op het vlak waarop enkele inventarisnummers zijn vermeld, zijn slijpkrassen aanwezig met een heel ander karakter"

Dan schrijft Stapert dat deze krassen aan géén van de 4 "STAPERT-EISEN" voldoen. Ergo: De krassen bezitten alle eisen van machineslijping.

Welke de kenmerken van machineslijping zijn vraagt U.? Heel gewoon het tegenovergestelde van de 4 "STAPERT-EISEN". Duidelijk. Zonder meer duidelijk pleegt Stapert te schrijven. Maar wij nodigen eenieder uit om met een slijpsteen die zogenaamde "machineslijpingssporen" die Stapert op déze bijl, op de bijlen van Ravenswoud en op de palaeolithen van Vermaning meent te ontwaren even na te maken. Ik heb er wel enkele neolithische bijlen en wat vuistbijlen voor over. Zelfs het "Gerechtig Laboratory" lukte dit niet.

STAPERT:

"Dit gebiedje bestaat uit 2 aansluitende gedeelten, waarvan de eerste duidelijk uitgehold is ten opzichte van het omgevende oppervlak, en het tweede nauwelijks. De uitholling is maximaal 2 cm breed, waaruit geconcludeerd kan worden, dat dit gebiedje vermoedelijk geslepen is tegen de zijkant van

een vrij kleine slijpsteen. Aangezien in het midden van het uitgeholde gedeelte ongeveer 1 mm van de vuursteen is weggeslepen, terwijl toch nog steeds de witte patina zichtbaar is, moet de dikte van deze patina laag nogal groot zijn. Dit wijst met een tamelijk grote waarschijnlijkheid naar een gebied met een kalkrijke bodem voor de vindplaats van de bijl.

"VINDPLAATS-

Hierna schrijft STAPERT een nieuw hoofd in cursieve letters: *VERVALSING ?*"

VINDPLAATS-VERVALSING ?.

Wij citeren nog even de heer STAPERT alvorens de heer Wouters zelf het woord te geven:

"Vooraf op grond van de patina rijst het vermoeden, dat Herpen wel eens niet de primaire vindplaats van de dissel zou kunnen zijn. Type en patina wijzen op een herkomst, als recente import, uit Zuid-Scandinavië of Noord-Duitsland."

"Het slijpvlakje is vermoedelijk ontstaan als gevolg van het wegslijpen van een oud inventarisnummer. In de dikke patina dringt inkt n.l. vrij diep door".

"Het reeds genoemde inventarisnummer 'C 1132.II. Herpen: NBr. 1932' bestaat b.v. niet meer uit aan de oppervlakte opgedroogde, maar uit in de patina opgezogen inkt. Wie verantwoordelijk is voor het wegslijpen van het oude nummer, en voor de vindplaatsvervalsing is niet bekend. De opzet is kennelijk geweest om Herpen als vindplaats van de TRB-cultuur meer gewicht te geven".

Tot zover doctorandus Stapert.

Om geen aanklacht wegens smaad te riskeren, wordt WOUTERS niet door Stapert als vervalser genoemd in het artikel LANTING-STAPERT.

Tijdens een onderhoud ten mijnen huize op 5 november 1975 beschuldigde hij Wouters wel van opzettelijke vindplaatsvervalsing met de bijl van Herpen. Ik beschik over meerdere schriftelijke verklaringen van personen die dit eveneens kunnen en willen bevestigen. Stapert is te laf om Wouters zelf te beschuldigen. Dat laat hij bijvoorbeeld over aan de journalist KEES WIESE, die in het "NIEUWSBLAD van het NOORDEN" van 7 maart 1978 een artikel wijdt waarin o.a. ook de bijl van Herpen wordt besproken. De kop van dit artikel, waarin een foto van Stapert is opgenomen luidt: "STAPERT ONTMASKERT ALWEER EEN VERVALSER". En hierin wordt Wouters openlijk aan de schandpaal genageld. De heer WIESE schrijft in dit artikel:

"Al even spectaculair was de tweede nu aangevochten vondst: scherven, pijlpunten en een vuurstenen bijl, gevonden in Noord-Brabant. Zij zouden volgens Wouters het bewijs leveren, dat de trechterbekercultuur die in Drenthe hunnenbedden achter liet, zich ook tot beneden de grote rivieren heeft uitgestrekt".

In het artikel van Wouters-Glasbergen (1956) was het wijlen Prof. Glasbergen die de betreffende vondsten tot de TRB-cultuur rekende en niet Wouters. Uit het artikel van Kees Wiese citeer ik verder:

"Het bewijs van Wouters steunt in niet geringe mate op de daarbij gevonden vuurstenen bijl".

Wouters meldde Herpen voor het eerst in Brabants Heem in 1955.

Het artikel Wouters-Glasbergen verscheen in Brabants Heem in 1956.

Melding van de bijl kwam pas 3 jaar later in Brabants Heem, eind 1957.

Het zogenaamde "bewijs" van STAPERT is dus MOEDWILLIGE LITERATUURVERVALSING. Nog een laatste citaat uit het door Stapert aan Kees Wiese gedicteerde artikel in het "Nieuwsblad van het Noorden":

"De disselbijl is echt, ook volgens Stapert. Alleen is hij volgens Stapert daar niet gevonden". Dit is één der vele onzinnige en lasterlijke bewerkingen, die met geen enkel bewijs gestaafd worden.

De heer Wouters, die zich wilde verdedigen tegen deze laster, kreeg van het "Nieuwsblad van het Noorden" geen ruimte voor commentaar.

WEDERWOORD VAN WOUTERS

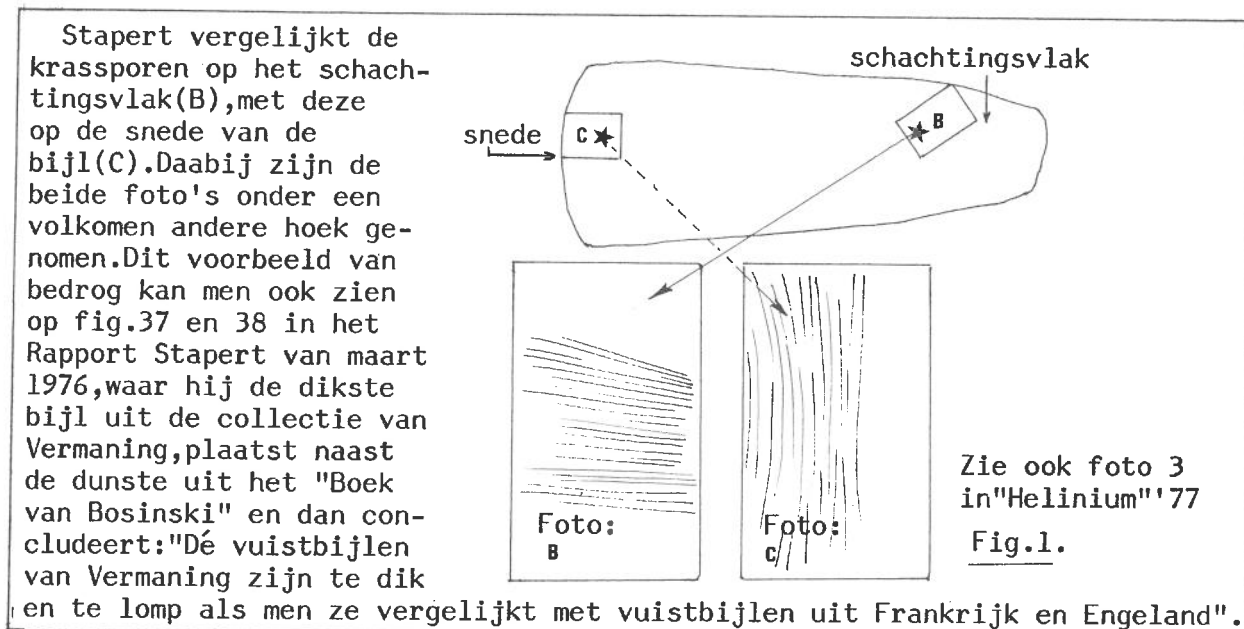
Toen Wouters het artikel van Lanting-Stapert kreeg toegezonden om er een "naschrift" voor "Helinium" aan toe te voegen (Moest vooral kort zijn, schreef Prof. De Laet) waren er geen tekeningen en foto's bijgevoegd. Wouters kon dus alleen maar antwoorden:

"Twintig jaar geleden bekeken wij amateurs de artefacten niet met een binoculaire microscoop (nu zoveel te beter). Ik heb de door de Heer Stapert genoemde slijpsporen en de meer dan 1 mm dikke patina toen dan ook niet opgemerkt. Mij was, zoals ik in 1957 dan ook schreef, de voor Zuid-Nederland onbekende silexvariëteit wél opgevallen".

Toen hij echter de drukproef kreeg toegezonden viel het hem onmiddellijk op welke vorm van BEDROG Stapert hier pleegde. Vanaf dat moment begreep Wouters wat voor spel er tegen hem gespeeld werd vanuit het Biologisch Archaeologisch Instituut uit Groningen.

a. Stapert had foto's genomen van de snede van de bijl (C) en van het schachtingsvlak (B) (Zie fig.1) en deze langs elkaar geplaatst.

b. Hij had de foto's onder een volkomen verschillende hoek genomen. De krassen op de snede hadden duidelijk de iets uitwaaiierende vorm van een herslijping op een wetsteen, een beweging die vanuit de pols geschiedt.

Wouters schreef onmiddellijk naar Prof. De Laet en vroeg om een toevoeging bij zijn commentaar. "Ik vind dit een onvolledige informatie aan een opponent, die men uitnodigt een commentaar te schrijven".

Dit werd door De Laet geweigerd. Op een schrijven aan de andere redacteurs Prof. Van Es en Prof. Glasbergen werd nooit een antwoord ontvangen.

De eer en goede naam van een amateur telde in déze wereld niet mee.....

HET TOT STAND KOMEN VAN DE EXPERTISE

Na het verschijnen van het artikel Lanting/Stapert in "Helinium" XVII.1977, wilde Wouters de bijl, die hij zelf voor het Museum in Den Bosch opgespoord had aan een nader onderzoek onderwerpen om response te kunnen geven op de

beschuldigingen van Stapert. Daarom wendde hij zich bij schrijven van 4 juli 1978 tot de directrice van het museum in Den Bosch. In de antwoordbrief werd hem op 25 juli meegedeeld:

"Het door U bedoelde voorwerp bevindt zich momenteel in bruikleen in het Museum te Groningen, doch zal binnen afzienbare tijd bij ons worden terug bezorgd. Zodra het voorwerp weer in ons bezit is, zal ik U berichten, zodat U het ter plaatse kunt bestuderen".

In zijn antwoord van 14 augustus 1978 deelde Wouters mede, dat hij tijdens een vakantie het museum in Groningen had bezocht, doch dat men daar niets bleek te weten van de bijl van Herpen.

Op deze brief kwam toen geen antwoord. Daar de eerste brief, mede door de provinciaal-archaeoloog van Brabant-drs W.J.H. Verwers- werd ondertekend, nam Wouters telefonisch contact op met Verwers op 5 oktober 1978. In dit telefonisch gesprek eist Wouters van de provinciaal-archaeoloog, de bijl te mogen zien. Dit telefonisch onderhoud, waarin werd toegegeven dat de bijl al 17 jaar op het B.A.I. in Groningen lag -niemand in Den Bosch bleek daar later iets van te weten- werd door Wouters op 6 oktober 1978 in een brief bevestigd.

In een schrijven van 17 oktober 1978 kreeg Wouters eindelijk bericht dat hij op 23 oktober de bijl in Den Bosch kon bestuderen.

Toen deze brief bij Wouters bezorgd werd was hij met zijn gezin op herfstvakantie in Limburg....

Daar in december 1978 het proces in Hoger Beroep tegen Tjerk Vermaning diende, waarvan Wouters een der hoofdgetuigen à décharge was, heeft hij de kwestie "Herpen" tijdelijk op dood spoor gezet.

In het voorjaar 1979 vernam Wouters echter dat drs D. Stapert, ten huize van de heer Groenedijk in Eckelrade (Z.L.), in het bijzijn van vier personen verklaard had, dat er op het Biologisch Archaeologisch Instituut in Groningen om esthetische redenen, wel eens nummers werden weg geslepen, voor men foto's ging maken van archaeologische objecten.

Ik heb momenteel de brieven in mijn bezit van personen die daar bij tegenwoordig waren en die dit nadrukkelijk bevestigen.

Wouters wilde in dit nieuwe perspectief nu toch eindelijk de bijl van Herpen wel eens onder ogen krijgen en schreef op 15 maart 1979 opnieuw een brief aan de directrice van het museum in Den Bosch "om alsnog de bijl te mogen bestuderen!" Noch van deze directrice, noch van de provinciaal-archaeoloog Verwers kreeg Wouters ooit bericht.

Ten einde raad vertelde Wouters het hele verhaal tegen enkele Brabantse amateur-archaeologen. Op 5 november-tijdens de Brabantse Archaeologische dag, gelukte het de heer P. Dijkstra om met Verwers een afspraak te maken-kon de bijl van Herpen eindelijk bestudeerd worden in het museum in Den Bosch.

Bij deze expertise waren aanwezig de heren P. Dijkstra en A. van der Lee.
EN TOEN KWAM HET BEDROG VAN STAPERT AAN HET LICHT!

Wouters, die jaren lang actief was voor de Brabantse praehistorie, voor Brabants Heem; die jaren lang lid was van de archaeologische commissie van het Brabantse provinciale Genootschap, die meerdere vondsten aan het Museum schonk en vele adviezen gaf, die de bijl van Herpen voor dit museum opspoorde en tientallen, nu bekende Brabantse amateur-archaeologen "opleidde" weet voortaan van welke methoden men zich in de archaeologische vakwereld bedient om leugens gesanctioneerd te krijgen. (* 2)

De les uit dit verhaal moet ieder voor zich maar trekken.....

DE EXPERTISE IN HET CENTRAAL BRABANTS MUSEUM.

De heer Wouters schreef een "expertise-verslag" van zijn onderzoek op de "Herpen-bijl", waarvan een gedeelte hieronder wordt opgenomen.

EXPERTISEVERSLAG VAN WOUTERS

"Op 5 november 1979, kregen wij eindelijk, na een anderhalf jaar durende tegenwerking van de officiële instanties de gelegenheid, de bijl van Herpen te bestuderen.

De provinciaal-archaeoloog van Brabant, drs. W.J.H. Verwers, had telefonisch bericht van verhindering gegeven, zodat alleen een administratief beambte van het museum en de heren P. Dijkstra en A. van der Lee bij deze expertise aanwezig waren.

Wij hadden de beschikking over een binoculaire microscoop (MBS-1) een RES-Indikator voor patinadiktemeting en PH-bepaling, drie camera's met microscopische adapter en super-macrolens (macro-elmarit 6), een elektrische slijpmachine en een brok witte vuursteen uit het reservaat VAN DER LIJN (Urk).

A. DE WEGGESLEPEN UITHOLLINGEN:

Met het blote oog was al te zien dat het zogenaamde "GEBIEDJE" waar volgens Stapert twee uithollingen weggeslepen waren, niets anders waren als restanten van afslagnegatieven die al praehistorisch een naslijping met een kleine hand-slijpsteen hadden ondergaan. Ik heb bijna honderd neolithische bijlen op slijpsporen onderzocht (Uit Zuid- en Noord-Ned.) en daarbij geconstateerd dat het vaak voorkomt dat diepere afslagnegatieven, die bij de slijping op de grote, liggende slijpsteen, niet bij 't slijpproces werden geraakt, met een vrij klein handslijpsteentje werden nabewerkt. De sporen van deze nabewerking lopen lang niet altijd evenwijdig met de lengte-as en zijn meestal anders van structuur.

B. DE KRASSEN:

Stapert schrijft in "Helinium" 1977, blz. 257:

"Verder vertonen deze krassen niet de kenmerken van handslijping, maar bezitten ze daarentegen alle eigenschappen van machineslijping, WANT:

1. De krassen zijn onderling strikt parallel;

Als men de NEP-foto B op blz. 256 van "Helinium" bekijkt en men legt twee linealen van bijv. 30 cm lengte op twee verschillende krassen van Staperts "gebiedje" dan ziet men wel bijzonder duidelijk hoe strikt onparallel deze krassen wel lopen. Als men door de binoc kijkt is dan tevens duidelijk te zien dat de krassen in de "diepte" er volkomen even oud uitzien als de overige krassen op de bijl.

Links van het "gebiedje" lopen de zogenaamd strikt parallelle krassen een andere richting uit. Dat laat Stapert op foto B niet zien.

De NEP-foto C op blz. 256 vertoont duidelijke herslijpingen-z.g. "wetsporen" waarmee de snede van deze bijl opgescherpt werd. De meeste echt-gebruikte neolithische bijlen vertonen deze "wetsporen", die natuurlijk nooit vergeleken kunnen worden met krassen op de overige delen van een bijl. Dat doen alleen vakarchaeologen als Stapert.

2. Er zijn nauwelijks verschillen in grofheid en diepte tussen de krassen.

Onder de binoc ziet men duidelijk verschil in grofheid tussen de krassen. Dat deze krassen minder grof zijn dan de slijpsporen die op de "ligger" ontstonden is vanzelfsprekend. Hetzelfde geldt voor de "wetsporen" op de snede.

3. Individuele krassen verlopen niet V-vormig.

Deze hele "V-VORMIGE TOESTAND" van doctorandus STAPERT is mij nooit duidelijk geworden. Ook niet tijdens het proces Vermaning.

Een ding is wél zeker: Volgens Stapert moeten de krassen wél V-vormig verlopen wil een artefact met krassen ECHT zijn. Vervalsingen, die met een slijpmachine geslepen zijn hebben nooit V-vormige krassen, (wat die V-vormig-verlopen ? krassen dan ook mogen zijn).

OPMERKING:

In het "Rapport van het Gerechtelijk Laboratorium" van maart 1976, blz. 4, regel 29, spreekt dr. Groeneveld van dit Lab. ook over V-VORMIGE krasjes op de door hem valsverklaarde met een slijpmachine zeer heet geslepen "Leemdijkbijsl" van Tjerk Vermaning.

Tijdens de rechtszitting in Assen zegt dr. Groeneveld letterlijk:

"Op de Leemdijkbijsl hebben wij wel V-VORMIGE KRASJES waar genomen, maar die hebben wij niet verder onderzocht. Het is verder niet gebruikt en er zijn geen konklusies aan verbonden. Ik heb geen verklaring voor de aanwezigheid van die V-VORMIGE KRASJES".

(Proces Verbaal, Parketnr. I. 1038/75, pag. 24, regel: 28 e.v.)

Nu weten wij uit het "Rapport van het Gerechtelijk Laboratorium" óók dat dr. Groeneveld zich heeft laten leiden door drs Stapert. Hij is "Gestuurd" door het Rapport Stapert. Waarschijnlijk heeft dr. Groeneveld het Stapert-stuur even te lang losgelaten, want volgens de STAPERT-DOCTRINE moeten deze V-VORMIGE KRASJES juist het bewijs zijn dat de "LEEMDIJKBIJSL" NIET MACHINAAL geslepen kan zijn. DAT ZE DUS NIET VALS WAS. Maar dat wisten wij al toen wij deze bijsl voor het eerst in handen kregen.

Ook uit dit simpele voorbeeld blijkt weer zonneklaar hoe leugenachtig het hele stel "GETUIGEN DESKUNDIGEN" hun ronduit SMERIGE spel hebben gespeeld.

Om een vergelijking te kunnen maken met werkelijk echte machinale slijpsporen, hadden wij een brok witte vuursteen meegenomen en een slijpsteen. Met deze slijpsteen werden ter plaatse in het museum machinale slijpsporen op de witte vuursteen geslepen.

Een vergelijking met de zogenaamde door Stapert gesignaleerde machinale slijpsporen in het "GEBIEDJE" op de bijsl van Herpen was gewoon ridicul. Zijn hele bewering zou lachwekkend geweest zijn, als de doelstelling van Staperts artikel in het "Vakblad"-"HELINIUM" niet zo intens gemeen was geweest.

Wij hebben deze proef op witte vuursteen gedaan, omdat naar mijn vaste overtuiging, de bijsl van Herpen ook uit witte vuursteen is vervaardigd. Alhoewel ik de bijsl al meer dan twintig jaar niet meer had gezien, had ik deze in het Zuiden toch vrij zeldzame vuursteen nog helder voor ogen.

Na deze slijpproef wilde ik definitief de waarheid weten. Mijn goede naam die door Stapert al jaren lang kapot was gemaakt, was mij meer waard dan alle bijlen uit het hele museum van Den Bosch bij elkaar.

★ IK NAM DE HERPENBIJSL EN DRUKTE DEZE TEGEN DE SLIJPSTEEN, ZODAT ER EEN "DEL" VAN 2 MM DIEPTE IN DE DORSALE ZIJDE VAN DE BIJSL WERD GESLEPEN..... ★

Het was gebeurd voor dat één der getuigen ook maar iets kon zeggen of doen.

IK NEEM DE VOLLE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DEZE ONWETTIGE DAAD en wacht met genoegen een proces verbaal wegens beschadiging van rijkseigendommen af. Stapert kan nu ten minste zonder te liegen zeggen dat Wouters op een "GEBIEDJE" van de bijsl uit Herpen machinale slijpsporen heeft aangebracht. Ik nodig hem uit deze al dan niet V-VORMIGE slijpsporen in "HELINIUM" te publiceren. De redacteurs Prof. DE LAET, Prof. VAN ES en Prof. WATERBOLK kunnen hem dit toch niet weigeren.

WAT BLEEK UIT MIJN SLIJPPROEF ?

●1. De ontstane krassen-voor zover je bij machinale slijping van echte krassen kunt spreken-waren nog duidelijker volkomen afwijkend van wat Stapert betoogde.

●2. Zodra de slijpsteen ook maar even de Herpen-bijl raakte werd deze ter plaatse SPIERWIT. De kleur van de bijl was namelijk onafwasbaar vuil-wit geworden door eeuwenlang contact met de bodem.

Als ik de nummers op de bijl in het "GEBIEDJE" van Stapert werkelijk weg geslepen zou hebben, zou dit alleen al door de kleur voor altijd te zien zijn geweest.

Opm. Het is voor mij onbegrijpelijk hoe een vakarcheoloog heeft kunnen schrijven dat de patina 1 mm dik was weggeslepen. Elke aantasting van patina's is onmiddellijk en voor altijd zichtbaar. Dat zal ook blijken bij de beide vuistbijlen die ik beschadigde in Leeuwarden om de onschuld van Tjerk Vermaning te bewijzen.

●3. Op 2 mm diepte was de bijl nog steeds spierwit. Het was volkomen duidelijk dat de bijl van Herpen totaal géén witte patina had,

* TOTAAL GÉÉN WITTE PATINA HAD, *

maar dat deze bijl dóór en dóór, gewoon uit witte vuursteen bestond. Ik sleep op een plaats waar een bruinig verontreinigingspuntje zichtbaar was op het oppervlak van de bijl. Ook op 2 mm diepte is dit puntje nog zichtbaar tussen de spierwitte matrix.

Opm. Al voor deze onwettige slijp-act had ik met de Res. Indicator al geconstateerd dat de patina, indien aanwezig, minder moest bedragen dan 1/10 mm. De Res. gaf namelijk zijn minimale uitslag aan bij een ph- van 7.

Na deze constatering had ik een haast onbedwingbare neiging om de bijl met de brok witte vuursteen aan diggelen te slaan om nog duidelijker het bedrog van Stapert aan te tonen. (*3)

Kent deze zogenaamde vakspecialist, die steeds maar schrijft over "OPPERVLAKTEVERSCHIJNSELEN" bij vuursteen nu werkelijk géén verschil tussen witte patina en witte vuursteen? En deze doctorandus waagde het, samen met de HOOGGELEERDE WATERBOLK te verklaren dat de stukken van TJERK VERMANING vals waren omdat ze géén patina hadden.....

Ik toonde met meerdere afsplinteringen aan, zelfs voor het Hof in Leeuwarden, dat ze wel degelijk patina hadden.

Bij de laffe aanval op mij in het vakblad "HELINIUM" beweerde Stapert dat de bijl van Herpen een meer dan 1 mm dikke patina had. Hier toonde ik met mijn proef aan dat deze bijl totaal géén patina had.

Hoe lang blijft de "archaeologische vakwereld" dit B.A.I. bedrog nog protegeren?

Wij hebben al onze bevindingen en foto's notarieel gedeponerd.

We gaan nog even terug naar "HELINIUM" 1977, blz. 257.

Stapert schrijft op deze bladzijde:

"Aangezien in het midden van het uitgeholde gedeelte ongeveer 1 mm van de vuursteen is weggeslepen, terwijl toch nog steeds de witte patina zichtbaar is, moet de dikte van deze patinalaag nogal groot zijn. Dit wijst met een tamelijk grote waarschijnlijkheid naar een gebied met een kalkrijke bodem voor de vindplaats van de bijl"

Nu we weten dat de bijl totaal géén patina heeft doet deze zin lachwekkend

aan. Maar toch demonstreert hij nog voldoende de onkunde van de schrijver. Het is juist een bekend gegeven dat een kalkrijke bodem helemaal NIET patineert. De zeer bekende vondsten van bijvoorbeeld Halle, Bilzingsleben, Vértesszöllös, die uit nagenoeg zuivere kalkafzettingen komen (travertin) zijn zelfs na meer dan 100.000 jaren nog volkomen vers en ongepatineerd. Nu beweert Stapert, als dat in zijn kraam te pas komt, ook wel het tegendeel. Zo bijvoorbeeld in het zelfde nummer van "Helinium" op blz. 240, waar hij mijn overleden vriend L.v.d. Pijl en/of mij beschuldigt van vervalsingen in een hertekaak (Zie echter ook: FRANSSEN, 1978). Hij beweert daar dat de witte patina op de daar besproken Gravettespits niet kan voorkomen "als" deze spits van het begin af aan in het been van de kaak opgesloten zou zijn geweest. Nu is been nagenoeg zuivere kalk. Dus in dit kalkrijke milieu zou de spits beslist géén patina mogen hebben. Hoe geloofwaardig en hoe wijs is deze enige vakarcheoloog voor het palaeolithicum die ons land rijk is?

Eveneens op blz. 257 schrijft Stapert:

"Het slijpvlakje (in het GEBIEDJE) is vermoedelijk ontstaan als gevolg van het wegslijpen van een oud inventarisnummer (door de "estheet" op het B.A.I. die foto's moest maken?) In de DIKKE PATINA dringt inkt n.l. vrij diep door. Het reeds genoemde inventarisnummer 'C 1132' II. Herpen: NBr. 1932' bestaat b.v. niet meer uit aan de oppervlakte opgedroogde, maar uit in de patina opgezogen inkt."

Nu staan er op deze bijl twee nummers. Het onderste nummer (= 9500) werd er in 1957 in den Bosch opgeschreven. Hiervan is de inkt helemaal niet in de "ZOGENAAMDE" patina gedrongen. Dat Stapert dit nu net niet gezien heeft met zijn electronenmicroscop? Hoe komt dit nu? De patina "zoog" toch in 1957 ook? Heel eenvoudig; het nummer van 1932 is geschreven met de toen in gebruik zijnde inkt waarin ijzerverbindingen werden verwerkt. IJzer heeft een zeer grote affiniteit tot silex en etst zich als het ware in de vuursteen vast. Heel veel artefacten die in oude verzamelingen voorkomen hebben dergelijke "verbleekte" nummers. Hetzelfde effect komt voor als silex-artefacten in aanraking komen met ijzeren landbouwwerktuigen. Soms trekt de bruinkleuring van ijzerdeeltjes zelfs door een geheel werktuig weg.

Eveneens op blz. 257 schrijft Stapert:

"Wie verantwoordelijk is voor het wegslijpen van het oude nummer, en voor de vindplaats-vervalsing is niet bekend!" (Toch wel mijnheer Stapert, U vertelde toch aan meerdere mensen, die dit ook getuigen willen, dat WOUTERS dit was?)

"De opzet is kennelijk geweest om Herpen als vindplaats van de Trechterbekercultuur meer gewicht te geven.." besluit Stapert dan dit stukje "VAKARCHAEOLOGIE".

Mijn vraag is nu: "Wat is de opzet van het artikel van STAPERT geweest? Waarom zoveel belangstelling voor wat WOUTERS, die al tien jaar eerder BAI-BAI tegen het B.A.I. had gezegd, vroeger als maar aan ongerechtigheden heeft uitgehaald? Maar insinuaties schrijf ik niet. Alleen maar dingen die ik bewijzen kan."

Tot zover een fragment uit het expertise-rapport van Wouters. Bewezen is, dat alle argumenten van STAPERT leugens en verzinsels zijn, die hij heeft gespuid via roddelpraat (zoals reeds gezegd ben ik in het bezit van schriftelijke bewijzen), een courantenartikel, en in "Helinium".

Dit alles vindt plaats onder de vlag van het B.A.I. van de Groningse Universiteit en onder de verantwoordelijkheid van Prof. H.T. WATERBOLK. Deze vuilspuiterij komt mijns inziens voort uit het volkomen gebrek aan eigen cre-

ativiteit.

In het weekblad "Intermediair" No. 37 van 1979 citeert STAPERT de uitspraak van TROMP en KOVZEC: "Bedrog in de Wetenschap is een niet zeldzaam verschijnsel". Hij meent een en ander op VERMANING te moeten toepassen. Wat blijkt nu echter uit de expertises van WOUTERS te Leeuwarden en Den Bosch?

Bedrog in de wetenschap en voor het Gerecht is inderdaad geen zeldzaam verschijnsel.

SUMMARY.

The present paper is concerned with a disgraceful attempted slur on Mr. A.M. WOUTERS' good repute as an archaeologist of integrity. The fact is that Mr. WOUTERS in 1956 rendered a service to the "Provinciale Museum" in 's Hertogenbosch by intermediating in the purchase of a neolithic adze. The adze, of a Northern type, was found in Herpen in 1932 and in 1956 it was in the possession of a Breda antiquary. Mr. Wouters was neither the actual finder nor the owner.

Twenty years later, in 1977, Mr. WOUTERS found himself accused of having forged the original site of the adze. The accuser was drs. D.A. STAPERT, employee of B.A.I. in Groningen, who produced a wealth of arguments, consisting entirely of distorted half-truths, plain untruths, and nonsical fabrications unproved and unprovable. However, as Mr. WOUTERS could not gain permission to view and study the adze once more, they were equally hard to disprove. In the end it took MR. WOUTERS 17 months, against amazing opposition, he did finally succeed and has now cleared himself of all blamage.

LITERATUUR:

BAKKER, J.A., De Westgroep van de Trechterbekercultuur. Amsterdam 1973.

FRANSSSEN, C.J.H., Nogmaals de Hertekaak met ingeschoten Gravette-spits.
in "Archaeologische Berichten" IV, 1978 p. 62-76.

LANTING, J.N., De zg. TRB-vondsten van HERPEN (N.-Br.) met een bijdrage van
D. STAPERT. Helinium 1977 p. 249-259.

WOUTERS, A., Vondstmeldingen. Brabants Heem 7, 1955 p. 148.

WOUTERS, A. en GLASBERGEN, W., Sporen van de hunnebeddencultuur in Brabant en
Limburg. Brabants Heem 8, 1956 p. 26-32.

WOUTERS, A., Nogmaals de vindplaats te Herpen. Brabants Heem 9, 1957 p. 112.

* Mogelijk kan men ook in gedachten houden, dat WOUTERS zich sinds 1976 bezig hield met de "ZAAK B.A.I. contra VERMANING" en een der voornaamste getuigen-deskundigen à décharge was.

*1 Nu er weer enige vondsten uit de "Schaickse Heide" (Herpen) zijn achterhaald - o.a. weer een holle disselbijl - zou het artikel van LANTING toch nog wel eens nader besproken kunnen worden:

Bijvoorbeeld: Aardewerk met ronde putjes (vogelbot-steek) is ook bekend uit de hunnebedden (G.2 te Glimmen; D.16 te Balloo) en uit TRB-nederzettingen (Schipborg I te Anlo) Wij menen zelfs dat G.2 te Glimmen door LANTING zelf is opgegraven? Bij dit materiaal passen ook de terrines met diepsteekmotieven van de fase die men vroeger "Havelterphase" noemde. De variatiebreedte van dit aardewerk is zelfs in een klein gebied veel groter dan de typentabellen BAKKER suggereren. Hoe variabel kan het dan niet in de periferie zijn. Meedere van de andere scherven uit Herpen zouden overigens passen in de "Havelter-" of "Angelsloo-phase".

De geoorde pot moet wel Zuidelijke Urnenveldentijd zijn. Maar sinds wanneer sluit de aanwezigheid van één culturelement op een zó grote vindplaats, het voorkomen van oudere elementen uit?

Hoe uitgesproken LANTING de verschraling van het aardewerk als tegenargument

durft te gebruiken is ons een raadsel. Nu is LANTING, evenmin als "Professor MARTIN" een beroeps-archaeoloog, maar uit meerdere publikaties blijkt zijn goede kijk op vele "neolithische" problemen.

Hij moet dus weten dat magering van neolithisch aardewerk zeer gevarieerd is. JUIST de magering met schervengruis pleit vóór een neolithische datering en graniet komt in het hele gebied rond Herpen nergens voor.

Heeft LANTING nooit potbekers (bijv. Wellenband) en amphoren uit de Standvoetbeker-traditie gezien? En zijn er geen aanwijzingen dat bijvoorbeeld de TRB-Angelsloo-phase gelijktijdig voorkomt met standvoetbeker potten?

De TRB-nederzetting Harderwijk vermagerde zelfs met verbrande beenderen. Urnenveldenaardewerk met dergelijke verschralingen zijn ons echter niet bekend; maar mogen wij er ook eens aan toevoegen "het is ons specialisme niet"? Wat de bijl betreft:

De "Hohlgeschliffene Querbeile" is in het Westen wel zeldzaam, maar komt er wel degelijk voor. Lanting weet echter heel goed dat de dissel uit Herpen geen echte H-Q-bijl is; deze heeft als regel namelijk een uitwaaierende snede.

Overigens wist WOUTERS bijzonder goed dat hij over een holle disselbijl schreef. Lees er het artikel van 1957 maar over na. Wouters suggereert helemaal niet dat bij TRB-aardewerk eigenlijk alleen maar dissels gevonden kunnen worden. Op het "B.A.I. schijnt men nog steeds niet door te hebben wat WOUTERS eigenlijk van "de praehistorie" afweet?

Sinds WOUTERS weer een drietal jaren terug, is in onze "Amateur-kring" die uitgroeide tot de "APAN", hebben wij dit WEL doorgekregen. Wij hopen dat hij na zijn strijd voor VERMANING niet weer voorgoed terug zal gaan naar zijn nog veel groter "VAKGEBIED" de cephalium voerende genera van de cactusfamilie. Hij zou daar alleen maar hén mee "plezieren" die het niet verdienen.

☆☆☆

*2 In tegenstelling tot dit staaltje van tegenwerking, verwijzen wij naar het artikel: "MEA CULPA" van de REDACTIE". Op het Rijksmuseum voor Oudheden te Leiden, was men onmiddellijk bereid ons het materiaal van Wezep-Oldebroek uit 1938-1939 voor een expertise ter beschikking te stellen. Al dit oude materiaal was nog volledig en op vindplaats gesorteerd aanwezig. Wij mochten zelfs 9 artefacten in bruikleen meenemen om ze thuis in alle rust te tekenen. En zoals het behoort: na ondertekening van een bruikleenverklaring in drievoud. (Vergelijk het verhaal van de "144 van HIJKEN"). Zo kan het dus ook.

☆☆☆

*3 In het "Rapport Stapert" van 26 maart 1976, op blz. 33, regel 6 e.v. schrijft STAPERT:

"De 'vuistbijl van Leemdijk' (van Vermaning) heeft grotendeels een bruine kleur, maar dit is de oorspronkelijke kleur van de vuursteen, en GEËN bruine patina. Als men hier zeker van zou willen zijn, is dit eenvoudig te controleren door het voorwerp in tweeën te breken".

WELNU mijnheer STAPERT, DAT HEB IK GEDAAN... en nog wel in de rechtszaal in LEEUWARDEN in het bijzijn van de rechters, de getuigen, de pers, en de hele volle openbare tribune. Iedereen kon zien dat de bijl van binnen niet bruin was maar licht geel. Je onzinnige kletspraat over "STOFDEELTJES" heb ik met ELECTRONEN-MICROSCOPISCHE foto's weerlegt in "Archaeologische Berichten" No. V, blz. 74 tot 92. Ten overvloede heb ik 500 kleurenfoto's gemaakt en ze in ieder No. VII op blz. 112 laten invoegen. Ga maar door met niet ter zake geïnformeerde lezers in "INTERMEDIAR" te blijven bedriegen door ze te vertellen dat de stukken van VERMANING géén patina hebben, en daarom vals zijn. Ik daag jou nu ook uit:

"Sla de bijl van HERPEN nu ook in tweeën in een rechtszaal in het bijzijn van neutrale getuigen... en bewijs dat ze 1 mm dikke patina heeft.

☆☆☆

DE LEEMDIJKBIJL, DE BEWOGEN GESCHIEDENIS VAN EEN DRENTSE

VUISTBIJL.

II.

door

A.M.WOUTERS.

In "Archaeologische Berichten" No.V (pag.52-91) beschreven wij de ongelooflijke geschiedenis van een Drentse vuistbijl.

Het was slechts het fragment uit een "wetenschappelijk", justitieel, bestuurlijk en intermenselijk drama, dat begon met een rapportje van 7 bladzijden, inderhaast neergeschreven door een leerling-archaeoloog, die geen enkele ervaring had met het betreffende Oud- en Middenpalaeolithicum en die alles wat niet in zijn onvolwassen theorie paste tot pseudo-artefact, vervalsing of "te oud geda-teerd" verklaarde. Dit rapportje, gesanctionneerd door een professorale signering bleek het "verblindend dogma" vol onbewezen aantijgingen, waarin als in een val achtereenvolgens de pseudo-wetenschap, justitie, bestuurlijke college's en redacteuren van "vakbladen" als "Westerheem" ten onder gingen.

"Westerheem" is het enige blad geweest dat het "Rapport Stapert" van 18 maart 1975 plaatste. Wil men uit dit rapport citeren dan kan men dit alleen door "Westerheem" 1975 met pagina en regel te vermelden.

Dat ook dit blad "van en voor de amateur" de regels van het RECHT van praesumptie niet verstond en een van de bekendste amateurs onmiddellijk in de kou liet staan, moge blijken uit het redactioneel commentaar van anonymus (P.Stuurman).

Ik citeer: (Westerheem, 1975, pag.41.)

"De redactie meent er goed aan te doen om, in het belang van een objectieve oordeelsvorming, de teksten van resp. perscommuniqué en het door drs. Dick Stapert samengestelde (voorlopig) rapport integraal en zonder commentaar op de inhoud te publiceren. De kolommen van Westerheem moeten voor deze vormen van actuele nieuwsgaring kunnen openstaan, zonder dat daardoor de INDRUK VAN PARTIJKIEZEN wordt gewekt."

En dan laat P.Stuurman zien hoe hij HELEMAAL geen partij kiest.

Ik citeer verder:

"De andere partij heeft zichzelf de afgelopen jaren bekwaam en veelvuldig in de publiciteit geplaatst enz....."

Dat wil dus zeggen.....die hoeven wij niet te vragen om een wederwoord.

Wij plaatsen alleen maar de teksten waarin-nog zonder enig bewijs-deze amateur tot vervalser, oplichter, vindplaatsvervalser enz. wordt verklaard,

*①danwel dat hiervan "aanwijzingen c.q. bewijzen" voorhanden zijn.

In bovengenoemd artikel van veertig bladzijden stond geen enkele insinuatie. (Koenen-Endepols. *INSINUATIE: verdachtmaking; bedekte aantijging*).

Al de in mijn artikel genoemde feiten zijn bewijsbaar uit de rapporten en de onder ede uitgesproken woorden van de getuigen-deskundigen van het Openbaar Ministerie: Prof. Waterbolk en drs Stapert van het B.A.I van de universiteit van Groningen, Prof. Bosinski van de Universiteit van Keulen en dr. Groeneveld van het Gerechtelijk Laboratorium.

Wij hebben steeds bij onze aanhalingen het betreffende rapport, de bladzijde en zelfs de regel vermeld. Er is geen enkele BEDEKTE AANTIJGING te vinden.

Eenieder kan alles wat wij schreven eenvoudig verifiëren.

Nu drs. Stapert recentelijk in "Intermediair" Nr.37 van 14 sept.1979 op blz. 29 verklaarde:

"De AFFAIRE VERMANING, betref een groot aantal bewijsbaar recent gemaakte vuurstenen voorwerpen, gelijkend op middenpaleolithische werktuigen"

En op blz.35:

"Het kan met zekerheid (typische Stapert-uitdrukking) uitgesloten worden (typische Stapert-uitdrukking) dat bij middenpaleolithische stukken uit Noord-Nederland alle mogelijke oppervlakteveranderingen tegelijk ontbreken. Dat nu is het geval bij het materiaal van Vermaning. Deze constatering vormt een afdoende bewijs van vervalsing"

hebben wij besloten het artikel over de "LEEMDIJKBIJL" een vervolg te geven. Mijn bewijzen van "ECHTHEID" van de stukken van Vermaning en mijn bewijzen van bedrog in de wetenschap en voor het Gerecht schijnen zo evident, dat de heer Stapert er wijselijk met een boog omheen loopt. Hij vertoont in "Intermediair" op blz.33 wat vage foto's over patinerings in het algemeen, maar waagt het niet ook maar één rasterelektronen-microscopopname te plaatsen waarop bijvoorbeeld een splinter van de "Leemdijkbijs" of van de "Hogersmildebijl" wordt afgebeeld op de grens van het werkelijk recente, door mij in Leeuwarden geëcailleerde, en het oorspronkelijke (door Stapert, Groeneveld en Bosinski vers genoemde) oppervlak.

(Zie onze rasterelectronen-microscopopnamen in "Archaeologische Berichten" No V, blz.88 t/m 90 en de gewone macro-opnamen op blz.86 en 87. Voor geïnteresseerden zijn ook kleurendia's en colorprints te zien, die nog duidelijker demonstreren dat de betreffende artefacten wel degelijk oppervlakteveranderingen als kleur- en glanspatina hebben.)

Het lijkt ons zinloos hier verder op het artikel van Stapert in "Intermediair" in te gaan. Het gaat uit van de "ZEKERHEID" dat de secundaire kenmerken van zijn ALLÉÉN maar echte Middenpaleolithen normatief zouden zijn voor alle Middenpaleolithen uit Noord-Nederland. Er zijn behalve DE ZES GLIMMERTOESTANDEN van Stapert al heel wat andere vondsten in Noord-Nederland gedaan. De tijd zal ons zonder enige twijfel in het gelijk stellen als wij beweren, dat de "ZES van STAPERT" typologisch helemaal niets te maken hebben met ZIJN cultuurtoewijzingen noch met de door hem "opgeplakte" geologische dateringen. Zelfs de reeds jaren lang door Stapert bestudeerde en al VIJFMAAL gepubliceerde triangulaire vuistbijs van Anderen is alles behalve typisch voor welke M.T.A.-traditie dan ook. Deze vormen met basale stompe tallen hebben een volkomen andere cultuursamenhang. Typologie moet je leren door honderdduizenden artefacten door je handen te laten gaan. Niet uit het al volkomen verouderde en voornamelijk Frans geörienteerde werk van Bordes: "Typologie du Paléolithique ancien et moyen" * ②

De "vuistbijs van Exloo", die Stapert eerst jarenlang voor pseudoartefact hield, is in werkelijkheid een "Keilmesser" van het Prodnik I-type. Zijn toevoeging dat de ene zijde maar gedeeltelijk bewerkt is, bewijst weer eens dat deze "enige palaeolithicum-archaeoloog" nog niet eens dóór heeft dat dit nu juist HÉT KENMERK van de "Prodniks" (=Klausennismesser) is * ③

In "Archaeologische Berichten" No.V, schreef ik op blz.82 :

"Naar aanleiding van een op 10 januari 1979 gedaan verzoek, kreeg ik van Gedeputeerde Staten van Drenthe op 2 maart het volgende schrijven: "

"Het ontmoet bij ons géén bezwaar dat U overeenkomstig het in Uw brief van 10 januari 1979 vervatte verzoek enkele kleurendia's en kleur- en zwart-wit foto's maakt van de zgn. Leemdijkbijs en Hogersmildebijl, waarop met onze toestemming een écaillement is uitgevoerd, zulks onder voorbehoud dat U ons afdrucken toezendt van het fotografisch materiaal".

Dit fotograferen is ons na eindeloze briefwisseling en telefoongesprekken eindelijk gelukt.

Begin mei 1979, waren wij in de gelegenheid op het Provinciaal Museum in Assen de door mij geëcailleerde bijlen te fotograferen.

Met de heren G.de Leeuw en J.Bruggink van genoemd museum-die ons alle medewerking verleenden- werden de betreffende artefacten opgezocht uit de van het Gerechtshof teruggekeerde collectie Vermaning.

Zowel de "LEEMDIJKBIJL" als de "HOGERSMILDEBIJL No.1965-X-48", bevonden zich nog in de zelfde handdoeken, waarin ik ze, samen met de bode, de heer M.van Luyn, op 1 december 1978 had opgeborgen in de Rechtszaal van Leeuwarden.

Daar de Gedeputeerde Staten van Drenthe mij uitdrukkelijk verzocht hadden, alle schilfers bij de bijlen te bewaren en ze er niet op vast te lijmen, heb ik met de heer van Luyn na de zitting van het Hof alles verzameld en ingepakt. Eén schilfer van de "Leemdijkbijl" bleek tijdens het écaillage-ment meer adhesie dan cohesie te hebben gehad. Ik vond hem 's avonds op mijn hotel tussen mijn kleren terug. Hij werd op een der grootste laboratoria van ons land met de modernste rasterelectronen-microscoop onder een Au-coating gefotografeerd. Ook deze foto's zijn notarieel gedeponeerd. Aan de Heer De Leeuw, toonde ik nog vóór wij de "Leemdijkbijl" opzochten, de in zilver gekitte en van Au-coating voorziene splinter op het aardingspreparaat.

Als getuigen waren met mij meegekomen de heer J.E.MUSCH, hoofdbestuurslid van de APAN, en de heer S.HUTSCHEMAKERS, APAN-lid van de afdeling Zuid.

Daar het regenachtig weer was, konden de foto's niet met schuinvallend daglicht genomen worden. Wij waren daarom verplicht een ringblitser te gebruiken, waardoor het zeer significante verschil tussen het volkomen VERSE OPPERVLAKE van mijn écaillage-ment en de door de heren Waterbolk, Stapert, Groeneveld en Bosinski VERS GENOEMDE OPPERVLAKE van de rest van de vuistbijlen, gedeeltelijk werd weggeslagen.

Toch is dit verschil nog zo overduidelijk te zien, dat we bij dit artikel twee echte foto's van de geëcailleerde bijlen toevoegen. Het verschil tussen de verse door mij geslagen vlakken en de rest van de twee vuistbijlen is in werkelijkheid veel groter. Geen enkele Nederlander die kijken kan behoeft nog te twifelen aan de echte glans- en kleurpatina van deze ECHTE PALAEOLITHEN, die al dan niet moedwillig(?) voor vervalsingen werden uitgemaakt door de exponenten van de vakarchaeologische wereld en vertegenwoordigers van het Gerechtelijk Laboratorium, het Openbaar Ministerie en de Rechtbank in Assen.

De opmerking dat na enige malen wassen de kleur weer zou terugkeren is de zoveelste onzinnige bewering van drs.STAPERT. WAS de BIJL DUIZEND KEER IN HET BIJZIJN VAN NEUTRALE GETUIGEN -desnoods onder het oog van alle NEDERLANDERS voor de kleuren-televisie en met de macrolens op de camera- nóóit meer zal deze ECHTE GLANSPATINA en ECHTE KLEURPATINA op de door mij afgesplinterde verse oppervlakken terugkeren.

Ik daag de heren WATERBOLK, STAPERT, GROENEVELD en BOSINSKI uit deze proef met mijn bewijsstukken onder deze omstandigheden uit te voeren. Ik daag ze ook uit om dit met alle andere door hen valsverkleerde artefacten van mijn vriend TJERK *VERMANING óók te doen. Binnen enkele seconden zal ik voor HÉÉL NEDERLAND aantonen, dat elk werktuig van deze kundige praktijk-archaeoloog echt en ONVERVALST is. Iedereen moet eindelijk eens voorgoed weten wat er in ons land gebeurde tussen 1975 en 1979. Artikelen in het elitaire "INTERMEDIAR" onder supervisie van Prof.dr.Waterbolk, waarin drs Stapert als vazal van deze hooggeleerde Heer directeur van het B.A.I., zijn koude douche in Leeuwarden wil camoufleren, vragen om een rigoureuze en andere aanpak van de "zaak contra Tjerk Vermaning". En deze aanpak zal er komen.

Op 22 juni 1979 stuurden wij aan de Gedeputeerde Staten van Drenthe, het door hen gevraagde fotografische materiaal (formaat 13 x 18) toe, vergezeld van de erbij behorende gegevens en mijn visie op deze hele zogenaamde "Zaak Vermaning".

Ik besloot dit schrijven aldus:

"....Maar de werktuigen uit de collecties Vermaning hebben wel degelijk patina en glans. Ik was zo zeker van deze waarheid, dat ik het aandurfde om ten aanschouwe van het HOF, de beschuldigers en de publieke tribune de afsplinteringstest uit te voeren.

Hiermee toonde ik aan dat de beide vuistbijlen wel degelijk die kenmerken hadden die de "AANKLAGERS" voor noodzakelijk hielden, wilden de artefacten oud en authentiek zijn.

Alhoewel de "WERKELIJKHEID" het allerduidelijkst is, tonen mijn foto's voldoende aan dat er wel degelijk KLEUR- en GLANSPATINA op de beide bijlen aanwezig was en is.

Leden van G.S., overtuig U zelf door autopsie in Uw eigen Museum in Assen van deze waarheid. Op de bijlen in kwestie is het verschil tussen het echt oude en het door mij geslagen ECHT VERSE oppervlak zeer duidelijk waar te nemen. Mocht U nog niet voldoende overtuigd zijn, dan ben ik bereid aan de hand van vele andere artefacten van de heer Vermaning, nog meerdere patineringsaan- te tonen.

U zult dan nog duidelijker moeten inzien, dat niet de artefacten van Vermaning vals zijn....maar de vele RAPPORTEN en UITSPRAKEN van de PSEUDO-WETENSCHAP, en bovenal de AANKLACHT die de PROVINCIE DRENTHE tegen een onschuldig man en drager van de CULTURELE PRIJS VAN DRENTHE indiende.

Het is voor mij en voor velen met mij een onverklaarbare en onverteerbare zaak, dat Uw Provincie na de VRIJSPRAAK van Tjerk Vermaning, gemeend heeft GEEN ENKELE GESTE, HOE MINIMAAL DAN OOK, in zijn richting te moeten doen. ....

.....
Om te voorkomen dat het nóg eens zal gebeuren dat er bewijsmateriaal zal worden geëlimineerd - zie de 144 van de juist allerduidelijkste stukken uit HIJKEN, die spoorloos zijn - wil ik wijzen op artefacten die bijzonder bezwarend zijn voor de getuigen à charge en die alle door ons al tijdens de expertise in Leeuwarden werden gefotografeerd".

Er werden in dit schrijven 7 groepen werktuigen genoemd-met codenummers gespecificeerd- die bijzonder belangrijk zijn voor onze bewijsvoering en die werden gebruikt tijdens onze verklaringen in de rechtzalen van Assen en Leeuwarden..

"Mogen wij Uw College dringend vragen, te zorgen dat deze stukken niet zoek raken. Ze zijn zeer belangrijk. Ze zullen aan de mensen na ons tonen wat er gebeurde tussen 1975 en 1979. Ook deze gegevens met de betreffende foto's zijn door ons notarieel gedeponeerd".

Op 16 augustus 1979 ontvingen wij van Gedeputeerde Staten van Drenthe het volgende schrijven onder Nummer: 33/34/11.011 afdeling 4.

"In antwoord op Uw bovenvermelde schrijven zeggen wij U dank voor het ons toegezonden fotomateriaal en de "Archaeologische Berichten" nrs 2 en 5.

Wij merken hierbij op dat wij er vanzelfsprekend zorg voor zullen dragen dat de in Uw brief genoemde artefacten niet zoek zullen raken.

Eveneens hebben wij stappen ondernomen om de door U genoemde vermiste artefacten terug te krijgen*④

Gedeputeerde Staten van Drenthe,

onleesbaar, voorzitter
griffier

fl/coll.

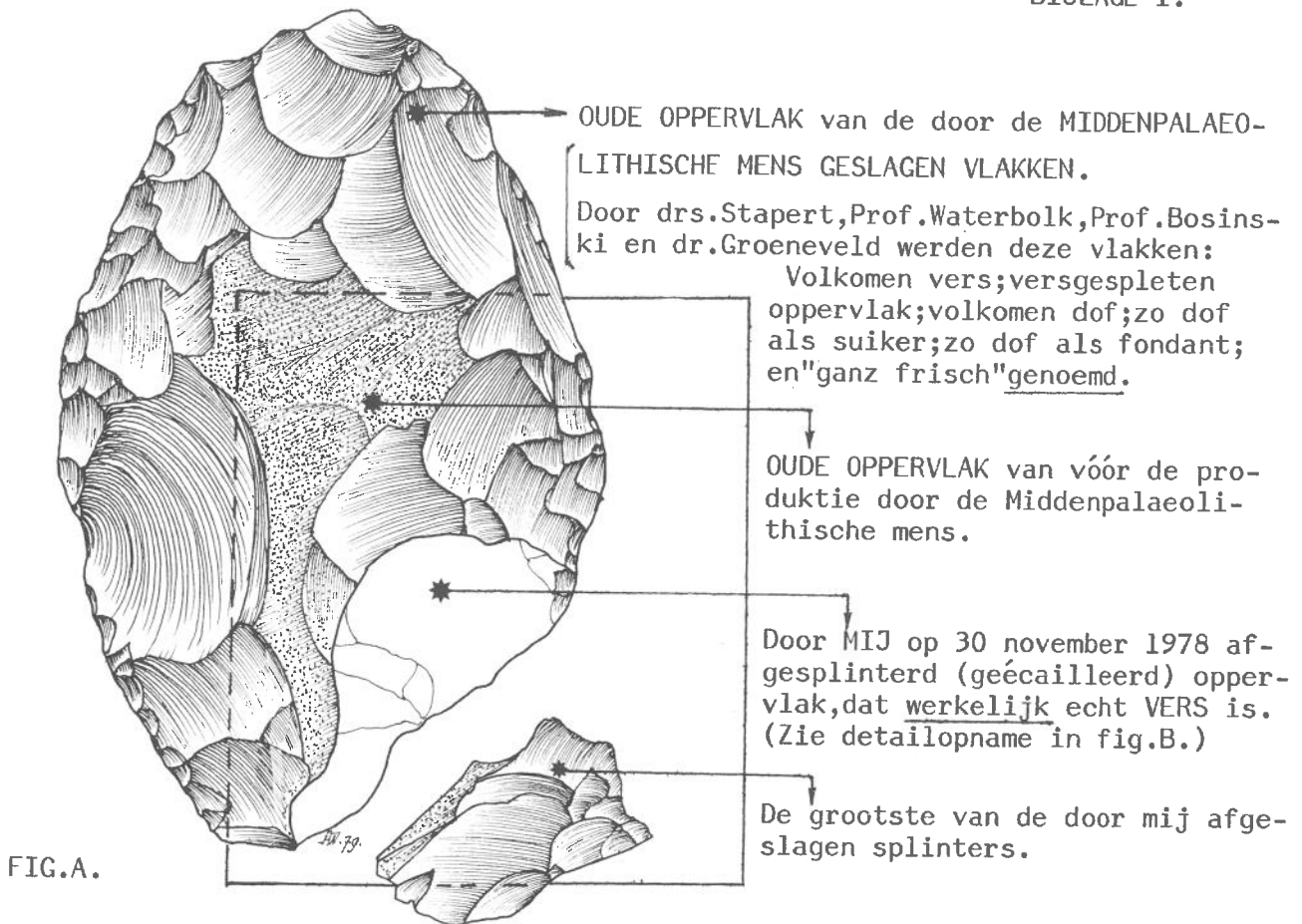

FIG.A. SCHETS van de VENTRALE ZIJDE van de "LEEMDIJKBIJL".

(Verkleind, naar een dia, genomen in Assen: V-1979)

Binnen de stippellijnen: Deeluitsnede van de in FIG.B bijgevoegde MACRO-FOTO.

Van deze "LEEMDIJKBIJL" en ook van de "HOGERSMILDEBIJL" No.1965-X-48, werden vele zwart-witfoto's, kleurnegatieffoto's en Colordia's (inclusief prints) gemaakt; zowel in totaalbeeld als in Macro-detail-shots. Al deze foto's, inclusief het negatiefmateriaal zijn notarieel gedeponereerd, zodat elke verandering die men aan deze artefacten zou willen aanbrengen, onmiddellijk te onderkennen zullen zijn.

Drs Stapert zegt en schrijft:

"Er is een glans aangebracht, die verwijderbaar blijkt te zijn" (Westeheem: 1975, blz.69).

"Verder ontbreken bij alle voorwerpen van Vermaning... KLEURPATINA.." (Westerheem: blz.69).

Enz. enz. enz..... Zie "Achaeologische Berichten V" en de "Rapporten Beersma en Wouters 1978".....

"Wij stellen de Gedeputeerde Staten van Drenthe verantwoordelijk voor het veilig bewaren van deze beide "beschadigde" vuistbijlen. Zij zullen in lengte van dagen kunnen getuigen van het ONVOORSTELBARE LEED, dat een groot, integer en ONSCHULDIG Drenthenaar is aangedaan door de officiële wetenschap, het Bestuur van de Provincie Drenthe en het Openbaar Ministerie.

Een leed dat terecht ONRECHT kan worden genoemd en dat tot op de dag van heden voortduurt. De Heer Vermaning is van het hem tenlaste gelegde vrijgesproken.

Is daarmee nu de zaak afgesloten..... Dat zou schandelijk zijn.....

De AANKLAGER "DRENTHÉ" ...kent de woorden "MEA CULPA" niet voor "verstoten" cultuurprijsdragers.

Bekijk deze foto onder goed lamplicht.

BIJLAGE II.

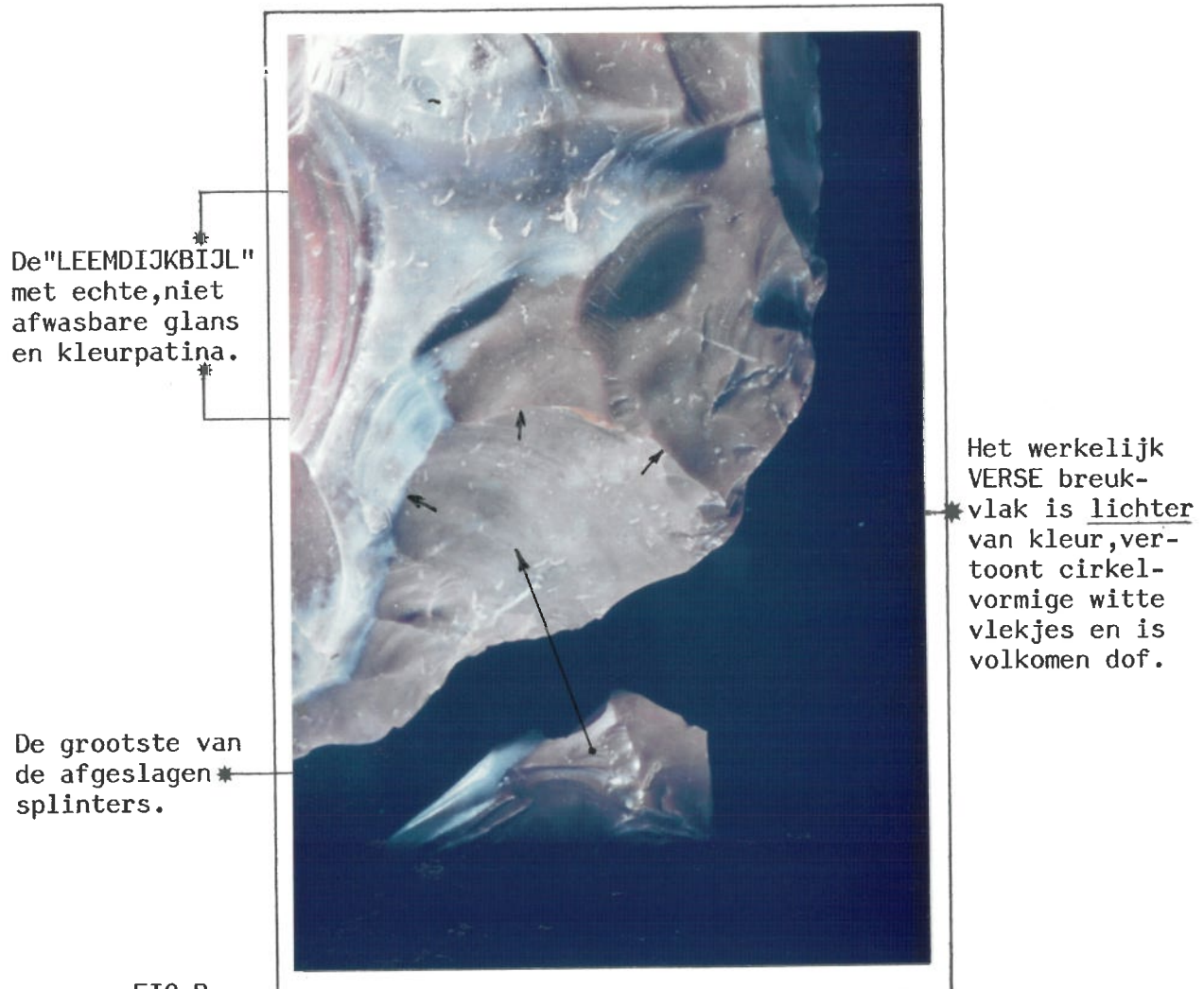

FIG.B.

Foto:A.M.WOUTERS.

Detailfoto van de "afsplinteringstest" op de "LEEMDIJKBIJL".

Ook deze bijl had dus volgens STAPERT-WATERBOLK-GROENEVELD en BOSINSKI-de getuigen deskundigen van het "Openbaar Ministerie": GÉÉN PATINA en GÉÉN GLANS, en was DAAROM vals.

"The decisive evidence for falsification is the total absence of "any kind of natural surface modification" (Stapert:"Palaeohistoria, XVIII, pag.62, regel 6 e.v.)

"Het verse oppervlak van deze bijl, bewijst de moderne vervaardiging", Bosinski: (Rap. Bos. pag.26).

Nergens werd op de "Leemdijkbijl" glans gevonden (Groeneveld: pag.5), althans niet op de afslagvlakken.

Deze foto werd genomen met toestemming van de Gedeputeerde Staten van Drenthe in tegenwoordigheid van de heren De Leeuw en zijn assistent (Museum van Drenthe), Musch (Hoofdbestuur APAN), Hutschemakers (APAN-Z. Limburg).

Een kind kan op de foto zien, hoe onzinnig de beweringen van de heren Stapert, Waterbolk, Groeneveld en Bosinski zijn. In werkelijkheid zijn de verschillen tussen OUD- en VERS oppervlak nog veel duidelijker. VERGEWIS U TER PLAATSE IN HET MUSEUM IN ASSEN en vraag naar de bijl en scherven van de LEEMDIJK.

Bekijk deze foto onder goed lamplicht.

BIJLAGE III.

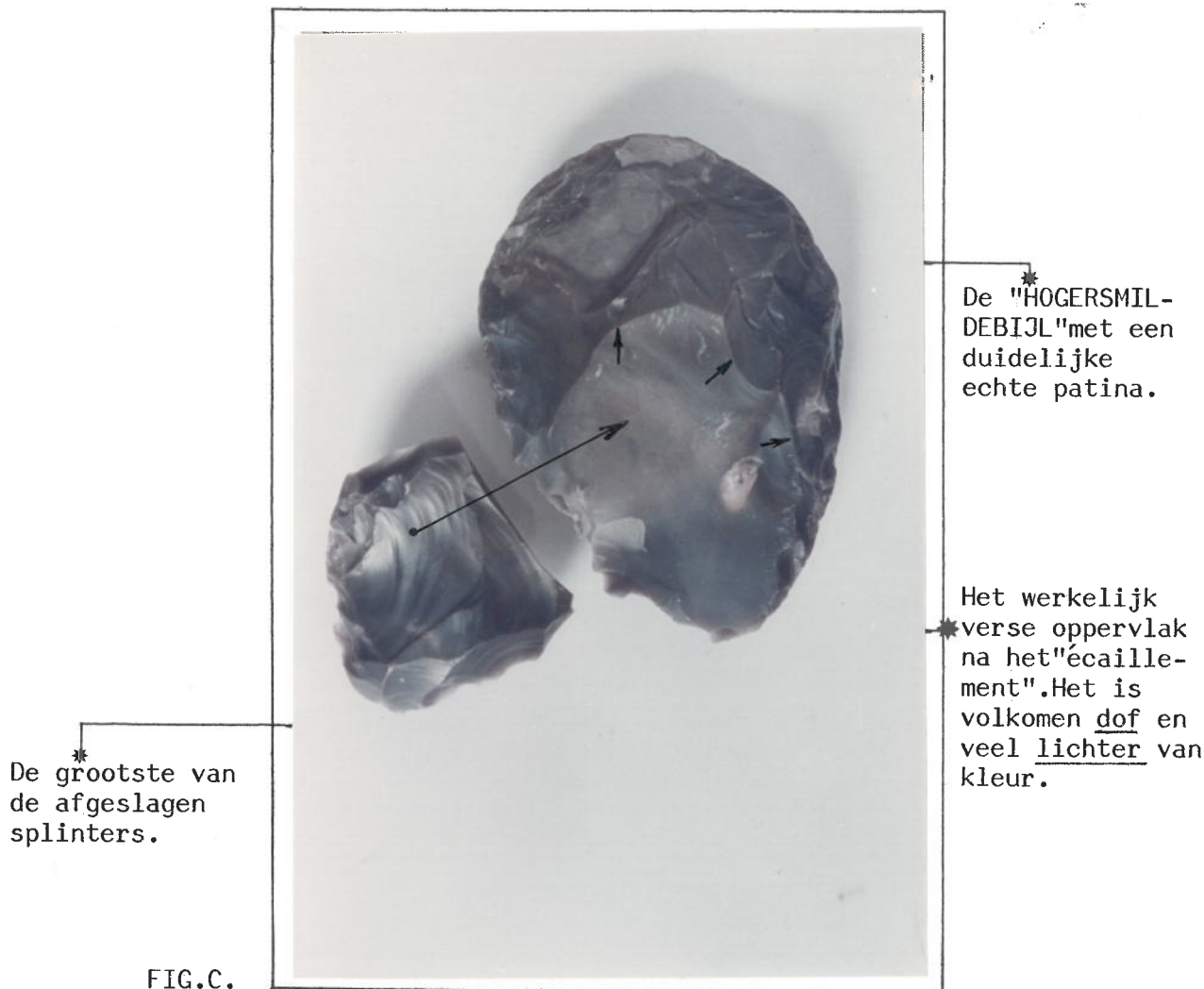

FIG.C.

Foto:A.M.WOUTERS

De "HOGERSMILDEBIEL" 1965-X-48, na de door BOSINSKI gevraagde afsplinteringstest.

De heer Bosinski verklaarde onder ede voor het GERECHT in Leeuwarden (1 dec. 1978), dat hij géén ervaring had met gele vuursteen, zoals de "Leemdijkbiel". (Waarom verklaarde hij deze biel in zijn Rapport van mei 1977 dan vals?). Daarom wilde hij graag een écaillement op de grauw-grijszwarte "Hogersmildebiel, 1965-X-48". Deze bewering van BOSINSKI WAS EEN GROVE LEUGEN ONDER EDE. IN "Bonner Jahrbücher" 166, blz. 324, beschrijft Bosinski uit zijn eigen opgraving een steenreconstructie van een honig-gele vuursteenknol, waarop niet minder dan 125 gele afslagen passen. Hij voegt zelfs een opgravingsplattegrond bij waarop al deze 125 gele afslagen zijn ingetekend. Ook deze foto werd onder getuige in het Museum van Assen gemaakt. Ook hier is de werkelijkheid nog duidelijker dan de foto. Twijfelt U... ga naar Assen en vraag aan de heer De Leeuw de biel bij goed licht te mogen bekijken. U ziet dan de waarheid.... DE WAARHEID DAT DE STENEN VAN TJERK VERMANING ECHTE PATINA en GLANS HEBBEN, EN dat een ONSCHULDIG MAN vier jaar lang door de officiële dik betaalde WETENSCHAP als bedrieger is uitgemaakt; door de Provincie Drenthe is aangeklaagd en nog door niemand is gerehabiliteerd. De Universiteit van Groningen, het Gerechtelijk Laboratorium en het Openbaar Ministerie, benevens het Bestuur van Drenthe doen of er niets gebeurd is. DAT KAN IN NEDERLAND.

NOTEN:

*① Toen dr.ir.C.Franssen en A.M.Wouters, hun opzienbarende vondsten van een antiquus-olifant en vele Midden-Acheuléenartefacten beschreven in "Westerheem" nr.1,1978, werd er met slechts één zinnetje melding gemaakt van de "verguisde doch integere Tjerk Vermaning".

Maar dat was té veel voor de zo "neutrale" P.Stuurman. Onmiddellijk schreef hij in "Westerheem" nr.2,1978, blz.115:

"Zo is dan, dank zij de heren Franssen en Wouters, de "verguisde, doch integere Tjerk Vermaning" ALSNOG, zij het dan ook onder dekking van een bosolifant, de kolommen van "WESTERHEEM" binnengeloodst. De rechter, die straks in hoger beroep uitspraak moet doen, weet waar hij aan toe is....."

Daar wij de zo serene kolommen van het tijdschrift van P.St. niet meer willen verontreinigen met integere amateurs- daarvoor zit dit "vakblad van en voor de amateurs" te dik onder de vleugels van de vakarchaeologie- hebben we aan de redactie beloofd echt nooit meer artikelen in te sturen. In ons eigen blad stoppen wij nu "integere vakarchaeologen" in onze kolommen. Een mens moet toch iets te stoppen hebben.

Maar... nu was de heer P.St. wel even abuis toen hij meende dat Tjerk Vermaning ALSNOG door ONS de kolommen van "Westerheem" werd binnengeloodst.

Dat had een zekere hoofredacteur-anonymus P.St.- zelf drie jaar eerder al in "Westerheem", nr.2,1975 gedaan. Wel niet als "verguisd en integer" en onder dekking van een bosolifant; maar als een verguisde oplichter en vindplaatsvervalser, keurig netjes verpakt in het leugenachtige Rapport van drs. Stapert en met het professorale "nihil obstat" van de directeur van het B.A.I.

De kolommen van "Westerheem" moesten voor deze vormen van actuele nieuwsgaring immers kunnen openstaan, zonder dat daardoor de indruk van partijkiezen wordt gewekt.

Pas drie en een half jaar later- onder een nieuwe hoofdredacteur- bood "WESTERHEEM" aan Dr.C.Franssen de kans om ook een andere visie te geven in zijn artikel: "De kenmerken van stenen artefacten en steencomposities in het proces tegen Vermaning". (WESTERHEEM, 1978. pag.274-283).

De rechter, die in hoger beroep uitspraak moest doen, wist beslist wel waar hij aan toe was mijnheer Stuurman. Jammer dat U niet aanwezig was in de Rechtzaal in Leeuwarden. U had dan de totale afgang van de heren Waterbolk, Stapert, Groeneveld en Bosinski kunnen zien en horen. Ze waren zelfs te laf om bij de uitspraak van het Hof aanwezig te zijn.....

"De man die heel zijn leven met insecten heeft verkeer, de industrieel onderzoeker, de voormalige technisch medewerker van het B.A.I. en de amateur die zijn status ontleent aan zijn vriendschap met wijlen Abbé Breuil- om met de woorden van P.Stuurman te spreken- zijn recht overeind gebleven. Zij weten bijzonder goed hoe de uiteindelijke afloop van de "kwestie Vermaning" zal zijn. Mogelijk kan de heer Stuurman toch maar even de heer Stapert gaan helpen, want zo simpel als het Rapport van 18 maart 1975 alles voorstelde ligt e.e.a. niet meer. Met een variant op de reactie van P.Stuurman in "Westerheem" van 1978 blz.116 zeg ik op mijn beurt; "Wel ben ik zo vrij een oordeel te hebben over de wijze waarop de heren Waterbolk, Stapert, Groeneveld, Bosinski en Stuurman met de waarheid omspringen als het om eenvoudige amateurarchaeologen als de heer Vermaning gaat. Mensen kunnen gelukkig reageren, maar VONDSTEN nog veel beter. De vondsten van VERMANING zullen tot in lengte van dagen laten zien wat er in Nederland gebeurde onder het mom van wetenschap. De onderste steen komt toch altijd boven, ook de steen des aanstoots."

*② Triangulaire vuistbijlen uit het echte M.T.A. hebben een bijna snijdende talon, door retouchering verkregen. De vuistbijl van Anderen is zelfs nog geen "méplat". (Alleen uit de Dordogne zéér sporadisch bekend -St.Capraise- en dan

nog is het daar de vraag of deze "méplats" niet een "verdwaling" uit het Midden-Acheuléen-sensus Bordes- zijn.

Wij kennen de "ANDEREN-trianguulaire vuistbijl" een heel wat "andere",oudere en bewijsbaar beter passende noordoostelijke contex toe.Ditzelfde geldt voor nog vier andere artefacten uit de "ZES VAN STAPERT".

De heer Stapert moet eindelijk eens stoppen met het vijfmaal beschrijven van de "echte zes";stoppen met zijn onzinnigheden over "pseudo's" ;stoppen met het zoeken of hij foutjes kan ontdekken in publikaties van 25 jaren geleden;stoppen met het verdacht maken van amateur-archaeologen die een jarenlange veldervaring hebben;stoppen met het achterna hollen van door hemzelf eerst à priori verdacht gemaakte vondstcomplexen,die reeds lang internationale erkenning hebben;stoppen met het schrijven van rapporten die vólstaan met onbewezen insinuaties en pertinente leugens;stoppen met onder ede,bewijsbare leugens te verkondigen voor het Gerecht;stoppen met het plegen van plagiaat,door tekeningen van A.Wouters te publiceren als tekeningen van het B.A.I.;stoppen met het laten opmaken van schaduwrapporten van Nederlanders door de theoloog Appelboom op het B.A.I.;stoppen met het schrijven van artikelen in "Helinium" die bewijsbaar klinkend bedrog zijn....;stoppen om in artikelen in "Intermediair" te schrijven:"Het aantal vondsten van het Midden- en Oudpalaeolithicum is niet overweldigend groot.... maar er zijn er toch té veel (zes?--tien ?) om bevredigend onderzoek te plegen, maar dat heeft ALLES te maken met de beperkte mankracht:Slechts één beroeps-archaeoloog".

*③Tijdens de zitting van het HOF in Leeuwarden gaf de rechter Mr.Beversluis een zéér goede tip.

Hij vroeg aan drs Stapert:"Is het mogelijk dat artefacten met het ijs (de gletsjers van het Saale-ijs) mee naar Drenthe gekomen zijn ?"

Stapert meende waarschijnlijk dat Mr.Beversluis doelde op de door Stapert vals-verklaarde artefacten van Tjerk Vermaning en antwoordde:

"Inderdaad kunnen artefacten uit Z.Denemarken en N.Duitsland door de gletsjers overreden zijn;daarna meegevoerd in bevroren schollen en hier weer afgezet na het smelten van het ijs.Het resultaat is dan wel slijtage en geïsoleerd voorkomen." En dat is nu met de artefacten van Vermaning niet het geval betoogde de heer Stapert.

Maar wij raden de heer Stapert echt aan om zijn zes "glimmertoestanden" eens vanuit de gezichtshoek van Mr.Beversluis te bekijken. Deze rechter toonde tijdens de rechtzittingen zijn archaeologische lessen bijzonder goed geleerd te hebben.Ik heb er maar één woord voor: K NAP.

Een herkomst als "driftartefact" impliceert inderdaad de zelfde kenmerken als de miljoenen glimmende zwerfstenen uit het keizand die ook met de gletsjers hier kwamen.Dat de artefacten van VERMANING,die een volkomen goede in-situ hadden,pas veel later werden vervaardigd,geen ijstransport meemaakten en daarom een volkomen andere habitus vertoonden is dan vanzelfsprekend.

Het GEWELDIGE BEWIJS van Stapert dat de zogenaamde slijpsporen op de artefacten van Vermaning NIET op de zwerfstenen uit het Drentse keizand voorkomen is:

- 1.Een niet relevante bewering omdat alleen met erratica uit de door het B.A.I. in-situ opgegraven lagen met werktuigen,werkelijk echte vergelijkingen mogelijk zijn.En dat was alleen maar in Hogersmilde.
Men kan geen artefacten uit een in-situ gaan vergelijken met een handvol zwerfstenen van een Drentse akker of van de aardappelmeelfabriek de "Oranje",zoals bijvoorbeeld het Gerechtelijk Laboratorium"gestuurd"door drs. Stapert deed.
- 2.Een bewezen ONWAARHEID.
Wij hebben alle erratica uit de opgraving Hogersmilde-A. onder de binoc bekeken tijdens de expertise op 9 en 10 maart 1978.We namen hiervoor niet de erratica die Vermaning in gestoorde grond vond.We bekeken slechts

de erratica uit ongestoorde grond, opgegraven door het Instituut van drs D. Stapert- in zijn niet aanwezigheid- onder leiding van dr. Van der Waals in 1965. In "Palaeohistoria XV" blz. 117-119 hebben wij de nummers hiervan opgezocht. Tijdens onze expertise bleken er van de 15 gevonden nummers, twee niet meer aanwezig, terwijl één een echt artefact bleek te zijn. Welnu 50% van deze erratica had WÉL slijpsporen. Het was het Gerechtelijk Laboratorium dat ons op het idee bracht om dit onderzoek te doen.

In hun Rapport van 18 maart 1976 schreven zij op blz. 7:

No. 1965-X-129 is géén werktuig
maar een gewone natuurlijke
steen. Wél echter mét slijpsporen.

Nogmaals dr. Groeneveld
bracht ons wél op een idee.

Als de heer Stapert zijn "alléén maar echte zes" eens wil bekijken met de ogen van Mr. Beversluis, zal hij van de ene verbazing in de andere vallen:

A. Hij behoeft dan het geïsoleerd voorkomen van AL zijn "ZES ECHTE" niet meer te zien als bewijs dat het om "slachtplaatsen" gaat. (De bijl van Drouwen laat hij op zo'n slachtplaats weggooien omdat de punt brak tijdens dat slachten). Het is namelijk een bewezen feit dat op slachtplaatsen juist altijd meerdere, vaak zelfs vele artefacten worden aangetroffen.

B. Hij zal dan mogelijk ook de behoefte gaan gevoelen om de moderne literatuur eens open te slaan en eens over onze grenzen te gaan kijken wat de Saalegletsjers daar zo allemaal hebben achter gelaten.

Voorlopig zal de heer Stapert echter nog wel een tijdje door moeten gaan met zijn "ZES ECHTE"... alhoewel: ons APAN-LID de heer LANJOUW heeft ZIJN triangulaire "vuistbijl van ANDEREN" maar eens opgehaald uit het Museum in Assen, waar nog steeds een levendige handel wordt gedreven in foto's en dia's van zijn vuistbijl zonder dat hem dienaangaande ooit iets werd gevraagd, noch ooit iets van de baten aan hem werd overgedragen.

De heer J.E. Musch, zal in een uitvoerig artikel terugkomen op deze heel nieuwe visie op de "ECHTE ZES". Maar dan wel in relatie tot de meest nieuwe gegevens uit binnen en buitenland. Onmogelijk, uitgesloten, het is duidelijk dát, zonder meer, absoluut zeker enz. enz. blijken vooral in de archaeologie gevaarlijke uitdrukkingen te zijn. Bar en boos..... zegt een bekende amateur-praktijk-archaeoloog nog al eens.

HOE IS HET MOGELIJK ?

*④

Hoe is het mogelijk dat 144 praehistorische artefacten uit de collectie HIJKEN verdwenen ?

Ze werden door het Museum Drenthe uitgeleend aan Groningen. Waar zijn de uitleenbriefjes? Door de politie in beslag genomen op het B.A.I. Waar is het proces Verbaal? Overgedragen aan het Gerechtelijk Laboratorium. Hier hebben we het eerste gegeven: Rapport van 18 maart 1976:

ONDER III (blz. 1): "B. Een groot deel van de middenpalaeolithische vondst Hijken". Er wordt geen aantal genoemd. Men noemt op blz. 2 wel een heleboel veel belangrijke andere zaken zoals: Een blikken bus met kapotte deurkruk; een hamer; een knijptang; een metalen kleine winkelhaak; een schroevendraaier met gebroken rood heft; een doos peli wrijfwas, een plastic zak met afval enz. enz. Allemaal door drs. Stapert van het schip gehaald op 18 maart 1975.

Een specificatie van de collectie HIJKEN was blijkbaar niet zo belangrijk? Waar ging er iets mis? Waarom verdween die collectie? Vermaning gaf in 1971 vijf artefacten uit Hijken aan het Museum in Drouwenerzand in ruil voor fossielen. Deze vijf speelden een sleutelrol bij het bewijzen van de ECHTHEID van de vondsten van Vermaning. Ze hadden allemaal GLANS- en KLEURPATINA. (Zie: Arch. Berichten V, pag. 85 e.v.) DAAROM EISEN WIJ DAT DE 144 van HIJKEN BOVEN WATER KOMEN..... Nogmaals WAAROM VERDWENEN DEZE 144 artefacten. Wij kenden ze.....

ALS DE OFFICIER VAN JUSTITIE IN ASSEN.....**ALS!**

door A.M.WOUTERS.

Ten tijde van de "PERSCONFERENTIE" van 18 maart 1975 maakte ik voor het eerst kennis met het "Rapport Stapert-Waterbolk", en was volkomen verbijsterd toen ik zag en hoorde wat deze werkelijk onzinnige zeven bladzijden aan historie in DRENTHÉ lossloegen.

Men vraagt zich af....."HAD NU NIEMAND DEZE ESCALATIE KUNNEN VOORKOMEN"? En mijn antwoord moet bevestigend zijn.

Als de OFFICIER van JUSTITIE in Assen op 13 maart 1975 het "Rapport Waterbolk-Stapert" goed had doorgelezen.....althans de eerste en laatste zinnen ervan, had hij in enkele minuten de hele turbulente lawine kunnen tegenhouden.
OORDEEL ZELF:

Eerste zin uit het Rapport Stapert-Waterbolk 10-III-1975:
"Het onderzoek werd uitgevoerd door drs.D.Stapert.Medewerking verleenden o.a.dr.J.G.Boekschoten (Geologisch Instituut) en dr.G.Boom (Laboratorium voor Fysische Metaalkunde)"(Regel 3.e.v.)

Laatste zin uit het gelijknamige Rapport:
"Tot slot zij opgemerkt, dat de in dit voorlopige rapport genoemde OPVATTINGEN, alle door nadere rapporten, expertises, illustraties etc. KUNNEN worden geadstrueerd "
(Adstrueren: Met bewijzen staven: Koenen, blz.32, regel: 25-26. Zeventwintigste druk).

Wij kunnen ons voorstellen dat Mr.J.Muntendam, de toenmalige Officier van Justitie in Assen met alles wat STAPERT tussen de beide door mij geciteerde zinnen schreef geen raad wist. Het is voor iemand die met het Oud-en Middenpalaeolithicum vertrouwd is, de grootst mogelijke bla-bla-bla.....ONZIN.

Voor een niet deskundige als de officier van Justitie kan het slechts een opsomming van vreemde termen en wat door een professorale signering "geadstrueerde" reeks OPVATTINGEN en aanklachten zijn geweest. Dat deze professor zijn ondeskundigheid alleen al bewees door gelijktijdig zijn eigen lijvige artikelen betreffende de vondsten van Vermaning te verlooehenen, deed blijkbaar minder ter zake.

Nu is het wel zo, dat de in het "Rapport Stapert-Waterbolk" genoemde OPVATTINGEN, (lees: zeer grove beschuldigingen) tegen de drager van de CULTURELE PRIJS van Drenthé toch wel van dien aard waren, dat een rustige afweging van feiten geboden was.

Dit moet vooral voor een Officier van Justitie een vanzelfsprekende zaak zijn. Het was bijvoorbeeld voor Mr.J.Muntendam zeer gemakkelijk geweest om even Prof. dr.H.T.Waterbolk te bellen op zijn Biologisch Archaeologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen.

Hij had dan bijvoorbeeld kunnen vragen:

"Professor, mag ik VOOR IK TOT AKTIE OVERGA eerst van U nog even de Rapporten Boekschoten en Boom ter inzage hebben...en stuur me dan meteen ook de "nadere rapporten, expertises, illustraties etc. etc., die deze zaak moeten adstrueren".

Als Mr.Muntendam dat werkelijk gedaan had, waren er op die zwarte 18^e maart 1975 nooit de reeks onwettige en beschamende maatregelen genomen die ik hier even opsom:

A. Aanhouding van Tjerk Vermaning onder een vals voorwendsel en zonder het tonen van een arrestatiebevel.

B. Opmaken van een "Proces Verbaal" waarin pertinent bewijsbare leugens staan.

- C. Huiszoeking op het schip van Vermaning zonder schriftelijke opdracht en zonder vergunning van de heer en mevrouw Vermaning.
- D. Het afvoeren van mevrouw Vermaning-en haar zoon-in een arrestantenwagen, bont en blauw geslagen en behandeld als vee, toen ze weigerde de politie zonder schriftelijk bevel tot huiszoeking, binnen te laten.
- E. Het inschakelen van de "BELANGHEBBENDE" drs Stapert, bij de huiszoeking en het inbeslagname van de eigendommen van de Vermanings. Het gedrag van deze drs. Stapert tijdens deze huiszoeking kan men lezen in het "Verslag" dat de moeder van mevrouw Vermaning neerschreef in het boek: "DE Waarheid over Tjerk Vermaning" (pag. III, 3a e.v.).
- F. In beslagname van goederen van de Vermanings zonder wettig bevelschrift.
- G. Het later toevoegen (vervalsen...) van bewijsbare leugens in een al eerder geschreven Proces Verbaal.
(In het Proces Verbaal van 26-III-1975, staat niets van een toestemming tot huiszoeking vermeld. In de Verbalen van 14 mei en 2 juni -vreemd na zoveel maanden- wordt ingevoegd, dat Vermaning ZELF toestemming gaf tot deze huiszoeking.... Die toestemming kan Vermaning nooit hebben gegeven, want de huiszoeking was al begonnen voordat hij maar bij benadering wist dat tegen hem een verdenking bestond, op grond waarvan die huiszoeking werd uitgevoerd. Met andere woorden, de "overval" op zijn schip en zijn gevangenneming op weg naar zijn werk in Meppel (en niet OP zijn schip, zoals in het eerste Verbaal staat)- waren gelijktijdig gepland).
- H. De persconferentie in de Statenzaal van Drenthe (eigendom van de "aanklagers") in tegenwoordigheid van de Commissaris van de Koningin, mevr. Mr. A. J. Schilthuis, gedeputeerde Boering, luitenant Brink van de rijks politie, officier van justitie Mr. Muntendam en prof. Waterbolk en drs. Stapert.
 Op deze conferentie werd het rechtsbeginsel van PRAESUMPTIE met voeten getreden. *(Een verdachte moet voor onschuldig worden gehouden, zolang zijn schuld niet volgens de wet bewezen is: Europees Verdrag van de rechten van de mens, artikel 6, lid 2).*
 Terecht schreef Ton Hulst dan ook: "Terwijl een moordenaar met alle zorgen wordt omringd, en zoveel mogelijk voor de publiciteit wordt beschermd, wordt Vermaning zónder nog een schijn van officieel bewijs, aan de schandpaal genageld" (Tjerk Vermaning, steen des aanstoets, pag. 136).

De heer Mr. J. Muntendam zou echter tijdens het telefoongesprek met Prof. dr. H. T. Waterbolk wel niet erg veel wijzer geworden zijn.....

WANT WAT IS HET GEVAL ?.....

- I. Dr. BOOM kon op 10 maart nauwelijks begonnen zijn met zijn onderzoek als medewerker van drs. D. Stapert. Pas op 11 april 1975 levert Dr. Boom zijn Rapport in.....
 Wel wat jammer voor de officier van Justitie dat hij al een maand te vroeg tot actie overging, want in dit Rapport BOOM -het enige Rapport waarin echt wetenschappelijk onderzoek ter sprake kwam- stond letterlijk:
"Microscopisch noch spectraal is er enig verschil te constateren tussen erkend authentieke artefacten en stukken uit collecties gevonden door, en toegeschreven aan Tjerk Vermaning" (Rapport Boom: pag. 15).
- II. Een Rapport BOEKSCHOTEN heeft er nooit bestaan.
 Later komt aan het licht, dat dr. Boekschoten door Stapert naar Vermaning is gestuurd om de "Collectie EEMSTER" te bespioneren. Wel onder het mom om bij Vermaning wat fossielen te bekijken..... Het betreft de collectie EEMSTER, die Stapert op het B.A.I. als vervalsing ontrafelde.....

Tijdens het proces in februari 1977, blijkt hoe belangrijk de "MEDEWERKING" van de heer Boekschoten werkelijk is geweest:

In het "Rapport Stapert-Waterbolk" van 10-III-1975 zegt Stapert:

1. Op het B.A.I. is een onderzoek verricht naar de authenticiteit van GROEP 5 (=EEMSTER). (Zie "Westerheem 1975, pag. 70, regel 26 e.v.)
2. "Zekerheid van vervalsing bestaat ten aanzien van de vondstgroep 5, (Dit is EEMSTER) (Zie "Westerheem 1975, pag. 72, regel 4 en 5).
3. Tijdens het proces in Assen in februari 1977, zegt Stapert onder ede: "De stukken van Eemster heb ik nooit gezien" (Proces Verbaal: Parketnr. I, 1038/75, pag. 54, regel 28).
Het is zelfs een bewezen feit, dat ze ook nooit op het B.A.I. geweest zijn.
4. En nu komt Boekschoten op de proppen. Hij heeft aan Stapert verteld wat hij van de collectie Eemster gezien heeft. En dan volgt het "onderzoek" op het B.A.I. van EEMSTER:

"Uit de verklaring van Dr. Boekschoten KON IK OPMAKEN
DAT OOK DE COLLECTIE EEMSTER VERVALSINGEN BETROF"

(Proces Verbaal: Parketnr. I, 1038/75, pag. 54, regel 40, e.v.)

5. Drs. Stapert begint zijn "Verklaringen voor de Rechtbank in Assen" aldus:

"De bijdrage van Dr. Boekschoten en Dr. Boom is GERING en ik kan de verantwoordelijkheid voor mijn konklusies betreffende de VALSHEID niet ook op hun schouders leggen.
(Proces Verbaal; Parketnr. I, 1038/75, pag. 45, regel 16 e.v.).

De heer P. Beersma merkt hierbij terecht op:

"Het is maar wat je onder een geringe bijdrage verstaat. Uitsluitend op grond van een uitspraak van Dr. Boekschoten, die géén archaeoloog is, wordt Vermaning in het openbaar voor vervalser uitgemaakt. En Dr. Boekschoten zou niet verantwoordelijk zijn voor de konklusie, die het B.A.I. trekt uit zijn uitspraak. Kom nou. Hij wist toch waar zijn uitspraak voor diende. ("De Waarheid over Tjerk Vermaning", pag. 56, regel 23 e.v.).

III. Aan de "NADERE RAPPORTEN, EXPERTISES, ILLUSTRATIES, etc." die alles nog eens kunnen adstrueren moest nog begonnen worden....

Pas op 19 maart 1976 is het RAPPORT WATERBOLK klaar.

Pas op 26 maart 1976 is het Rapport STAPERT: "De steentijdvondsten van Tjerk Vermaning. Bewijsvoering betreffende valsheid", klaar.

Reeds op 18 maart 1975 moest Stapert een "BIJGEWERKTE VERSIE" geven van zijn Rapport van 10 maart 1975, waarin hij enige al te duidelijke leugens moest wegwerken.

Op 26 maart 1976 laat Stapert duidelijk merken hoe onvolledig het onderzoek van 1975 is geweest. Sprekend over de "NEOLITHISCHE BIJLEN VAN RAVENS-WOUD" schrijft hij:

"Aangezien er in maart 1975 NIET GENOEG TIJD WAS om alle bijlen van deze collectie door het binoculair te fotograferen (Nog geen 20), is het niet mogelijk een lijst te geven van de stukken die vals zijn".....

(Rapport Stapert: 26-III-1976, pag. 49, regel 11 e.v.).

KORT GEZEGD:

Als de Officier van Justitie de moeite zou hebben genomen om op 13 maart 1975:

I. Het Rapport Boom.

II. Het Rapport Boekschoten.

III. Alle nadere Rapporten, expertises, illustraties etc., die de OPVATTINGEN neergelegd in het Rapport Stapert-Waterbolk konden adstrueren.....

werkelijk op te vragen....., zou hij tot zijn verbazing hebben bemerkt, dat op die dertiende maart 1975:

I.Noch een Rapport Boom.

II.Noch een Rapport Boekschoten.

III.Noch "Alle nadere Rapporten,expertises,illustraties etc.,die de opvattingen neergelegd in het Rapport Stapert-Waterbolk konden adstrueren....."

op het B.A.I. van de universiteit van Groningen aanwezig waren.

Er was niets als het "Rapport Stapert-Waterbolk" van 10 maart 1975,een rapport dat bewijsbaar in een ijtempo in elkaar was gezet en dat begon en eindigde met pertinente leugens. Er was óók nog een druk doende Drs D.Stapert die dit Rapport van 10 maart 1975 weer aan het bijwerken was tot de versie van 18 maart 1975.

De Rapporten Boom,Boekschoten en de "Nadere Rapporten,expertises,illustraties etc" waren een nog niet aanwezig LOOS DECORUM om het aanklagend Rapport van Stapert-Waterbolk wat beter verkoopbaar aan te bieden aan de Provincie Drenthe en de Officier van Justitie.

Wij kunnen Prof.Waterbolk naschrijven:

"Wat het effect van dit onderzoek (c.q."telefoongesprek") zou zijn geweest op het verdere verloop van deze affaire,laat zich niet bevroeden" (Rapport Waterbolk,maart 1976,blz.23,regel 11 e.v.).

Prof.Waterbolk doelde op het Neolithisch Complex van Ravenswoud.....;wij op het COMPLEXE spel tegen de EERSTE amateur-(praktijk-)archaeoloog die voor het Biologisch Archaeologisch Instituut van de Universiteit van Groningen TE lastig werd.

..als"

Na het schrijven van dit artikeltje heb ik de chaotische muziek van :

"De tovenaarsleerling" gedraaid.....een niet te stuiten watervloed.....

— * * * —

DE "SCHAAF VAN HIJKEN " .

De schAAF van HIJKEN was een van de vijf stukken uit de aanklacht tegen Tjerk Vermaning.

Wat schrijft Prof.dr.G.Bosinski op blz. 5 van zijn Rapport van 9 mei 1977 over deze "Schaaf van HIJKEN" ?

"Het oppervlak van dit artefact is dorsaal en ventraal met een lichte glans bedekt.Op de BOVENHELFT van het ventrale vlak heb ik de glans er met zeep afgewassen.Het afgewassen gedeelte van het oppervlak is nu dof. (In der OBEREN HÄLFTE der Ventralfläche habe ich den Glanz mit Seife abgewaschen.Die abgewaschene Oberflächenpartie ist Stumpf).

En nu naar de zitting van de Rechtbank in Assen op 6 juni 1977;

Wat zegt Prof.dr.G.Bosinski daar: (Verslag :Parketnr.I.1038/75.pag.27.).

"Ik heb niet de gehele steen afgewassen,maar bijvoorbeeld van de schAAF van HIJKEN alleen DE ONDERSTE HELFT.Ik zie dat de glans op dat deel ook nu nog niet is teruggekeerd".

Dan loopt Bosinski naar de leden van de RECHTBANK om deze onmogelijkheid te tonen (Verslag Rechtbank Assen.Parketnr.I,1038/75,pag.28 regel 12 e.v.)

"Deskundige Bosinski toont vervolgens bij de SCHAAF van HIJKEN aan de Rechtbank,wáár de glans op deze steen is afgewassen....."

De RECHTBANK heeft NIETS in de gaten en knikt bevestigend.De Officier van Justitie,Mr.Epenhuysen verklaarde tijdens zijn requisitoir dat hij de uitzettingen van getuige deskundige à décharge A.M.Wouters niet kon volgen.

De vele ONGELOOFLIJKE onwaarheden en pertinente leugens van Prof.dr.Bosinski heeft de heer EPENHUYSEN waarschijnlijk beter kunnen volgen.Maar aan "KLASSEJUSTITIE" kun je in ons eerlijke land niet geloven.Daar geloof IK zelfs nog niet eens.....in.....

De verdediging heeft op 9 en 10 maart 1978 in Leeuwarden,ook de SCHAAF van HIJKEN kunnen bestuderen.Wat bleek daar:

A.Dit artefact is blijkbaar niet te best verpakt geweest.In het doorzichtige plastic zakje zagen wij ,behalve de"Schaaf van Hijken",ook enige kleine vuursteensplinters liggen.Alvorens het zakje te openen werd deze BESCHADIGING eerst aan onze bewaker,de heer De Vries,getoond.

B.Deze recente beschadiging (afsplintering) toonde overduidelijk aan,dat er een groot verschil was tussen het RECENTE BREUKVLAK en de REST van het artefact.Er was duidelijk KLEUR- en GLANSPATINA aanwezig.

Alvorens dit verschil op een dia vast te leggen,lieten wij de heer de Vries dit significante verschil ook onder de binoculaire microscoop zien.

Deze BESCHADIGING moet ontstaan zijn nadat het "Gerechtelijk Laboratorium" kleurenfoto No.18, behorend bij hun"Rapport van 18 maart 1976" had genomen. Op deze foto No.18 is de beschadiging aan de onderzijde (ventrale zijde) van het artefact namelijk nog niet aanwezig.

Prof.Bosinski zegt op 6 juni 1977 tijdens de Rechtszitting in Assen:

"Wanneer van een steen een stukje wordt afgeslagen en wanneer die plaats doffer blijft dan de omgeving die glanst,dan is het als de glans werkelijk blijft,een verschil in ouderdom" (Verslag Rechtbank.Parketnr. I.1038/75,pag.27,regel 30 e.v.).

De schAAF van HIJKEN heeft echte glans- en kleurpatina en is dus een ECHT, AUTHENTIEK artefact en geen vervalsing.

De foto's die wij maakten,evenals foto No.18 van het Gerechtelijk Laboratorium zijn door ons notarieel gedeponerd.

Ieder die in het museum van ASSEN de HIJKENSCHAAF gaat bekijken kan met eigen ogen zien dat de recente beschadigingen volkomen afwijken van de originele afslagnegatieven.Elke "VERANDERING" die men alsnog aan dit artefact wil aanbrengen is op onze dia's en foto's aantoonbaar.

A.W.-LENT.

Contourlijn vóór de recente beschadiging.

Contour van de ventrale zijde van de "Schaaf van HIJKEN".

B.uit EEXT:

"De heren hebbn 't vuurtie an brannen gemaakt,zie mout maor zien dat zie 't oetkriegt".

HANDLEIDING VOOR HET NIEUWVERVAARDIGEN VAN "VUISTBIJLEN".

(Naar gegevens van drs.S.uit de jaren 1975-1979).

-EEN "PARABEL" of "PARODIE" voor PARANOÏDE PRUTSERS ?-

Sinds 1975 is er een ruime hoeveelheid informatie verschenen,die in haar totaliteit een bruikbare handleiding oplevert voor de nieuwvervaardiging van "Paleolieten",waarbij met een minimum aan inspanning,een maximum aan sukses en erkenning verzekerd is.

Wij willen deze informatie aan onze gretige aspirant-vervalsers niet onthouden. Als U de gegeven aanwijzingen strikt opvolgt,loopt U alle kans,dat Uw "vondst" waardig bevonden wordt voor afbeelding in driekleurendruk in een vaktijdschrift. Misschien dat Uw "Paleoliet" vereeuwigd wordt op prentbriefkaart en / of kleurendia,waaraan dan ruime verspreiding wordt gegeven,ook ZONDER dat Uw toestemming daarbij gevraagd zal worden. Er zal hard aan gewerkt worden,Uw stukken ook een justitiële goedkeuring mee te geven;stilzwijgende aanvaarding door tenminste het Openbaar Ministerie kan minimaal gegarandeerd worden.

PROCEDURE VAN VERVAARDIGING.

1.DE BEKAPPING:

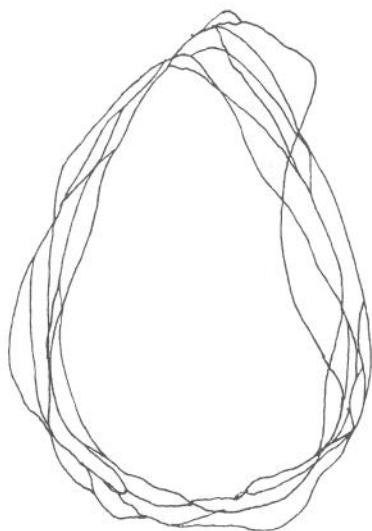
Men neme een stuk vuursteen,bij voorkeur bryozoënvuursteen (Skandinavisch), of witte silex,waarbij de herkomst er niet zoveel toe doet (Gebruik echter absoluut geen vuursteen uit het reservaat op Urk).

Neem in geen geval Saltholmskalk,zwarte vuursteen,gele vuursteen of andere veldgesteenten zoals kwarts,kwartsiet,leptiet,gneis,graniet enz.Waak er ook voor dat er geen rode kleuraders in uw ruwmateriaal vóórkomen.

We zoeken nu naar een knol of natuurlijk splijtstuk,dat al min of meer de vorm van het eindprodukt bezit.Een driehoekige vorm verdient de voorkeur (Zie afbeelding A;samengesteld uit echte produkten zoals afgebeeld in "Intermediair" No.37, 1979).

Indien we een te grote brok of knol vinden,kunnen we één afslag daarvan nemen. Zorg er in dit geval altijd voor,dat het slagvlak tevoren wordt geprepareerd. Gebruik NOOIT méér stukken uit dezelfde knol.Men zou er dan wel eens steenreconstructies of joints van kunnen maken en dan kan er door de mensen van het Gerechtelijk Laboratorium ,die zich "leek" en "buitenstaanders" op het gebied van de prehistorie noemen,toch op wetenschappelijke,statistische gronden bewezen worden dat Uw produkten vervalsingen zijn.Mochten Uw produkten voor het buitenland bestemd zijn,gebruik dan juist meerdere stukken van de zelfde steen.

De prehistorici dáár,vinden "Joints" juist bijzonder belangrijk.Ook als bewijs van echtheid der stukken.

We bekappen nu de hele rand,hoewel we best een lastig stukje kunnen overslaan,of een stuk dat toch al in de gewenste omtreklijn past.Een "vuistbijl" dient op beide vlakken bewerkt te worden.Dit vergt iets meer tijd dan voor een eenzijdige bekapping nodig is (bijv. bij spitsen gebruikelijk);maar het effect ervan is uiteindelijk veel groter.

FIG.A.

Totaaltekening van de omtreklijnen van "Middenpaleolieten";naar drs.S. in "INTERMEDIAR" nr.37, 1979.

De originelen werden getekend door H.R.Roelink.(B.A.I.)

Voorbeelden kunnen we vinden o.a. in het boekje "Brabant in Prae- en Protohistorie" 1975, en in de krant "INTERMEDIAR" Nr. 37, 1979. Werktekeningen op ware grootte vinden we ook in "Palaeohistoria" Nr. 18, 1976, dat we na enig aandringen wel via de openbare Bibliotheek kunnen bestellen.

Kies uw voorbeeld, en hamer er maar lustig op los.

Of U nu een slagsteen bezigt, of een soepbeen gehaald bij de slager, hanteert, let er steeds op, dat de bewerkingsrandjes netjes recht worden afgewerkt. Het laten zitten van "tandjes", of het maken van uithollingen zou namelijk tot gevolg kunnen hebben, dat het werkstuk ten onrechte tot "pseudoartefact" wordt verklaard. Het stuk kan in dit geval misschien nog wel onder Uw naam worden gepubliceerd, of zelfs geëxposeerd, maar zelfs een zwart-witfoto schiet er dan niet aan over, hoogstens een tekening in potlood en inkt. Maar daar zijn we uiteraard niet tevreden mee.

Bewijk niet voor de verleiding om ook eens een langgerekte, rechthoekige, trapeziumvormige, ovale of discussvorm toe te passen.

Breekt van Uw werkstuk de punt af, laat dat dan maar zo. Niet nabewerken of opnieuw een poging wagen een compleet werkstuk te produceren.

Opm.

Een vuistbijl zonder punt is het bewijs dat het werktuig tijdens het slachten van een groot stuk wild is gebroken en toen weggegooid. Zorgt U dan wel dat er op Uw "vindplaats" UITSLUITEND dit ene artefact wordt gevonden. Vooral in Drenthe is juist het vinden van maar EEN stuk een bewijs van het gebruik op een slachtplaats. (Zie "Intermediair" Nr. 37, 1979). (Waar zijn de KAMPEMENTEN in Drenthe toch geweest?)

Indien U de vuistbijl in het BUITENLAND wilt "slijten", zorg dan dat er juist meerdere werktuigen bijeen gevonden worden. Daar vindt men op slachtplaatsen juist altijd meerdere werktuigen bijeen, soms zelfs zeer veel. (Dat was toevallig ook het geval bij de vondst van de bosolifant met werktuigen in Rhenen -Grebbeberg-, maar naar dergelijke uitzonderingen gaat geen enkele archaeoloog in Nederland kijken, ook al wordt er een officiële melding van gedaan).

Zorg ervoor dat U alle produktieafslagen zorgvuldig verwijderd. Sla ze desnoods met de voorhamer tot gruis.

2. DE NABEHANDELING VAN HET OPPERVLAK.

Hier dient U de meeste aandacht aan te besteden. De mechanisch-chemische nabehandeling is echter eenvoudiger, dan zij op het eerste gezicht lijkt. We moeten er alleen zorg voor dragen, de behandeling juist te doseren. Niet teveel, want dan kunnen we weer in de "pseudo-categorie" belanden; niet te weinig, want anders krijgt ons werktuig te weinig ouderdom mee. Laat je na een honderdtal mislukkingen vooral niet afschrikken dapper door te gaan. Het pad der archeologen is nog nooit met rozen bezaaid geweest.

De bekappingsvlakken, en vaak ook nog delen van de onbewerkte buitenkant van de steen zien er nu nog volkomen vers uit. In het buitenland zou U met Uw werkstuk mogelijk succes kunnen boeken, maar nogmaals daar wil men liever meer stukken tegelijk zien, wenst meer vormen en stelt allerlei absurde eisen, waar men hier te lande nog niet aan denkt. Hier zijn wat eenvoudige handelingen al voldoende.

2, 1. VORSTSPLIJTING.

Aanbevelenswaard is het, om sporen aan te brengen, die het geloofwaardig maken dat we een stuk hebben, dat "de ijstijd" heeft meegemaakt. We kunnen daar toe wat scheurtjes of breuken aanbrengen door hevige temperatuurswisseling. We geven hier een eenvoudig procedee.

Eerst leggen we het werkstuk enkele dagen in de diepvriezer. Daarna leggen we het werkstuk in de gootsteen en begieten het met heet water uit de geyser.

Eventueel herhalen. Let echter op, dat er niet zulke grote stukken afvliegen, dat het stuk onherkenbaar wordt; dat wil zeggen niet meer in het omtrekschema van Fig. A past. (We kunnen echter ook deze procedure 2, 1 helemaal aan het einde uitvoeren, maar dan is nabehandeling 2, 3 tot en met 2, 5 noodzakelijk. We kunnen deze behandelingen ondervangen, door het "artefact" door een minderjarige te laten aanbieden; dan is namelijk die hele rompslomp overbodig).

2, 2. KRASJES, AFRONDINGEN, DRUKKEGELTJES EN CRYOTURBATIERETOUCHES.

Het heeft even geduurd om het navolgend procedee op te sporen, maar uiteindelijk was een wat verscholen vingerwijzing te vinden naar de techniek, om deze complexe verschijnselen, die het zo goed "doen" onder de binoculair, zonder veel moeite te produceren. De oplossing werd gegeven door een minuscuul fotootje bij een wervingsactie in de "Toeristenkampioen", waarin het INSTITUUT van drs. S. oproept tot deelname aan een "opgraving". Op dit fotootje was namelijk met een oogloope een apparaat te ontwaren, dat de door ons begeerde mogelijkheden biedt. Het apparaat lijkt een grote rol te spelen in het succes van dat INSTITUUT, want bij voorzichtig navragen bleek ons, dat aldus voorbehandeld materiaal al veel "STOF" voor publikaties opleverde, en zelfs .... proefschriftonderwerpen...; dus gegarandeerde promotie en vaste aanstelling.

Het is niets meer of minder dan een BETONMOLEN, en daar is ook door ons wel aan te komen. We kunnen denken aan huur, maar eenvoudiger en voordeliger is het gebruik tijdens een schaftuurtje op een nabijgelegen bouwplaats.

We werpen ons werkstuk samen met nog wat onbewerkte natuurstenen in de draaiende molen en voegen wat scherp zand en water toe. (Denk eraan. Géén cement en kalk erbij).

Na enkele minuten draaien blijken er fraaie krassen, afrondingen, botskegeltjes en chaotische afsplinteringen ontstaan te zijn. We hebben nu een grauw produkt, dat ten hoogste de benaming "Laat-Mesolithicum" of "Vroeg-Neolithicum" kan krijgen. Maar we willen natuurlijk doorstoten tot het "PALEOLITHICUM".

(Bewaar de natuurstenen goed. Die kunnen straks eventueel gebruikt worden bij het onderwerp "VINDPLAATS". De kenmerken op een artefact met het predikaat: "Goedgekeurd door het Instituut van drs. S", behoren ALTIJD ook aanwezig te zijn op alle natuurlijke stenen uit de originele vindplaatsen. Vandaar).

2, 3. WITTE KLEURPATINA.

Deze patina is eenvoudig aan te brengen, alhoewel... hij mag er niet met zeep water en een borsteltje af te halen zijn. Men neme een oplossing van NaOH (te krijgen bij de apotheek of een scheikundeleraar). Als we snel resultaat willen hebben, wordt toevoeging van CaCO_3 aanbevolen. (Waarschuwing: CaCaO ; CoFfy of kaneel geven wel een lekkere geur, maar hoogstens een wat bruine kleurzweem op de witte patina, die niet al te duurzaam is).

Minimaal halen we nu het predikaat "Neolithisch" in Zuid-Limburg. Buiten de provincies Brabant en Limburg kunnen we de witkleuring echter beter achterwege laten.

2, 4. BRUINE KLEURPATINA (ROEST).

De teksten zijn ons ten aanzien van bruinkleuring niet helemaal duidelijk, maar (even duimzuigen) we kunnen bijvoorbeeld veenwater nemen, waaraan we ijzerroest toevoegen. Water uit met huisvuil dichtgeworpen vennen, lijkt voor ons doel ook wel geschikt en er is gemakkelijk aan te komen. We kunnen ook zoeken naar plas-sen goed zuur regenwater in of nabij een schroothoop. Met wat geluk zijn daar ook andere geoxideerde metaalsporen aanwezig (zink, koper, chroom, cadmium bijv.) en mogelijk nog andere sporenelementen, die bijzondere tinten aan het bruin kunnen geven. Met bruin moet men het echter niet te bruin maken.

Zowel voor witte als bruine kleuring geldt, dat we het stuk eerst een tijdje moeten laten drogen bij de centrale verwarming; het natuurlijke water verdwijnt

dan uit de poreuze steen, en de chemicaliën dringen er later beter in door. *(Vermijdt absoluut direkte aanraking met ijzer in vaste vorm, want oxydatieplekjes kunnen in de steen gaan invreten, en dat kan aan machinale "slijping" geweten worden. Na de behandeling in de betonmolen, zouden we reiniging met verdund zuur kunnen toepassen; het is geen noodzakelijkheid, maar het voorkomt latere twijfels....)*

Gebruik nooit schoensmeer.....!!

2, 5. WINDLAK EN PUTTERIGHEID.

(Opm.: Niet te lezen als "IN de put en Winderigheid"!)

Dit is weer een mechanisch proces. We letten op of er ergens in de buurt bijv. bruggen of gebouwen met de "zandstraal" worden bewerkt. Tegenwoordig is gebruik van zand verboden, maar er wordt ons verzekerd, dat met glasparels van 90-150 micron al binnen tien minuten goede resultaten te verkrijgen zijn, zeker als het apparaat op volle kracht vooruit staat. In een schafpauze is dus al heel wat te bereiken. Let wél op, dat alle kieren en holten goed behandeld worden. Dit lukt weer eenvoudiger, dan het op het eerste gezicht lijkt, want we hebben immers geen last van vervelende aanklevende grond in deze kieren en holten, wat bij echte bodemvondsten steeds tot ergerlijke complicaties leidt.

(Opm. Het verdient aanbeveling, links en rechts langs de randen en op willekeurige plekken wat kleine schilfers te verwijderen. Daarna echter weer opkleuren - liefst iets anders van tint- en licht nabehandelen met de zandstraal).

2, 6. FRIKTIEGLANSPLEKJES.

Aanvankelijk werd aanbrengen van dit verschijnsel warm aanbevolen. De techniek was erg simpel; gewoon twee stenen een tijdlang langs elkaar wrijven. Door deze frictie loopt de temperatuur plaatselijk zeer hoog op, waardoor de vuursteen enigszins "plastisch" wordt en er vervolgens een spiegelglad vlakje wordt gevormd. Het beste gaat dit in een modderstroom van rond de 0° Celsius. Pas wel op want vuursteen wordt pas bij 1500° Celsius plastisch. drs. S. kan U mogelijk verder inlichten hoe te handelen. Niet erbij vertellen waarvoor U het gaat gebruiken.

De laatste gegevens uit betrouwbare bron waarschuwen echter voor een te goed resultaat, waardoor alsnog een toeschrijving aan het "Jong-Palaeolithicum" mogelijk wordt.

2, 7. GLANSPATINE.

Deze patina schijnt onmogelijk namaakbaar. We doen dan ook beter geen enkele poging daartoe.

(Opm.: Nog onlangs kwam glanspatine nog voor in een tabel van drs. S, opgenomen in een zeker Rapport van Maart 1976, als KENMERK VAN ECHTE MIDDENPALEOLIETEN. Sinds bewezen werd dat de artefacten van een zekere Tj. V. wel degelijk glanspatine hadden, verdween deze glanspatine plotseling uit de nieuwste tabel die drs. S. in "INTERMEDIAIR" No. 37 van 1979 publiceerde. GLANSPATINE KOMT NOOIT VOOR op echte MIDDENPALEOLITHISCHE werktuigen heet het nu.).

Echte paranoïde prutsers wachten zich dus wel, nog enige poging in die richting te ondernemen. Gewoon tijdverlies.

2, 8. GEBRUIKSSPOREN.

Zeer ingewikkeld en tijdrovend. Bovendien voor Nederlandse "Paleolieten" uit den boze.

2, 9. VINDPLAATS.

We stoppen nu onze "vondst", keurig gereinigd van ongerechtigheden en vingerafdrukken, bij voorkeur in een sigarenkistje met watten-vooral vetvrij-. Een bruin papieren zak kan weer tot "Mesolithicum of Neolithicum" leiden. Nooit een plastic zak of een krant nemen.

We gaan nu "melden"; we kunnen dit zelf doen, maar er ook een ander voor op laten draaien. Niet zelf naar de krant stappen en een heel verhaal ophangen over "type" en "ouderdom" en "cultuur". Eerst niet zelf of samen met een partikulier tot publikatie overgaan. Speel het altijd UITSLUITEND via "de overheid".

We kunnen natuurlijk gewoon naar de burgemeester stappen of laten stappen, en melding maken van een "vondst", zoals aangegeven in de Monumentenwet van 1961. De beste man zal doorgaans te verbouwereerd zijn om lastige vragen te stellen. De gang naar een plaatselijk Museum behoort ook tot de goede mogelijkheden. Wacht dan achter een boom of in een portiek tot er "leidinggevend" personeel "op veldverkenning" gaat. Op een heerlijke zonnige dag in de hoogzomer - ook weer niet te warm -, maakt U de beste kans. Op zaterdag is het natuurlijk altijd goed. Stel dan de lokettist het stuk ter hand. Hij zal plichtsgetrouw alles noteren wat U zegt. Houdt liefst de plaatsaanduiding zo vaag mogelijk en mompel iets over lemig, stenig, beekdal enz.

Tevoren heeft U natuurlijk de gekozen vindplaats goed verkend, want er zouden immers bij een eventueel na-onderzoek oudtijds vervaardigde Paleolieten kunnen opduiken, die de witte- of bruine inkleuring en de zo zorgvuldig aangebrachte "windlak" praktisch missen, omdat ze sinds hun achterlating, in de bodem opgesloten zijn geweest. U kunt er niet altijd op vertrouwen, dat dergelijke stukken bij een opgraving ter plaatse onmerkbaar verwijderd kunnen worden. Opgravingen lokken namelijk veel nieuwsgierigen en vergen meerdere deelnemers, waarbij de kans groot wordt, dat later loslippigheid ontstaat. Verwijdering achteraf stuit ook op komplikaties.....

Smeer geen grond aan Uw stuk. Mocht het per ongeluk in de modder vallen, dan eerst zorgvuldig afwassen. Vroeger was aanklevende grond nog wel eens een gunstig kenmerk, maar nu hoeft U geen overbodige moeite meer te doen. Er wordt als regel geen enkele serieuze aandacht op aanwezige grondresten geslagen en met de meest moderne "aquasapon"-methode worden deze vroeger voor belangrijk gehouden gegevens toch verwijderd na eerst een cachottereuze viervoudige behandeling met chemische ontvettingsmiddelen te hebben doorstaan.

U zou natuurlijk toch wat fijn slib kunnen aanbrengen, maar dan loopt U het risico, dat het stuk verdacht wordt werkelijk te zijn opgegraven uit een eeuwenlange ongestoorde ligging. En dat moet beslist vermeden worden. Valsverklaring en/of verzwijgen wordt welzeker Uw deel.

Nog veel te weinig houdt men zich strikt aan de toch zo simpele eisen, die nu eenmaal noodzakelijk zijn om ons lokale "Palaeolithicum" tot grote bloei te brengen en tot ver over de grenzen bekend.

Houdt het altijd op "oppervlaktevondst", bij toeval gevonden op een zandpad, rand van een akker, zandverstuiving, opgebrachte grond, langs een sloot of wal.

Kies liefst een klein dorpje, nooit een grote plaats of stad. Blijf uit de buurt van fabrieken, televisietorens etc. Het moet beslist een aantrekkelijke, landelijke omgeving zijn, geen veenontginning of grote in exploitatie zijnde groeve.

Voor Noord-Nederland blijven we altijd buiten het gebied, omsloten door Coevorden, Beilen, Assen, Drachten. In Brabant liefst buiten de Centrale Slenk.

In het algemeen geldt, houdt het simpel, geen ingewikkelde vormen

of technische verzinsels. Nooit meer dan één stuk tegelijk aanbieden of laten aanbieden.

Indien U het zó speelt, dat U geruchten verspreidt, met het doel huisbezoek te krijgen (riskant, want niet zelden krijgt men dan nooit het gewenste bezoek), verwijder dan alle buitenlands aandoende zaken uit huis, keuken en tuin, of camoufleer ze tijdelijk. Houdt U beslist van de domme op oudheidkundig gebied. Laat Uw stuk rustig meenemen, en weiger beslist iedere bruikleenverklaring of geldsbedrag, ook al wordt U nog zo onder druk gezet. Het is één van de terloopse tests en U kunt op de valreep Uw doel nog mislopen.

Rustig laten bestuderen, publiceren, exploiteren, procederen, exposeren; niet plotseling opeisen en terughalen.

En last but not least... niet kort na de overdracht ziek worden of overlijden; dit roept fatale verdenking op.

En vooral: wordt geen lid van de APAN ! Samen kunnen we er zo iets heel moois van maken. Teveel is er al stuk gemaakt door onordelijk gepruts en massaliteit op Europees niveau....

(De vinder-eigenaar van de "vuistbijl van Eexterveld"; een Oud-Paleoliet uit Drenthe, met windlak en putterigheid, krasjes, botskegels, afronding, cryoturbatieretouche, vorst-scheur, niet strikt Middenpaleolithische typologie, benevens rode, oranje, gele, witte, bruine, groenige kleurpatina en los gevonden in een bultje stenen langs een aardappelakker, geheel schoongeregend. Nog juist gevonden, vóórdat dhr. Vermaning het stuk kon oppakken.).

J.E. Musch. Anloo.

november 1979.

"AMATEURS"....GÉÉN AUTEURSRECHTEN ?".

Overkomt het U ook wel eens, dat U een Archaeologisch boek naslaat en dan moet constateren dat daar je eigen artefacten, tekeningen of foto's instaan zonder dat je er iets van af weet? Je naam vind je ook nergens terug. Soms staat er zelfs een heel andere naam bij... Geloof U het niet? Sla dan maar even na....

"De prehistorie van Nederland", J. Brongers en P. Woltering: blz. 55 afb. 3. Neolithische dolk uit Bergeyk (Tekening: Wouters).

Nederlandse Oudheden: Textband: "Origin of the Dutch LBK Flint Industry" Newell. blz. 177 en 179: 43 artefacten uit mijn noodopgraving Montfort II en uit mijn collectie. Alle besproken en afgebeeld. Mijn naam? Nergens.

"Prehistorische Kulturen in het Zuiden der Lage Landen", De Laet. blz. 104, fig. 44 (1e Druk 1974) Door mij opgegraven artefacten. Eerste vondsten van de Oldesloe-phase in Limburg. Mijn naam... welnee: Naar Newell.

"Noord Brabant in Pré- en Protohistorie" D. Stapert: blz. 32: fig. 10-11. Niét tekening B.A.I. maar tek. A. Wouters.

Blz. 33, fig. 12: 17 artefacten nog steeds in mijn bezit. Niét tek. B.A.I., maar Wouters. Blz. 34, fig. 13: Artefacten, 11 stuks, nog in mijn bezit. Niét tek. BAI, maar Tek. Wouters. Fig. 14 en 15: Niét tek. BAI maar A. Wouters. Blz. 35, fig. 16. Artefact nog steeds mijn eigendom. Niét tek. BAI, maar tek. A. Wouters.

"Les derniers chasseurs" Planche 9, is niet naar Wouters dr. Rozoy. Het is een letterlijke overname zonder toestemming. Uit dit werk blijkt tevens dat het opgravingsmateriaal van Geldrop op het BAI volkomen door elkaar geraakt is. "De verdwenen Mens" Bronkhorst-v.d. Beemt. Kleurfoto's 2 en 6: Niet foto's R.O.B., maar foto's Wouters. De heer van de Beemt was echter in de overtuiging dat het om R.O.B. foto's ging en bood onlangs zijn verontschuldiging aan. Er zijn er nog wel méér lezers... KAN DAT ZOMAAR ?? A. Wouters. LENT.

OVER "INSINUATIES" GESPROKEN.

In "INTERMEDIAR" Nr.37 van 14 september 1979 schrijft drs.D.Stapert op blz.39:

"Een grote groep van de amateur-archaeologen, die zich met de Oude Steentijd bezig houden wil de feiten niet onder ogen zien, of in elk geval aan hun mening tegenovergestelde standpunten niet in overweging nemen. Vaak stelt men zich zeer emotioneel op tegen de zogenaamde 'officiële wetenschap', en sommige woordvoerders binnen deze groepering schromen niet reeksen INSINUATIES (en soms grove beledigingen) en ook veel evidente onjuistheden te publiceren".

In zijn naschrift op het commentaar van de "APAN" gaat de grote "ontmaskeraar" weer verder:

"Zonder beledigingen of "INSINUATIES" kunnen APAN-geschriften het blijkbaar niet stellen, ook deze brief bevat er weer een aantal".

Voor drs.D.STAPERT zoeken wij eerst even in het woordenboek op wat "INSINUATIES" eigenlijk zijn:

"INSINUATIES": Onbewezen, bedekte aantijgingen of beschuldigingen.

Nu wordt het wel tijd dat drs.Stapert eindelijk eens met bewijsbare voorbeelden komt. Alhoewel er in dit nummer van onze kant nog al wat "aantijgingen" aangedragen worden is er niet één bij die BEDEKT of ONBEWEZEN is. Wel moet de lezer wil hij een en ander verifiëren, de moeite nemen de Rapporten en Processen-Verbaal na te slaan. Wij geven precies aan: Welk Rapport; welke bladzijde en welke regels..... Mogelijk kan Drs.S. zijn voorbeelden ook op deze wijze illustreren. Deze Rapporten en Processen-Verbaal bevatten namelijk de hele WAARHEID en niets dan de WAARHEID, want zij werden alle onder ede aan de processtukken gehecht.

Wij van onze kant zijn zo vrij, na de kreten in "Intermediair" al vast een begin te maken. Insinuaties, leugens of bedrog....., de heer Stapert kan zelf kiezen onder welke rubriek hij e.e.a. wil rangschikken.

*1.

Op 10 maart 1975 verscheen er niet alleen het Rapport:

"Voorlopig rapport over de steentijdvondsten van Tj.Vermaning" door D.Stapert, maar ook een rapportje van een halve bladzijde, eveneens ondertekend door D.Stapert, dat wij hier integraal weergeven:

BIOLOGISCH-ARCHAEOLOGISCH INSTITUUT
RIJKSUNIVERSITEIT, GRONINGEN.

10 MAART 1975.

VOORLOPIG RAPPORT m.b.t. 2 STEENTIJDVONDSTEN, GEDAAN DOOR DE AMATEUR-ARCHEOLOG A.S. te M. (Naam en adres bij ons bekend).

"Dit rapport behandelt 2 stukken, door S. gevonden te Wijster, en d.d. 25 febr. 1975 door hem aan Prof.Dr.H.T.Waterbolk overhandigd voor nader onderzoek op het B.A.I.

Een van de twee stukken is een normaal (natuurlijk) pseudo-artefact, zoals ze overal in Drenthe aan de oppervlakte te vinden zijn.

Het ander stuk is vrijwel zeker een vervalsing. Het is gemaakt door een natuurlijk vorstspijltstuk te retoucheren tot een "handspits"-achtige vorm (zoals bekend uit het Middenpaleolithicum). Verschillende kenmerken van de

retouches maken duidelijk, dat het hier zeer recente bewerking betreft; ook zijn geen sporen van patina, etc. op deze retouches aanwezig; voorts zijn op meerdere plaatsen slijpsporen zichtbaar, zoals die ook voorkomen op de vervalsingen die afkomstig zijn van T. Vermaning (zie het desbetreffende rapport).

De heer S. is een goede vriend van Vermaning, en was betrokken bij de voorbereidingen voor het in het leven roepen van een stichting, die Vermaning financieel zou steunen.

Deze omstandigheden doen vermoeden, dat S. mogelijk medeplichtig is aan, althans op de hoogte is van het vervalst zijn van de artefacten, die van Vermaning afkomstig zijn.

Was getekend:

(Drs. D. Stapert).

Zo, daar kan het mijnheer S. te M. mee doen. Is dit een INSINUATIE drs. STAPERT? Dat de waarnemingen van Stapert op de 2 artefacten er volkomen naast zitten is niet zo belangrijk.

Vrienden van Vermaning, en ook alle amateurs die artefacten in goed vertrouwen naar het B.A.I. sturen weet wat U te wachten staat.....

- *2. Rapport Stapert van 18 maart 1975 (Westerheem 1975, p.70, regel 17):
STAPERT schrijft:

"Het onderzoek werd uitgevoerd door drs. D. Stapert. Medewerking verleenden dr. G. J. Boekschoten (Geologisch Instituut) en dr. G. Boom (Laboratorium voor Fysische Metaalkunde).

Proces Verbaal: Parketnr. I.1038/75, pag. 45, regel 16 e.v.

STAPERT zegt in de Rechtszaal:

"De bijdrage van dr. Boekschoten en dr. Boom is GERING en ik kan de verantwoordelijkheid voor mijn konklusies betreffende de valsheid niet ook op hun schouders leggen".

Dus deze twee heren fungeerden alleen als "INDRUKMAKERS" op de officier van Justitie en op G.S. van Drenthe....

- *3. Rapport Stapert van 18 maart 1975 (Westerheem 1975, p.71, regel 1 e.v.):
STAPERT schrijft:

"B. Twijfel aan de juistheid, c.q. zekerheid van de onjuistheid van de vindplaatsopgaven van Vermaning bestaat ten aanzien van: (Hier noemt Stapert 8 artefactgroepen: Hogersmilde, Ravenswoud, Hijken, Eemster etc.)

"C. Aanwijzingen, c.q. bewijzen, dat Vermaning opzettelijk onjuiste gegevens over vindplaatsen en vondsten verstrekt heeft, zijn: (Hier noemt Stapert 6 bewijzen).

Het VONNIS van het HOF in Leeuwarden van 21 december 1978, rolnummer 653/1977, blz. 4, regel 1 e.v. zegt:

"Gelet op het onderzoek ter 's HOFs terechtzitting;

Gehoord de getuigen-deskundigen,

Gehoord de Procureur Generaal,

Gehoord de verdachte..... acht het HOF het evenmin bewezen, dat de verdachte (Vermaning) ten aanzien van de omstandigheden waaronder de betrokken steen of stenen werden gevonden een verklaring heeft opgegeven welke GEHEEL dan wel GEDEELTELIJK STRIJDIG WAS MET DE WAARHEID".

De aantijgingen van STAPERT werden dus in hoogste instantie als NIET BEWEZEN van de hand gewezen. Het waren dus INSINUATIES. INSINUATIES waarmee hij voor heel Nederland de naam van Vermaning kapot heeft gemaakt.

*4. Rapport Stapert van 18 maart 1975 (Westerheem 1975,p.74,regel 35 e.v.)
STAPERT schrijft:

"F. De waarschijnlijkheid dat Vermaning zelf (mede) als vervalser kan zijn opgetreden, is gebaseerd op: (Hier noemt Stapert 3 feiten en hoge waarschijnlijkheden op.)

Het vonnis van het HOF in Leeuwarden van 21 december 1978, rolnummer 653/1977, blz. 3, regel 50 e.v. zegt:

"Gelet op het onderzoek ter 's Hofs terechtzitting;
Gehoord de getuigen-deskundigen etc. etc.

Overwegende hieromtrent:

dat het Hof - uitgaande van de vooronderstelling, dat één of meer der in de telasteliggings genoemde stenen modern vervaardigde artefacten zijn - NIET BEWEZEN ACHT DAT VERDACHTE (Vermaning) DE BETROKKEN STEEN OF STENEN VALSELIJK HEEFT VERVAARDIGD OF DOEN VERVAARDIGEN DAN WEL HEEFT VERVALST OF DOEN VERVALSEN:

dat het bovenstaande TE STERKER geldt, wanneer wordt uitgegaan van de vooronderstelling, dat de betrokken stenen echte en onvervalste stenen voorwerpen uit de Prehistorie zijn;"

De VERDACHTMAKINGEN van STAPERT werden dus in hoogste instantie als niet bewezen van de hand gewezen. Het waren dus INSINUATIES. INSINUATIES waarmee hij in zijn RAPPORT, in de STATENZAAL van DRENTHE (en dus ook op TV- Radio- in de PERS) en in het TIJDSCHRIFT "WESTERHEEM", het tijdschrift van de amateurs, voor heel Nederland en ver daar buiten de naam van één van ons voor goed kapot heeft gemaakt.

Amateur-archaeologen van Nederland, laat ons dit nóóit vergeten als we artikelen lezen van doctorandus STAPERT in "INTERMEDIAR" waarin hij óns beschuldigt van INSINUATIES.

"De reeks artikelen : "VOLTOOID VERLEDEN TIJD" in "Intermediair" zal als boekwerk worden uitgegeven. Zelfs onze eigen APAN kondigde dit boekwerk aan. Vergeet echter niet wat Stapert in hoofdstuk IV, heeft geschreven".

*5. Rapport Stapert van 18 maart 1975 (Westerheem 1975,p.70,regel 26 e.v.)
STAPERT schrijft:

"Op het B.A.I. werden onderzocht de "Middenpaleolithische artefacten" afkomstig van EEMSTER en RAVENSWOUD (Groep 5 en 6).

STAPERT schrijft ook van deze beide groepen: p.72, regels 4 e.v.

"Zekerheid van vervalsing bestaat ten aanzien van de groepen EEMSTER en RAVENSWOUD".

Proces Verbaal: Parketnr. I.1038/75, pag. 54, regels 28 e.v. en 45 e.v.

STAPERT zegt in de Rechtszaal:

"De stukken van EEMSTER heb ik nooit gezien....en...Wat de stukken van RAVENSWOUD betreft, kan ik verklaren dat ik die ook niet gezien heb en dat die ook niet zijn onderzocht op het B.A.I."

Maar waarom schrijft STAPERT dan zulke leugens in zijn Rapport, dat moest dienen om een aanklacht tegen Vermaning te forceren? Waarom werd Stapert niet meteen, staande de rechtszitting gediskwalificeerd in Assen? Stapert durft in zijn Rapport voor de Officier van Justitie te schrijven, dat de stukken van deze nooit door hem geziene artefactgroepen, MET ZEKERHEID VALS ZIJN!

INSINUATIES, BEDROG en LEUGENS ook onder EDE. Maar NIEMAND durft er iets van te zeggen....

Deze 5 aangehaalde feiten zijn een druppel....Met welk recht durft Stapert te schrijven over de "INSINUATIES" van de "APAN".....?

EEN DOOLHOF VAN DESKUNDIGHEID,

door

A.M.WOUTERS.

EEN HALVE BLADZIJDE UIT HET "WETENSCHAPPELIJKE RAPPORT" van
PROF. GERHARD BOSINSKI, GETUIGE DESKUNDIGE
VAN HET OPENBAAR MINISTERIE IN DE ZAAK TEGEN TJERK VERMANING.

*(OPM. Het hele "Rapport Bosinski" telt 26 bladzijden,
maar het verhaal mocht niet te lang worden...)*

Uit het 26 bladzijden tellende "RAPPORT BOSINSKI", dat na de schijn glans tijdens het proces in Assen, voor het Hof in Leeuwarden als een nachtkaaars uitdoofde, plukken wij één halve bladzijde weg, en wel.....

"DE HELFT VAN BLADZIJDE TWINTIG".

Uit deze "halve bladzijde twintig" willen wij, aan de hand van enkele daar besproken werktuigen uit de voormalige "Collecties Vermaning" aantonen:

- A. Hoe de "DESKUNDIGEN" hun weg zoeken in de "Doolhof van Deskundigheid".
- B. Hoe Prof. Bosinski gewone "keien", zwerfstenen, uitroept tot door de mens gemaakte werktuigen uit de "Hamburgcultuur", om zijn schijnargumenten alsnog enige "valse" glans te geven.
- C. Hoe Tjerk Vermaning een "Duivelskunstenaar" blijkt te zijn.

Wij leggen deze halve bladzijde twintig voor aan:

Prof. dr. H. T. WATERBOLK en dr. D. van der Waals, de schrijvers van:

"The Middle palaeolithic Finds from Hogersmilde", een 132 pagina's tellende monografie over de opgravingen en vondsten van Hogersmilde. Dit, later door Waterbolk op de "Archaeologische Index" geplaatste artikel verscheen in "PALAEOHISTORIA" XV, 1973.

Dr. GROENEVELD, schrijver van het:

"Rapport van het Gerechtelijk Laboratorium", 1976.

Drs. STAPERT, ontdekker van vele "vervalsingen en vervalzers" en schrijver van:

"Voorlopig Rapport STAPERT" 10-maart 1975;

"Voorlopig Rapport Stapert" bijgewerkte versie, 18 maart 1975;

"De steentijdvondsten van Tjerk Vermaning, Bewijsvoering betreffende VALSHEID", 1976.

Prof. BOSINSKI, schrijver van het :

"Rapport BOSINSKI" van 9-V-1977, waaruit de "HALVE BLADZIJDE TWINTIG" genomen werd.

Na het bestuderen van deze "HALVE BLADZIJDE TWINTIG", had ik gezworen de wereld van de "VAKARCHAEOLOGIE" voor goed de rug toe te keren.....

___ 000--000 ___

A.

"DE DOOLHOF VAN DESKUNDIGHEID"

De artefacten uit de opgraving Hogersmilde, uitgevoerd door het B.A.I., zijn voortreffelijk beschreven en geregistreerd in "Palaeohistoria" XV, 1973. Op elk artefact is zeer duidelijk het inventarisnummer vermeld, zodat een exacte aanduiding mogelijk is.

NUMMER :1965-X-1.

Met nummer 1965-X-1, begon het DRAMA: "DE DOOLHOF VAN DESKUNDIGHEID".

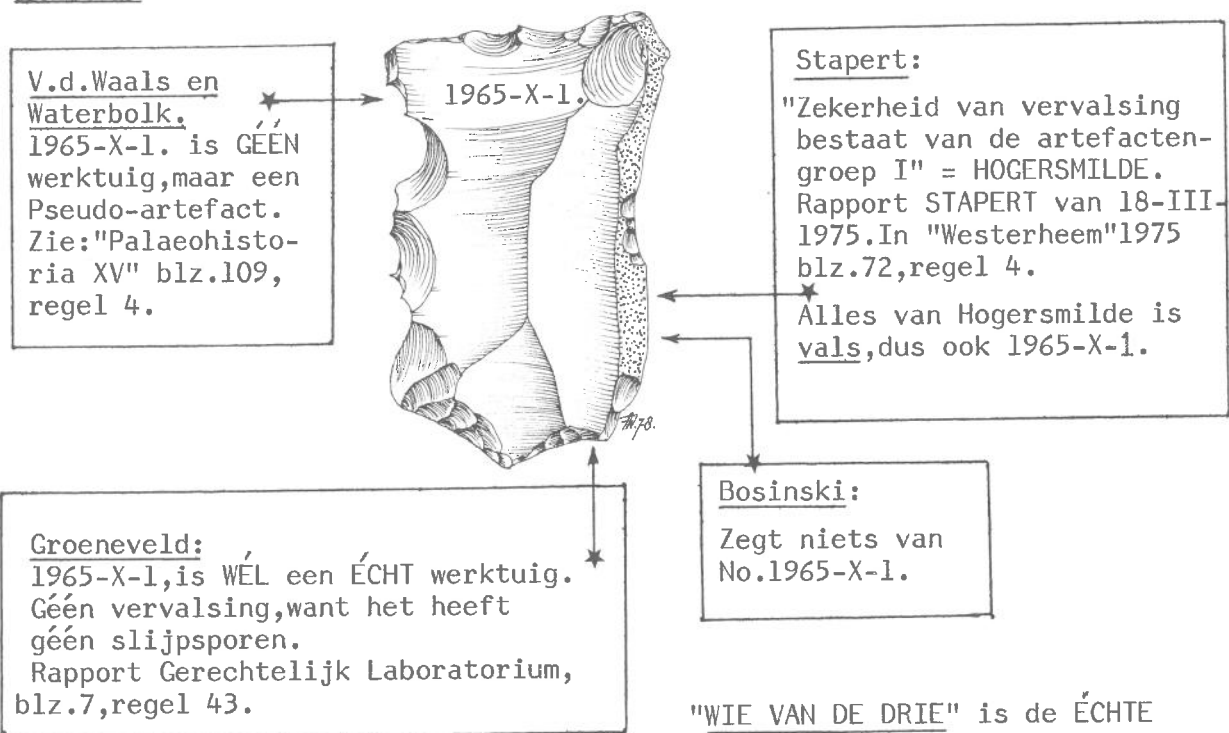
Tjerk Vermaning vond het artefact Nr.1965-X-1 in Hogersmilde op het land van Willem Vos al in november 1963. Het werd ter determinatie aangeboden aan het B.A.I. In augustus 1964 kreeg Vermaning het artefact terug van het B.A.I. in Groningen, met een briefje van Dr. A. Bohmers, toen dé expert van het palaeolithicum in Nederland. Op dat briefje had Bohmers geschreven:

" A.4. Levalloisien-achtige afslag.—Midden-Palaeolithicum".

Bij een hernieuwd bezoek aan de akker van Willem Vos, bleek deze gediepploegd. Toen ontdekte Tjerk Vermaning op dezelfde plek waar hij voorheen Nr.1965-X-1. opraapte..... de vondst van zijn leven: DE CONCENTRATIE HOGERSMILDE-A. Het was 21 januari 1965.

En hier is dan een tekening van No.1965-X-1. Een tekening met aanhangsels. In deze "AANHANGSELS" staan de meningen van de "DESKUNDIGEN" die in hun Rapporten en "Uitspraken onder ede voor het Gerecht" de VALSHEID van de vondsten van Tjerk Vermaning uitspraken.

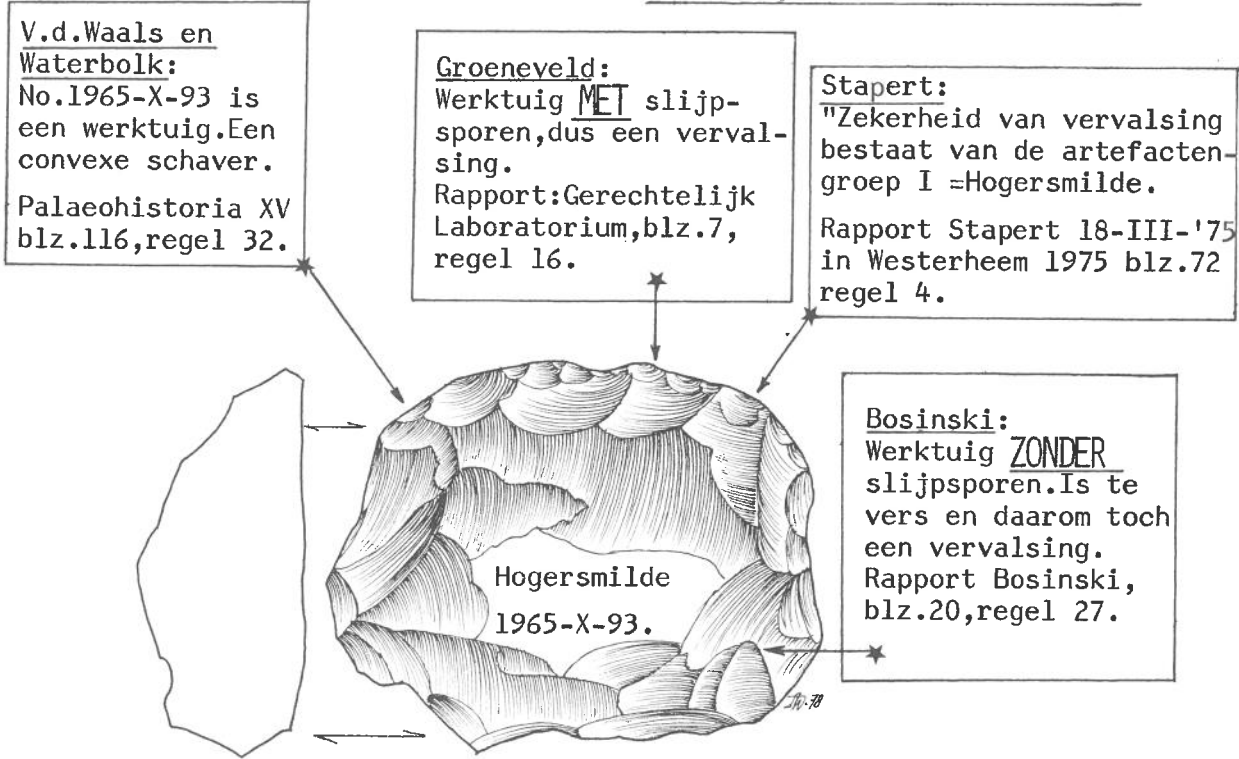
DOLENDEN.....in de "DOOLHOF VAN DESKUNDIGHEID".

"WIE VAN DE DRIE" is de ÉCHTE
ARCHAEOLOOG ?

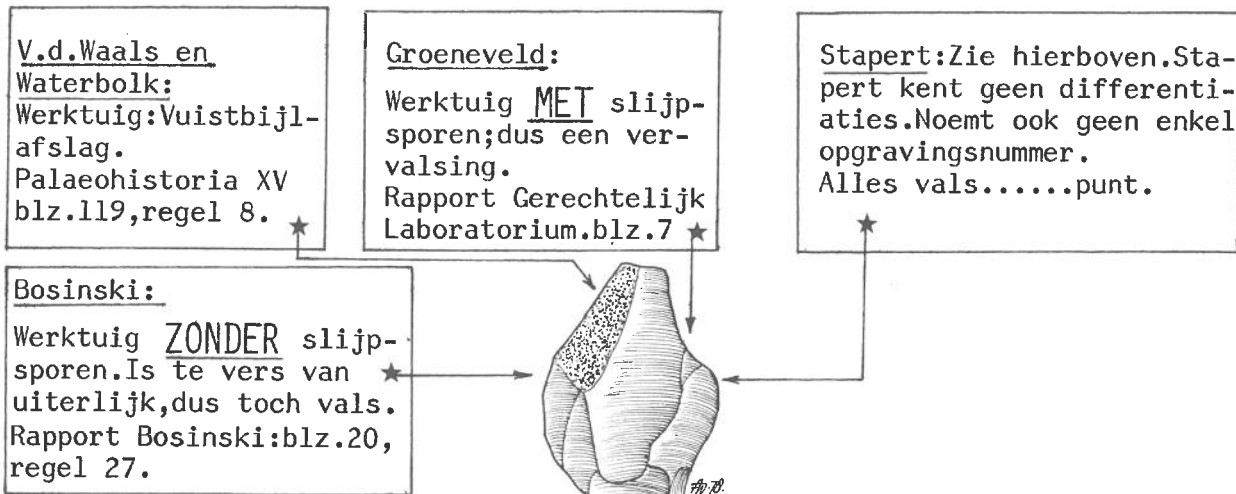
Mr. Addens, de openbare aanklager in Leeuwarden: "De getuigen deskundigen à charge spreken elkaar niet tegen, maar vullen elkaar aan...."

En nu Hogersmilde No.1965-X-93.

Dit werktuig 1965-X-93, is door het B.A.I. zelf opgegraven in CONCENTRATIE-B. in sept.-oct.1965. En wel uit ONGESTOORDE grond op 58 cm diepte in een vorstpleet. Zie "Palaeohistoria" XV, blz.52 regel 4 van onder.

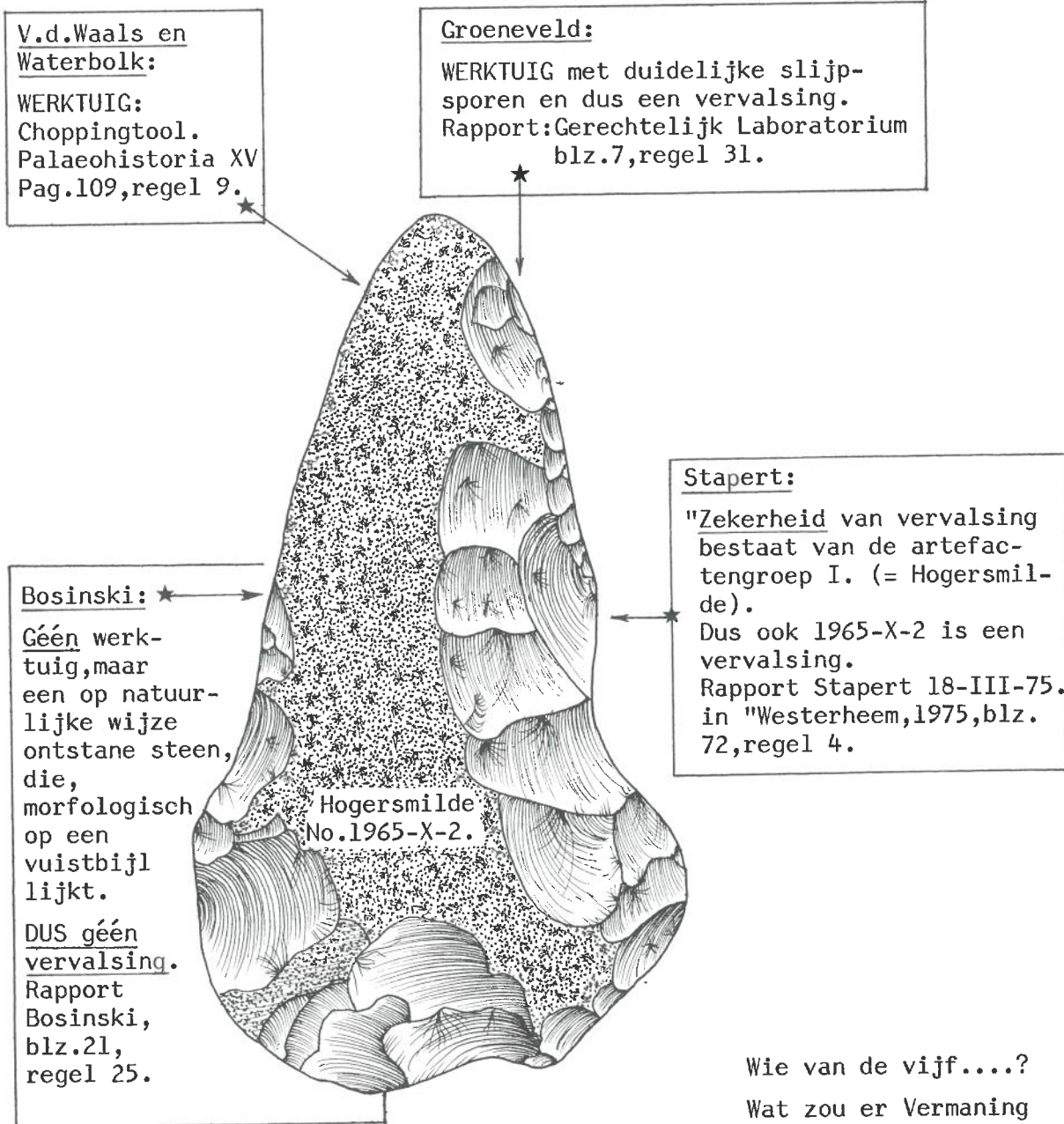
Vervolgens Hogersmilde No.1965-X-132.

Zowel GROENEVELD als BOSINSKI beschouwen de slijpsporen als een groot bewijs van "ervalsing"; Het is dan toch wel een bijzonder KWALIJKE zaak als deze deskundigen van het OPENBAAR MINISTERIE het blijkbaar niet eens zijn over de cardinale vraag of er JA of NEEN SLIJPSPOREN op een artefact te zien zijn. De procureur generaal in Leeuwarden vindt dit blijkbaar niet. Hij zegt in zijn requisitoir: De getuigen van het OPENBAAR MINISTERIE spreken elkaar NIET tegen, maar vullen elkaar aan..... Bijzonder duidelijk allemaal.....

Een wat moeilijker geval.....

HOGERSMILDE No.1965-X-2.

Wie van de vijf....?
Wat zou er Vermaning van zeggen?.

Bij onze expertise in Leeuwarden- na twee processen in Assen zonder mogelijkheid van een expertise - op 8 maart 1978 (Horn-Musch-Wouters),bleek dit No.1965-X-2, géén choppingtool te zijn.
Het had totaal géén slijpsporen,maar wel een lichte windlak.

Het is een HALFFABRIKAAT van een vuistbijl.De silexknol was structureel van zo'n slechte kwaliteit,dat de praehistorische mens het artefact niet verder heeft afgemaakt.(A.W.)

Ook hier weer de vraag:Mijnheer Addens,wat is het verschil tussen elkaar aanvullen en elkaar tegenspreken.Of gelden voor de getuigen van het OPENBAAR MINISTERIE andere regels....?

Uit de zeer vele tegenstrijdigheden uit de Rapporten van de "beschuldigers" van Tjerk Vermaning, nog een laatste voorbeeld van "blz. 20, Bosinski"--

HOGERSMILDE No.1965-X-8.

Dit artefact, behoort tot een groep werktuigen (5 stuks) en niet werktuigen (18 stuks), die volgens dr. Groeneveld afkomstig zijn uit een collectie van 23 stuks. En wel de collectie uit de plasticzak D.14/336 van het museum Assen. Rapport: Gerechtelijk Laboratorium, blz.7. Regel 14.

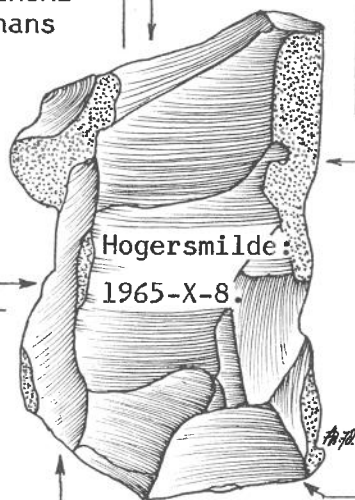
BOSINSKI-Ja nog steeds die halve bladzijde 20- zegt van deze collectie: D.14/336
"AFGESLEPEN RIBBEN, KON IK IN DEZE SERIE NIET ONTDEKKEN".

V.d.Waals en Waterbolk:
1965-X-8 is géén werktuig. No artefact. Palaeohistoria XV, blz.109, regel 28. ★

Groeneveld:
1965-X-8 is een ÉCHT werktuig. Geen vervalsing.
"Dit werktuig heeft géén slijpsporen en is dus als artefact niet twijfelachtig".
Rapport: Gerechtelijk Laboratorium, blz.7, regel 15 en regel 42.

Bosinski:
"In deze serie (waarin ook 1965-X-8 zat), zijn artefacten aanwezig waarvan het bewerkte oppervlak geheel vers is. Afslepen ribben kon ik in deze serie niet ontdekken. Geheel VERS is bij Bosinski hetzelfde als VALS. Althans in Nederland... Zijn eigen vondsten uit Duitsland kunnen "ganz frisch und ohne patina zijn, en dan toch Echt zijn.
Rapport Bosinski, blz.20 regel 27. ★

Stapert:
Zekerheid van vervalsing bestaat van de artefactengroep I (= Hogersmilde).
Rapport Stapert 18-III-75, "Westerheem" blz.72 regel 4. ★

Musch-Wouters:
Goed en echt werktuig. Klingfragment met windlak (vooral op de dorsale zijde) en oplossingsverschijnselen op de ribben. Slagbulbus is weggebroken, maar percussiepunt is nog aanwezig. ★

● Onderzocht tijdens onze expertise in Leeuwarden op 9 maart 1978.

Wie van de vijf? De getuigen deskundigen spreken elkaar helemaal niet tegen, want GEÉN werktuig is slechts een aanvulling op WÉL een ÉCHT werktuig, en dat is wÉér een aanvulling: Het is een vervalsing. RA-RA-RA-RAAR.

B. HOE PROF. BOSINSKI GEWONE "KEIEN" (ZWERFSTENEN-ERATICA)
UITROEPT TOT DOOR DE MENS GEMAAKTE WERKTUIGEN UIT DE
"HAMBURGCULTUUR".

(Duitse professor ontdekt een Jongpalaeolithische cultuur
in de Keizanden van Hogersmilde. "Het Bosinskien".).

Tijdens zijn "onderzoek" van de Middenpalaeolithische, door Verma-
ning ontdekte vondstgroep HOGERSMILDE, trof Prof. dr. G. Bosinski
een serie porseleinachtig -blauw-wit gepatineerde werktuigen aan
die volgens hem bewijzen, dat de akker van WILLEM VOS een Jongpa-
laeolithische vindplaats is, waarschijnlijk behorend tot de z.g.
"HAMBURGTRADITIE". Deze "Cultuur-mutant", willen wij naar zijn ontdekker
het "Bosinskien" noemen.
De heer Vermaning, die in de loop der jaren enkele honderden kilo-
meters op de akkers van Willem Vos heeft rondgestapt, heeft daar
echter nog nooit één artefact uit de Hamburgcultuur aangetroffen.

- ⊙ Ook aan de heren Waterbolk, Van der Waals en Stapert is het blijkbaar
ontgaan, dat er zich onder de werktuigen van de Middenpalaeolithische
collectie Hogersmilde, Hamburgmateriaal zou bevinden. In geen enkele van
de publikaties die aan de Hogersmilde ontdekkingen waren gewijd heb ik
ooit iets dienaangaande gelezen. En echt... gelezen heb ik ze. Ik ken ze
alle nagenoeg uit mijn hoofd.

We laten eerst Prof. Bosinski aan het woord.

Op de "HALVE BLADZIJDE 20" van zijn Rapport schrijft hij letterlijk:

A. HOOGERSMILDE

1. PLASTIKTÜTE "HOGERSMILDE. COLL. ASSEN (14-336)"

*Zwei gröszere, bläulich-weisz patinierte, kernartige Artefakte, bei denen das
bräunlich-rote Innere der Stücke durchschimmert, gehören in das SPÄTE JUNG-
PALÄOLITHIKUM.*

*GLEICHZEITIG ZEIGT DER ERHALTUNGSZUSTAND DER OBERFLÄCHE DIESER ARTEFAKTE
(porellanartig bläulich-weisz patiniert), dasz für mittelpaläolithische Ar-
tefakte an diesem Platz eine dicke Patina und / oder ein ausgeprägter Lack-
glanz vorauszusetzen wären. Die beiden Stücke belegen aber, dasz auf dem
Fundplatz Hogersmilde ein Vorkommen des späten Jungpaläolithikums, warschein-
lich der Hamburger Kultur, gegeben ist (Nummern der Stücke: Nr. 0 und 1965-X-10)
Zu diesem Komplex gehören vermutlich auch einige Abschläge, so das bräunlich-
glänzend patinierte Stück 1966-VI-3. Ebenfalls möchte ich zu dieser Serie auch
gröszere, durch Feuereinwirkung veränderte (craquelierte) Stücke (1965-X-78
und 1965-X-79) rechnen". (porellanartig; typefout in het origineel).*

Tijdens zijn bezoek op 2 mei 1977 aan de vindplaats Hogersmilde heeft Bosinski
zelf ook nog zo'n duidelijk artefact uit het "Hamburgien" opgeraapt. Hij be-
schrijft dit artefact als volgt in zijn Rapport van 9 mei 1977 op blz. 24,
regel 31 en volgende:

*"Ein kleineres Stück zeigt Spuren von Feuereinwirkung (ist craqueliert)
und könnte zu den von diesem Fundplatz erwähnten spätjungpaläolithischen
Funden gehören".*

Blijkbaar schijnt het "Bosinskien" getypeert te zijn door "craquelierte"
artefakten. (50 % van het totale vondstcomplex).

Bosinski sluit zijn Rapport dan af met de volgende zin:

*"UNSTRITIG (ONBETWISTBAAR...) ist das Vorkommen eines späten Jungpaläolithi-
kums in HOOGERSMILDE".*

Wij gaan deze spectaculaire ontdekking van Prof. Bosinski eens wat nader bekijken.

Vanzelfsprekend maken we ook hier weer gebruik van de Rapporten van de andere getuigen-deskundigen van het Openbaar Ministerie.

Dit keer blijkt de "Openbare Aanklager", procureur generaal Mr. Addens, volkomen gelijk te hebben, als hij in zijn requisitoir opmerkt:

"De (NEDERLANDSE AW) getuigen deskundigen à charge spreken elkaar niet tegen, maar vullen elkaar aan.... .

Bij het doorlezen van het "Rapport Bosinski" was het ons al onmiddellijk opgevallen, dat deze Duitse archaeoloog uitgesproken drie keer terug kwam op het "zwaar gepatineerde" Jong Palaeolithicum van de Middenpalaeolithische vindplaats Hogersmilde (blz. 20 ; 24 en 26).

Bij onze expertise op 9 maart 1978 in het gerechtsgebouw in Leeuwarden, waren wij dan ook uiterst benieuwd naar dit geheimzinnige Hamburgien.

Aan de hand van alle door Bosinski genoemde "Inventarisnummers" hebben wij met verbazing dit bijzondere Jong-Palaeolithicum bekeken.

Een verbazing die zich al spoedig omzette in een.....NOOIT MEER WEG TE DENKEN VERONTWAARDIGING, ...

Wij zullen onze bevindingen voegen bij deze van de Nederlandse getuigen deskundigen à charge...een niet erg gebruikelijke methode .

Eerst dan: HOGERSMILDE No. 1965-X.10.

Vondst No. 1965-X-10 Hogersmilde.
BOSINSKI zegt hiervan:
Het is een blauwachtig-wit gepatineerd
werktuig uit het Jongpalaeolithicum,
waarschijnlijk HAMBURGCULTUUR.
Rapport Bosinski: blz. 20, regel 11 e.v.

V.d. WAALS en WATERBOLK: ★
Hogersmilde No. 1965-X-10,
is géén werktuig
Not being artefact
after all.
"Palaeohistoria XV"
pag. 119, regel 21 en
pag. 120, regel 17.

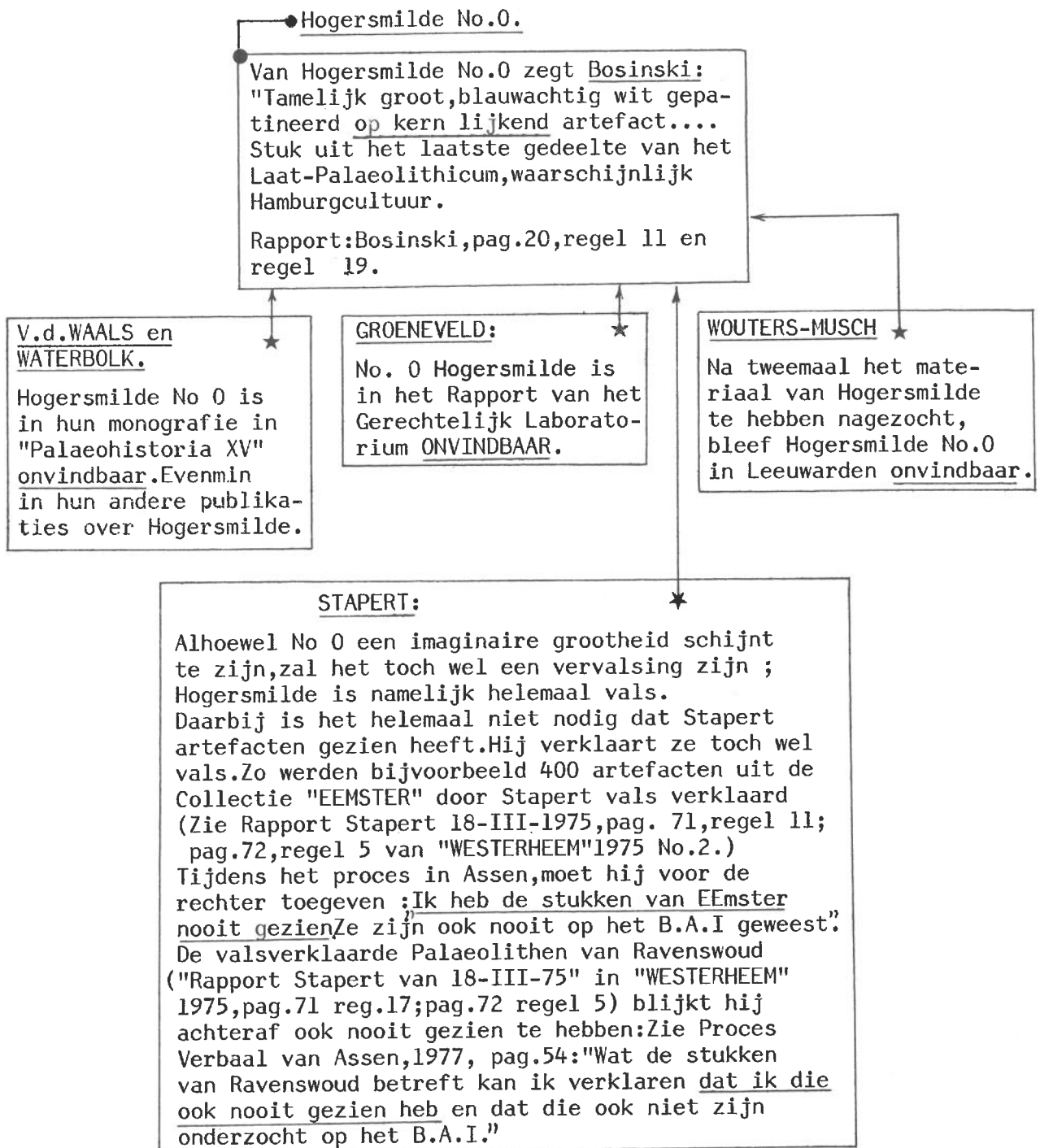
★ GROENEVELD:
Hogersmilde No 1965-X-10,
is een NON-ARTEFACT.
Het is een volkomen natuur-
lijke steen.
Rapport Gerechtelijk Labo-
ratorium: pag. 7, regel 16 en
regel 18.

★ MUSCH-WOUTERS:
Hogersmilde No. 1965-X-10,
is géén werktuig. Het is
een gewone zwerfsteen, die
totaal niets met welk Jong-
palaeolithicum te maken heeft.
Expertise in Leeuwarden op
9 maart 1978.

★ STAPERT:
In de Rapporten van Stapert is
geen enkel nummer te vinden. Hij
heeft niet eens de moeite geno-
men om te kijken of er ook NIET
artefacten bij waren.
Alles vals.

Dit eerste artefact van het Jong-Palaeolithicum, dat Bosinski ontdekte in Hogersmilde blijkt dus een gewone zwerfsteen,
een noordelijk erraticum
een gewone kiezelsteen te zijn. We gaan verder.

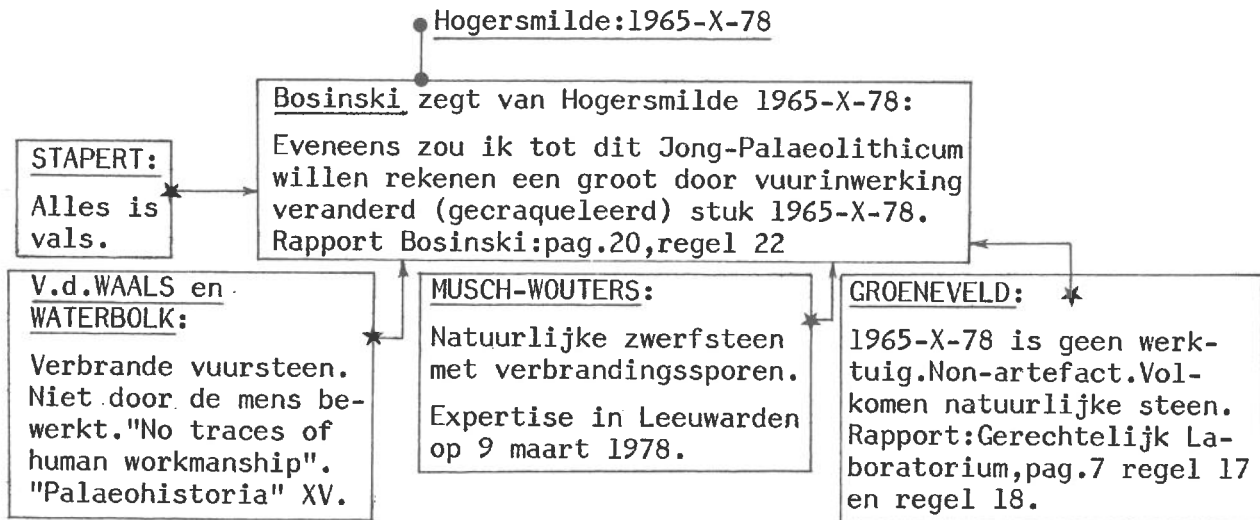
Het tweede artefact uit het "Technocomplex" dat Prof. Bosinski "Jong-Palaeolithicum,waarschijnlijk Hamburgcultuur"noemt .

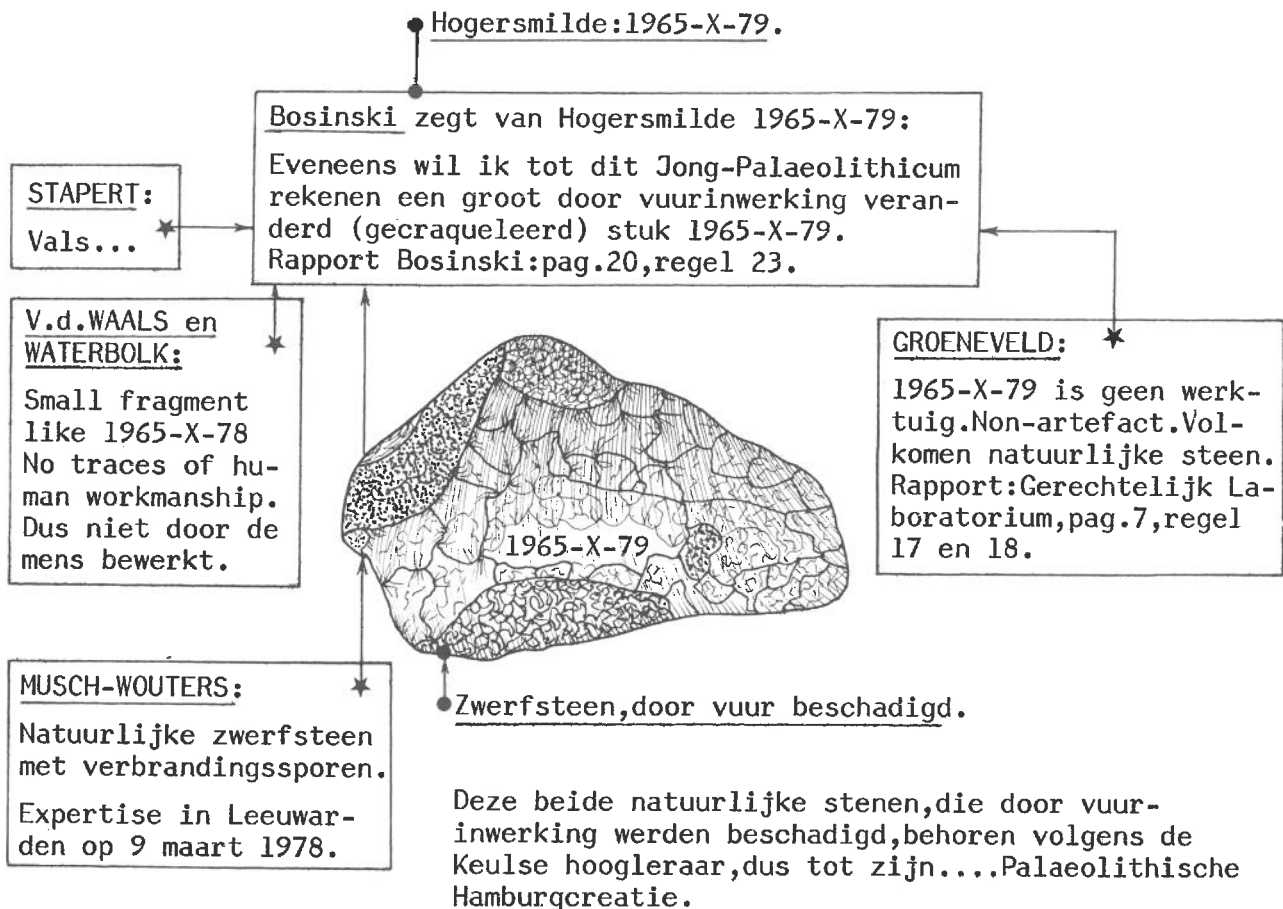
Het tweede artefact uit het Jong-Palaeolithicum dat Bosinski in Hogersmilde ontdekte,hebben we nergens kunnen HERONTDEKKEN.Mogelijk is het opzoek gegaan naar de 144 verdwenen werktuigen van de grote "Collectie Hijken" Daar wij niet willen insinueren gaan wij niet verder in op vragen als: Waar bleef die collectie;waarom moest ze verdwijnen;wie liet ze verdwijnen ? Gedeputeerde Staten van Drenthe schreven mij op 16 aug.1979:

".....eveneens hebben wij stappen ondernomen om de door U genoemde vermiste 144 artefacten terug te krijgen". HOOP DOET LEVEN...alhoewel....

Het derde werktuig uit de Jongpalaeolithische "Hamburg-mutant" is:

Het vierde werktuig uit het Jongpalaeolithische "Bosinskien" van Hogersmilde:

Het vijfde werktuig uit de Jongpalaeolithische-Hamburgvariant-mutant?

Dit werktuig werd door Bosinski zelf gevonden op de akker van Willem Vos in Hogersmilde. Hij schrijft hierover in zijn "Rapport Bosinski": "De door mij verzamelde stukken vuursteen hebben allemaal een tamelijk dikke patina

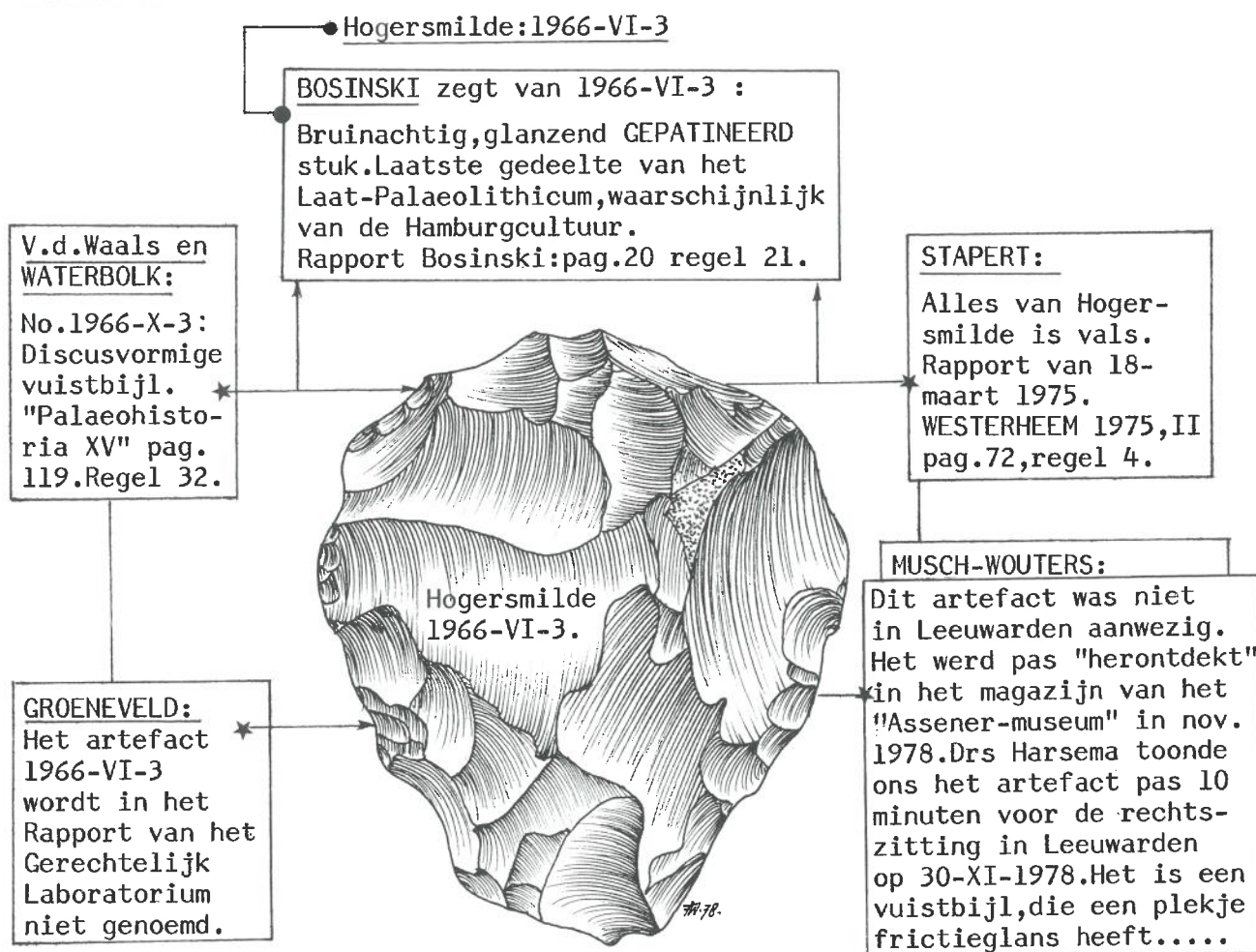
en/of een glanzend, door de wind geslepen oppervlak. Bij het grootste deel van de stukken betreft het natuurprodukten.

Een tamelijk klein stuk vertoont sporen van vuurwerking (is gecraqueleerd) en zou kunnen behoren tot de van deze vindplaats vermelde vondsten die uit het Laat-Palaeolithicum afkomstig zijn". (Rapport Bosinski: pag. 24. Regels 27-32.)

Nu zal een Professor uit Keulen wel erg veel weten, maar een determinatie van een klein stukje verbrande silex kan dan toch wel even goed behoord hebben aan een Middenpalaeolith. Waar dit stuk gebleven is weet ik niet. Niemand heeft het ooit gezien.

Het past in ieder geval prachtig in het "TECHNOCOMPLEX"- "ARTEFACTENCOMPLEX"- "LEUGENCOMPLEX ????" van dit hele absurde "BOSINSKIEN"..... uit de duim gezogen om een Nederlandse amateur-archeoloog kapot te maken, als collegiale geste jegens zijn mede-vakarcheologen STAPERT en WATERBOLK en andere VIPS, die zich compromiteerden in de "ZAAK tegen TJERK VERMANING".

Het zesde werktuig uit dit Jongpalaeolithische LEUGENCOMPLEX is:

En hiermee is de Jongpalaeolithische vondstgroep die Bosinski uit het Hogersmildemateriaal samenstelde dan compleet.

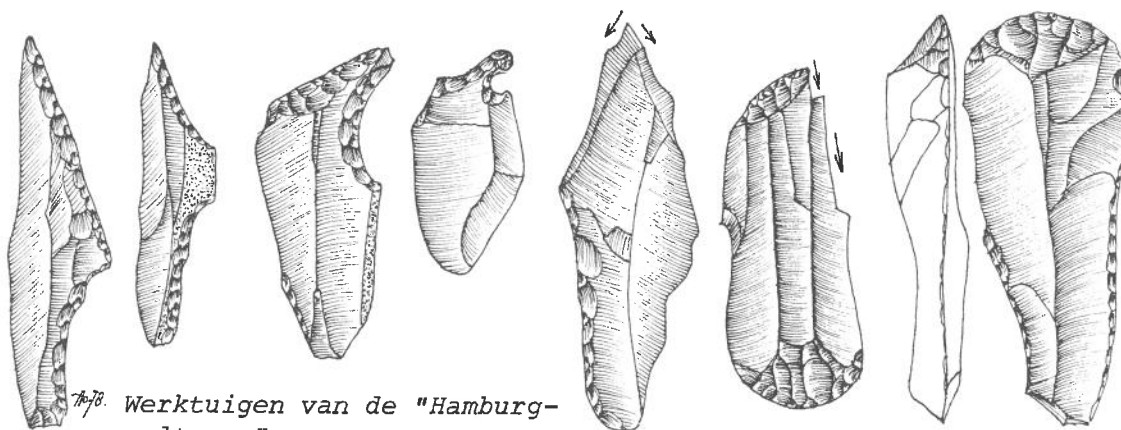
Wat keien, erratica en wat door het vuur gecraqueleerde vuurstenen kiezels, aangevuld met een heuse, alléén door Stapert valsverklaarde-niet genoemde-, vuistbijl.

EN dat is dan in ieder geval JONGPALAEOLITHICUM, waarschijnlijk HAMBURGCULTUUR? Iedere beginnende amateur-archeoloog zal er met open, verwonderde ogen naar kijken. Hij zou denken aan een flauwe grap. Maar voor de Rechtbank haalt men

geen grappen uit. Daar staat men als getuige-deskundige mét zijn geschreven Rapporten (GUTACHTEN) onder ede. Daar ging het in dit geval om de eer en goede naam en het levensgeluk van een medemens en zijn gezin.

Voor de duidelijkheid zijn hieronder enkele werktuigen uit de Jongpalaeolithische Hamburgcultuur afgebeeld. In het artikel "EEN PLEISTERPLAATS VAN DE RENDIERJAGERS BIJ BUINEN" door T. BAAS en H. VEEN, elders in dit nummer VII, zijn nog eens een honderdtal jongpalaeolithische artefacten afgebeeld.

Wel wat anders dan de zwerfstenen, erratica en verbrande vuursteen-keien, die Prof. Bosinski uit Keulen ons wil verkopen.

778. Werktuigen van de "Hamburgcultuur."

Uit Bohmers-Wouters: "Statistics and graphs in the Study of Flint Assemblages".

Het is uitgesloten dat Prof. Bosinski het verschil niet zou kennen tussen zwerfstenen en Jongpalaeolithische werktuigen. Men behoeft slechts "Gönnersdorf" te zeggen om de waarheid in deze te weten.

WAT IS HIER WERKELIJK AAN DE HAND GEWEEST ?

We gaan daarvoor eerst even terug naar de halve bladzijde 20 uit het Rapport van Bosinski.

Schrijvend over de hierboven besproken "NIET BESTAANDE" Jongpalaeolithische werktuigen (waarschijnlijk Hamburgien, zegt Bosinski erbij), voegt hij er aan toe:

"Gleichzeitig zeigt der Erhaltungszustand der Oberfläche dieser ARTEFAKTE (porellanartig bläulich-weiß patiniert), dass für mittelpaläolithische Artefakte an diesem Platz eine dicke Patina und/oder ein ausgeprägter Lackglanz vorauszusetzen wären.

We geven hierna ook de vertaling van de beëdigde vertaler van het Gerechtshof in Assen:

"Tegelijk laat de conserveringstoestand van het oppervlak van deze artefacten (porseleinachtig blauwachtig wit gepatineerd) zien, dat voor Midden-Palaeolithische artefacten op deze plaats een dikke patina en/of een duidelijke lakglans aangenomen zou moeten worden.

DUIDELIJK ?

We zullen het wat duidelijker, maar wel wat minder gecamoufleerd

op den rij zetten:

1. De Middenpalaeolithische werktuigen uit Hogersmilde, zien er oppervlakkig beschouwd nog al "vers" uit (Stumpf, ohne Patina und ohne Glanz....zegt Bosinski).
2. Deze vers-uitziende werktuigen zouden als Middenpalaeolithen ongeveer 50.000 jaren oud moeten zijn.
3. Bosinski gaat nu een serie gewone keien en verbrande zwerfstenen, die nooit door een mens bewerkt werden en die dus helemaal geen artefacten of werktuigen uit de praehistorie voorstellen, tot ECHTE WERKTUIGEN uit het Jong-Palaeolithicum (Hamburgcultuur ?) bombarderen. Als een Duitse professor dat schrijft in zijn Rapport, gelooft dat bijna iedereen in Nederland (vooral de officier van justitie in Assen, Mr. Epenhuysen, die zo zelfbewust Vermaning een "leugenachtige tong" toebedacht...)
4. Nu zijn ECHTE artefacten uit de Jongpalaeolithische Hamburgtraditie ongeveer 13.000 jaar oud.
5. De "UIT ZIJN DUIM GEZOGEN" Hamburgwerktuigen (=gewone veldkeien en verbrande kiezels) van Bosinski moeten dus óók doorgaan voor 13.000 jaren oud.
6. Deze tot Hamburgcultuur gebombardeerde gewone zwerfstenen en verbrande kiezels zijn zwaar gepatineerd (bläulich-weisz patiniert.....bräunlich-glänzend patiniert-Rapport Bosinski pag.20)
7. Dan moeten de Middenpalaeolithische werktuigen, die 40.000 jaren ouder zijn nog veel zwaarder gepatineerd zijn. (Zie hieronder)
8. Ze hebben echter helemaal GEÉN PATINA schrijft Bosinski (Als een Duitse prof. dat schrijft geloven die Hollanders dat wel....).
9. Daarom MOETEN ze "vals" zijn zegt Bosinski (en dat laat hij dan de rechters in Assen met een veroordeling van Vermaning ook bevestigen).

MAAR:

A. Zwerfstenen (keien, kiezels, erratica...), die er miljarden in Drenthe liggen, zijn 180.000 jaren geleden met het ijs van de gletsjers vanuit Skandinavië en Holstein naar hier vervoerd. Ze zijn honderdduizenden jaren oud. Door het ijstransport en vele andere natuurlijke oorzaken kregen ze hun zware patineringslaag.

B. En deze honderdduizenden jaren oude, zwaar gepatineerde, nooit door de mens bewerkte zwerfstenen, laat Prof. dr. Gerhard Bosinski van het "INSTITUT für UR- und FRÖHGESCHICHTE" (Universität zu Köln), in zijn Rapport, opgesteld in opdracht van het Openbaar Ministerie en onder ede gebruikt in een Nederlandse rechtzaak, doorgaan voor werktuigen uit een Jongpalaeolithische cultuur, die 13.000 jaar oud is.

Dit bedrog in de wetenschap en voor het Gerecht werd door de heren Stapert, Waterbolk en Groeneveld, eveneens getuigen-deskundigen van het Openbaar Ministerie, -die allen het Rapport Bosinski al ruim een maand voor het proces in hun bezit hadden- getolereerd.

Zij wisten, ja zij schreven zelfs in hun boeken en Rapporten, dat de door Bosinski JONGPALAEOLITHISCH genoemde werktuigen, helemaal GEÉN werktuigen waren, doch zwerfstenen, erratica en verbrande kiezels. Daarenboven moesten Waterbolk, V.d. Waals en Stapert, die het materiaal uit Hogersmilde jarenlang hebben bestudeerd wel BIJZONDER GOED WETEN, dat er in de hele collectie Hogersmilde, geen enkel artefact uit de Jongpalaeolithische Hamburgtraditie aanwezig KON zijn.

Waarom protesteerden:

Prof. Waterbolk

Dr. V.D. Waals

Drs. Stapert

Dr. Groeneveld, niet tegen deze manier om onder ede dergelijke archaeologische bewijzen te creëren? Of ging het al lang niet meer om de waarheid? Ging het alleen nog maar om het prestige van de heren van het B.A.I. en de velen die door hen bij deze zaak betrokken raakten?

Opm. Tijdens het proces in Assen van 6 juni 1977, verklaarde Bosinski letterlijk voor de Rechtbank: "Stenen uit het late jong-palaeolithicum, die ik bij de door mij bekeken stenen heb aangetroffen, hebben een blauwachtige patinering. Als de stenen uit Hogersmilde uit het midden-palaeolithicum afkomstig zouden zijn, zouden ze evenzeer en nog zwaarder gepatineerd moeten zijn, omdat die stenen nog ouder zijn"

(Verslag Rechtbank Assen. Parketnummer I, 1038/75 pag. 8, regel 15-20)

En:

② "De patineringsgraad op het materiaal uit het late jong-palaeolithicum uit Hogersmilde is normaal. Het middenpalaeolithische materiaal zal, ondanks de bodemomstandigheden, een nog zwaardere patinering moeten vertonen, omdat het late jongpalaeolithische materiaal, het anders ook niet zou hebben".

(Verslag Rechtbank Assen. Parketnummer I, 1038/75 pag. 7, regel 10-15.)

Zoals uit deze uitspraken blijkt heeft Bosinski de door hem VALSELIJK opgestelde groep Jongpalaeolithische artefacten (= zwerfstenen en verbrande kiezels) ook metterdaad tijdens de procesvoering onder ede, als bewijs van valsheid tegen Vermaning gebruikt.

Ook dit hebben de heren Waterbolk en Stapert van het B.A.I. en Groeneveld van het Gerechtelijk Laboratorium zonder enig protest aanhoord.

Opm. Gesteld dat er nu eens wél gepatineerde Hamburgartefacten tussen de Hogersmilde collectie hadden gezeten, was dan het hierboven geciteerde argument van Bosinski wél juist geweest?

Wij verwijzen dan even naar "Archaeologische Berichten" No. 5 blz. 62, waar een profiel staat afgebeeld van de opgravingen in Rheindahlen (Dld). Hier groef de zelfde Prof. Bosinski in totaal meer dan 1100 ongepatineerde "verse" werktuigen op, die uit tot 150.000 jaren oude lagen kwamen.

Boven deze lagen met ongepatineerde artefacten, trof Bosinski een laag aan met veel jongere zwaar gepatineerde werktuigen. In "Bonner Jahrbücher" 166 pag. 343 schreef Bosinski:

"Im Löss ÜBER unserer Fundschicht wurden einige dick porzellanartig, grauweis bis gelblich patinierte Artefakte mit lackartig glänzender, windgeschliffener Oberfläche gefunden"

Hij herhaalt daarna nog eens duidelijk: "...dász sie über den vorstehend beschriebenen Funden lagen, ist gesichert".

JAMMER VOOR DE HOOGGELEERDE HEER BOSINSKI. MAAR AL ZIJN 1100 OUDERE, DOCH NIET GEPATINEERDE ARTEFACTEN MOETEN DAN TOCH OOK VERVALSINGEN ZIJN.

Maar bij "UNS in Deutschland" kan alles en MAG BLIJKBAAR OOK ALLES.

De ontdekking van het "BOSINSKIEN"-door niemand blijkbaar gemerkt, was voor ons de zwartste bladzijde uit de "ZAAK contra VERMANING".

Hier was een uitermate deskundige "GETUIGE ONDER EDE" aan het woord, bij wie een vergissing of een "foutieve diagnose door gebrek aan ervaring" uitgesloten was. Dit was geen "Dwalende in de Doolhof der deskundigheid" meer.

HIER WAS OPZET IN HET SPEL.

C. HOE TJERK VERMANING EEN "DUIVELSKUNSTENAAR" BLIJKT TE ZIJN.

DE ZEKERHEDEN VAN EEN "WETENSCHAPPELIJK" RAPPORT
WAAROP EEN ONSCHULDIGE NEDERLANDER WERD VEROORDEELD.

In het "RAPPORT BOSINSKI" van 9 mei 1977, blz. 20 regel 30 en volgende, schrijft Bossinski:

"Zwei Artefakte - 1965-X-68 und 1965-X-92 - haben eine etwas patinierte Oberfläche. Die Altersstellung dieser beiden Stücke kann ich unter den mitgeteilten Untersuchungsmöglichkeiten nicht angeben; sie scheinen JEDENFALLS NICHT NEUZEITLICHER ENTSTEHUNG ZU SEIN".

De Nederlandse vertaling gegeven door de beëdigde vertaler van het Gerecht in Assen is als volgt:

"Twee artefacten - 1965-X-68 en 1965-X-92 - hebben een enigszins gepatineerd oppervlak. De datering van deze beide stukken kan ik onder de genoemde mogelijkheden van onderzoek niet geven; ze schijnen in IEDER GEVAL NIET IN DE MODERNE TIJD TE ZIJN ONTSTAAN".

Zoals reeds is vermeld, zijn in "Palaeohistoria XV", 1973, door Prof. Waterbolk en Dr. V.D. Waals, alle artefacten uit de opgraving Hogersmilde uitvoerig beschreven, geïnventariseerd en getekend.

Ze geven zelfs exact aan welke artefacten van de zelfde vuursteenknol kwamen en welke werktuigen weer op elkaar pasten om een steenreconstructie of "joint" te vormen.

Het is dus kinderwerk om elk inventarisnummer op te zoeken en er de meest uitvoerige gegevens in terug te vinden. Jammer dat een zo goed boek door Prof. Waterbolk zelf weer op de "Index" is geplaatst.

EN HIER IS DAN EERST 1965-X-68: ←

Op blz. 114 van "Palaeohistoria" XV, staat van 1965-X-68 vermeld:

"Flintgroup Bc, fitting on 69 and 49. PL. XLIII, and Fig. 16.

Large, probably soft-percussion, handaxe flake....."

Het door Bosinski als gepatineerd en niet recent vervaardigd (DUS ECHT.) genoemde werktuig 1965-X-68, maakt deel uit van een STEENRECONSTRUCTIE (joint, Zusammenpassung), bestaande uit de nummers: 1965-X-69

1965-X-49

en 1965-X-68.

Nu is het interessant dat Bosinski in zijn Rapport schrijft, dat juist "de steenreconstructies in Hogersmilde, evenzovele bewijzen van vervalsing zijn".

"Die zahlreichen Zusammenpassungen belegen die neuzeitliche Anfertigung der Artefakte"

(Rapport Bosinski: pag. 26, regel 3-6).

EEN UITZONDERING OP DEZE REGEL - die ook door Dr. Groeneveld wordt gehanteerd - HEBBEN WE DUS AL VAN NIEMAND MINDER DAN BOSINSKI ZELF.

Het meest bijzondere van deze steenreconstructie (Groeneveld spreekt van steencompositie) is echter, dat er van de drie componenten, twee vals en recent worden

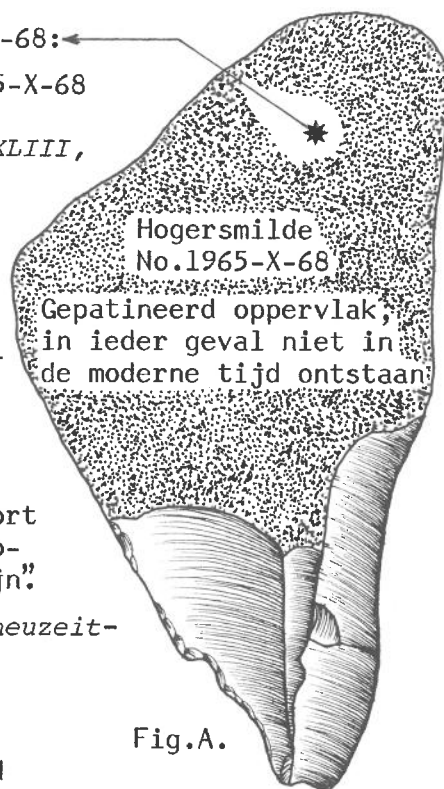

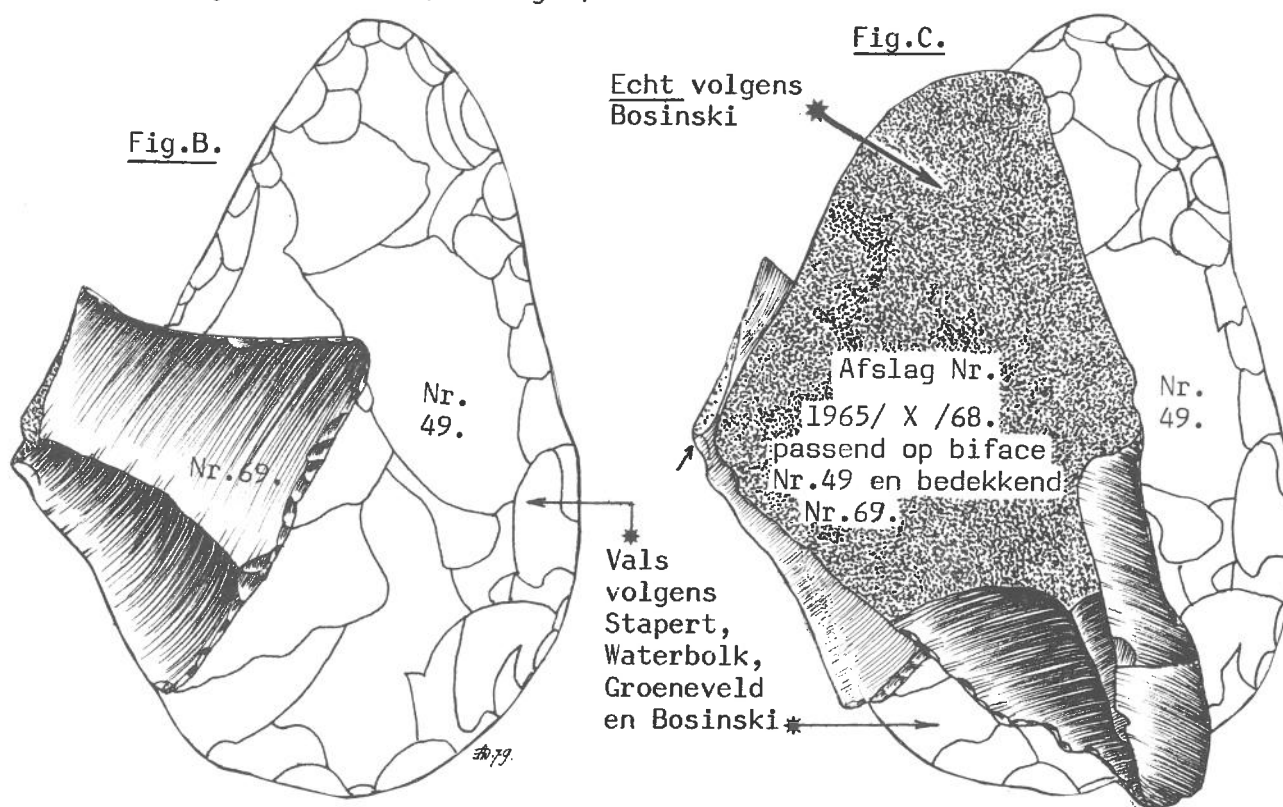
Fig. A.

verklaard (1965-X-69 en 1965-X-49), terwijl de derde ECHT en OUD is. Waterbolk en Van der Waals vertellen in "Palaeohistoria" XV, blz. 114, ook nog dat 1965-X-68 behoort tot de vuursteengroep Bc, en dat deze bestaat uit zes werktuigen (Nos. 1965-X-49 ; 68 ; 69 ; 70 ; 71 en 67). Deze zes werktuigen behoorden dus aanvankelijk tot één en dezelfde vuursteenknol. (Tijdens onze expertise in Leeuwarden op 9 maart 1978, was dit bijzonder gemakkelijk te verifiëren aan de duidelijke cortexdelen).

Deze WONDERKNOL, leverde dus 5 vervalsingen op (met vers uiterlijk) en één ÉCHT WERKTUIG (met patina en "in ieder geval niet recent vervaardigd"). Bijzonder knap gedaan van die Tjerk Vermaning

Tijdens onze reeds enige malen genoemde expertise in Leeuwarden- onder strenge bewaking- hebben wij deze zeer bijzondere legpuzzel ook nog even nagetrokken:

Wij namen eerst de door STAPERT, WATERBOLK, GROENEVELD en BOSINSKI vals verklaarde vuistbijl 1965-X-49 (Zie fig. B).

We legden er passend op, de eveneens vals verklaarde vuistbijlafslag 1965-X-69.

Vervolgens zochten wij de gepatineerde, ECHTE vuistbijlafslag 1965-X-68 op, en inderdaad, deze Echte afslag paste weer als een bus op de beide andere componenten van deze "wonderlijke" steenreconstructie. (Zie Fig. C.).

Vermaning heeft dus een valse vuistbijl PASSEND gefabriceerd op een echte afslag en er dan ondertussen ook nog No. 1965-X-69 als vervalsing precies tussensluitend bijgeleverd. Let op, en daarom is Tjerk Vermaning een "DUIVELSKUNSTENAAR".... ALLES AFKOMSTIG VAN DEZELFDE VUURSTEENKNOL Bc.

Toen wij tijdens de expertise in Leeuwarden, dit staaltje van "vakmanschap" bewonderden, ontdekten wij nog iets merkwaardigs: Het bleek dat de werktuigen van de "AANKLACHT" niet al te best verpakt waren geweest en dat er enkele stukken kleine beschadigingen hadden opgelopen, waar-schijnlijk tijdens de vele transporten.

Eén van deze beschadigde exemplaren was uitgerekend de vuistbijlafslag 1965-X-69. Van de basale achterzijde waren enige kleine splinters afgesprongen, die nog in het doorzichtige plastic zakje aanwezig waren. Wij toonden deze beschadigingen en splintertjes aan onze "bewaker", de heer De VRIES, alvorens het artefact uit het betreffende zakje te nemen. Met het blote oog was duidelijk te zien, dat de vuursteen op de verse beschadigingsvlakjes ANDERS VAN KLEUR en VOLKOMEN DOF was. Onder de binoculaire microscoop was het verschil wel bijzonder significant. Ook Nr. 1965-X-69 bleek dus duidelijk gepatineerd en volkomen ECHT te zijn.

Prof. Bosinski verklaarde tijdens de RECHTSZITTING op 6 juni 1977:
"Wanneer van een steen een stukje wordt afgeslagen en wanneer die plaats doffer blijft dan de omgeving, die glanst, dan is het als de glans werkelijk blijft, EEN VERSCHIL in OUDERDOM".
Proces Verbaal van de Rechtbank in Assen. Parketnummer I, 1038/75, pag. 27, regel 30.

HIERVAN ACTE.....

Deze uitspraak hoorde ik echter al 25 jaren geleden van mijn overleden vriend, de bekende Franse archaeoloog Abbé Henri BREUIL.

Ik paste deze afsplinteringstest (analyse d'écaillage) op meerdere door STAPERT vals verklaarde werktuigen van Tjerk Vermaning toe. Ik bracht ze mee ter rechtszitting..... maar niemand wilde kijken. Zelfs BOSINSKI, door de rechter hiertoe aangewezen, weigerde tijdens de pauze deze wettige en overtuigende bewijzen van onschuld van Tjerk Vermaning onder mijn goed verlichte binoculaire microscoop te bekijken.....

OOK HIERVAN ACTE.....

Daar er totaal geen verschil in kleur en glans te zien was tussen de verschillende artefacten van de "FLINTGROUP Bc", inclusief dus de drie componenten van de WONDERLIJKE steenreconstructie, zal het duidelijk zijn, dat een eenvoudige afsplinteringstest zal aantonen, dat zowel:

1965-X-49 (de vuistbijl)

1965-X-67;

1965-X-70;

en ook 1965-X-71, "eine patinierte Oberfläche haben" en
"Jedenfalls nicht neuzeitlicher Entstehung sein"....

Men behoeft helemaal geen archaeoloog te zijn, om te begrijpen wat zich hier heeft afgespeeld.

Men moet wel moed hebben om als VAKARCHAEoloog de proef op de som te nemen in het bijzijn van onpartijdige gewone Nederlanders die kijken kunnen.

De waarheid zo groot als een koe, dat alle door Vermaning gevonden werktuigen onvervalst en echt zijn, zal "zelfs" de "vakwereld" eens moeten toegeven. Hoe eerder dit gebeurt..... hoe "eervoller" hun aftocht in deze zal zijn.

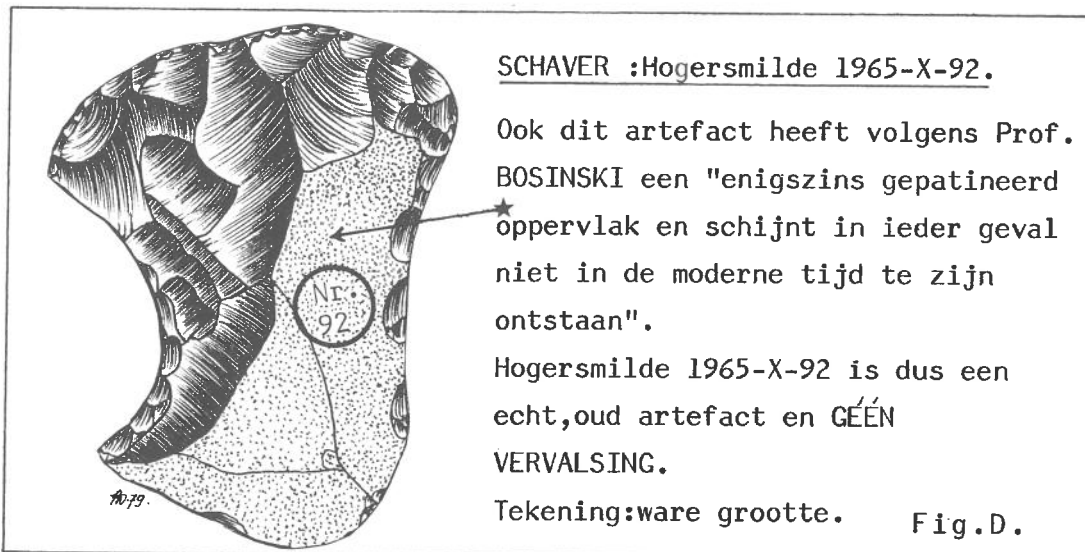
Rest ons nog het "eveneens" gepatineerde en niet in de moderne tijd ontstane werktuig Nr. 1965-X-92 op te zoeken in "PALAEOHISTORIA XV".

Op blz. 116, regel 29 schrijven V.d.Waals en Waterbolk:

"Nr. 1965-X-92 = Find no. 14. FLINT GROUP Bd. PL. XXXIX.

Endscraper, concave scraper and point on heavy, hard-percussion flake.

Het is dus een schaver uit de vuursteengroep Bd."

SCHAVER :Hogersmilde 1965-X-92.

Ook dit artefact heeft volgens Prof. BOSINSKI een "enigszins gepatineerd oppervlak en schijnt in ieder geval niet in de moderne tijd te zijn ontstaan".

Hogersmilde 1965-X-92 is dus een echt,oud artefact en GEÉN VERVALSING.

Tekening:ware grootte. Fig.D.

We zoeken nu eerst in "Palaeohistoria XV" vuursteengroep Bd op: Waterbolk en V.d.Waals zeggen hierin op blz.106,regel 23-26 hetvolgende:

GROUP Bd.(Nos.46;62;86;92;93).

Light brown to grey flint with irregular impregnations of brown iron oxide,non transparent.Patina white,locally dark grey at the surface;few fossils.One handaxe (46) and four scrapers of various types.No thin flakes present.

Hiervan zijn No.46 (een vuistbijl) en No.62 (een schaver) door Vermaning gevonden in Concentratie B in de door de diepploeg gekeerde grond.(Palaeohistoria, XV, blz.112 en 114.).

Tijdens de officiële opgraving van het B.A.I. kwamen te voorschijn:

No.86:Een convergerende schaaf (veldnummer 8)

No.92:De door Bosinski,gepatineerd en niet recent genoemde schaaf (veldnummer 14)

No.93.Een covexe schaaf (veldnummer 15)"Palaeohistoria XV" blz.116.

In Fig 9 (Zie onze tekening E) op blz.48 van Palaeohistoria XV,zijn deze drie vondsten in het horizontale vlak ingetekend.De door Bosinski goedgekeurde schaaf (1965-X-92) blijkt door het B.A.I. zelf opgegraven te zijn,buiten de door Vermaning doorwoelde bouwvoor en wel met Nos 86 en 93 op een diepte van 52 tot 58 cm onder het oppervlak ("*Below Pit Vermaning,in frost cracks*")

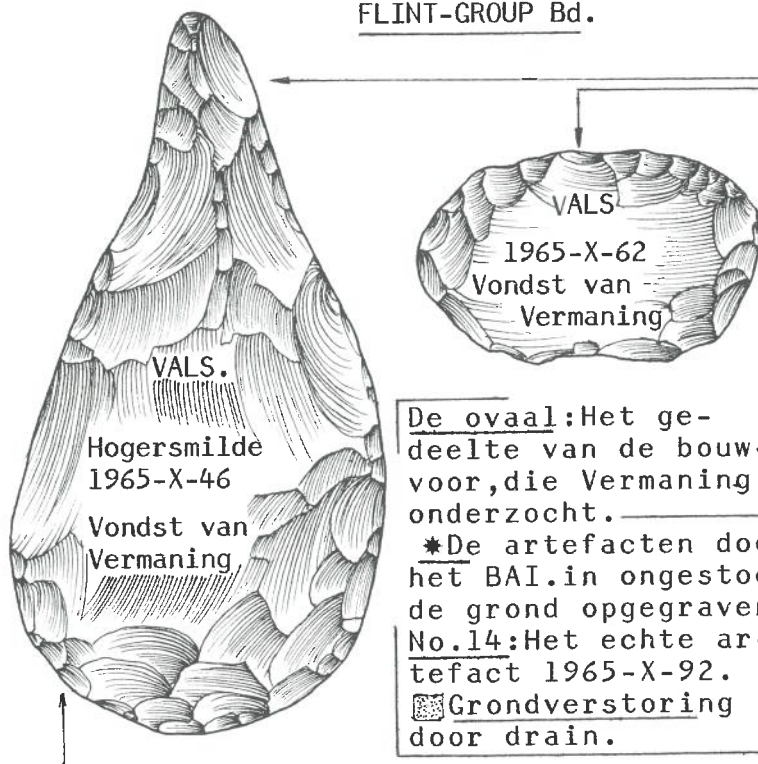
*Als we alles weer eens op een rijtje zetten blijkt No.1965-X-92 een gepatineerd echt artefact te zijn.

*Het heeft ééns een deel gevormd van de zelfde vuursteenknol (Bd-group) waar toe ook nog behoren de valsverkleerde artefacten Nos.1965-X-46; 62 ; 86 ; en 93.

*-Ook hier moet Vermaning een "DUIVELSKUNSTENAAR" zijn geweest om vier vervalsingen te vervaardigen van precies dezelfde silixgroep Bd,met precies dezelfde kleur en zwakke glans als het GEPATINEERDE,OUDE en ECHTE artefact 1965-X-92.Daarbij heeft hij de valse stukken,samen met het goede artefact,nog op een diepte van bijna 60 cm in vorstspalten-door de ongestoorde grond heen-verstopt zonder dat de zeer geroutineerde voorgravers (waaronder de Heer Meyer) van het B.A.I. dit hebben gemerkt.

Bij onze expertise in Leeuwarden konden wij onder de microscoop GEEN ÉNKEL verschil ontdekken tussen de oppervlakken van No.1965-X-92 en de vier andere artefacten van de vuursteengroep Bd.

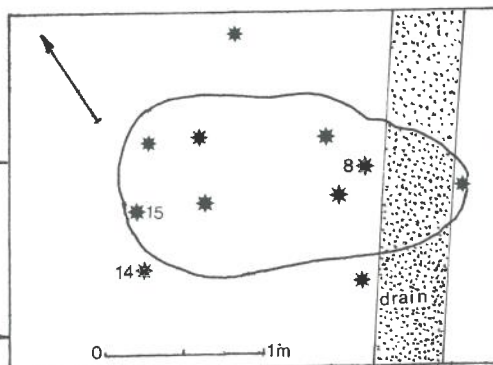
Al deze artefacten hebben een lichte patina,een lichte glans en zijn volkomen authentiek.Er zijn andere zaken die vals zijn in deze "Zaak Vermaning".

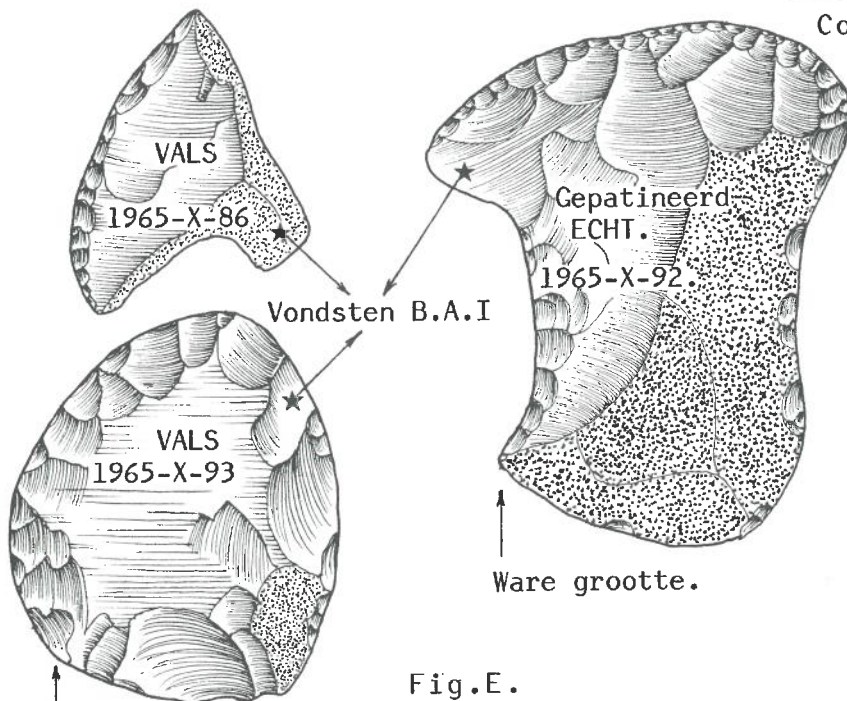
*De twee artefacten, een vuistbijl en een schaver uit deze vuursteengroep Bd, die Vermaning vond in door de diepploeg omhoog gewerkte grond.

Beide werden vals verklaard door Waterbolk, Stapert, Bosinski en Groeneveld. Tekening op helft v.d. ware grootte.

De ovaal: Het gedeelte van de bouwvoor, die Vermaning onderzocht.
 *De artefacten door het B.A.I. in ongestoorde grond opgegraven.
 No. 14: Het echte artefact 1965-X-92.
 [Stippled area] Grondverstoring door drain.

Concentratie: Hogersmilde B.

*De drie artefacten (drie schavers) uit dezelfde vuursteengroep Bd, opgegraven door de deskundige opgravers van het B.A.I. Alle drie aangetroffen op ongeveer 60 cm diepte in vorstspleten in de keileem en in ONGESTOORDE grond. Twee werden vals verklaard.

Eén, No. 1965-X-92 is volgens Bosinski een echt gepatineerd en niet recent artefact.

Nogmaals:

Alles is afkomstig van één en dezelfde vuursteen knol. (Ook dit konden we na onze expertise in Leeuwarden vaststellen).

Helft, ware grootte.

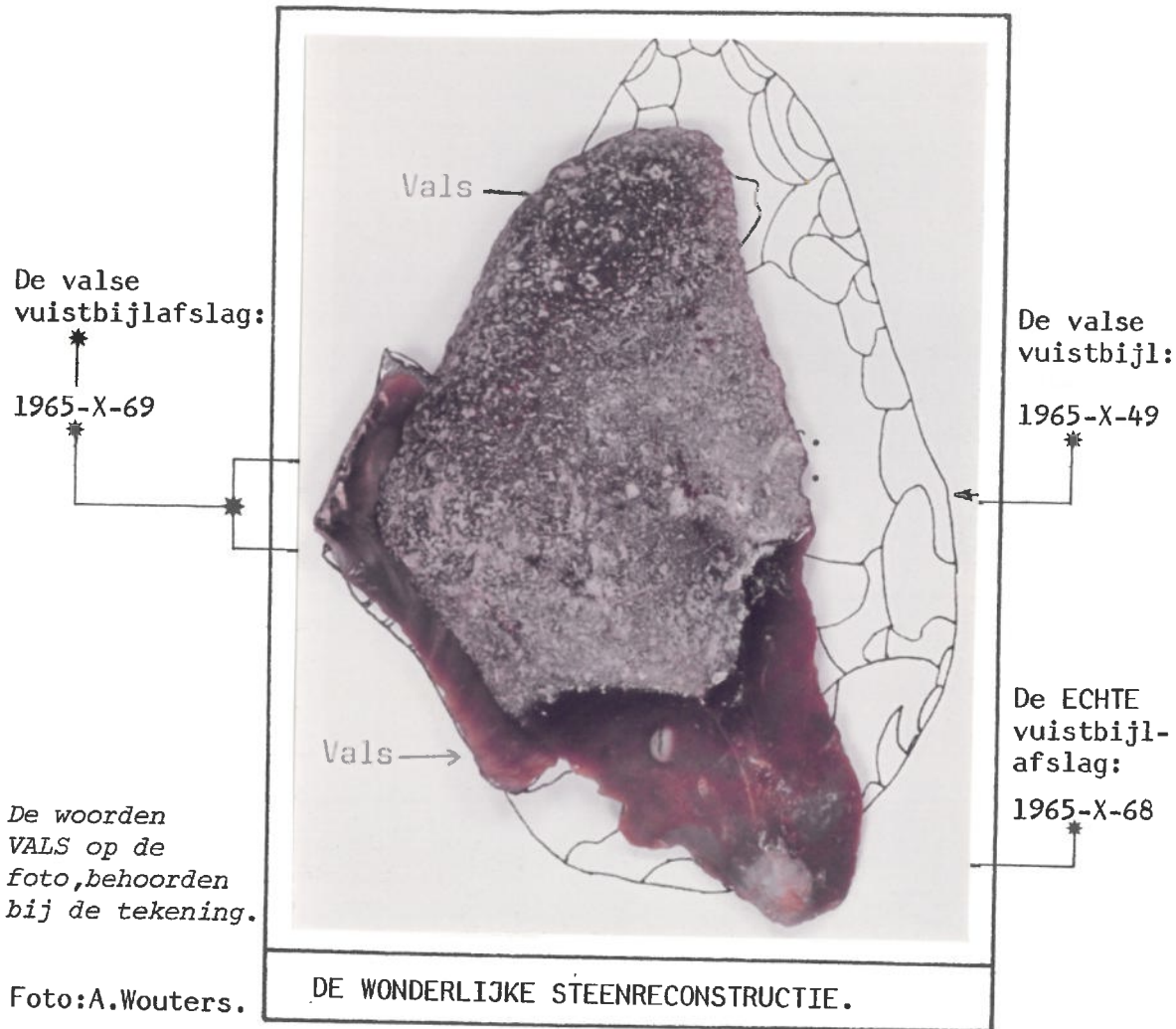
Ware grootte.

Fig. E.

Bijzonder geloofwaardig allemaal. Er is totaal GEEN ÉNKEL VERSCHIL in kleur en zwakke glans tussen de vijf boven afgebeelde artefacten. De getuigen deskundigen van het openbaar ministerie spraken elkaar weer eens helemaal niet tegen maar vulden elkaar aan, tot het een onverteerbare, kwalijk riekende hutspot van dwaze onzin werd.

In Assen verklaarde getuige STAPERT uitdrukkelijk voor de rechter-onder ede dat hij het VOLLEDIG EENS was met het Rapport Bosinski. Ook hiervan acte.

BIJLAGE:II.

Tijdens onze expertise in Leeuwarden op 9 maart 1978, namen wij de proef op de som. Wij gebruikten niet de vuistbijl No.49 zelf, omdat deze zó identiek van kleur en glans was met de beide andere componenten van de steenreconstructie, dat met de ter beschikking zijnde belichting niet voldoende contrast kon worden bereikt. Wij legden daarom de door Stapert, Waterbolk, Groeneveld en Bosinski valsverklaarde afslag 1965-X-69 op de door hen valsverklaarde (*Tek*) No. 1965-X-49. Hierop legden wij weer de door BOSINKI echtverklaarde afslag 1965-X-68.

De valse vuistbijl, de valse kleine afslag en de ECHTE grote afslag vormden samen een volkomen passende STEENRECONSTRUCTIE of JOINT.

Ze waren dus afkomstig van één en dezelfde vuursteenknol....RA...RA....RAAR... Deze vuursteenknol (Groep Bc) leverde zes artefacten op (1965-X-49;67;68;69;70;71). Zie "Palaeohistoria XV", blz.114, regel 21; blz.55, regel 11 en foto's 15 en 16 op blz.60 en 61. We toonden reeds aan dat een recente beschadiging op 1965-X-69, duidelijk liet zien, dat ook deze afslag gepatineerd, glanzend en dus óók ECHT was.

Het zou interessant zijn op de andere componenten van deze Bc-groep, eveneens een écaillage toe te passen. Maar dat zou te gevaarlijk zijn voor het prestige van de eminente getuigen van het openbaar ministerie en de hooggeleerde rapporteurs van de universiteit van Groningen. De waarheid dat noch de andere stukken van de Bc-groep, noch enig ander stuk van VERMANING vervalsingen zijn, MÁG NIET WAAR ZIJN. NOBLESSE OBLIGE.....niet waar.....

Bijlage III. Mijn naam is „**Waarheid**”

ARTEFACT	WATERBOLK-V.D.WAALS	GERECHTELIJK LABORATORIUM	STAPERT	
1965-X-93	Artefact. Convexeschaver. Pal.XV:blz.116.	Artefact <u>mét</u> slijpsporen, dus VALS. Rap.Ger.Lab.blz.7	Alles vals. Rap.1975. Westerheem 1975.blz.72	*
1965-X-132	Artefact. Vuistbijlafslag Pal.XV.blz.119.	Artefact <u>mét</u> slijpsporen, dus VALS. Rap.Ger.Lab.blz.7.	Alles VALS. Rap.1975. Westerheem 1975.blz.72.	
1965-X-10	<u>GEÉEN</u> artefact. Pal.XV:blz.120.	<u>GEÉEN</u> artefact. Rap.Ger.Lab.blz.7	Alles vals. als boven.	○
1965-X-1.	<u>GEÉEN</u> artefact. Pseudo. Pal.XV:blz.109.	<u>ÉCHT</u> artefact want het heeft geen slijpsporen. Rap.Ger.Lab.blz.7	Alles vals. als boven.	
1966-VI-3	Artefact.Discus- vormige <u>biface</u> . Pal.XV:blz.119.	Wordt in het Rap. van het Ger.Lab. niet genoemd	Alles vals als boven.	●
No.0.	In Pal.XV: <u>Nergens te vin-</u> <u>den.</u>	In Rap.van het Ger.Lab. <u>onvindbaar.</u>	Alles vals, ook.... ongezien.	
1965-X-8	<u>GEÉEN</u> artefact. Pal.XV:blz.109.	<u>ÉCHT</u> artefact.Geen slijp- sporen,dus als artefact niet twijfelachtig. Rap.Ger.Lab.blz.7.	Alles vals. Klaar.	★
1965-X-7	Artefact. <u>Kling</u> . Pal.XV:blz.109.	Artefact <u>mét</u> slijpspo- ren,dus VALS. Rap.Ger.Lab.blz.7.	Alles vals als boven.	
1965-X-2	Artefact.Een zgn.choppingtool Pal.XV:blz.109.	Artefact <u>mét</u> slijpspo- ren,dus vals. Rap.Ger.Lab.blz.7.	Alles vals als boven.	□
1965-X-68	Artefact.Vuist- bijlafslag. Pal.XV:blz.114.	Artefact <u>mét</u> slijpspo- ren,dus VALS. Rap.Ger.Lab.blz.7.	Alles vals. als boven.	
1965-X-78	<u>GEÉEN</u> artefact. Pal.XV:blz.115.	<u>GEÉEN</u> artefact. Rap.Ger.Lab.blz.7.	Alles vals.	☆
1965-X-79	<u>GEÉEN</u> artefact. Pal.XV:blz.115.	<u>GEÉEN</u> artefact. Rap.Ger.Lab.blz.7.	Alles vals.	
1965-X-92	Artefact.Concave schaver. Pal.XV:blz.116.	Artefact <u>mét</u> slijpspo- ren,dus VALS.	Alles vals. als boven.	★
1965-X-129	<u>GEEN</u> artefact,maar een natuurlijke steen. <u>Wél uit op-</u> <u>graving B.A.I.</u> Pal.XV:blz.119.	<u>GEEN</u> artefact,maar een natuurlijke steen. <u>WÉL</u> <u>ECHTER MET SLIJPSPOREN.</u> Rap.Ger.Lab.blz.129.	<u>Alle natuur-</u> <u>lijke stenen</u> uit de opgra- ving hebben <u>GEÉEN SLIJPSPO-</u> <u>ren.(blz.72)</u>	

Wil de **Echte** archaeoloog opst aan ?

	BOSINSKI	WOUTERS-MUSCH.	ARTEFACT
*	Artefact <u>z</u> onder slijpsporen, maar <u>v</u> ers en dus vals. Rap. Bos: blz. 20.	Artefact. Convexe schaver. <u>G</u> een vers oppervlak. Expertise Leeuwarden. blz. 3.	1965-X-93
	Artefact <u>z</u> onder slijpsporen, maar vers en dus vals. Rap. Bos: blz. 20.	Artefact. Afslag <u>z</u> onder slijpsporen en met <u>silica-glans</u> . Exp. Leeuwarden. blz. 3.	1965-X-132
○	Artefact. Jongpalaeolithicum. <u>NIET VALS</u> . Rap. Bos: blz. 20.	<u>G</u> een artefact. Een gewone zwerfsteen. Exp. Leeuwarden. blz. 2.	1965-X-10
	Noemt het stuk niet in zijn rapport.	<u>W</u> EL artefact. Met <u>silica-glans</u> . (Ook Bohmers zei dit) Exp. Leeuwarden. blz. 5.	1965-X-1
●	Artefact. Jongpal. waarschijnlijk Hamburg. <u>É</u> CHT. Rap. Bos: blz. 20.	Vuistbijl met afgebroken top. Exp. Leeuwarden. (Op 30 - XI-78) Rechtszaal.	1966-VI-3
	<u>É</u> CHT artefact. Jongpalaeolithicum. Hamburg. Rap. Bos: blz. 20.	No. 0 was <u>o</u> nvindbaar in Leeuwarden. Expertise Leeuwarden blz. 2.	No. 0.
★	Afgeslepen ribben kon ik in deze serie niet ontdekken. Rap. blz. 20.	<u>W</u> EL artefact. Slagbulbus is weggebroken. Expertise Leeuwarden blz. 3.	1965-X-8
	Kan ik zonder nader onderzoek niet beoordelen. Rap. Bos: blz. 20.	Artefact. <u>S</u> chaver van kwartsiet. Afgesletten ribben. Expertise Leeuwarden. blz. 2.	1965-X-7
□	<u>G</u> ÉÉN artefact maar een natuurlijke steen Rap. Bos: blz. 20.	Halffabrikaat van een vuistbijl. Expertise Leeuw. blz. 3.	1965-X-2
	<u>É</u> CHT artefact met patina. Niet recent gemaakt. Rap. Bos. blz. 20.	Artefact. Vuistbijlafslag. Wel slijpsporen. <u>W</u> él patina. ÉCHT. Exp. Leeuw. blz. 4.	1965-X-68
☆	<u>É</u> CHT artefact. Jongpalaeolithicum. Rap. blz. 20.	<u>G</u> ÉÉN artefact. Zwerfsteen. Exp. Leeuwarden. blz. 4.	1965-X-78
	<u>É</u> CHT artefact. Jongpalaeolithicum. Rap. blz. 20.	<u>G</u> ÉÉN artefact. Zwerfsteen. Exp. Leeuwarden. blz. 4.	1965-X-79
★	<u>É</u> CHT artefact. <u>G</u> epatiseerd. Niet recent. Geen slijping. Rap. bl. 20.	<u>É</u> CHT artefact <u>m</u> ét patina. Geen slijping. Afronding. Exp. Leeuwarden. blz.	1965-X-92
	Noemt dit stuk niet in zijn Rapport.	<u>G</u> één artefact. <u>N</u> atuurlijke steen. <u>W</u> EL ECHTER <u>M</u> ÉT <u>D</u> UIDELIJKE <u>S</u> LIJPSPOREN.	1965-X-129

Zou het toch Tjerk Vermaning zijn ?

DIT WAS EEN VERHAAL DAT ECHT GEBEURDE IN NEDERLAND ANNO 1977.

Ik heb het genoemd....."DE DOOLHOF VAN DESKUNDIGHEID"

Er zijn echter nog veel meer namen voor te bedenken.
Dit was de NETSTE die mij te binnen schoot.

Het was ondoenlijk om alle tegenstrijdigheden, onvolledigheden, halve waarheden, onwaarheden en pertinente leugens, ook onder ede voor de Rechtbank uitgesproken in dit artikelletje over de "HALVE BLADZIJDE TWINTIG" uit het Rapport Bosinski, aan te tonen. Vaak ben ik moedwillig in de marge gebleven.....

©Maar op 17 juni werd Tjerk Vermaning door een Nederlandse Rechtbank veroordeeld tot één maand voorwaardelijk. Op 17 juni 1977. Veroordeeld op RAPPORTEN en UITSPRAKEN van "DESKUNDIGEN" van het Openbaar Ministerie....DWALENDEN IN HUN EIGEN DOOLHOF VAN DESKUNDIGHEID.....

Dat het "PALAEOLITHICUM" in ons land niet meer bespreekbaar is, is voor mij geen ramp meer.....

"LENT, NOV. 1979."

① Mogelijk dacht Prof. Bosinski, dat de heer Vermaning geen kennis droeg van het Jongpalaeolithicum en van de Hamburgcultuur in het bijzonder ? Ook dat is niet juist.

Prof. Bosinski schreef mij op 8 oktober 1978 o.a. *"Jeder weisz, dasz Vermaning viele und wichtige Artefakte-Ich denke nur an die Serien der Hamburger Kultur und des Spätpaläolithikums- gefunden hat. Wie und warum es zu den Fälschungen kam, weisz ich nicht. Es ist doch aber weit wichtiger, nach vorne zu sehen und z.B. weitere Fundplätze a la Rhenen zu entdecken"*

② De patineringsgraad, die Bosinski op "zijn" Jongpalaeolithische Hamburgartefacten (= zwerfstenen-kiezelstenen) uit Hogersmilde aantrof, is helemaal niet normaal. Zware patineringsringen (porcellanartig bläulich-weisz patiniert) zijn op Jongpalaeolithische artefacten uit Drenthe volkomen abnormaal. Maar de getuigen deskundigen Stapert en Waterbolk die dit zeer goed wisten, lieten Bosinski deze onzinnigheden voor het Gerecht uitkramen zonder een vin te verroeren.

③ In het Strafvonnis I.1038/75. 292 a/77, van de Arrondissementsrechtbank in Assen, wordt nagenoeg het hele "Rapport Bosinski" integraal aangehaald.

Wat men weg liet.....JUIST:

Al de feiten die ik in dit artikel aanhaal.....Op bladzijde 19 van dit vonnis begint men nog wel met: A.HOGERSMILDE, maar men laat daarna "TOEVALLIG?" de halve bladzijde 20 weg.

Waarom ? Zag men deze feiten niet of wilde men ze niet zien?

Er zijn ook nog wel enkele "VRAAGTEKENS" in de zaak "contra Tjerk Vermaning" maar veel.....zijn het er niet meer.